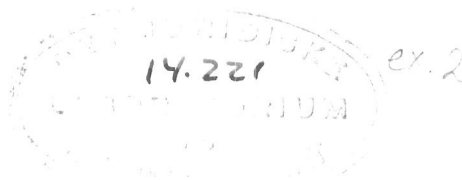

DE STUDERENDES ØKONOMISKE VILKÅR

BETÆNKNING I

AFGIVET AF
DET AF UNDERVISNINGSMINISTERIET NEDSATTE UDVALG
VEDRØRENDE DE STUDERENDES OG
VIDENSKABSMÆNDENES ØKONOMISKE VILKÅR

BETÆNKNING NR. 275

1961

INDHOLD:

Side

1. del. Støtteformer og støttebehov

Indledning	9
I. Ungdomskommissionens betænkning af 1951.....	12
II. Studiernes nuværende finansiering.....	14
A. Stipendier og studielån	14
B. Egen erhvervsindtægt	16
C. Bidrag fra forældre og ægtefælle	17
D. Egen formue	18
III. Vurdering af finansieringsformer og støttebetingelser	19
A. Stipendier og studielån	19
B. Egen erhvervsindtægt	21
C. Bidrag fra forældre og ægtefælle	24
D. Formue	26
E. Sammenfattende bemærkninger	26
IV. Reduktion af studieomkostninger	29
A. Ophævelse af studieafgifter	29
B. Bogudgifter	30
C. Boligforhold	31
V. Skattelettelse eller direkte offentlig støtte	36
VI. Stipendier og studielån	42
VII. Omkostningerne ved gennemførelse af en udvidet støtte til studerende ved de højere læreanstalter	45

2. del. De studerendes beskatningsproblemer.

Indledning	67
I. De studerendes nuværende beskatning	68
II. Gældende regler, der berører beskatningen af de studerende og deres forældre m. fl.	69

III. Udenlandsk ret	73
IV. Ungdomskommissionens betænkning af 1951	82
V. Tidligere forslag om støtte i form af skattelempelser	83
VI. De af udvalget undersøgte muligheder for lempelse af beskatningen for de studerende og deres forældre m.	86
fl.	86
A. Nedslagsregel for studerende	87
B. Skattefritagelse for studielegater	07
C. Ændring af lov om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere, således at studerende undtages fra ordningen	99
D. Fradrag for indskud i opsparingsordninger til studieformål	101
E. Fradrag i den skattepligtige indkomst for studieomkostninger i almindelighed, og specielt for afdrag på studielån	115
F. Fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres bidrag til studerende børn	120
G. Udvidelse af de ifølge § 44 i lov om afgift af arv og gave gældende regler om fritagelse for gaveafgift	127
H. Adgang til fradrag i den skattepligtige indkomst for tilskud til studentersociale formål	127
Bilag 1. Studenterundersøgelsen 1959	133
Bilag 2. Oversigt over studieudgifter ved universiteterne og de højere læreanstalter (1959)	245
Bilag 3. Eksempler, tabeller og diagrammer til betænkningens 1. del, kapitel VII	247

1. DEL
STØTTEFORMER OG STØTTEBEHOV

Indledning

Den 26. februar 1958 tilskrev undervisningsministeriet Kurator for Københavns universitet E. A. Koch blandt andet således:

„Undervisningsministeriet beskikker herved hr. kuratoren som medlem af og formand for et under dags dato nedsat udvalg til behandling af studenternes og videnskabsmændenes beskatningsproblemer.

Udvalget vil være bemyndiget til i påkommende tilfælde også at tilkalde repræsentation fra de øvrige højere læreanstalter m. v.

Der vil blive stillet fornøden sekretærbistand til rådighed for udvalget.”

Den 2. juni 1958 tilskrev undervisningsministeriet kurator Koch blandt andet således:

„I tilslutning til skrivelse herfra af 26. februar d. å. vedrørende nedsættelse af et udvalg til behandling af de studerendes og videnskabsmændenes beskatningsproblemer skal man efter stedfundne forhandlinger om udformningen af den udvalget givne opgave herved ændre og supplere denne således, at udvalget anmodes om at underkaste de studerendes og videnskabsmændenes økonomiske vilkår, herunder deres beskatningsproblemer, en undersøgelse.

Man forudsætter herved, at udvalget baserer sit arbejde på de af ungdomskommissionen og videnskabskommissionen afgivne betænkninger, hvorved bemærkes, at spørgsmålet om en revision af videnskabsmændenes lønforhold efter fremsættelsen af forslaget til ny lønningsslov må anses for at falde uden for udvalgets opgave.

Man skal endvidere anmode om, at udvalgsarbejdet må nyde således fremme, at en afsluttende betænkning kan afgives ikke senere end den 1. oktober 1959.

I øvrigt kan ministeriet henholde sig til sin skrivelse af 26. februar d. å.”.

I nævnte skrivelser af 26. februar og 2. juni 1958 samt i skrivelser af 30. juni og 7. juli 1958 beskikkede undervisningsministeriet de nedennævnte til medlemmer af udvalget:

Kurator for Københavns universitet, *E. A. Koch*, udvalgets formand.

Som repræsentanter for finansministeriet:
Kontorchef *K. O. Bredahl*.

Fuldmægtig i skattedepartementet *O. S. Wogensen*.

Som repræsentant for landbrugsministeriet:
Professor ved Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole *N. K. Hermansen*.

Som repræsentant for handelsministeriet:
Rektor for Handelshøjskolen i København, professor, dr. polit. *Poul Winding*.

Som repræsentant for Københavns universitet:
Professor (nu tillige universitetets rektor), dr. polit. *Carl Iversen*.

Som repræsentant for Aarhus universitet:
Professor, dr. jur. *Thøger Nielsen*.

Som repræsentant for Polyteknisk Læreanstalt, Danmarks tekniske Højskole:
Landsretssagfører *Jacob la Cour*.

Som repræsentant for bestyrelsen for Ungdommens Uddannelsesfond:
Ekspeditionssekretær i undervisningsministeriet, *E. Tjalve*.

Som repræsentanter for Foreningen til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde:
Højesteretssagfører (nu tillige direktør for Østifternes Kreditforening) *Niels Alkil*.
Professor ved Aarhus universitet, dr. jur. *Torben Lund*.

Som repræsentanter for Danske Studerendes Fællesråd:

Stud. jur. (nu cand. jur.) *Carl J. Clasen*.

Stud. jur. (nu cand. jur.) *Ole B. Thomsen*.

Som repræsentant for Erhvervenes Skatte- sekretariat:

Fuldmægtig *Vagn Aagesen*.

Som sekretærer for udvalget beskikkedes

ved undervisningsministeriets skrivelse af 7. juli 1958 fuldmægtig i skattedepartementet, *F. Falck* og sekretær i Københavns universitets økonomiske forvaltning, fru *Gerd Wesenberg*.

Som særlig sagkyndig har professor ved Den polytekniske Læreanstalt, Danmarks tekniske Højskole, dr. techn. *A. H. M. Andreasen* siden den 10. april 1959 deltaget i udvalgets møder.

Udvalget har afholdt 38 møder.

Efter at udvalget i en generaldebat havde fået oversigt over de problemer, som skulle underkastes behandling, viste det sig hurtigt, at spørgsmålene om de studerendes økonomiske vilkår ikke ville kunne løses på tilfredsstillende måde, medmindre der blev foretaget en egentlig studentsocial undersøgelse, og på udvalgets 4. møde den 10. november 1958 blev der nedsat et underudvalg til forberedelse af en sådan undersøgelse.

Underudvalget fik følgende sammensætning:

Rektor, professor *Carl Iversen*, formand.

Cand. jur. *Ole B. Thomsen*.

Rektor, professor *Poul Winding*.

Efter forskellige forhandlinger lykkedes det i januar 1959 gennem Ungdommens Uddannelsesfond at opnå den fornødne bevilling til undersøgelsens foretagelse, og dens resultater forelå i februar måned 1960. Foretagelsen af denne undersøgelse har medført, at det har været nødvendigt med undervisningsministeriets sanktion at overskride den for afslutningen af udvalgets arbejde i undervisningsministeriets skrivelse af 2. juni 1958 fastsatte frist.

Efter en fortsat generaldebat om beskatningsproblemerne blev der endvidere på udvalgets 8. møde den 30. januar 1959 nedsat et underudvalg til behandling af de studerendes og videnskabsmændenes beskatningsforhold:

Underudvalget fik følgende sammensætning:

Kurator *E. A. Koch*, formand.

Højesteretssagfører *Niels Alkil*.

Cand. jur. *Carl J. Clasen*.

Landsretssagfører *Jacob la Cour*, med fuldmægtig *Vagn Aagesen* som suppleant.

Professor *Thøger Nielsen*.

Fuldmægtig *O. S. Wogensen*.

Underudvalgets sekretær: fuldmægtig

F. Falck.

Underudvalget har afholdt 20 møder til behandling af de studerendes beskatningsmæssige problemer.

Endelig blev der efter en fortsat generaldebat om videnskabsmændenes økonomiske vilkår, bortset fra beskatningsproblemerne, på udvalgets 11. møde den 14. maj 1959 nedsat et underudvalg til behandling af disse spørgsmål.

Underudvalget fik følgende sammensætning:

Kurator *E. A. Koch*, formand.

Professor *N. K. Hermansen*.

Professor *Torben Lund*.

Ekspeditionssekretær *E. Tjalve*.

Rektor *Poul Winding*.

Underudvalgets sekretær: sekretær fru

Gerd Wesenberg.

Professor *A. H. M. Andreasen* har som særlig sagkyndig deltaget i underudvalgets møder.

Underudvalget har afholdt 5 møder.

Underudvalget har i samarbejde med et af Foreningen til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde og Forbundet af Lærere ved de højere Læreanstalter nedsat fællesudvalg behandlet de i forbindelse med rekrutteringen af videnskabsmænd til den videnskabelige forskning og undervisning stående problemer. På grundlag af en indstilling fra underudvalget og fællesudvalget har udvalget den 2. juli 1960 afgivet en udtalelse til undervisningsministeriet om de nævnte problemer, hvilken udtalelse vil blive optaget i udvalgets 2. betænkning.

Nærværende betænkning vedrørende de studerendes økonomiske vilkår, herunder deres beskatningsproblemer, fremkommer, efter at resultaterne af den studentsociale undersøgelse foreligger, idet udvalget, uanset den bestående nære sammenhæng mellem de studerendes og videnskabsmændenes økonomiske vilkår, der også har fundet udtryk i udvalgets kommissorium, har ment at måtte tillægge undersøgelsens resultater en sådan betydning for samfundets vurdering af de studerendes økonomiske og sociale situation i dag, at en betænkning om disse forhold ikke burde afvente færdigbehandlingen af problemerne vedrørende videnskabsmændenes økonomiske vilkår.

Det bemærkes, at finansudvalget ved skrivelse af 26. oktober 1960 har givet tilslutning til, at immatrikulations-, undervisnings- og eksamensafgifter og -gebyrer i overensstemmelse med det af udvalget nedenfor i kapitel IV stillede forslag, der var undervisningsministeren og landbrugsministeren bekendt, bortfalder fra 1. september 1960 at regne for samtlige højere

lærestudier under undervisningsministeriets ressort samt for Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Da udvalgets betænkning på nævnte tidspunkt forelå færdigbehandlet, har man, trods det skete bortfald af gebyrerne, anset det for rimeligt at opretholde betænkningens kapitel IV uændret.

København, i december 1960.

Niels Alkil	O. Bredahl	Carl J. Clasen
Jacob la Cour	N. K. Hermansen	Carl Iversen
E. A. Koch (formand)	Torben Lund	Thøger Nielsen
O. B. Thomsen	Erik Tjalve	Poul Winding
O. Skau Wogensen	Vagn Aagesen	

F. Falck Gerd Wesenberg

I. Ungdomskommissionens forslag af 1951.

I sin betænkning II. Studierne ved universiteterne og de højere læreanstalter fremførte ungdomskommissionen ikke blot ud fra retfærdighedshensyn over for den enkelte borger, men også begrundet i samfundsmæssige interesser ønsket om tilvejebringelse af en støtteordning, som åbner den egnede, men ubemidlede student mulighed for at gennemføre en uddannelse og aflægge afsluttende eksamen ved et universitet eller en højere læreanstalt.

Der var i kommissionen enighed om, at der, for at den lige adgang til de højere studier kan realiseres, må ydes offentlig støtte i et vist omfang, idet en demokratisering af den højere uddannelse ikke vil kunne opnås, såfremt det forudsættes, at den ubemidlede students studium skal finansieres gennem erhvervsarbejde alene. I kommissionen var der i øvrigt ikke enighed om, hvilken stilling man burde indtage over for erhvervsarbejde, bortset fra at arbejde i sommerferier og arbejde i semestrene, når studiet ikke er meget bundet, og arbejdstiden ikke overstiger 2 timer daglig, ikke ansås for skadeligt. I kommissionens forslag er der dog ikke regnet med, at erhvervsarbejde i større omfang skulle indgå som led i studiets finansiering.

Ifølge kommissionens forslag skulle følgende betingelser være opfyldt med hensyn til studieegnethed og trang, for at offentlig støtte kunne opnås:

Studieegnethed.

Før 1. del lagdes der vægt på, om studentereksamensresultatet gav tilstrækkelig sikkerhed for studiets gennemførelse. Såfremt resultatet lå over en grænse, der fra én side af kommissionen foresloges fastlagt ved en kvotient på 14,00, skulle studenten have ret til stipendium straks fra indskrivningen ved et universitet eller en højere læreanstalt.

Såfremt resultatet lå under denne grænse, skulle studenten have ret til lån, men stipendieudvalgene kunne også i dette tilfælde tildele stipendium.

Efter 1. del lagdes der vægt på, om denne deleksamen var bestået med 1. karakter eller ej.

Såfremt eksamen blev bestået med 1. karakter, skulle studenten have ret til stipendium fra 1. del og til ændring til stipendium af eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet.

Såfremt eksamen blev bestået med 2. karakter, skulle stipendieudvalgene efter et frit skøn over studieegnheden kunne træffe valget mellem følgende muligheder:

1. Stipendium ydes fra 1. dels beståelse og eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet, ændres til stipendium.
2. Stipendium ydes fra 1. dels beståelse, men eventuelt lån, ydet under 1. dels-studiet, ændres ikke til stipendium.
3. Lån, oppebåret under 1. dels-studiet, ændres til stipendium, men der ydes ikke stipendium fremefter.
4. Hverken ændring til stipendium af eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet, eller stipendium fremefter.

Endvidere åbnedes mulighed for i ganske særlige tilfælde, hvor der var særlig tvivl om studieegnheden, at tillægge studenten lån en vis kortere tid efter 1. del. Denne udvej skulle kunne kombineres med ændring til stipendium af et eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet.

Såfremt 1. del ikke blev bestået, var der ingen adgang til at få stipendium og ingen adgang til at ændre eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet, til stipendium.

Trang.

Overgrænsen for forsørgerens indtægt i henseende til studentens mulighed for opnåelse af støtte blev af ungdomskommissio-

nen sat ved en bruttoindtægt på 15 000 kr. (der dog, hvis særlige omstændigheder tilsagde dette, kunne forhøjes til 18 000 kr.). Formuegrænsen foresloges sat ved 30 000 kr. for forældrenes og ved 3 000 kr. for studentens eget vedkommende. Med hensyn til studentens arbejdsindtægt foresloges det, at indtægt, indtjent i sommerferien og et beløb svarende til ca. 2 timers erhvervsarbejde om dagen, burde være uden indflydelse på størrelsen af stipendiet. Opnåedes derimod i semestrene mere end ca. 2 timers normal fortjeneste om dagen, skulle betalingen for overskydende timer trækkes fra i støttebeløbet.

For de gifte studerendes vedkommende skelnedes mellem, om ægtefællen havde erhverv eller ej. I første tilfælde skulle den studerendes stipendiestøtte stadig primært beregnes på grundlag af faderens indtægt, men det støttebeløb, der herefter ville tilkomme studenten, skulle nedsættes med det beløb, hvormed ægtefællens indtægt oversteg, hvad der ikke medgik til dækning af dennes egne behov. Til ægtefællens underhold beregnedes at medgå mindst det beløb, der var ansat som højeste støttebeløb i henhold til kommissionens forslag.

Havde ægtefællen ikke erhverv, skulle stipendiet beregnes efter de almindelige regler. Var ægtefællen selv studerende og berettiget til stipendium, ville stipendium ligeledes være at uddele efter de almindelige regler.

Studenter, der opnåede statsstøtte, kunne efter kommissionens forslag ikke opnå andre legater, ligesom de legater de i forvejen måtte oppebære, skulle bortfalde eller fradrages i statsstipendiet. Værdien af kollegieplads og huslejhjælp skulle ligeledes fradrages i stipendiet.

Stipendiets maksimum blev på grundlag af et budget, der principielt tog sigte på udgifterne for en student, der bor i lejet værelse i København, fastsat til 2 100 kr. + sædvanligt honorartillæg. Tillægget var på daværende tidspunkt 65 pct., og det samlede maksimumsbeløb androg således 3 465 kr. årlig. Maksimumsbeløbet skulle tilfalde studerende, hvis forsørgerers bruttoindtægt lå under 7 500 kr., og støttebeløbet falde gradvis under hensyn til forsørgerindtægtens størrelse, således at det laveste støttebeløb, 480 kr. + tillæg, skulle tildeles, såfremt indtægten lå mellem 12 000 kr. og 14 999 kr. Hvis forsørgeren havde særlig store forsørgerbyrder, eller der gjorde sig andre særlige omstændigheder gældende, kunne der tillægges studenten den stipendieportion, der lå lige over den, som forsørgerens indtægt egentlig ville føre til at tildele.

På grundlag af det nævnte støttebeløb, fordelingen af forsørgerere i nærmere angivne indtægtsgrupper samt beregninger over antallet af studieegnede kom ungdomskommissionen til et samlet støttebehov for de højere læreanstalters vedkommende på i alt 9,5 millioner kr. årlig, hvoraf ca. 1 million kr. skønsmæssigt antoges at kunne dækkes af eksisterende offentlige og private midler.

Med den af ungdomskommissionen foreslåede beregningsmetode lagt til grund ville støttebehovet idag udgøre ca. 11,8 millioner kr. alene som følge af den siden 1951 stedfundne stigning i det pristalsregulerede honorartillæg. Såfremt der samtidig tages hensyn til det forøgede studentertal, ville støttebehovet for de højere læreanstalters vedkommende udgøre ca. 17,3 millioner kr.

II. Studierens nuværende finansiering.

Det fremgår af Studenterundersøgelsen 1959 (bilag 1, side 197), at af de studerendes og deres ægtefællers samlede månedlige udgifter, der i Studenterundersøgelsen (side 182) er opgjort til knapt $5\frac{1}{2}$ mill. kr., dækkes ca. $\frac{1}{5}$ gennem legater og lån, ca. $\frac{1}{3}$ gennem indtægt ved eget erhvervsarbejde, ca. $\frac{1}{5}$ gennem kontant støtte fra forældre og ca. $\frac{1}{5}$ gennem ægtefællens erhvervsarbejde. Desuden er der medgået et mindre beløb fra andre kilder, f. eks. egen formue.

Af Studenterundersøgelsen (side 195) fremgår endvidere, i hvilket omfang de forskellige former for indtægt er væsentligste finansieringsform. Lån og legater anses for væsentligste finansieringsform, når tilskud herigennem udgør over halvdelen af den studerendes månedlige udgifter, dog mindst 100 kr.¹⁾ mdl.; egen erhvervsindtægt og kontante tilskud fra forældre og ægtefælle anses for væsentligste finansieringsform, såfremt indtægten eller bidragene udgør over halvdelen af den studerendes (for gifte studerende tillige ægtefællens) månedlige udgifter, dog mindst 200 kr. månedlig. Defineret på denne måde er lån og legater væsentligste finansieringsform for 14 pct., egen erhvervsindtægt for 19 pct., kontante tilskud fra forældrene for 24 pct. og ægtefællens bidrag for 9 pct. af samtlige studerende.

A. Stipendier og studielån.

Af Studenterundersøgelsen (side 192) fremgår, at legater og lån er af størst betydning som finansieringskilde for ugifte udeboende studerende. Herigennem dækker disse stu-

derende ca. 35 pct. af deres udgifter, medens de ugifte hjemmeboende og de gifte studerende dækker henholdsvis ca. 15 pct. og ca. 10 pct. af udgifterne på denne måde.

I tabellen i Studenterundersøgelsen side 195 ses, i hvilket omfang legater og lån er væsentligste finansieringsform, idet de studerende her yderligere er opdelt efter forældrenes indkomst, studentereksamenkarakterens størrelse m. v. Det fremgår af tabellen, at legater og lån er væsentligste finansieringsform for 14 pct. af samtlige studerende, svingende fra 24 pct. i tilfælde, hvor forældrenes indkomst er under 10 000 kr., til 3 pct. i tilfælde, hvor indkomsten er på 30 000 kr. og derover. Endvidere fremgår det, at legat- og lånestøtte er afgørende indtægtsform for 24 pct. af de ugifte udeboende, for 8 pct. af de ugifte hjemmeboende og for 4 pct. af de gifte studerende. Den betydning, der tillægges studentereksamenkarakteren med hensyn til tildeling af legater, fremgår ligeledes af undersøgelsen, idet legatstøtte i det her omhandlede omfang forekommer i 10 pct. af de tilfælde, hvor eksamenkarakteren er på mg og derover, men kun i 4 pct. af de tilfælde, hvor karakteren ligger under mg. Eksamenkarakteren har derimod kun i ringe grad betydning for tildeling af lånestøtte.

Til rådighed til understøttelse af studerende ved de to universiteter og de øvrige højere læreanstalter er dels midler af Ungdommens Uddannelsesfond, dels forskellige

¹⁾ Minimumsgrænsen er her sat ved 100 kr. mdl., medens den for de øvrige finansieringsformer er sat ved 200 kr. mdl. Grunden hertil er, at lån og legater som følge af de begrænsede støttemidler, der hidtil har været til rådighed, kun har kunnet ydes til meget få studerende med månedlige beløb på 200 kr. og derover. Da det imidlertid har interesse at få belyst forskellige faktorerers indflydelse på muligheden for efter hidtidig udelingspraksis at opnå legater og lån og støttens størrelse (forældrenes økonomiske forhold, om de studerende er gifte eller ugifte, hjemmeboende eller udeboende ni. v.), og da dette kræver tilstedeværelsen af et statistisk materiale af en vis størrelse, har man anset det for rigtigst at vælge den anførte lavere minimumsgrænse for legat- og lånestøttens vedkommende.

andre statsmidler og private legatmidler. Endvidere disponerer Dansk Studiefond over en kapital, hvoraf der er mulighed for at opnå lavt forrentede studielån.

1. Ungdommens Uddannelsesfond.

Efter den senest stedfundne fordeling af Ungdommens Uddannelsesfonds midler (december 1959), er der i alt stillet 6 955 500 kr., hvoraf 3 847 500 kr. som stipendier og 3 108 000 kr. som lån, til rådighed for de højere læreanstalter. Denne fordeling er sket på grundlag af den i henhold til lov nr. 167 af 7. juni 1958 til rådighed værende bevilling på i alt 13 millioner kr.; den samlede bevilling er ved lov nr. 172 af 29. april 1960 blevet forhøjet til 19 millioner kr., hvorved der må påregnes en forøgelse af de højere læreanstalters andel i støttebeløbet med i hvert fald 2 millioner kr.

1 henhold til undervisningsministeriets bekendtgørelse af 27. juli 1960 om Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed foretages fordelingen af de midler, der er tildelt den enkelte læreanstalt af vedkommende læreanstalts stipendienævn, der består af vedkommende institutions leder samt mindst 2 andre medlemmer, fortrinsvis valgt blandt institutionens lærere. Såfremt de studerende ikke bliver repræsenteret i stipendienævnet, bør en repræsentant for de studerende deltage i nævnets forhandling under forudsætning af, at de studerende har en i forhold til institutionen i øvrigt anerkendt organisation.

Studielånene er rentefri og ydes uden nogen form for sikkerhedsstilling; de administreres som hovedregel af Dansk Studiefond. Bevillingen sker i overensstemmelse med de mellem de enkelte uddannelsesområders stipendienævn og studiefonden aftalte retningslinier. For enkelte afgrænsede studieområder kan uddannelsesfondens bestyrelse, når særlige grunde taler herfor, godkende, at lånemidlerne fra uddannelsesfonden bevilges af det pågældende studieområdes eget stipendienævn. En sådan ordning er indført for Københavns universitet og Danmarks tekniske Højskole.

Tilbagebetalingen af studielånene sker for alle uddannelsesområder til Dansk Studiefond, og de tilbagebetalte beløb skal indgå i studiefondens mellemregnskab med Ung-

dommens Uddannelsesfond og anvendes til genudlån inden for det fastsatte årlige lånebeløb.

Tilbagebetalingspligten indtræder et år efter bestået embedseksamen (eventuelt et år efter værnepligtens aftjening). Lånene tilbagebetales med halvårslige afdrag, der forfalder den 1. marts og 1. september hvert år. Afdragene udgør 300—400 kr. halvårsligt de to første år, derefter 400—500 kr. halvårsligt; hvis lånebeløbet overstiger 10 000 kr., vil de halvårslige afdrag dog være at fastsætte således, at lånet er indfriet senest 10 år fra det tidspunkt, afviklingen skal påbegyndes.

Efter undervisningsministeriets bekendtgørelse må afgørelsen af, om en studerende kan anses for at opfylde de i loven om Ungdommens Uddannelsesfond stillede krav til studieegnethed, bero på et skøn over den pågældendes evner og flid. Til nærmere vejledning for skønnet anføres følgende betragtninger:

a) Ved uddannelser, der forudsætter forudgående eksamen, må der på tidspunkter, hvor vedkommende læreanstalt eller skole endnu ikke har andre muligheder for at bedømme den studerendes studieegnethed, lægges vægt på størrelsen af denne forudgående eksamen, eventuelt sammenholdt med skolelederens udtalelse om den pågældende.

b) Når den studerende har aflagt deleksamen eller lignende prøve ved den læreanstalt eller skole, ved hvilken den støtteberettigede uddannelse foregår, er det som hovedregel en betingelse for at kunne anses for studieegnet, at denne deleksamen er bestået med 1. karakter.

Stipendienævnene kan dog fravige denne hovedregel, når særlige personlige forhold foreligger, eller hvor en enkelt dårlig karakter uden for hovedfagene har bragt det samlede resultat under 1. karaktergrænsen. Har ansøgeren senere dokumenteret sin studieegnethed, kan der helt bortses fra eksamensresultatet ved 1. del, navnlig i uddannelsesgrene, hvor 1. delsresultaterne erfaringsmæssigt ligger forholdsvis lavt.

Ved afvejelsen af, om den studerende kan anses for trængende, og i bekræftende fald til hvilket understøttelsesbeløb, lægges ifølge bekendtgørelsen hovedvægten på forældre-

nes (forsørgernes) økonomiske forhold, dog med hensyntagen til deres forhold i øvrigt, herunder f. eks. sygdom og arbejdsløshed. I tilfælde, hvor der foreligger dokumenterede oplysninger om, at ansøgeren er uden forbindelse med sine forældre, og der i øvrigt foreligger særlige omstændigheder, kan der dog bortses fra foældrenes situation. Som forhold, der udelukker ansøgeren fra at komme i betragtning eller i hvert fald medfører, at han må anses for mindre trængende, kan anføres, at han selv ejer en formue, som i betydeligt omfang vil kunne dække udgifterne ved uddannelsen, at ægtefællen er i besiddelse af en indtægt eller formue af en sådan størrelse, at vedkommende ikke selv ville kunne betegnes som trængende, og at ansøgeren ønsker at bibeholde et erhvervsarbejde, som lægger beslag på mere end et par daglige arbejdstimer.

Ved afgørelsen af, om understøttelse bør gives i form af stipendium eller lån, bør navnlig studietidens længde og de økonomiske forhold komme i betragtning, således at **lån** fortrinsvis anvendes ved kortvarigere uddannelser, ved uddannelser, der som regel hurtigt giver adgang til gode indtægter og i **tilfælde** af mindre trang.

2. Andre understøttelsesmidler.

De i øvrigt til rådighed værende understøttelsesmidler for studerende ved de højere læreanstalter udgør i alt årlig godt 2 millioner kr., hvoraf ca. 750 000 kr. udgør tilskud fra staten, godt 1 million kr. stammer fra private legater og fondsmidler, og ca. 250 000 kr. ydes som understøttelse fra Kommunitetet.

Uddelingen foretages for størstedelen af midlernes vedkommende af stipendienævnene, men en del af de private legater uddeles af særlige bestyrelser, i visse tilfælde efter indstilling fra stipendienævnene, i andre helt uden om disse.

De retningslinier, der følges ved uddelingen af disse midler, for så vidt dette sker gennem eller efter indstilling fra stipendienævnene, er i princippet de samme som

angivet i undervisningsministeriets ovennævnte bekendtgørelse om Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed; dog kan visse af de private legaters fundatser gøre det nødvendigt i et vist omfang at tage andre hensyn i betragtning, f. eks. slægtskab med legatstifteren, hjemstavsforhold m. v. Endvidere kan legatfundatsernes bestemmelser medføre, at der må lægges mindre vægt på eller helt bortses fra ansørgernes trang, idet det alene skal være disses kvalifikationer, som efter legatstifternes ønske skal være afgørende for legattildelingen. Kommunitetsstipendiet, der kun kan tildeles studerende ved Københavns universitet og Danmarks tekniske Højskole, uddeles af stipendieudvalget ved Københavns universitet. I forbindelse med en pr. 1. april 1958 gennemført sanering af Kommunitetets økonomi er indført den af ungdomskommissionen foreslåede ændring af uddelingspraksis, hvorefter kommunitetsstipendiet alene tildeles studerende, der har bolig på Regensen. Stipendiet er fra nævnte dato fastsat til 1 800 kr. årlig.

3. Dansk Studiefond.

Som nævnt råder Dansk Studiefond¹⁾ over en kapital, hvoraf der ydes studielån til studerende ved de højere læreanstalter samt ved teknika og seminarier.

Det årlige nyudlån til alle uddannelsesområder andrager for tiden ca. 800 000 kr. De højere læreanstalters andel heri udgør ca. 350 000 kr. Ved långivningen tages i første række hensyn til de studerendes studieegnethed og økonomiske forhold. Lånene, der fortrinsvis ydes til studerende i den sidste del af studietiden, forrentes med 3 pet. p. a., og der kræves normalt sikkerhedsstillelse i form af kaution.

B. Egen erhvervsindtægt.

Som led i Studenterundersøgelsen er de studerende blevet spurgt, hvorvidt og i hvilket omfang de har haft arbejde i sommerferien 1958, efterårssemestret 1958, jule-

¹⁾ Dansk Studiefond blev stiftet i 1913. Fonden ledes af et repræsentantskab bestående af repræsentanter for de højere læreanstalter og de studerende ved disse samt repræsentanter for undervisningsministeriet. Til rådighed til udlån er dels fondens egen kapital, dels midler stillet til disposition af staten og forskellige private fonde og institutioner.

ferien 1958-59 og i sidste uge (d. v. s. en uge i forårssemestret 1959). Studenterundersøgelsen (side 169) viser, at kun knap 20 pct. af samtlige studerende ikke har haft erhvervsarbejde i noget af de fire tidsrum, medens 28 pct. af de studerende ved Københavns universitet og 13 pct. af de studerende ved Aarhus universitet og de øvrige læreanstalter har haft arbejde i alle de nævnte tidsrum. I forårssemestret 1959 har over halvdelen af de studerende ved Københavns universitet og godt 1/4 af de studerende ved Aarhus universitet og de øvrige læreanstalter haft erhvervsarbejde.

Den gennemsnitlige arbejdstid for studerende med erhvervsarbejde har for ugifte ved Københavns universitet udgjort ca. 3 timer daglig og for gifte ca. 4 timer daglig. Ved Aarhus universitet og de øvrige læreanstalter har den gennemsnitlige daglige arbejdstid for ugifte studerende udgjort henholdsvis ca. 2½ og 2 timer og for gifte 3¼—4 timer. Det må fremhæves, at det drejer sig om *gennemsnitlig* arbejdstid; for Københavns universitets vedkommende fremgår det således af Studenterundersøgelsen (side 206), at 17 pct. af de studerende har over 5 timers daglig arbejdstid.

Af Studenterundersøgelsen (side 191-192) fremgår, at ugifte hjemmeboende studerende dækker ca. halvdelen af de månedlige kontantudgifter og ugifte udeboende studerende ca. 25—30 pct. af deres udgifter gennem erhvervsarbejde. Gifte studerende i Århus dækker ca. 1/4 og i København ca. 1/3 af udgifterne gennem egen erhvervsindtægt, medens ægtefællernes samlede erhvervsindtægter dækker ca. 90 pct. af udgifterne.

Undersøgelsen viser således erhvervsarbejdets store udbredelse og afgørende betydning som finansieringskilde for de studerende under de nuværende forhold.

Erhvervsarbejdets indflydelse på studieaktiviteten fremgår også i et vist omfang af undersøgelsen.

Således er erhvervsarbejde den vigtigste årsag til afbrydelse i studiet, idet denne årsag anføres i 40 pct. af samtlige tilfælde (Studenterundersøgelsen, side 155), ligesom studieaktiviteten i høj grad er afhængig af erhvervsarbejdets omfang.

Tabellen (Studenterundersøgelsen, side 206) vedrørende studerende ved Københavns universitet viser en ret ringe nedgang

i den tid, der anvendes til undervisning, men til gengæld en kraftig formindskelse af forberedelsestiden, idet denne falder fra godt 5 timer daglig for studerende uden erhvervsarbejde til godt 4 timer, 3½ time og 1 ¾ time daglig for studerende med erhvervsarbejde i henholdsvis 0—9 timer, 10—30 timer og over 30 timer ugentlig.

Allerede de her nævnte resultater af Studenterundersøgelsen støtter den udbredte opfattelse, at erhvervsstudenternes studietid forlænges med et eller flere år; det almindelige indtryk er ligeledes, at disse studenters eksamensresultater gennemgående er lavere end de øvrige studerendes.

Erhvervsarbejdets indflydelse på studietidens længde og de opnåede karakterers størrelse har dog ikke direkte kunnet belyses gennem den her foreliggende undersøgelse, idet statistiske oplysninger om disse forhold forudsætter en undersøgelse af en studenterårgang gennem alle studieårene.

C. Bidrag fra forældre og ægtefælle.

Af Studenterundersøgelsen (side 191) fremgår, at kontant støtte fra hjemmet forekommer i godt halvdelen af de ugifte studerendes månedsbudgetter i foråret 1959. Til de gifte er der i samme tidsrum i København ydet tilskud i 26 pct. og i Århus i 17 pct. af tilfældene.

I tabellen side 195 ses, i hvilket omfang kontante bidrag fra forældrene er væsentligste finansieringsform, idet de studerende er opdelt efter størrelsen af forældrenes indkomst, efter om de studerende er kvinder eller mænd m. v. Det fremgår af tabellen, at forældrebidrag er væsentligste finansieringsform for 24 pct. af samtlige studerende, svingende fra 8 pct. i tilfælde, hvor forældrenes indkomst er under 10 000 kr., til 50 pct. i tilfælde, hvor indkomsten er på 30 000 kr. og derover. Det må særligt fremhæves, at kun ca. 16 pct. af de nuværende studenterforsørgere har en indtægt af sidstnævnte størrelse. Endvidere fremgår det, at forældre støtten som afgørende indtægtsform forekommer oftere for kvinder end for mænd og er af størst betydning for ugifte udeboende studerende, idet den forekommer i 32 pct. af tilfældene, medens den for ugifte hjemmeboende forekommer i 23 pct. og for gifte studenter kun i 2 pct. af tilfældene. For de ugifte

hjemmeboendes vedkommende er der her tale om den kontante støtte; forældrenes tilskud i form af kost og logi er således ikke taget i betragtning.

I alt har forældrenes kontante bidrag i foråret 1959 udgjort godt en million kroner månedlig, svarende til ca. 20 pct. af de studerendes samlede faktiske udgifter. Værdien af støtte i form af kost og logi, beregnet som forskellen mellem de udeboendes og de hjemmeboendes udgifter hertil, har for de studerende i Århus udgjort gennemsnitlig i alt ca. 40 000 kr. månedlig og for de studerende i København gennemsnitlig i alt ca. 650 000 kr. månedlig.

Af Studenterundersøgelsen (side 197) fremgår, at ca. $\frac{1}{5}$ af samtlige studerendes og de gifte studerendes ægtefællers samlede kontante månedlige udgifter dækkes gennem ægtefællers erhvervsindtægt, og af tabellen side 195 ses, at ægtefællens erhvervsindtægt er væsentligste finansieringsform for 51 pct. af de gifte studerende.

D. Egen formue.

Det fremgår af Studenterundersøgelsen (side 200-201), at godt halvdelen af de studerende ikke-forsørgere har opgivet formue til skattevæsenet, medens omkring en tredjedel ikke har formue, og resten har en nettogæld. For mere end to tredjedele af dem, der havde opgivet en positiv formue, gjaldt det, at dens størrelse var under 5 000 kr., og

mindre end 10 pct. af de studerende ikke-forsørgere havde en formue på over 10 000 kr. Den gennemsnitlige ansatte formue androg i hovedstaden ca. 5 700 kr. og i Århus ca. 1 900 kr.

For mandlige studerende forsørgere viser Studenterundersøgelsen en noget lignende formuefordeling, idet også godt halvdelen af denne gruppe havde en positiv formue. I hovedstaden androg gennemsnitsformuen ca. 6 000 kr., i Århus ca. 600 kr. Af ægtefæller til kvindelige studerende havde omkring to tredjedele en positiv formue, og gennemsnitstallet var for denne gruppes vedkommende ca. 16 000 kr. i hovedstaden og ca. 1 700 kr. i Århus.

Det er ikke oplyst, i hvilket omfang formuen er bundet f. eks. i fast ejendom eller i andre vanskeligt realisable aktiver, ligesom formuens oprindelse (arv, gave, ikke-forbrugt andel af opsparet erhvervsindtægt el. lign.) ej heller foreligger belyst. Der er dog efter udvalgets opfattelse næppe tvivl om, at en væsentlig del af de mindre formuer stammer fra de studerendes egen erhvervsindtægt eller fra ikke-forbrugte forældrebidrag, således at man for de pågældende studerendes vedkommende ikke kan betragte formuen som en selvstændig finansieringskilde, og konklusionen må derfor være, at forbrug af formue kun for nogle få procent af de studerende kan have nogen væsentlig betydning som middel til studiernes finansiering.

III. Vurdering af finansieringsformer og støttebetingelser.

Forinden udvalget fremkommer med sit forslag til en ændret og udvidet støtteordning, ønsker man at redegøre for udvalgets principielle syn på de nuværende finansieringsformer og støttebetingelser.

A. Stipendier og studielån.

Rets- eller skønsprincip.

Ungdomskommissionens forslag byggede på en kombination af de to principper, idet studerende, som opfyldte visse, ret strenge, krav med hensyn til trang og studieegnethed, skulle have ret til understøttelse, medens der efter et frit skøn kunne tildeles de øvrige trængende støtte.

Retsprincippet er hidtil ikke blevet fulgt i uddelingspraksis allerede af den grund, at de begrænsede støttemidler, der har været til rådighed, ikke har givet mulighed herfor.

Retsprincippet fordele ligger i den vished om økonomisk hjælp til studiets gennemførelse, der gives den, som uden selv at kunne bekoste det ønsker at påbegynde en højere uddannelse. Uvisheden om de økonomiske vilkår under uddannelsen antages at afholde adskillige studenter fra mindre-bemidlede hjem fra at påbegynde et højere studium.

Selv når bortses fra det forhold, at et retsprincip er uforeneligt med en støttebevilling af en på forhånd fastlagt størrelse, synes retsprincippet indførelse at frembyde betydelige betænkeligheder, idet det vil være overordentlig vanskeligt at fastsætte skematiske uddelingsregler, der dækker det individuelle støttebehov hos flertallet af de godt 10 000 studerende, og på den anden side ikke formuleres så lempeligt, at man nærmer sig en studenterlønsordning, som udvalget ikke kan så ind for.

En ordning, der bygger på et retsprincip, kan endvidere give anledning til misbrug, idet personer, der formelt opfylder betingelserne uden reelt at studere, i hvert fald de første år efter studiets formelle påbegyndelse vil have krav på understøttelse.

Heller ikke et kombineret rets- og skønsprincip, som af ungdomskommissionen foreslået, mener udvalget at kunne anbefale, idet selv en sådan begrænset anvendelse af retsprincippet kan give anledning til misbrug, ligesom det kan medføre en usund forcering af bestræbelserne for at opnå den krævede kvotient til studentereksamen og ved læreanstaltnes eksaminer.

De især fra studenterside påpegede uheldige virkninger af skønsprincippet, nemlig at de studerende ikke er i stand til på forhånd i store træk at danne sig et billede af, hvilken støtte, der vil kunne påregnes — hvad der må antages at afholde en del unge fra at påbegynde et studium — beror i det væsentlige på, at der ikke har været tilstrækkelige støttemidler til rådighed. Disse ulemper vil blive væsentlig mindre, såfremt der i overensstemmelse med nærværende udvalgs forslag stilles de fornødne bevillinger til rådighed til ydelse af fuld behovsdækning, hvad enten dette sker gennem direkte støtte alene eller gennem direkte støtte kombineret med skattelettelse for de studerende og deres forældre.

Udvalget går således ind for skønsprincippet ved uddeling af stipendier og studielån, idet man anbefaler, at støtte ydes til studerende, som efter vedkommende stipendienævns skøn er studieegnede og trængende, og i det omfang, som studentens trang efter nævnets skøn begrundes, idet det forudsættes, at der for udøvelsen af dette skøn opstilles visse vejledende regler.

Om kravene med hensyn til studieegnethed og trang vil man nedenfor fremføre de synspunkter, som efter udvalgets opfattelse bør være vejledende for stipendienævnene ved udøvelsen af det foran omhandlede skøn.

Disse betragtninger er også lagt til grund for udvalgets i kapitel VII foretagne opgørelse af den fornødne støttes samlede størrelse.

Studieegnethed.

Formålet med den offentlige støtte er at sikre, at de *egnede* unge, der har interesse i en højere uddannelse, ikke af økonomiske årsager afskæres fra at påbegynde og gennemføre deres studium. Da imidlertid en del, som påbegynder et studium, erfaringsmæssigt viser sig ikke at have de fornødne evner til at fuldføre studiet, må der for at forhindre, at de offentlige støttemidler i større omfang går tabt gennem investering i disse studerendes uddannelse, så tidligt som muligt søges foretaget en udskillelse af denne gruppe. Efter udvalgets opfattelse bør man imidlertid i tvivlstilfælde ikke nægte støtte, da det må anses for vigtigere, at ingen egnede udelukkes fra understøttelse, end at man har sikkerhed for, at alle uegnede udskilles.

Muligheden for bedømmelse af studieegnetheden bliver væsentlig større, når den studerende har aflagt en eksamen af en vis betydning ved den pågældende læreanstalt, og spørgsmålet vil derfor blive behandlet særskilt for tiden før og tiden efter 1. del (eller en dermed ligestillet eksamen). Især for universiteterne er det vanskeligt at bedømme de studerendes studieegnethed, før 1. dels eksamen er aflagt.

Den overgang til mere bundne studieplaner, der er under overvejelse ved de to universiteter, vil imidlertid lette opgaven for disse læreanstalter.

Udvalget er ganske enig med ungdomskommissionen i, at der må være mulighed for at opnå understøttelse *straks fra studiets påbegyndelse*, idet det i modsat fald må befrygtes, at et ikke ringe antal studenter fra mindrebemidlede hjem vil afholde sig fra at søge en højere uddannelse eller blive tvunget til at påtage sig erhvervsarbejde med de deraf følgende uheldige virkninger.

Der kan dog ikke være tale om, at samt-

lige studerende, der opfylder trangsbetingelserne, skulle kunne opnå støtte, da det ovenfor omtalte frafald netop fortrinsvis sker før 1. del. Der bør derfor i relation til muligheden for opnåelse af støtte ske en udskillelse af de formodet studieegnede på et så tidligt tidspunkt som muligt.

Som kriterium for studieegnethed for de 1. dels studerende anvendte ungdomskommissionen studentereksamensresultatet. Studerende, hvis eksamen lå over en vis nærmere fastsat grænse, der antoges at give tilstrækkelig sikkerhed for studiets gennemførelse, skulle have ret til stipendium, når de opfyldte trangsbetingelserne, medens de øvrige kunne få tildelt stipendium og ellers havde ret til lån.

Nærværende udvalg mener, som ovenfor nævnt, ikke, at uddelingen bør hvile på et retsprincip. Det må derfor overlades til stipendienævnene at fordele støtten efter et skøn over, hvorvidt de studerende må antages at være i stand til at gennemføre studiet.

Stipendienævnene må efter udvalgets opfattelse, så længe der ikke foreligger andet grundlag end bestået studentereksamen eller anden forudgående eksamen, bygge deres skøn på dette grundlag. Der vil her kunne være tale om, at stipendienævnene bygger skønnet på det samlede eksamensresultat, eller at der tillægges karakterer i visse enkelte fag særlig betydning. Af Studenterundersøgelsen (side 152-153) fremgår, at gennemsnitsresultatet til studentereksamen for de kvindelige studerende ligger på 13,72 (et lille mg) og for de mandlige på 13,61 (et stort mg ÷). For så vidt skønnet hviler på det samlede eksamensresultat ved studentereksamen eller dermed ligestillede adgangseksaminer, bør der efter udvalgets mening under hensyn til de faktiske gennemsnitsresultater ikke stilles højere krav end eksamenskvoienten 13,00 (mg ÷). For studenter, der har taget eksamen fra kursus, bør kravene være mindre, idet eksamen for størstedelen af disse studerende er erhvervet under langt vanskeligere studiemæssige vilkår, end flertallet af gymnasiasterne er underkastet.

I de tilfælde, hvor optagelse kan ske på grundlag af realeksamen eller lignende, bør kravet til eksamensresultatet være højere end for studentereksamen eller dermed lige-

stillede adgangseksaminer, for at støtte skal kunne opnås.

Med hensyn til tiden *efter bestået 1. del* sondrede ungdomskommissionen skarpt mellem de studerende, der består 1. del med 1. karakter, og de øvrige. De førstnævnte skulle have ret til stipendium fra 1. del og til ændring til stipendium af eventuelt lån, oppebåret under 1. dels-studiet, medens stipendienævne over for den sidstnævnte gruppe skulle være frit stillet med hensyn til ydelse af understøttelse og dennes form. Ungdomskommissionens synspunkt er formentlig for en stor del sammenhængende med, at kommissionen i et vist omfang gik ind for retsprincipet.

I undervisningsministeriets bekendtgørelse af 27. juli 1960 vedrørende Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed anføres som retningslinie for støtteuddelingen, at 1. karakter til en deleksamen som hovedregel bør være betingelse for opnåelse af støtte, og denne praksis er hidtil blevet fulgt af stipendienævne allerede af den grund, at støttemidlernes begrænsede størrelse har nødvendiggjort, at en del af de studerende, selv om de er økonomisk dårligt stillede, har måttet unddrages støtte. Når man har skullet afgøre, hvilke studerende med samme trang, der burde støttes, har man, da der ikke var midler til, at der kunne tildeles alle støtte, naturligt valgt dem med de højeste karakterer.

Da erfaringerne viser, at kun en meget ringe del af de studerende, som består 1. del, ikke fuldfører studiet, og da samfundet beskæftiger og derved viser at have brug for kandidater med såvel 1. som 2. karakter, er det udvalgets opfattelse, at sondringen mellem studerende med 1. og 2. karakter til 1. del i relation til muligheden for offentlig understøttelse bør bortfalde, idet der også herved tages hensyn til, at mulighederne for at bestå eksamen med 1. karakter er større inden for visse fag end inden for andre.

Man mener, at studieegnheden med tilstrækkelig sikkerhed vil kunne afgøres på grundlag af den studieeffektivitet, de pågældende udviser. Denne vil først og fremmest fremgå af, om de studerende aflægger de senere prøver og eksaminer i de sædvanlige terminer, men vil også ved de læreanstalter og studieretninger, hvor lærerkræf-

terne har nærmere kontakt med den enkelte studerende, kunne belyses gennem udtalelser fra disse. Skønnet over, om studieeffektiviteten i det enkelte tilfælde er tilfredsstillende, må overlades til stipendienævne. Studenterrådernes udtalelser vil her ofte være af stor værdi.

En student, der anvender særlig lang tid til gennemførelse af sit studium, bør i almindelighed ikke opnå større samlet støtte, end han ville have opnået, såfremt han havde gennemført studiet på normal tid.

Forudsætningen for denne betragtning er, at der tilvejebringes fuld behovsdækning, således at det ikke længere bliver nødvendigt for ubemidlede studerende at påtage sig erhvervsarbejde, der selvsagt kan gøre det umuligt at overholde de normale frister.

En udvidet støtteordning vil nødvendigvis gøre indførelsen af en række kontrolforanstaltninger med de studerendes studieeffektivitet og -aktivitet, hvorved man sikrer sig, at de studerende på behørig måde følger undervisningen. Sådanne kontrolforanstaltninger vil ligeledes være en forudsætning for flere af de i betænkningens 2. del omhandlede skattelettelser for de studerende og disses forældre, her i form af en egentlig studieerklæring fra den pågældende læreanstalt. Der henvises til den nærmere behandling af problemerne i forbindelse med udstedelse af sådanne studieerklæringer, som findes i betænkningens 2. del side 88-89 men i øvrigt vil kontrolforanstaltninger som led i en udvidet støtteordning være påkrævet uden hensyn til, i hvilken form støtten ydes.

Trang.

Hvilke transgbetingelser, der bør opstilles, vil navnlig afhænge af, i hvilket omfang det findes rimeligt, at de studerende finansierer studiet gennem erhvervsarbejde, og i hvilket omfang forældrene forudsættes at forsørge deres studerende børn. De forhold, som efter udvalgets opfattelse bør have indflydelse på transgbetingelsernes udformning, omhandles nedenfor under B—E.

B. Egen erhvervsindtægt.

Ungdomskommissionens flertal var af den opfattelse, at erhvervsarbejde i almindelighed er uønskeligt. Dog mente man, at arbejde, der ikke overstiger ca. 2 timer dag-

lig i semestrene, og arbejde i sommerferien ikke ville være studieskadeligt. End ikke dette ret beskedne mål er nået, idet de studerende, som der nærmere er redegjort for ovenfor side 17, under de nuværende forhold må påtage sig erhvervsarbejde i langt videre omfang end af ungdomskommissionen således forudsat.

Erhvervsarbejdets virkninger.

Det er nærværende udvalgs opfattelse, at erhvervsarbejde i studietiden selv i det af ungdomskommissionen foreslåede omfang i de allerfleste tilfælde er uønskeligt, først og fremmest fordi det bevirker en nedsættelse af studieeffektiviteten, hvilket betyder en mindre intensiv og en økonomisk udnyttelse af studieapparatet og dermed et forringet udbytte af de store summer, der investeres heri. Den forlængelse af studietiden, der som regel er en følge af erhvervsarbejde, bevirker endvidere, at det tidspunkt, fra hvilket den pågældendes uddannelse kan nyttiggøres, udskydes.

Erhvervsarbejde bevirker tillige i mange tilfælde, at studiet indskrænkes til den aller mest nødtørftige indtæring af stoffet, eventuelt hos manuduktør, med hovedvægten lagt på de områder, hvori spørgsmål hyppigst stilles til eksamen. Der bliver således ikke tale om den fordybelse og indtrængen i stoffet, som også set fra et samfundssynspunkt er særdeles ønskelig af hensyn til tilegnelsen af den metode, der som oftest vil være en direkte forudsætning for fagets senere udøvelse.

Hertil kommer, at erhvervsarbejdet betyder en fare for, at de studerende opgiver studiet, enten fordi de ikke har kræfter til en sådan dobbelt arbejdsindsats, eller fordi de fristes af den øjeblikkelige højere indtægt, de kan opnå ved helt at overgå til den beskæftigelse, der kun skulle have været et overgangsfænomen som middel til gennemførelse af studiet. Herved går den investering, som allerede er gjort i de pågældendes uddannelse, tabt.

Yderligere kan den levetid, som opnås, såfremt de pågældende har indrettet sig på i det væsentligste at finansiere studiet gennem erhvervsarbejde, være en hindring for en senere overgang til heltidsstudium på grundlag af legat- eller lånestøtte, idet

de vanskeligt vil kunne indrette sig på det heraf følgende lavere indtægtsniveau. De øvrige studenters opfattelse af, hvad der er normal levetid, kan endvidere, såfremt erhvervsstudererne udgør en tilstrækkelig stor gruppe inden for den pågældende studieretning, påvirkes i opadgående retning, således at de, uanset at de kunne klare sig for de tilskud de modtager på anden måde, påtager sig erhvervsarbejde for at leve op til erhvervsstuderernes norm.

De argumenter, der anføres til støtte for erhvervsarbejdet, er navnlig det karakterdannede og tilfredsstillende for den enkelte, der ligger i at have gennemført studiet ved egen hjælp, at visse former for erhvervsarbejde ligefrem er studiefremmende samt værdien af den kontakt med det praktiske liv og andre befolkningsgrupper, som erhvervsarbejdet formidler. Selv om man ikke vil bestride, at erhvervsarbejde undertiden kan have en vis værdi for de studerende, mener udvalget dog ikke at kunne tillægge de positive sider ved erhvervsarbejdet en sådan vægt, at de ovennævnte uheldige virkninger, navnlig den ringere udnyttelse af undervisningsapparater herved opvejes.

Vel vil det for den student, som har en stærk konstitution og en stor arbejdsevne, kunne lade sig gøre at gennemføre visse studier med et tilfredsstillende resultat, selv om han har erhvervsarbejde i betydeligt omfang, men for gennemsnittet vil dette ikke være muligt, og konsekvensen for den økonomisk dårligt stillede, der ikke er i besiddelse af den fornødne robusthed, vil let blive, at han må opgive studiet.

Hvor der af studiemæssige grunde kræves en vis praksis, vil denne oftest indgå som et led i selve studiet. Dette gælder f. eks. det lægevidenskabelige studium, hvor de 2. dels-studerende har $\frac{1}{2}$ ars ulønnet praktikanttjeneste, visse civilingeniørstudier, landinspektørstudiet, hvor de studerende under studiet er et år ude i praksis, og skovbrugsstudiet, der indledes og afsluttes med et år i praksis. For de to sidstnævnte studenterkategorier er der mulighed for indtægt i praksisperioden; det samme gælder lægevidenskabelige studerende, som forretter vikartjeneste på sygehuse; arbejde udover, hvad der på denne måde indgår som et led i selve studieplanen, kan udvalget ikke i almindelighed anse for studiefremmende,

hvorimod det under alle omstændigheder vil bevirke en forlængelse af studietiden.

Erhvervsarbejde i undervisningsterminerne.

For de studerende ved Danmarks tekniske Højskole, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Danmarks farmaceutiske Højskole, Tandlægehøjskolen i København og Århus og handelshøjskolernes dagstudieretninger — i alt omfattende ca. halvdelen af studenterne i 1958-59 — må det på grund af disse læreanstalters bundne studieplaner anses for udelukket overhovedet at have erhvervsarbejde i undervisningsterminerne, uden at studierne lider afbræk. De studenter, der desuagtet er nødt til at tjene hovedparten af deres indtægter selv, er henvist til enten at søge periodisk heltidsbeskæftigelse eller at henlægge arbejdet til aften- og natte timerne og til søndage. Begge disse former for erhvervsarbejde medfører forsømmelser af undervisningen. Heltidsbeskæftigelsen praktiseres oftest således, at studenterne afbryder studiet i et eller to semestre for i denne periode at forsøge at indtjene tilstrækkeligt til at kunne leve i næste studieperiode eller således, at den pågældende skiftevis i kortere perioder arbejder i erhverv og følger undervisningen på læreanstalten. Erhvervsarbejde om aftenen og om søndagen synes umiddelbart ikke at behøve at bevirke forsømmelser, men erfaringen viser, at den studerende oftest ikke kan gennemføre et så hårdt arbejdsprogram uden at holde fri en anden ugedag. Det må tilføjes, at arbejde af den heromhandlede art normalt er vanskeligt at få.

For de studerende ved de to universiteter er der — således som studierne i øjeblikket er indrettet — større mulighed for at have erhvervsarbejde i begrænset omfang i semestrene, idet undervisningen ikke i den grad som for læreanstalternes vedkommende er bundet til en fast timeplan. Dette gælder dog ikke for de lægevidenskabelige I. dels studerende, og for stud. mag.erne kan det være vanskeligt at påtage sig arbejde med fast arbejdstid, da forelæsningerne er spredt over det meste af dagen. Såfremt den tendens, der for tiden gør sig gældende henimod en fastere timeplan også ved universiteterne, bliver mere udtalt, vil de universitetsstuderendes muligheder for kombina-

tion af studium og erhvervsarbejde formindskes tilsvarende, eventuelt helt bortfalde.

Den tid, der fragår i den egentlige studietid, er ikke begrænset til de timer, selve erhvervsarbejdet beslaglægger. Dels må der regnes med transporttid, dels vil den psykiske omstilling fra erhvervsarbejdet til studiearbejdet ikke kunne undgå at tage en vis tid.

Arbejde, der er begrænset til et par timer daglig, er i øvrigt vanskeligt at finde, hvortil kommer, at indtægten, der normalt ikke vil overstige 200 kr. månedlig, er utilstrækkelig til at dække de med et studium forbundne udgifter.

Erhvervsarbejde i sommerferien.

Sommerferien er allerede i øjeblikket for visse studiers vedkommende, f. eks. det juridiske, ret kort, ofte ikke meget over 1 måned, og dette vil formentlig i løbet af kortere tid gøre sig gældende for andre universitetsstudier, idet det er under overvejelse at forlænge undervisningstiden til 10 måneder. Ferien anvendes desuden i mange tilfælde i studiemæssigt øjemed. F. eks. benyttes ferien af bygningsingeniør-, landinspektør- og skovbrugsstuderende til øvelsesmålinger og af adskillige stud. mag. er til kurser og ekskursioner, hvortil kommer, at udarbejdelse af store specialeopgaver og repetitionslæsning ofte må henlægges til ferieperioderne.

Selv hvor sommerferien ikke inddrages til egentligt studiearbejde, er det dog af stor værdi, at de studerende ikke nødsages til at påtage sig erhvervsarbejde i denne periode, hvor der er særlig mulighed for læsning af supplerende stof indenfor de studerendes eget og beslægtede fag. En sådan bredere orientering om emner, der vel ikke er direkte eksamensrelevante, men som giver en dybere forståelse af faget og dets baggrund, er af stor betydning især for de studerendes senere virke, da de kandidater, der har tilegnet sig kundskaber udover, hvad der kræves for at bestå eksamen, vil være langt bedre rustet til at varetage de stillinger i samfundet, som deres eksamen berettiger dem til. Udvalget finder endvidere, at studerende ligesom andre befolkningsgrupper må have et naturligt krav på en vis kortere tids egentlig rekreation.

Forudsættes det trods alt, at et vist antal

studerende kan anvende ca. 1 à 2 måneder til sommerferiearbejde, og at enkelte studenterkategorier endog har mulighed for særdeles vellønnet arbejde i sommerferien, hvilket især gælder de lægevidenskabelige 2. dels-studerende, der kan opnå vikariater både i ind- og udland, og de studerende, der som værnepligtige har ladet sig uddanne til løjtnanter og derefter i en vis årrække har stillet sig til rådighed for reserven, vil den indtægt, der kan opnås ved heldagsarbejde i 2 sommerferiemåneder, når bortses fra de sidstnævnte studenterkategorier, sjældent overstige 1 500-1 600 kr.

Når herfra trækkes, hvad der medgår til dækning af de pågældendes leveomkostninger i denne periode, normalt ca. 800 kr., vil der normalt kun blive en yderst ringe del af indtægten tilbage til finansiering af studiet i den kommende tid.

Det må yderligere fremhæves, at det normalt vil være uhyre vanskeligt for et større antal studerende at opnå heltidsbeskæftigelse i 1 à 2 sommermåneder.

Det udbytte, der opnås ved eventuel beskæftigelse i sommerferien, er derfor efter udvalgets opfattelse for ringe i forhold til de ulemper, der er forbundet dermed.

Ud fra de ovenfor anførte betragtninger mener udvalget at kunne fastslå, at erhvervsarbejde — selv i meget begrænset omfang — i undervisningsterminerne må betegnes som studieskadeligt, og at erhvervsarbejde i sommerferien ikke er egnet som finansieringskilde og i de fleste tilfælde er direkte uønskeligt. Ved opgørelsen af det fremtidige støttebehov har man dog ikke ment helt at kunne se bort herfra og har regnet med erhvervsarbejde i ca. 1 måned.

C. Bidrag fra forældre og ægtefælle.

Som det fremgår af de ovenfor side 17-18 meddelte oplysninger, er *forældre støtte* dels gennem kontante bidrag, dels i form af kost og logi i øjeblikket en af de væsentligste kilder til finansiering af studieudgifterne. For de forældre, der ikke tilhører den mindre kreds af særligt velstillede, vil understøttelsen af studerende børn ofte være en meget betydelig belastning, naturligvis i særlig grad, hvor en familie har flere børn under uddannelse eller dog samtidig skal forsørge mindreårige børn.

Fra studenterside har den tanke undertiden været fremsat, at der i relation til børnenes mulighed for opnåelse af offentlig støtte, helt bortsås fra forældrenes økonomiske forhold, i hvert fald hvis de studerende var udeboende og afgav erklæring om ikke at modtage støtte fra hjemmet.

For en sådan ordning taler blandt andet, at en ikke helt ringe del af de forældre, som efter almindelig opfattelse skulle have mulighed for at forsørge deres studerende børn, faktisk ikke gør det. Det fremgår således af de ovenfor side 17 meddelte oplysninger, at forældrebidragene selv for børn af forældre med en årlig indkomst på 30 000 kr. og derover kun er af afgørende betydning i 50 pct. af tilfældene. Det må dog bemærkes, at forældretilskud kan forekomme i ikke ubetydeligt omfang hos de 19 pct. af denne gruppe af studerende, for hvis vedkommende studiets finansiering sker under forskellige former, uden at forældre støtten er væsentligste finansieringsform; men dette kan ikke ændre det forhold, at en væsentlig del af disse mere velstillede forældre kun i beskeden omfang yder deres studerende børn kontant støtte. Grundene hertil kan være mange, men årsagen vil formentlig ofte kunne findes enten i barnets giftermål eller i, at barnet ikke har fulgt forældrenes ønsker om valg af erhverv, f. eks. med henblik på overtagelse af faderens forretning, gård eller lignende.

Disse studerende kommer i en vanskelig situation, såfremt de afskæres fra offentlig støtte under henvisning til forældrenes indtægt, uanset at de intet modtager fra hjemmet; de vil normalt ikke have andet middel til studiets finansiering end erhvervsarbejde. For at undgå en sådan urimelighed har de studerendes repræsentanter i udvalget fundet, at der alene bør lægges vægt på forældrenes faktiske bidrag, således at den studerende kun er udelukket fra støtte i det omfang, hvori han underholdes hjemmefra.

Et flertal indenfor udvalget mener dog af hensyn til konsekvenserne ikke at kunne gå ind for dette synspunkt, men må i overensstemmelse med den almindeligt udbredte opfattelse, der også kom til udtryk i ungdomskommissionens betænkning, fastholde, at forældre med en vis højere indtægt må forudsættes at forsørge deres studerende børn. Denne forudsætning bør dog anses for bristet,

når det godtgøres, at forbindelsen med hjemmet er afbrudt.

Allerede under den nuværende støtteordning er der i i henhold til undervisningsministeriets bekendtgørelse om Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed adgang til ydelse af understøttelse i sådanne tilfælde.

Udvalget mener, at det endvidere i enkelte tilfælde kan være berettiget at yde støtte, hvor det godtgøres, at den økonomiske forbindelse er afbrudt, selv om den studerende har en vis personlig kontakt med hjemmet. Som det fremgår af det følgende (jfr. side 44), tænkes støtten i disse tilfælde alene ydet i form af lån.

Man er opmærksom på, at en væsentlig forøgelse af den offentlige støtte til de studerende, ikke mindst i forbindelse med en udvidelse af adgangen til at yde støtte i tilfælde, hvor den økonomiske forbindelse mellem forældre og børn er afbrudt, vil kunne svække forældres ønske om og vilje til fortsat selv at yde børnene understøttelse. Blandt andet for at modvirke en sådan tendens vil der kunne være spørgsmål om at indføre en adgang for forældrene til et vist omfang at fradrage faktisk afholdte ydelser til børnene i den skattepligtige indkomst, jfr. herom nærmere nedenfor side 36 f. f.

Bidrag fra ægtefælle.

Det fremgår af Studenterundersøgelsen (side 148), at ca. 20 pct. af samtlige studerende er gift. Da også de ganske unge studerende indgår i beregningsmaterialet, giver tallet ikke noget klart indtryk af, i hvilket omfang de studerende gifter sig i løbet af studietiden. En undersøgelse af de studerende i det eller de sidste studieår vil utvivlsomt vise at en væsentlig større procentdel af de studerende end den anførte gifter sig inden studiets afslutning.

Bidrag fra forældrene er næsten uden betydning for de gifte studerende. Som oplyst ovenfor side 17, er forældre støtte kun væsentligste finansieringsform for 2 pct. af disse studerende.

Under hensyn hertil må det efter udvalgets opfattelse være rimeligt at tillægge forældrenes økonomiske forhold mindre vægt, hvor det drejer sig om bedømmelsen af gifte studerendes støttebehov, end hvor det drejer sig om ugifte studerende.

For de gifte studerende er derimod ægtefællens erhvervsindtægt af afgørende betydning. Den er væsentligste finansieringsform for 51 pct. af disse studerende og er af et sådant omfang, at den dækker ca. $\frac{1}{5}$ af samtlige studerendes og de gifte studerendes ægtefællers kontante udgifter.

For de gifte studerendes vedkommende er der i nogle tilfælde tale om et mindre, i andre tilfælde om et større behov for støtte, end de pågældende ville have, såfremt de var ugifte.

I de tilfælde, hvor den studerende er gift med en ikke-studerende, der har erhvervsarbejde, vil støttebehovet normalt formindskes, i visse tilfælde endog helt bortfalde, selv om den studerende i øvrigt ville være at anse for helt eller delvis trængende på grundlag af forældrenes indtægt m. v.

Ved afgørelsen af, om den gifte studerende kan anses for støtteberettiget og i hvilket omfang, mener udvalget i modsætning til ungdomskommissionens opfattelse og den i øjeblikket i almindelighed fulgte uddelingspraksis ikke, at man med rimelighed kan forudsætte, at ægtefællen skal klare sig indenfor samme budget som en ugift studerende, der er henvist til offentlig understøttelse; bl. a. vil ægtefællens erhvervsarbejde i sig selv medføre visse udgifter, f. eks. øgede beklædningsudgifter, dyrere husførelse m. v. Man mener derfor, at den studerende bør kunne anses for fuldt støtteberettiget, selv om ægtefællens indtægt skulle overstige een legatindtægt, og kunne være berettiget til delvis støtte, selv om ægtefællens indtægt skulle ligge på et beløb svarende til to legatindtægter.

Det må overlades til stipendienævnene i de enkelte tilfælde på grundlag af et budget over ægtefællernes udgifter og indtægter at træffe afgørelse om, hvorvidt og i hvilket omfang den studerende kan anses for støtteberettiget, idet der bl. a. bør tages hensyn til, at ægtefællens indtægt i de tilfælde, hvor der er børn i ægteskabet, tillige må anvendes til børnenes underhold.

I almindelighed vil som nævnt støttebehovet hos den student, hvis ægtefælle har en betragtelig erhvervsindtægt, være mindre, end hvis han var ugift.

I visse tilfælde, nemlig hvis ægtefællen på grund af sygdom eller lignende må op-

give sin stilling i længere eller kortere tid, kunne der være spørgsmål om at yde støtte til den gifte studerende i videre omfang, end der maksimalt kan gives til den ugifte studerende. Selv om det er indlysende, at der er et større støttebehov i sådanne situationer, mener udvalget ikke at kunne anbefale, at der af de til sikring af ungdommens uddannelse til rådighed værende midler ydes støtte til dækning af dette behov, der er opstået af ikke studiemæssige årsager.

I tilfælde af, at den studerendes ægtefælle af andre grunde, f. eks. af hensyn til pasning af hjem og børn, ikke har erhvervsarbejde, bør understøttelsen ligeledes højst kunne andrage det beløb, som en ugift kunne have opnået.

Såfremt begge ægtefæller studerer, mener udvalget, at understøttelsen må tildeles ud fra betragtninger, der ville gøre sig gældende, såfremt det drejede sig om to ugifte studerende. Efter udvalgets opfattelse bør der ikke ydes støtte til dækning af udgifter, der opstår som følge af ægteskabet, herunder ej heller til eventuelle børns underhold. Da udgifterne imidlertid ikke vil kunne påregnes dækket af de studerende ægtefællers understøttelse, bør erhvervsindtægt, som vil medgå til dækning af de til børns underhold fornødne udgifter, ikke være til hinder for opnåelse af maksimal støtte.

D. Formue.

Som det fremgår af de ovenfor side 18 meddelte oplysninger, er *de studerendes formuer* gennemsnitlig af ringe størrelse og derfor uden egentlig betydning for stildniernes finansiering.

Såfremt de studerendes opsparede midler ikke overstiger et beløb svarende til ca. 1 års studieudgifter, bør der efter udvalgets opfattelse helt bortses fra denne formue ved bedømmelsen af den pågældendes mulighed for opnåelse af offentlig støtte, idet det, da de offentlige støttebeløb er ansat meget knapt, ikke kan anses for urimeligt, at de studerende har et sådant mindre beløb til rådighed som reservekapital, der kan anvendes i særlige situationer.

I enkelte tilfælde må det endvidere efter udvalgets opfattelse anses for rimeligt at yde understøttelse, selv om den studerende har egen formue, der overstiger det nævnte

beløb, f. eks. hvis en ældre student, der har været ude i erhvervslivet i nogle år og har stiftet familie, har sparet op i løbet af disse år for at kunne dække en del af udgifterne til familiens underhold i de år, studiet varer. Som eksempler kan tillige nævnes tilfælde, hvor der er betydelig risiko for, at den studerende på grund af sit fags meget specielle karakter eller beskæftigelsesmulighederne i det hele taget ikke kan opnå ansættelse umiddelbart efter eksamen, eller hvor den studerende er svagelig og derfor eventuelt må regne med større afbrydelser i studiet på grund af længere sygdomsperioder.

Såfremt formuen overstiger den nævnte grænse, og der ikke gør sig sådanne særlige forhold gældende, bør den studerende, når formuen er anbragt i let realisable værdier, normalt være henvist til at finansiere studiet ved hjælp af disse midler. Afgørelse i de enkelte tilfælde må overlades til stipendie-nævnene, der ligeledes må skønne over, i hvilket omfang det må anses for rimeligt, at formue anbragt i fast ejendom eller andre vanskeligere realisable værdier afskærer den pågældende fra støtte.

Efter udvalgets opfattelse bør der i skønnet over, hvorvidt formuen skal afskære den pågældende fra at opnå støtte, indgå hensynet til ikke at modvirke de unges opsparring, således at formue, der er opsparet ved eget erhvervsarbejde forud for studiets påbegyndelse, bør tillægges mindre vægt end formue, der stammer fra andre kilder.

Efter udvalgets opfattelse bør der i relation til børnenes mulighed for at opnå støtte i almindelighed ikke tages hensyn til, at *foreldrene har formue* udover den indflydelse, formueafkastet har på forældrenes indtægter. Forældrenes formueforhold bør derimod i visse tilfælde have indflydelse på, under hvilken form støtten ydes, jfr. nedenfor side 44.

E. Sammenfattende bemærkninger.

Udvalget kan ganske tilslutte sig det af ungdomskommissionen fremførte ønske om tilvejebringelse af en støtteordning, som åbner den egnede, men ubemidlede student mulighed for at gennemføre en uddannelse og aflægge afsluttende eksamen ved et universitet eller en højere læreanstalt i det

væsentlige uden at være henvist til at finansiere studiet gennem erhvervsarbejde.

Det må ikke blot anses for rimeligt og naturligt i forhold til den enkelte borger, at han, såfremt han har evner og lyst til at underkaste sig en højere uddannelse ved en af de af samfundet dertil indrettede læreanstalter, ikke skal forhindres heri af økonomiske årsager, men det er i høj grad en samfundsinteresse, at personer udgåede fra de forskellige befolkningsgrupper får adgang til at udøve de forskellige samfundsvigtige funktioner, som er forbeholdt personer, der har gennemgået en højere uddannelse. Endvidere vil den udvikling, som vort og andre samfund for tiden er inde i, medføre et stadigt stigende behov for højt uddannet arbejdskraft, et behov, som ikke vil kunne imødekommes, såfremt der ikke åbnes gode muligheder for egnede og interesserede personer fra mindrebemidlede befolkningslag til at underkaste sig en højere uddannelse. Det må ligeledes på ny fremhæves, at kun såfremt de studerende får mulighed for at anvende deres fulde arbejdskraft på studiet, vil undervisningsapparatet, hvori så store summer er investeret, og til hvis drift der årligt anvendes betydelige beløb, kunne udnyttes tilstrækkeligt effektivt.

Det er tillige udvalgets opfattelse, at støtteordningen bør udformes således, at der ikke pålægges forældrene urimelige byrder med hensyn til understøttelse af deres studerende børn.

Efter udvalgets opfattelse tilfredsstillende den nuværende støtteordning ikke de nævnte hensyn. For mange unge udelukkes af økonomiske årsager fra at påbegynde et højere studium; erhvervsarbejdet er, til skade for studieeffektiviteten, alt for dominerende som grundlag for finansiering af studierne; de studerendes forældre bærer i mange tilfælde urimelige byrder, for at børnene kan studere, og i mange tilfælde må også den byrde, der påhviler den studerendes ægtefælle, anses for urimeligt stor.

Studenterundersøgelsen 1959 giver ligesom de i 1934 og 1947 foretagne undersøgelser oplysning om de studerendes sociale rekruttering. Det viser sig, at der kun er sket ubetydelige ændringer i rekrutteringen i løbet af de sidste 25 år. Den største gruppe (30 pct.) af studenterforsørgere har fortsat bestået af personer fra de akademiske og

hermed beslægtede erhverv. Andre tjenestemænd og funktionærer udgjorde 24 pct. af studenterforsørgerne, selvstændige næringsdrivende i byerne 19 pct. og selvstændige landbrugere, folkeskolelærere og arbejdere henholdsvis 9, 6 og 10 pct. (jfr. tabellen side 28).

En fuldstændig nøjagtig sammenligning med fordelingen af samtlige forsørgere efter erhverv tillader materialet ikke, bl. a. fordi der i Studenterundersøgelsen er anvendt inddelingskriterier, som på enkelte punkter afviger fra dem, der benyttes af Statistisk Departement ved behandlingen af folketællingsmaterialet.

Nedenstående tabel lader dog ikke tvivl tilbage om, at navnlig arbejderbørn og i nogen grad selvstændige landbrugeres børn er stærkt underrepræsenterede blandt de studerende ved de højere læreanstalter. Til gengæld er der åbenbart en relativt stor del af børn af selvstændige næringsdrivende i byerhvervene, der påbegynder et studium. Endnu mere udpræget er dette forhold, for så vidt angår børn af tjenestemænd og funktionærer, og i ganske særlig grad gælder det børn af akademikere og lærere.

Selv om man ikke kan bortse fra, at den ulige rekruttering kan have andre årsager end økonomiske, vel især hjemmenes tradition, må det dog anses for overvejende sandsynligt, at de hidtidige utilstrækkelige støttemidler har været en væsentlig grund til, at så relativt få unge fra ubemidlede eller mindrebemidlede hjem har valgt en højere uddannelse.

I det følgende redegør man for, hvorledes de til fuld behovsdækning fornødne midler efter udvalgets opfattelse vil kunne tilvejebringes. I kapitel IV undersøges først mulighederne for, i hvilket omfang behovet vil kunne dækkes gennem en reduktion af de studerendes udgifter. I kapitel V behandles dernæst spørgsmålet om, i hvilken form den offentlige støtte kan tænkes ydet, idet man anfører, hvad der kan tale for og imod en ordning, der udelukkende hviler på direkte støtte i form af legater og lån, og en ordning, der kombinerer direkte støtte med skattelettelser for de studerende og deres forældre.

I kapitel VI redegøres for de omstændigheder, der er af betydning for afgørelsen af, i hvilket omfang den direkte offentlige

støtte bør ydes som legater og i hvilket omfang som lån.

I kapitel VII har man endelig foretaget en beregning af omkostningerne ved gen-

nemførelse af en udvidet støtte til studerende ved de højere læreanstalter i overensstemmelse med de tidligere angivne retningslinier.

Studerende, henholdsvis samtlige børn, procentvis fordelt efter forsørgers erhverv.

Forsørgers erhverv	Studerende i foråret 1959 ¹⁾	Samtlige børn d. 7. nov. 1950 ²⁾
Akademikere o. lign,	31	...
Lærere	7	...
Funktionærer og selvstændige i administration og liberale erhverv ³⁾	6,9
heraf i undervisning og videnskabelig virksomhed	(1,5)
Selvstændige landbrugere m. fl.	9	20,3
Selvstændige i andre erhverv ⁴⁾	19	14,7
Funktionærer i andre erhverv ⁵⁾ end administration og liberale erhverv	25	11,9
Arbejdere (i samtlige erhverv)	9	43,4
Personer ude af erhverv	2,8
Andre erhverv og uoplyst
I alt	100	100,0
Materialet omfang (antal personer)	3 834	1 144 747

¹⁾ Efter Studenterundersøgelsen (jfr. side 150, tabel D7).

²⁾ Efter folketællingen 7. november 1950. Statistiske meddelelser, 4. række, 162 bind, 3. hæfte. „Erhverv fag og arbejdsstilling ved folketællingen 1950", tabel V. Foruden børn under 14 år omfatter tallene også hjemmeboende studerende uden erhvervsmæssig beskæftigelse.

³⁾ Offentlig administration, hospitalsvæsen, hygiejne og sociale institutioner, undervisning og videnskabelig virksomhed, kirkevæsen, sagfører- og revisionsvirksomhed samt anden liberal virksomhed undtagen forlystelser og sport. Selvstændige og funktionærer inden for disse erhverv må antages i grove træk at omfatte samme personkredse som „akademikere og lærere" i Studenterundersøgelsens terminologi.

⁴⁾ Industri og håndværk, bygge- og anlægsvirksomhed, handel og omsætning, transporterhverv samt forlystelser og sport (iflg. folketællingens opgivelse).

⁵⁾ Herunder også landbrug m. v.

IV. Reduktion af studieomkostninger.

En del af de studerendes støttebehov kan tænkes dækket gennem formindskelse af visse af de studerendes udgifter. Der tænkes her især på studieafgifter, bogudgifter og husleje.

A. Ophævelse af studieafgifter.

Ungdomskommissionen gik ind for afskaffelsen af samtlige de af de studerende erlagte afgifter for deltagelse i kurser, der indgår som et obligatorisk eller nødvendigt led i studiet, først og fremmest fordi gebyrernes erlæggelse findes at stride mod princippet om den gratis højere undervisning. Dette forslag er endnu ikke gennemført. Undervisningen ved *universiteterne* er i princippet gratis. Imidlertid er der pålagt de studerende forskellige afgifter; således opkræves et immatrikulationsgebyr på 30 kr. og eksamensgebyrer på fra ca. 30 kr. til ca. 80 kr. Alle forelæsninger, eksaminatorier og øvelser hos universiteternes faste lærere er gratis, men da professorer og lektorer ikke kan overkomme undervisningen af de

stadigt stigende studentertal har de til hjælp en del undervisningsassistenter, som dels tager sig af de mere elementære discipliner, dels gennemgår stof af samme art som professorerne. For denne undervisning betaler de studerende normalt en vis del af undervisningsassistenternes løn. Hertil slutter sig ved nogle fakulteter udgifterne til manuduktion hos universitetsmanuduktørerne. Endvidere tager adskillige studenter manuduktion i forskellige fag og discipliner hos private manuduktører.

Herudover må medicinere og studerende under de matematisk-naturvidenskabelige faggrupper stille deposita, der varierer mellem ca. 40 kr. og ca. 160 kr., hvoraf dog ca. 5-40 kr. normalt tilbagebetales. Depositata erlægges i forbindelse med deltagelse i øvelseskurser, der forudsætter brug af glasapparatur og kostbare instrumenter.

Ved de *øvrige læreanstalter* opkræves der foruden eksamensgebyrer, øvelsesafgifter, depositata m.v. - semesterafgift.

Således betales der ved:

Danmarks tekniske Højskole.	75 kr. årlig
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.	55 kr. pr. semester
Danmarks Tandlægehøjskole.	200 - - —
— farmaceutiske Højskole.	125 - i l. —
— og derefter.	75 - pr. —
Kunstakademiet (arkitektskolen).	40 -
Handelshøjskolen.	210—325 - -

Danske Studerendes Fællesråd har i 1959 foretaget den som bilag 2 til betænkningen trykte opgørelse over de direkte studieomkostninger i forbindelse med et normalstudium ved universiteterne og de højere læreanstalter.

Danske Studerendes Fællesråd har endvidere beregnet, hvor stor en andel af læreanstalernes samlede udgifter, der i 1958-59 dækkedes gennem de af de studerende erlagte

afgifter m. v. Ved universiteterne, Danmarks tekniske Højskole og Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole dækkedes ca. 1 pct., ved Danmarks farmaceutiske Højskole ca. 3,5 pct., ved Danmarks Tandlægehøjskole ca. 11 pct. og ved Handelshøjskolerne i København og Århus mellem 40 og 50 pct. (herunder medregnet afgifter for aftenstudierne). De samlede indtægter gennem de af studerende erlagte afgifter og ge-

byrer m. v. androg i finansåret 1958-59 ca. 2 mill. kr., hvoraf de af de dagstuderende ved Handelshøj skolen betalte afgifter udgjorde ca. 0,4 mill. kr. Det bemærkes, at den af de tandlægestuderende betalte lejeafgift for benyttelse af det særlige instrumentarium er bortfaldet fra 1. april 1960.

Som det fremgår af oversigten, **varierer** studieafgifterne stærkt fra studium til studium, men de synes alene for de tandlægestuderende, de medicinske studerende ved Københavns universitet og de dagstuderende ved Handelshøjskolen at være af en sådan størrelse, at de med rette kan siges at belaste studenterbudgetterne føleligt, når henses til, at udgifterne fordeles over 3-5 år, og til leveomkostningernes størrelse i samme tidsrum.

Udvalget må imidlertid finde, at det strider mod princippet om den gratis højere undervisning, når man pålægger de studerende selv at afholde ikke uvæsentlige undervisningsudgifter. Hertil skal føjes, at afgifternes opkrævning medfører visse administrative omkostninger, ligesom det synes mindre hensigtsmæssigt, at en del af den støtte, der ydes de studerende, **for at de** kan gennemføre deres studium, atter afkræves dem i form af afgifter for at deltage i kurser m. v., der er et nødvendigt eller naturligt led i studiet. Endvidere må fremhæves den tilfældighed, der præger afgifternes fordeling på de enkelte studieretninger. Således kan bl. a. nævnes, at kurserne i græsk og latinsk stil ved det filosofiske fakultet i København er gratis, medens der må betales for kurser i engelsk, fransk og tysk **stil**, at de juridiske studerende selv må bekoste undervisningen hos universitetsmanuduktører, medens de statsvidenskabelige studerende under samme fakultet modtager tilsvarende undervisning gratis hos undervisningsassistenter.

Udvalget kan af de anførte årsager stærkt anbefale, at samtlige undervisnings- og **eksamen** **mensgebyrer** afskaffes. Udvalget mener ikke, at der kan anføres vægtige argumenter **mod** afskaffelse af afgifterne, herunder ej heller den omstændighed, at et fåtal af velhavende studerende herigennem vil opnå en måske ubegrundet fordel, da ordningen **blot vil** komme til at svare til den for gymnasieskolen indførte.

Man er dog klar over, at afgifternes bort-

fald **vil** volde større vanskeligheder for handelshøjskolerne, der er private institutioner, end for de øvrige læreanstalter, idet udgifterne til handelshøjskolernes drift for en væsentlig del dækkes gennem de af de studerende betalte afgifter, og disses bortfald derfor formentlig måtte medføre en tilsvarende forhøjelse af statstilskuddet til højskolernes drift. Udvalget vil dog henstille, at der søges tilvejebragt en løsning, således at også undervisningen for de dagstuderende på handelshøjskolerne gøres gratis.

Man må endvidere gøre opmærksom på, at afskaffelse af afgifterne for kurser i fag, hvori der tillige finder privat undervisning sted (her tænkes navnlig på den juridiske manuduktion), utvivlsomt vil medføre øgede udgifter til aflønning af lærere, idet privatmanuduktionen formentlig helt vil bortfalde, og universiteternes undervisningskapacitet derfor må udvides tilsvarende.

Udvalgets principielle tilslutning til tanken om undervisningsafgifternes bortfald gælder dog ikke for de af de studerende erlagte deposita. Man anser det for rimeligt at bevare disse deposita, hvortil den samlede udgift ikke overstiger ca. 160 kr. for den enkelte student i løbet af studietiden, og hvoraf en del tilbagebetales afhængig af, hvilken skade den studerende har forvoldt ved skødesløs behandling af apparaturet, idet ordningen erfaringsmæssigt er en støtte for laboratorierne i deres bestræbelser for at lære de studerende den for alt laboratoriearbejde nødvendige påpasselighed ved anvendelsen af det ofte ret skrøbelige apparatur.

B. Bogudgifter.

Ungdomskommissionen behandlede ikke de med de studerendes udgifter til lærebøger forbundne problemer.

Som det fremgår af bilag 2 varierer udgiften til lærebøger indenfor de enkelte studieretninger og fag fra ca. 300 kr. til ca. 3 000 kr. i løbet af studietiden. En gennemsnitsberegning på grundlag af de i oversigten anførte udgifter og studentertal viser en samlet bogudgift pr. student på ca. 1 500 kr., medens den gennemsnitlige udgift i Studenterundersøgelsen (side 181) er opgjort til 30-40 kr. månedlig for samt-

lige studerende, svarende til i alt ca. 1 500-2 000 kr. i løbet af studietiden. Denne uoverensstemmelse skyldes formentlig, at der i oversigten kun er regnet med minimumsudgifter, for visse fag endog kun med udgifter til de nødvendigeste håndbøger, medens Studenterundersøgelsen angiver de til anskaffelse af lærebøger faktisk anvendte beløb.

Alt i alt må bogudgifterne siges at være en ret alvorlig belastning for hovedparten af de studerende.

Tanken om en fuldstændig afskaffelse af disse udgifter gennem en ordning, hvorefter lærebøgerne stilles gratis til rådighed for de studerende, således som tilfældet er i den offentlige skole, kan udvalget imidlertid ikke tilslutte sig. En sådan ordning måtte vel i praksis forudsætte, at bøgerne kun udleveredes til brug i selve studietiden, hvilket ville være særdeles uheldigt, da bøgerne i vidt omfang senere anvendes som håndbøger i praksis. Ordningen ville endvidere medføre store administrative vanskeligheder.

Den mest hensigtsmæssige fremgangsmåde til dækning af de til enhver tid værende faktiske bogudgifter er disses indregning i studenterbudgetterne, således at bogudgifterne indgår på linie med andre udgifter i det beregningsgrundlag, hvorefter støttebeløbet til de enkelte studieretninger og fag fastsættes.

Da bogudgifterne som nævnt belaster studenterbudgetterne meget føleligt, vil det være ønskeligt, om lærebøgernes pris nedbringes mest muligt.

Foranstaltninger til fremme af dette formål er allerede i et vist omfang truffet, idet der ved flere af de højere læreanstalter er etableret en selvstændig udgivervirksomhed. Således har den i 1953 oprettede „Københavns universitets fond til tilvejebringelse af læremidler for de studerende" og de af de studerende ved Danmarks tekniske Højskole og Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole oprettede forlag udgivet en lang række lærebøger, kompendier m. v., som sælges til de studerende til priser, der ligger betydeligt under, hvad bøger af tilsvarende art i øvrigt koster. Et lignende forlag tænkes oprettet af de studerende ved Aarhus universitet, og udvalget må udfra de allerede

indhøstede erfaringer finde det hensigtsmæssigt, at der etableres en tilsvarende udgivervirksomhed ved andre læreanstalter, hvor en sådan måtte være praktisk gennemførlig.

Såvel etableringen som driften af studentforlagene er imidlertid sædvanligvis forbundet med ret store finansieringsvanskeligheder, og udvalget kan derfor varmt anbefale, at der åbnes mulighed for ydelse af rentefri statslån til institutioner af denne art dels som startkapital dels senere, for eksempel når det tekniske udstyr skal udvides.

Udvalget har i øvrigt ikke ment sig i stand til at foretage en mere tilbundsående undersøgelse af mulighederne for nedbringelse af bogudgifterne. Der er dog enighed i udvalget om, at man ikke kan anbefale I problemet løst gennem oprettelse af et egentligt statsforlag allerede af den grund, at lærebogsforfatterne ikke kan forpligtes til kun at udgive deres bøger på et sådant I forlag, hvorfor virkningen af ordningen på I forhånd må anses for stærkt begrænset.

C. Boligforhold.

Ungdomskommissionen redegjorde i sin betænkning for de studerendes boligforhold omkring 1950 og fremhævede specielt, at antallet af kollegieværelser i København var ganske utilstrækkeligt, idet der kun var kollegieplads til rådighed for ca. 6 pct. af samtlige studerende. Kommissionen anbefalede derfor også, trods visse betænkeligheder ved kollegieformen, at kollegierne I tal udvidedes. Kommissionen støttede ligeledes tanken om oprettelse af kollegiepladser I for studenterægtepar, idet man var klar over, at der ofte for de gifte studerende er store vanskeligheder forbundet med at I skaffe egnede boliger til overkommelig leje.

De studerendes boligforhold i 1959 er I belyst i Studenterundersøgelsen (side 156 f. f.). Det fremgår heraf, at 80 pct. af de studerende i Århus og ca. 50 pct. af de studerende i København ikke har deres forældre i studiebyen og derfor er henvist til at skaffe sig bolig i byen. Studenterundersøgelsen viser, at 40 pct. af de ugifte udeboende studerende både i Århus og København bor på kollegium, og at ca. 50 pct.

bor i lejet værelse eller pensionat. Den gennemsnitlige husleje udgør 65 kr.¹⁾ om måneden i Århus og 93 kr. i København.

De gifte studerende har i de fleste tilfælde egen lejlighed (88 pct. i Århus og 71 pct. i København), 6 pct. i Århus og 10 pct. i København bor i lejet værelse, og 13 pct. bor i København på kollegium. Den gennemsnitlige husleje, exclusive varmebidrag, udgør 145 kr. om måneden i Århus og 186 kr. i København.

Om de hjemmeboende studerendes boligforhold oplyser Studenterundersøgelsen, at 4 pct. i Århus og 11 pct. i København ikke har eget værelse til rådighed. Kun få af de hjemmeboende studerende betaler husleje.

I Studenterundersøgelsen har man tillige søgt at opgøre behovet for kollegiepladser. Der findes i øjeblikket 24 kollegier i København indeholdende ca. 1 700 kollegiepladser, hvoraf godt 200 bebos af gifte studerende. Under opførelse er yderligere et kollegium — Kollegiegården — der kommer til at rumme 169 værelser og 70 2-værelses lejligheder. Visse af kollegierne er forbeholdt studerende ved bestemte læreanstalter. Det kan yderligere oplyses, at gifte studerende med børn har mulighed for at opnå bolig i et par under administration af Københavns universitet værende ejendomme. I øjeblikket er ca. 30 lejligheder i disse ejendomme udlejet til studerende.

I Århus findes 8 kollegier for universitetsstuderende indeholdende ca. 500 værelser. For gifte studerende er der ikke egentlige kollegiepladser til rådighed, men i to af studenterrådet administrerede ejendomme, der er beliggende tæt ved universitetet, findes i alt 36 2-værelses og 27 1-værelses lejligheder samt 15 værelser med tekøkken. Der var således i 1959 mulighed for, at 25 pct. af samtlige studerende i Århus og 18 pct. af samtlige studerende i København kunne få bolig på et kollegium; yderligere 18 pct. af samtlige studerende i Århus og 23 pct. af samtlige studerende i København har ytret ønsket om at komme ind på et af de nye betalingskollegier, og det samlede behov for kollegiepladser i Århus og København 1959 kan herefter angives til ca. 40 pct. af samtlige studerende, svarende til

ca. 700 kollegiepladser i Århus og ca. 3 600 i København.

Der skulle herefter på grundlag af tallene i 1959 være behov for tilvejebringelse af yderligere ca. 1600 kollegiepladser i København og ca. 200 i Århus. Gennem det således konstaterede udækkede behov for kollegiepladser, uanset at lejen på visse kollegier er relativ høj, fremgår indirekte, at de studerende har store vanskeligheder ved at finde egnede værelser til en overkommelig betaling på det private marked. Dette bekræftes også af den almindelige erfaring, at de studerende i almindelighed ikke er i stand til at konkurrere med andre unge med hensyn til opnåelse af værelser af en vis standard, hvilket må betegnes som særdeles uheldigt, da det må anses for at være af stor vigtighed, at den studerendes bolig, der i vid udstrækning til lige er hans arbejdsplads, ikke er af for ringe beskaffenhed.

Disse vanskeligheder vil utvivlsomt forøges meget væsentligt i de nærmest kommende år, hvor studentertallet forventes at stige kraftigt. Gennemførelsen af udvalgets forslag om forøget støtte til de studerende må ligeledes antages at ville medføre en stigning i studentertallet, da flere unge må antages at ville påbegynde et højere studium, jo mere effektiv støttordningen er. Hvor stor stigningen i studentertallet vil blive, kan vanskelig siges, men man må antagelig regne med en forøgelse i det kommende tiår på 50-100 pct. af det nuværende studentertal.

De stigende vanskeligheder for studenterne ved at skaffe sig bolig har allerede vist sig i Århus siden Studenterundersøgelsens foretagelse. En undersøgelse, der er blevet foretaget på universitetets initiativ, viser, at forholdene allerede nu er således, at det har været overordentlig vanskeligt for studenterrådets boliganvisning at skaffe værelser til alle de ugifte udeboende studerende. Antallet af studerende ved Aarhus universitet, der gennem en årrække har ligget omkring 2 000, er i efteråret 1960 steget til ca. 2 400, og det kan forudberegnes, at dette tal vil stige jævnt i de kommende 10 år, således at det i 1970 vil være oppe på ca. 5 200. I Århus bor i efteråret 1960

¹⁾ Ifølge en af studenterrådet ved Aarhus universitet foretagen undersøgelse udgør den gennemsnitlige månedlige leje for et møbleret værelse i Århus i august 1960 103 kr.

20 pct. af de studerende hjemme hos forældrene, 20 pct. på kollegium, 40 pct. på lejet værelse, medens de sidste 20 pct. er gifte studerende, der har egen lejlighed. Såfremt denne fordeling holder sig uændret, vil der i det kommende tiår være behov for godt 600 nye kollegieværelser og for ca. 125 lejligheder til brug for gifte studerende. Dette forudsætter imidlertid, at antallet af værelser, der kan lejes af de studerende, stiger med ca. 1 200, og forholdet er for øjeblikket det, at antallet af værelser, der udbydes til udlejning, viser faldende tendens på grund af velstandsstigningen, hvilket også har givet sig udslag i en siden Studenterundersøgelsen indtrådt meget stærk stigning i prisen for lejede værelser. Hertil kommer, at nybyggeri, der rummer værelser, egnede til udlejning til studerende, praktisk talt ikke forekommer. I det omfang, udbudet af værelser til udlejning ikke følger trit med stigningen af studentertallet, må antallet af kollegieværelser yderligere forøges ud over det foran anførte. Hvis universitetets kapacitet skal udnyttes, må der således i Århus ske et overordentlig intensivt kollegiebyggeri i de kommende år, ligesom antallet af lejligheder, der kan bebos af gifte studerende, må forøges meget væsentligt.

Da som nævnt allerede de nuværende studerende har vanskeligheder med at skaffe sig bolig, synes løsningen af de studerendes boligproblem at kræve en stærk udvidelse af kollegierne antal. En vis forøgelse af studenterboligernes antal kunne endvidere ske ved reservering af et antal værelser for studerende i sociale boligkomplekser.

Ved kollegier forstås her ikke alene kollegier i traditionel forstand med efor, udstrakt fællesskab imellem og ret vidtgående kontrol med beboerne, som for eks. Regensen og de ældre universitetskollegier, men også bygninger, indeholdende egnede og forholdsvis billige studenterboliger, som f. eks. kollegiet „Solbakken" og det under opførelse værende „Kollegiegården".

Efter udvalgets opfattelse kan der ikke næres betænkeligheder overfor kollegier af nævnte nyere type som boligform, især ikke hvis der, således som de senere års tendens har været, på kollegierne optages studerende fra flere forskellige læreanstal-

ter, eventuelt flere forskellige studieområder, hvorved faglig og social isolation undgås. Udover at sikre de studerende tilfredsstillende bolig skaber kollegierne et vist fællesskab, der ikke mindst er af betydning for provinsstuderende, som i mange tilfælde kan have svært ved at finde sig til rette i en storby.

Ved lov nr. 356 af 27. december 1958 om boligbyggeri er i kapitel V om lån og tilskud til byggeri m. m. for ungdommen og byggeri med andet socialt og kulturelt formål — i fortsættelse af tidligere lovgivning — fastsat rammer for statsstøtte bl. a. til kollegiebyggeri.

I henhold til lovens § 28 kan der indenfor et beløb af 20 millioner kr. i hvert finansår ydes statslån eller garanti for lån til byggeri i henhold til kapitel V, herunder til kollegier. Lån kan kun gives til institutioner, som anerkendes i henhold til lov om boligbyggeri eller anden lovgivning. Lån kan under ganske særlige omstændigheder gives til erhvervelse af bebyggede ejendomme til indretning af de omhandlede lokaler.

I henhold til § 29 må lån til de pågældende byggeforetagender sammen med foranstående prioriteter højst udgøre 85 pct. af ejendommens værdi eller ved lån til forandringer af udgifterne ved om- eller tilbygningsarbejderne. Lånegrænsen forhøjes dog til 94 pct., hvis kommunegaranti tilbydes for den del af lånet, der får sikkerhed efter 85 pct. Såfremt låntageren i tilfælde, hvor lån ydes til kollegiebyggeri, selv indskyder kapital i foretagendet udover 6 pct. af værdien eller om- og tilbygningsudgifterne, kan boligministeren under særlige omstændigheder indrømme fritagelse for betaling af ydelsen på statslån for et tilsvarende beløb eller — for ejendomme der finansieres med statsgaranterede lån — indrømme årlige driftstilskud svarende til værdien af ydelsesfritagelsen. Det i § 30 omhandlede tilskud betragtes i denne henseende som egenkapital. Årlige driftstilskud, svarende til værdien af ydelsesfritagelse, vil i øvrigt kunne ydes, selv om finansieringen gennemføres uden statsstøtte.

I henhold til lovens § 30 kan der efter boligministeriets nærmere bestemmelse indenfor et beløb af 1 million kr. i hvert finansår ydes tilskud til gennemførelsen af bl. a. kollegiebyggeri.

Tilskud kan, hvor forholdene taler herfor,

gøres afhængigt af, at der fra kommunen eller anden side ydes tilskud eller rente- og afdragsfrit lån til byggeforetagendets gennemførelse. Tilskud kan andrage indtil 20 pct., der beregnes for nybyggeri af ejendommens værdi og for om- eller tilbygningsarbejder af om- eller tilbygningsudgifterne. For ydelse af tilskud i henhold til § 30 er det en betingelse, at adgangen til at udnytte byggeforetagenderne fortrinsvis står åben for unge, der på grund af boligforholdene, en påbegyndt eller netop afsluttet uddannelse er vanskeligt stillet.

I boligministeriets cirkulære af 23. september 1959 om offentlig støtte til byggeri m. m. for ungdommen, og byggeri med andet socialt og kulturelt formål, er bl. a. fastsat nærmere retningslinier for ydelse af lån i medfør af lovens kapitel V og for administrationen af og tilsynet med de institutioner, som opnår lån og tilskud efter de i kapitel V indeholdte regler. Med hensyn til de i lovens § 30 omhandlede tilskud til finansiering af anlægsudgifterne er det i cirkulærets punkt 15 fastsat, at når der ydes både tilskud og lån, vil lånegrænsen blive beregnet i forhold til ejendommens værdi efter fradrag af tilskudet.

Det fremgår heraf, at tilskud i henhold til lovens § 30 ikke kan ydes til tilvejebringelse af den krævede egenkapital på mindst 6 pct. af bygningens værdi, idet de 6 pct. dog, når tilskud ydes, kun skal beregnes af bygningens værdi med fradrag af tilskudet.

De således ved lov om boligbyggeri af 27. december 1958 og tidligere lovgivning åbnede muligheder for statsstøtte til kollegiebyggeri er hidtil kun blevet udnyttet i begrænset omfang ved kollegiebyggeri for studerende. De er dog anvendt ved opførelsen af kollegiet Solbakken, Kollegiegården, Egmont H. Petersens kollegium og delvis ved opførelsen af Otto Mønsted Kollegiet.

Udvalget må finde, at disse muligheder bør søges udnyttet i videre omfang.

Vanskelighederne ved en fuld udnyttelse af lovens muligheder ligger først og fremmest i tilvejebringelsen af den fornødne egenkapital på 6 pct. af ejendommens værdi samt midler til kollegiernes møblering. Udgifterne til møblering er betydelige, og især herved adskiller kollegiebyggeri sig fra sædvanligt byggeri. Fra fonds, selskaber og

private er der ydet betydelige tilskud til de eksisterende kollegier og det under opførelse værende Kollegiegården, men der må påregnes stigende vanskeligheder ved ad denne vej at tilvejebringe de fornødne midler til egenkapital og møblering.

Som omtalt i betænkningens 2. del afsnit VI H er der ved ligningsloven af 15. december 1959 § 8 A tilvejebragt hjemmel for, at der ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst fradrages gaver, som det godtgøres, at den skattepligtige har ydet foreninger, stiftelser, institutioner m. v., hvis midler anvendes i almenvelgørende eller på anden måde almennyttigt øjemed til fordel for en større kreds af personer. Fradragsretten gælder dog kun for beløb indtil 1 000 kr. årlig. Flere kollegier er blevet anerkendt som berettigede til at modtage tilskud med den angivne virkning. Så længe fradragsretten er begrænset til 1 000 kr., vil bestemmelsen dog næppe være af større betydning for tilvejebringelse af midler til kollegiebyggeri.

Da det, som tidligere nævnt, må anses for ønskeligt, at kollegierne ikke forbeholdes studerende ved enkelte læreanstalter, men står åbne for studerende fra forskellige læreanstalter, må udvalget anbefale, at universiteterne og læreanstalterne henholdsvis i København og i Århus opretter en fælles-institution i København og en fælles-institution i Århus, som kan godkendes som bygherre for kollegiebyggeri i henhold til kapitel V i lov om boligbyggeri.

Disse institutioner bør arbejde videre med spørgsmålet om tilvejebringelse af de fornødne kollegier, idet der i første række arbejdes med en udnyttelse af de muligheder for statsstøtte, som boliglovgivningen åbner, herunder også ved forhandling med de sociale boligselskaber om muligheden for, at et vist antal værelser eller lejligheder i disse selskabers boligkomplekser stilles til rådighed for studerende. Institutionerne bør lægge et program for det samlede kollegiebyggeri og tage initiativet til dets igangsættelse og forestå dets gennemførelse.

Da det må anses for usandsynligt, at der ad den vej, som boligstøttelovgivningen anviser, kan tilvejebringes den meget stærke tilvækst af kollegier, som det må anses for bydende nødvendigt at etablere i de kommende år, vil den mest hensigtsmæssige ud-

vej efter udvalgets opfattelse være at søge egentlige statsbevillinger til opførelse af kollegier.

Ved de kollegier, som opføres med statsstøtte i henhold til boligstøttelovgivningen og med en egenkapital, som ikke væsentligt overstiger 6 pct. af bygningens værdi, må der påregnes en boligafgift, som ikke ligger væsentligt under det almindelige lejeniveau for nyopførte ejendomme, og studenternes udgifter til en sådan boligafgift bør tages i betragtning ved opgørelsen af finansieringsbehovet for den direkte støtte.

På kollegier opført for statsbevillinger vil der kunne være tale om, at boligafgiften sættes enten til et beløb svarende til eller

til et beløb, der ligger væsentlig under det almindelige lejeniveau. I sidstnævnte tilfælde måtte det tilskud, som gennem den lave boligafgift ydes studenten, tages i betragtning ved fastsættelsen af hans behov for anden støtte.

Efter udvalgets opfattelse vil den mest hensigtsmæssige løsning være at fastsætte lejen til beløb, svarende til det almindelige lejeniveau, og samtidig yde den fornødne kontante støtte til dækning af denne udgift, idet der herigennem bl. a. åbnes de studerende større mulighed for frit at vælge den bolig, der i art og beliggenhed er mest i overensstemmelse med deres individuelle ønsker.

V. Skattelettelse eller direkte offentlig støtte.

Den støtte, som det offentlige har ydet til de studerende ved universiteterne og de højere læreanstalter, har, som omtalt i kapitel II, hidtil i alt væsentligt været kontante tilskud i form af legater, lån og huslejetilskud, uddelt hovedsagelig gennem stipendienævne, væsentligst på grundlag af midler fra Ungdommens Uddannelsesfond. Herudover er der — om end kun i et beskedent omfang — ydet støtte i form af friboliger og gratis bespisning.

I de senere år er der imidlertid fra forskellig side slået til lyd for, at der — ligesom i en række andre lande — udover de ovennævnte traditionelle støtteformer tillige bør tilvejebringes særlige regler i skattelovgivningen med henblik på at lette beskatningen for såvel de studerende som deres forældre. De fremsatte ønsker om ændringer i skattelovgivningen omfatter bl. a. en lempelse ved skatteansættelsen af de studerende selv, en ret til ved indkomstopgørelsen at fradrage de i indkomståret betalte afdrag på studiegæld, en lempelse af beskatningen for unge, der med henblik på et senere studium påtager sig erhvervsarbejde i et kortere åremål for derved at kunne opspare de til finansiering af studiet fornødne midler, samt endelig ret for studerendes forældre til ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst at fradrage tilskud til deres studerende børn.

I betamkningens 2. del har udvalget nærmere gjort rede for en række forskellige muligheder for skattemæssig støtte til de studerende og deres forældre, ligesom udvalget har udarbejdet udkast til de lovbestemmelser, der i givet fald måtte gennemføres.

Med hensyn til betimeligheden af at indføre skattelettelser for de studerende og de

res forældre, skal udvalget anføre følgende betragtninger:

Det er udvalgets opfattelse, at det ud fra almene synspunkter er naturligt, at *de studerendes forældre* bidrager til finansieringen af deres børns studier i det omfang, hvori forældrenes økonomiske forhold gør det muligt og rimeligt.

Studenterundersøgelsen har da også vist, at de studerendes forældre dækker en væsentlig del af omkostningerne ved deres børns studier. Forældrenes støtte til deres børns uddannelse betyder imidlertid i mange tilfælde en stærk økonomisk belastning, for hvilken de — i modsætning til forældre med børn under 16-18 år — ikke gennem skattelovgivningen opnår nogen form for aflastning. Forældre med studerende børn må derfor ofte lide afsavn, som ikke rammer andre befolkningsgrupper. Såfremt der blev indrømmet forældrene ret til ved opgørelsen af deres skattepligtige indkomst i et vist omfang at fradrage de bidrag, som de i indkomståret har ydet til deres studerende børn, ville man herved nærme sig en ligestilling mellem disse forældre og andre forældre med samme indtægt.

En sådan fradragsret for forældres bidrag til studerende børn må endvidere antages at ville virke som en gavnlig tilskyndelse for forældre til at øge bidragene til deres studerende børn, ligesom en fradragsret må antages at ville kunne fremkalde bidrag fra forældre, der ellers ikke ville have ydet støtte til deres studerende børn.

Dertil kommer, at en væsentlig forøgelse af den direkte offentlige støtte i form af legater og lån kan befrygtes at føre til, at forældre, som under den hidtidige ordning ville have ydet støtte til deres studerende børn, fremtidig under indtryk af den lettere

adgang til legat- og lånemidler vil henvise børnene til at ansøge om at få del i disse støttemidler. En sådan tendens vil kunne modvirkes, såfremt man samtidig indrømmer forældrene en skattemæssig begunstiggelse til aflastning af den støtte, de måtte yde til børnenes uddannelse.

Endvidere vil en fradragsret rumme den fordel, at den enkelte student og hans forældre på forhånd vil kunne tage den med fradragsretten forbundne skattebesparelse i betragtning ved afgørelsen af, hvilken støtte forældrene mener at kunne yde til den studerende.

Da tildeling af legater og lån som omtalt i kapitel III side 19 efter udvalgets opfattelse må ske på grundlag af et skøn, vil den enkelte student og hans forældre ikke på forhånd have den samme sikre viden om, hvad han vil kunne opnå. Dette gælder dog navnlig, hvis de midler, der af det offentlige stilles til rådighed i form af legater og lån, er utilstrækkelige til — eventuelt i forbindelse med en fradragsret for forældrene — at tilvejebringe fuld behovsdækning. Derimod får dette argument mindre vægt ved afvejelsen af, om hele det offentlige støtte bør ydes direkte eller delvis i form af skattefradragsret for forældres bidrag til studerende børn, såfremt der under en eller anden form i overensstemmelse med udvalgets nedenfor stillede forslag tilvejebringes fuld behovsdækning i den forstand, at det bliver muligt for enhver egnet student at gennemføre en uddannelse og aflægge afsluttende eksamen ved et universitet eller en højere læreanstalt i det væsentlige uden at være nødsaget til at påtage sig erhvervsarbejde, og uden at hans forældre derved udsættes for urimelig økonomisk belastning.

En ret for forældre til i den skattepligtige indkomst at fradrage støtten til deres studerende børn ville — parallelt med, hvad der er gjort gældende med hensyn til bidrag, blandt andet til samme formål, der udredes i anledning af ægtefællers skilsmisse, separation eller faktiske adskillelse, hvilke bidrag kan fradrages i bidragydernes skattepligtige indkomst og skal medregnes til den bidragnydendes indkomst — kunne anses som udtryk for en deling af de bidragydende forældres indkomster. Efter det af udvalget udformede udkast til en fradrags-

ret for forældres bidrag til deres studerende børn tænkes bidragene nemlig på tilsvarende måde beskattet hos børnene, der overtager og forbruger den til det pågældende bidrag svarende del af deres forældres indkomst.

Endelig kan det anføres, at skattemæssige begunstiggelser for forældre med studerende børn indrømmes i adskillige landes skatte- lovgivning, f. eks. i Norge, Finland, Vesttyskland og England, ligesom fradragsret for forældres bidrag til studerende børn af et udvalg af svenske skattelovssagkyndige er foreslået indført i Sverige.

Mod indførelsen af en forældrefradragsregel er det indenfor udvalget anført, at en fradragsret for forældrenes bidrag vil have den virkning — som andre fradrag, der indrømmes ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst — at den opnåede skattebesparelse vil blive størst for de større indkomster. Såfremt der åbnes adgang for fradrag for forældrebidrag uanset størrelsen af forældrenes skattepligtige indkomst, vil dette antagelig medføre, at et vist beløb af den påtænkte offentlige støtte ville tilfalde sådanne forældre, hvis studerende børn på grund af størrelsen af deres forældres indkomst ikke ville kunne påregne at opnå støtte i form af legater eller lån.

Det er dog heroverfor inden for udvalget gjort gældende, at skattesystemets udformning nødvendigvis må resultere i, at en fradragsret giver en større skattelettelse for de skatteydere, der betaler mere i skat af den øverste del af deres indkomst end for skatteydere med lavere indkomster, og at denne virkning af en fradragsret tillige er rimelig, idet man kun i kraft heraf, på et hvilket som helst indkomstniveau, vil kunne skabe mere lige vilkår for forældre med studerende børn i forhold til forældre uden studerende børn.

I denne forbindelse skal man endvidere gøre opmærksom på, at der i det af udvalget udformede udkast til en fradragsregel for forældrebidrag er fastsat en overgrænse for fradragsretten på 3 000 kr. årlig pr. studerende barn.

Mod indførelsen af en forældrefradragsregel er yderligere anført, at en anvendelse af regler om lempelse af beskatning for de forældre, der yder økonomisk støtte til deres studerende børn, samtidig med at ud-

delingen af legat- og lånemidler må opretholdes, kan påregnes at ville medføre noget mere administration end tilfældet ville være, såfremt den offentlige støtte alene udgik i form af legater og lån.

Det er en selvfølge, at der selv efter gennemførelsen af en bestemmelse om ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres bidrag til studerende børn fortsat vil være behov for årlige bevillinger af legater og lån til de studerende, og at det vil kunne være nødvendigt og rimeligt at yde legater og lån også til studerende, der tillige støttes af deres forældre. Det er derfor påkrævet at opretholde institutioner som stipendievalgene og Ungdommens Uddannelsesfond. Lærestalterne vil desuden få til opgave at holde ligningsmyndighederne underrettet om praktisk talt alle studerendes studieaktivitet til brug ved disse myndigheders afgørelse af berettigelsen af adgangen til forældrefradrag. Under hensyn hertil er det anført, at det, set fra et administrativt synspunkt, ville være mest rationelt at lade en øget støtte til de studerende udgå som hidtil alene ved uddeling af legater og lån. Det kunne synes unødvendigt af hensyn til det her foreliggende formål, at gribe ind i den fordeling af skattebyrden, som er fastlagt i de årlige lignings- og udskrivningslove, idet støtten til de studerende lettere ville kunne ydes i form af legater og lån.

Heroverfor er det dog anført, at det vel ikke kan bestrides, at administrationen af en forældrefradragregel vil betyde et vist merarbejde for skattemyndighederne, men at indførelsen af en forældrefradragregel på den anden side vil betyde en lettelse af stipendienævnenes arbejde, navnlig i forhold til det arbejde, som ville påhvile dem under en udvidet støtteordning, der også gav mulighed for en begrænset direkte offentlig støtte til studerende børn af ikke-ubemidlede forældre uden at være kombineret med en forældrefradragordning.

For det første ville indførelsen af en forældrefradragregel medføre, at stipendienævnene helt ville kunne undlade at beskæftige sig med den kreds af studerende, som skønnedes at blive støttet tilstrækkeligt gennem forældrefradraget.

Hvad dernæst angår den kreds af studerende, som udover støtte gennem forældre-

fradraget ville have behov for irekthed støtte, ville en forældrefradragregel måske ikke medføre nogen formindskelse af omfanget af stipendienævnenes arbejde, men de bevisligheder, som af hensyn til skattemyndighederne måtte kræves vedrørende forældrefradragene, ville også tjene til at give stipendienævnene bedre oplysninger om den af den enkelte stipendie- eller låneansøger fra forældrene faktisk modtagne støtte, end det ellers ville være muligt for stipendienævnene at tilvejebringe, og dette ville muliggøre en mere retfærdig fordeling af den direkte støtte.

Det skal bemærkes, at såfremt der indføres en ordning, hvorefter den direkte offentlige støtte kombineres med skattelettelser for de studerendes forældre, bør den direkte offentlige støtte ikke automatisk variere omvendt med størrelsen af den støtte, forældrene yder i det individuelle tilfælde. I så fald ville man fratage forældrene enhver økonomisk tilskyndelse til selv at bidrage til finansieringen af deres børns studier, og hensigten med forældrefradraget ville forskertses. Der må derfor fastsættes visse maksima for størrelsen af den direkte legat- og lånestøtte, som normalt skal kunne ydes til børn af forældre i forskellige indkomstgrupper. Man løber ganske vist herved den risiko, at nogle forældre ikke, som forudsat, supplerer den offentlige støtte op i fornødent omfang, således at de pågældende studerende tvinges til at tage erhvervsarbejde. Men den samme risiko er også til stede — og snarest i stærkere grad — hvis man vælger at arbejde udelukkende med direkte legat- og lånestøtte, aftrappet efter forældrenes indkomstforhold. At der fastsættes et beløb, som normalt skal være maksimum for, hvad der kan ydes i direkte støtte, udelukker naturligvis ikke, at der kan gøres afvigelser herfra, hvor særlige grunde måtte foreligge.

På grundlag af Studenterundersøgelsen har udvalget anslået det skatteprovenutab, der ville være indtrådt, såfremt der havde været fradrag for forældrebidrag, ydet til de studerende der er omfattet af Studenterundersøgelsen. Resultatet af de foretagne beregninger fremgår af tabellen side 39.

Skattemæssigt provenutab, hvis fradragsret for forældrebidrag til studerende børn havde været gældende i 1959.

	Ved ret til fradrag af det fulde bidrag	Ved ret til fradrag af indtil 3000 kr. pr. studerende pr. år.		
		I alt	Heraf vedrørende	
			kontante bidrag ¹⁾	bidrag i form af kost og logi ¹⁾
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
a. Fradragsbeløb	18,6	14,9	8,2	6,7
b. Provenutab (brutto)	7,7	6,1	3,6	2,5
c. heraf statsindkomstskat	5,8	4,5
d. — kommunal indkomstskat	1,9	1,6
Provenuforøgelse ved skattepligt for de studerende af forældrebidrag				
e. uden nedslagsregel ²⁾	2,5	1,6	0,9
f. med —	1,6	1,2	0,4
Nettoprovenutab				
g. uden nedslagsregel ²⁾ (b—e)	3,6	2,0	1,6
h. med — (b—f)	4,5	2,4	2,1

Beregningerne bygger på den forudsætning, at der havde været fradragsret for forældrebidrag i en årrække.

¹⁾ Ved fordelingen på disse poster er det forudsat, at værdien af kost og logi (ansat til maksimalt 2 000 lar. årlig pr. studerende barn) anses forlods at være medregnet i de fradragsberettigede bidrag fra forældrene.

²⁾ Om nedslagsregel, se nedenfor side 40 og side 87 f. f.

Hvor stort det samlede provenutab for det offentlige vil blive fremover, og hvor stor en del af de studerendes samlede udgifter der kan ventes dækket, ifald der gennemføres en fradragsret for forældres bidrag til studerende børn, er det meget vanskeligt at skønne over, allerede fordi man ikke har noget holdepunkt for en bedømmelse af, om eller i hvilket omfang en sådan fradragsregel vil påvirke forældrenes villighed til at støtte deres børns uddannelse. I kapitel VII nedenfor har man derfor måttet indskrænke sig til at beregne provenutabets og forældrebidragenes størrelse under visse tænkte forudsætninger.

Om en støtteordning, der tilsigter at give fuld behovsdækning bliver dyrere eller billigere for det offentlige, såfremt den delvis ydes i form af fradrag for forældrebidrag, end hvis der udelukkende gives legater og

lån, må først og fremmest bero på, om provenutabet ved at give fradragsret til alle forældre uden hensyn til indkomst opvejes af, at forældre med middelstore indkomster tilskyndes til at yde større støtte til deres studerende børn, end de ville give under en ren legat- og låneordning. Den omstændighed, at støtten ved en ren legat- og låneordning i højere grad kan tilpasses behovet i hvert enkelt tilfælde, skulle dog virke i retning af at gøre denne ordning billigere for det offentlige.

Der kan dog ikke med bestemthed siges noget om, hvorledes samspillet mellem disse faktorer kan påvirke det endelige resultat.

Hvad angår mulighederne for at gennemføre særlige regler for *lempelse af beskatningen for de studerende selv* bemærkes, at en lempelse af de studerendes beskatning vil være uden afgørende betydning for det

samlede finansieringsbehov. De studerendes sammenlagte skattetilsvær for skatteåret 1959-60 er i Studenterundersøgelsen opgjort til kun at have udgjort 6,7 mill. kr., hvoraf et relativt lille antal gifte studerende alene har udredt ca. 4,1 mill. kr. Af det resterende skattebeløb på ca. 2,6 mill. kr. må det antages, at størstedelen er udredt af indtægter, som de studerende har indtjent ved at påtage sig erhvervsarbejde i et omfang, der overstiger, hvad udvalget finder ønskeligt.

Såfremt der i overensstemmelse med udvalgets forslag gennemføres en støtteordning, som gør det unødvendigt for de studerende at tage erhvervsarbejde i uønskeligt omfang, vil en lempelse af beskattningen for de studerende selv næppe være syndeligt påkrævet. Skulle dette derimod ikke blive tilfældet, kan det i betragtning af, hvor stor en del af de studerendes samlede udgifter, der hidtil er blevet dækket ved indtægter fra erhvervsarbejde, ikke udelukkes, at en gennemførelse af visse særlige skatteregler for de studerende i nogen grad vil kunne lette gennemførelsen af studiet og i en del tilfælde kunne forkorte uddannelses-tiden og derved udvirke besparelser såvel for de studerende selv som for det offentlige.

Udvalget finder dog, at eventuelle skatteregler specielt for de studerende bør udformes således, at man fortrinsvis søger at begrænse omfanget af de studerendes erhvervsarbejde. I overensstemmelse hermed har udvalget udarbejdet et udkast til en bestemmelse, hvorefter der — som gældende ved skatteansættelsen for folkepensionister m. v. — indrømmes de studerende et nedslag ved ansættelsen af den skattepligtige indkomst.

Efter dette udkast åbnes der den enkelte studerende mulighed for ved legatstøtte eller erhvervsarbejde i beskedent omfang at erhverve en til hans rimelige individuelle behov svarende indtægt, uden at den med indtægtens erhvervelse forbundne skattebyrde bliver for tyngende. Samtidig sigter udkastets bestemmelser på at afholde de studerende fra at påtage sig erhvervsarbejde i uønskeligt omfang, idet nedslaget i den studerendes indkomst bortfalder, såfremt indkomsten overstiger 7 000 kr.

Da en sådan regel vil omfatte alle skattepligtige studerende, vil det dog ikke helt kunne forhindres, at bestemmelsen i nogle

tilfælde ville kunne tilskynde studerende, der hidtil ikke eller kun i begrænset omfang har haft erhvervsarbejde, til at påtage sig erhvervsarbejde eller øge erhvervsarbejdet.

Med hensyn til det særlige ønske, der er fremsat af de studerende, om at der udarbejdes forslag til bestemmelser, der lemper beskattningen for unge, som med henblik på senere påbegyndelse af et studium påtager sig erhvervsarbejde i et kort åremål for derved at kunne opspare de til finansiering af studiet fornødne midler, bemærkes, at det af landbrugsministeriets repræsentant i udvalget er blevet fremhævet, at en sådan ordning vil være af stor betydning for de studerende ved landbohøjskolen, hvor der findes en talrig repræsentation for denne kategori af studerende. Til imødekommelse af disse ønsker har udvalget udarbejdet det i betænkningens 2. del indeholdte udkast til lov om henlæggelse til studieopsparingskonti. En sådan opsparingsordning vil kræve et ret kompliceret administrationsapparat. På den anden side kan der anføres det argument for en sådan ordning, at en væsentlig forøgelse af det offentlige støttemidler i form af legater og lån til disse grupper af studerende kan føre til, at der i perioden forud for studiets påbegyndelse vil blive præsteret en mindre opsparing af erhvervsindtægter, end tilfældet ville være, såfremt opsparingen blev belønnet med en skattelempelse.

Det bør endelig haves i erindring, at en finansiering af en del af uddannelsesomkostningerne ved hjælp af særlige lempelsesregler i skattelovgivningen vil indebære, at det pålægges *kommunerne* at yde bidrag til dækning af disse omkostninger i form af et skatteprovenu tab.

For så vidt angår sådanne skattemæssige bestemmelser, der tager sigte på at lette beskattningen for de studerende i uddannelses-tiden, som f. eks. bestemmelser om skattefrihed for studielegater og om et særligt nedslag ved ansættelsen af de studerendes skattepligtige indkomst gælder, det, at det dermed forbundne mindre skatteprovenu for kommunernes vedkommende rammer det forholdsvis lille antal kommuner i landet, hvori de studerende er bosat i uddannelses-tiden. Til gengæld vil en forældrefradrag-regel — som den af udvalget udarbejdede

— der forudsætter beskatning af forældre-
fradraget hos modtageren, i nogen grad
komme disse kommuner til gode.

I det foranstående har udvalget søgt at
redegøre for de hovedbetragtninger, som
kan anføres for og imod skattemæssige lem-
pelse for de studerende og deres forældre.
Spørgsmålet om udelukkende direkte offent-

lig støtte eller en kombination heraf med
hjælp til selvhjælp gennem skattemæssige
lempelse er imidlertid et så omtvistet
spørgsmål i den politiske diskussion, at man
under hensyn til udvalgets sammensætning
som overvejende et embedsmandsudvalg
har ment ikke at burde tage stilling til spørgs-
målet om indførelse af skattemæssige lem-
pelse for de studerende og deres forældre.

VI. Stipendier og studielån.

Udvalget er enigt med ungdomskommissionen i, at der i en støtteordning for de studerende bør indgå såvel stipendier som studielån.

Udvalget er derimod principielt uenig i det af ungdomskommissionen udarbejdede forslag til anvendelse henholdsvis af stipendier og studielån.

Hovedprincippet i ungdomskommissionens forslag er, at der tildeles de bedst studieegnede stipendier, medens der tildeles studerende, der må antages at være mindre studieegnede studielån, som dog under visse omstændigheder, navnlig hvis den studerende viser sig at være bedre studieegnet end oprindelig antaget, kan konverteres til stipendium.

Dette hovedprincip følges ikke i undervisningsministeriets ovenfor side 15-16 nævnte bekendtgørelse af 27. juli 1960 om Ungdommens Uddannelsesfond. Bortset fra konverteringstanken, som aldrig er blevet gennemført i praksis, efterleves det angivne hovedprincip dog faktisk i ikke ringe omfang af flere stipendienævne.

Det kan efter udvalgets opfattelse ikke være rigtigt at indrette en støtteordning således, at de bedst kvalificerede kandidater går ud i livet ikke blot med de bedste eksamenskarakterer, men også fri for al studie-gæld, medens deres mere jævnt begavede, men dog kvalificerede kammerater må forlade eksamensbordet såvel med et mindre godt eksamensbevis som med en tyngende studie-gæld. En sådan ordning kunne måske komme i betragtning, hvis det gjaldt om at afholde de mere jævnt begavede fra at studere, selvom det da ville være en mere hensynsfuld fremgangsmåde at skærpe eksamenskravene, således at de pågældende allerede på et tidligt stadium af uddannelsen blev skilt fra. Dette er imidlertid slet ikke samfundets problem i dag, idet der,

som tidligere nævnt, også er brug for de jævne begavelser.

Udvalget anbefaler, som tidligere nævnt, at de studerendes støttebehov dækkes fuldt ud, hvad enten dette måtte ske gennem direkte støtte alene eller delvis gennem skattelettelser; man mener til gengæld, at den studerende normalt ikke bør have dækket sit behov for direkte støtte alene gennem stipendier. En del af støtten bør ydes i form af studielån, og skal således i sidste omgang betales af ham selv. På den anden side skal det også kun være i undtagelsestilfælde — og kun i økonomisk begrundede, ikke i kvalifikationsmæssigt begrundede undtagelsestilfælde, f. eks. hvor der er tvivl om, hvorvidt den pågældende modtager støtte fra hjemmet — at en støttekvalificeret student får *hele* sit støttebehov dækket gennem studielån. Såfremt der er tvivl om den pågældendes studieeffektivitet, vil det dog være rimeligt *fortrinsvis* at yde lån.

Udvalget mener sig her i væsentlig overensstemmelse med bestyrelsen for Ungdommens Uddannelsesfond, som overfor de uddannelsesområder, der modtager såvel stipendier som lån, har fremhævet, at det vil være naturligt at tildele en vis del af støtten i form af stipendier og at tilbyde yderligere understøttelse i form af lån.

Til nærmere begrundelse af udvalgets nævnte hovedsynspunkt skal anføres følgende:

Ren lånestøtte vil ikke være et tilstrækkeligt effektivt værn mod erhvervsarbejde, idet erfaringerne viser, at studenterne som regel, hvor studieordningen giver mulighed herfor, foretrækker erhvervsarbejde for lån. Årsagen hertil er den forståelige betænkelighed studenterne må nære ved efter eksamen at stå med en betydelig studie-gæld, der, såfremt studiet skal finansieres udelukkende gennem lån, let vil kunne komme op på

25 000 kr. eller endog mere. At skulle afdrage et sådant beløb i løbet af en kortere årrække på et tidspunkt, hvor den unge kandidat samtidig har store udgifter i forbindelse med giftermål, stiftelse af hjem, etablering af virksomhed m. m., vil være en overordentlig stor belastning for en lønindtægt, der i de første år efter eksamen ofte ikke vil overstige 16-20000 kr. årlig. Hertil kommer, især for de ganske unge, usikkerheden med hensyn til, om studiet kan gennemføres. Ved universiteterne er der en betydelig frafaldsprocent i forhold til det antal, der indtegner sig til et studium. Det kan ikke undre, at de unge studerende under sådanne vilkår vælger at finansiere de første studieår gennem erhvervsarbejde for ikke at risikere at stå med en anelig gæld, hvis studiet af den ene eller anden grund må opgives efter 2-3 års forløb.

Et andet efter udvalgets mening vægtigt argument mod ren lånestøtte er, at en sådan utvivlsomt ikke vil virke tilstrækkeligt fremmende på rekrutteringen af studerende fra mindrebemidlede hjem. Disse studerende, som ved hjælp af en udvidet støtteordning skulle søges inddraget under den højere uddannelse, vil netop, da hjemmet er ude af stand til at yde tilskud, være henvist til den offentlige støtte alene, såfremt studiet ikke fuldt ud skal finansieres gennem erhvervsarbejde. Børn af ubemidlede forældre vil, hvis den offentlige støtte alene kan opnås i form af lån, ofte på forhånd opgive at påbegynde et højere studium.

Det skal yderligere anføres, at de statsfinansielle fordele ved en låneordning ikke er så store, som man umiddelbart måtte tænke sig. Igennem rentetabet og udgifter til administration må det antages, at der ydes låntagerne et statstilskud på 40-50 pct. af lånebeløbene.

De ovennævnte uheldige virkninger af en ren lånestøtte vil også være konsekvensen af en støtte, hvor lån udgør en overvejende del af den samlede støtte.

På den anden side mener man ikke, at ren stipendiestøtte bør anbefales under en udvidet støtteordning, da det må anses for rimeligt, at de studerende selv bærer en vis del af omkostningerne ved studiets gennemførelse, under hensyn til den individuelle interesse de studerende har i at opnå en højere uddannelse.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvor stor en andel af de samlede støttemidler lånene bør udgøre under en kombineret låne- og stipendieordning, opnåedes der ikke enighed i ungdomskommissionen. Kommissionens forslag giver dog stipendierne en udpræget overvægt i forhold til lånene.

Ved loven om Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed af 24. maj 1955 blev forholdet mellem lån og stipendier fastsat til 1 til 2; ved lovens revision i 1958 ændredes forholdet således, at halvdelen af midlerne stilledes til rådighed i form af lån og halvdelen som stipendier, og denne fordeling er opretholdt ved lovens revision i 1960.

Det er udvalgets opfattelse, at såfremt de uheldige virkninger af en låneordning ikke skal blive for fremtrædende, bør låneandelen som hovedregel ikke overstige 50 pct. af den samlede støtte, der ydes den enkelte student i løbet af studiet, idet gældsbyrden i modsat fald under en ordning, hvor der tilsigtes fuld behovsdækning, ville blive af en sådan størrelse, at studenterne for at undgå denne ville foretrække erhvervsarbejde. For de langvarige studier vil en låneandel på 50 pct. efter udvalgets mening dog være for stor til at hindre erhvervsarbejde i betydeligt omfang.

Fastsættelsen af det nærmere forhold mellem lån og stipendier mener udvalget i første række må afhænge af, i hvilke perioder under studiet ydelse af lån i almindelighed må anses for at have de mindst ugunstige virkninger.

Den store vanskelighed, der er forblindet med bedømmelsen af de ganske unges studieegnethed, kunne tale for fortrinsvis at placere lånene i begyndelsen af studiet og forbeholde stipendierne for de 2. dels studerende, om hvis gennemførelse af studiet der næsten ikke er tvivl, men, som ovenfor nævnt, ville en støtteordning af denne karakter utvivlsomt ikke få den tilsigtede virkning, i så vidt omfang som muligt at afskaffe erhvervsarbejdet, idet de pågældende af frygt for at stå med en større gæld, hvis studiet af den ene eller anden grund må opgives, må antages at ville foretrække erhvervsarbejde for understøttelse i form af lån.

En ordning på linie med den af ungdoms- og kommissionen foreslåede, hvorefter der åb-

nes mulighed for konvertering af lån ydet under 1. dels-studiet til stipendium, når 1. del består, vil heller ikke udgøre et tilstrækkeligt værn mod erhvervsarbejde, idet usikkerheden med hensyn til studiets gennemførelse og dermed betænelighederne ved at optage lån fortsat ville bestå. En konverteringsordning ville samtidig være vanskelig at administrere. Lån kan derfor normalt ikke anbefales ydet i begyndelsen af studiet.

Derimod synes de hidtidige erfaringer at vise, at lån, ydet i den sidste del af studiet, ikke har udpræget uheldige virkninger, da de studerende på dette tidspunkt har større oversigt over, hvornår studiet kan afsluttes og dermed over, hvor meget den samlede lånebyrde kan komme til at andrage. Udvalget mener derfor at kunne anbefale, at studiets sidste periode finansieres gennem lån, og under, at det ville være rimeligt normalt at fastsætte låneandelen til den enkelte student til et beløb svarende til $1\frac{1}{2}$ års studieomkostninger eller i alt ca. 6 000 kr. For de kortvarige studier, studier på indtil 2 år, bør den samlede lånebyrde dog som hovedregel ikke overstige 50 pct. af de samlede studieomkostninger. Efter de nugældende afdragsregler (se herom foran side 15) vil de årlige afdrag på en studiegæld af den omhandlede størrelse lægge beslag på ca. 5 pct. af den unge kandidats indkomst.

Det vil være en konsekvens af udvalgets forslag, at en student, som først søger støtte i slutningen af studiet, normalt kun kan få studielån.

I visse tilfælde mener udvalget, at en større andel af støtten end ovenfor foreslået bør ydes som lån, f. eks. hvis der er tvivl om den pågældendes studieaktivitet eller om, hvorvidt den pågældende modtager støtte fra hjemmet, samt hvis forældrene har stor formue, men der. skattepligtige indtægt ligger under

den grænse, hvor forældre støtte forudsættes, eller forældrene, skønt indtægten ligger over den nævnte grænse, nægter at yde støtte til barnet, uden at forbindelsen med hjemmet er afbrudt. Under hensyn til deres ovenfor side 24 anførte principielle synspunkt har de studerendes repræsentanter i udvalget ikke ment at kunne dele udvalgets betæneligheder ved at yde stipendiestøtte i de to sidstnævnte tilfælde.

Derimod mener man ikke, at låneandelens størrelse bør være afhængig af, med hvilken karakter deleksaminer er bestået.

Ud fra de ovennævnte forudsætninger vil lånenes andel af den samlede støttebevilgning andrage ca. en trediedel.

Det bemærkes, at udvalget ikke kan anbefale, at de tilbagebetalte lånebeløb opsamles i en særlig fond til genudlån, hverken i form af fonde ved de enkelte læreanstalter eller som en samlet fond for hele uddannelsesområdet.

Fonde ved de enkelte læreanstalter kan ikke anbefales, fordi der herigennem i tilfælde af forskydninger i tilgangen til de forskellige læreanstalter ville opstå urimelige forskelligheder læreanstalterne imellem med hensyn til den sum, der ville være til rådighed til støtte. Endvidere ville læreanstalter, hvis studier er forholdsvis kortvarige, hurtigere end læreanstalter med længere studier opnå den tilstrækkelige lånekapital til dækning af behovet, hvilket ligeledes synes urimeligt.

En fællesfond mener man ville være overflødig, da det alene vil være et finanslovt teknisk spørgsmål, om det årlige rådighedsbeløb skal tilvejebringes delvis gennem de tilbagebetalte lånebeløb, hvilket der måtte tages hensyn til ved statsbevillingens fastsættelse, eller fuldt ud gennem statsbevilling for det enkelte år, medens de indbetalte afdrag indgår i statskassen.

VII. Omkostningerne ved gennemførelse af en udvidet støtte til studerende ved de højere læreanstalter.

Udvalget har i det følgende forsøgt at foretage en opgørelse over de omkostninger for det offentlige, som vil blive følgen af en støtteordning for de studerende ved de højere læreanstalter efter de retningslinier, der er angivet i det foregående.

En sådan beregning støder på flere vanskeligheder, dels fordi de statistiske oplysninger, som foreligger, ikke i alle henseender er fuldt tilstrækkelige, hvorfor man på visse punkter er henvist til at lade sig nøje med ret løst underbyggede skøn, dels fordi man har ment at måtte overlade afgørelsen af det omfang, i hvilket det må findes rimeligt at pålægge de studerendes forældre at deltage i studierne finansiering, til de politiske instanser. Man har derfor begrænset sig til at opstille forskellige beregninger, byggende på hver sit sæt af forudsætninger, og det må understreges, at opgørelserne som følge af det statistiske grundlags ufuldstændighed ikke kan gøre krav på at være præcise, men blot angiver *størrelsesordenen* for støttebehovet.

Beregningerne tager deres udgangspunkt i en opgørelse af de *nødvendige totale leve- og studieomkostninger* for det samlede antal studerende i 1959 (på tidspunktet for gennemførelsen af Studenterundersøgelsen 1959). Ved opgørelsen af dette beløb er man gået ud fra, at alle egentlige *studieafgifter* bortfalder.

Dernæst har man søgt at skønne over, hvor mange af de pågældende studerende, der må anses for *studieeegnede* og derfor ikke bør kunne opnå støtte.

Herefter har man beregnet de beløb, som det skønnes forsvarligt og muligt at lade de studerende selv fremskaffe gennem *erhvervsarbejde* i et omfang, som ikke kan anses for studieskadeligt.

Endelig har man foretaget fradrag for

den andel af finansieringsbehovet, som med rimelighed findes at kunne pålægges *de studerendes forsørgere* (forældre eller ægtefæller). Som nævnt har man i denne henseende valgt at opstille visse alternativer, der viser forældrebidragenes størrelse, såfremt forældrenes forpligtelse til at yde bidrag til deres studerende børn tænkes at indtræde ved indtægter på henholdsvis 15 000 kr. og 20 000 kr., og såfremt det forudsættes, at forældrene anvender henholdsvis 50 pot. og $33\frac{1}{3}$ pct. af den indtægt, som ligger over den fastsatte grænse, til understøttelse af de studerende børn. På grundlag af disse forudsætninger har man foretaget beregninger over forældrebidragenes størrelse og behovet for offentlig støtte dels i tilfælde af, at støtten ydes udelukkende i form af lån og legater, dels i tilfælde af, at den direkte offentlige støtte kombineres med skattelempler for de studerendes forældre.

Sluttelig har man peget på en række forhold, som *i de kommende år* vil påvirke størrelsen af de studerendes samlede leve- og studieomkostninger og dermed behovet for offentlig støtte. På dette punkt er skønet ifølge sagens natur præget af særlig stor usikkerhed. Tendenserne peger dog overvejende i opadgående retning.

De aktivt studerendes samlede nødvendige leve- og studieomkostninger i 1959.

Studenterundersøgelsen 1959 omfattede et repræsentativt udsnit af i alt 10 700 *aktivt studerende* ved universiteterne og de højere læreanstalter i traditionel forstand. Andre unge under uddannelse, f. eks. på seminarier og teknika, er ikke medtaget. De nævnte 10 700 studerende udgør ikke samtlige personer, der var indtegnet som stu-

derende på det pågældende tidspunkt, idet man så vidt muligt har udskudt alle, der ikke kunne anses for aktive, f. eks. fordi de ikke havde valgt studiefag, var indkaldt til aftjening af værnepligt, oplyst sig i udlandet el. lign. (jfr. Studenterundersøgelsen, side 223). Endvidere medtog Studenterundersøgelsen af forskellige årsager ikke de land-, have- og mejeribrugsstuderende ved Landbohøjskolen, de studerende ved Musikonservatoriet og ved Kunstakademiets maler- og billedhuggerskoler, ligesom man, for så vidt angår Århus, af praktiske grunde måtte begrænse undersøgelsen til kun at

vedrøre de universitetsstuderende, medens de studerende ved de to mindre læreanstalter i denne by, Tandlægehøjskolen og Handelshøjskolen, ikke er medtaget. Endelig bemærkes, at aftenstuderende ved handelshøjskolerne er udeladt, fordi de forudsættes at have regelmæssig beskæftigelse i erhvervslivet og således ikke kan sidestilles med dagstuderende.

De nævnte 10 700 studerende fordeler sig som nedenfor i tabel A angivet på hovedkategorier, hvis nødvendige leve- og studieomkostninger må antages at være af forskellig størrelse:

Tabel A

	København	Århus	I alt
Ugifte udeboende	3 510	1 090	4 600
— hjemmeboende	3 820	290	4 110
Forhen gifte	80	—	80
Studerende ægtepar (antal par · 2)	300	50	350
Gifte studerende i øvrigt	1 270	290	1 560
	8 980	1 720	10 700

Det er ikke muligt objektivt at fastslå et bestemt beløb, der kan siges at repræsentere de *nødvendige leve- og studieomkostninger* for hver af disse hovedkategorier, idet der kan være betydelige forskelle mellem de enkelte studerende bl. a. med hensyn til ernæringsbehov og størrelsen af den husleje, de er nødsaget til at betale, ligesom de egentlige studieudgifter varierer stærkt fra den ene studieretning til den anden. Studenterundersøgelsen viser da også, at der er tale om en ret kraftig spredning af de studerendes månedlige udgifter. Denne spredning skyldes dog næppe alene de nævnte forskelle i behov, men kan også i nogen grad bero på, at en del studerende i kraft af erhvervsarbejde eller særlig rigelig støtte fra hjemmet er i stand til at opretholde en højere levestandard end andre.

Uanset at de studerendes *faktiske* månedlige udgifter ikke umiddelbart kan tages som udtryk for størrelsen af de *nødvendige* leve- og studieomkostninger, har man dog været nødsaget til at bygge på de foreliggende oplysninger herom. Man har søgt at finde frem til den *typiske* udgift for sådanne studerende inden for hver af de vigtigste kategorier, om hvilke man må formode, at

de ikke har råd til unødvendige udgifter af væsentligt omfang. De således fundne typiske udgiftstal har man betragtet som udtryk for de nødvendige leve- og studieomkostninger.

Ifølge Studenterundersøgelsen fordelte de *ugifte udeboende* studerende, hvis studium hovedsagelig finansieres ved legat, lån og/eller kontant støtte fra familien, sig som vist i tabel B efter størrelsen af de månedlige udgifter i foråret 1959. Når man har valgt at begrænse beregningsgrundlaget til ikke at omfatte studerende, som i væsentlig grad finansierer deres studium ved erhvervsarbejde, skyldes det, at man har en forudsættelse om, at nogle studerende inden for denne sidste kategori kan have en levestandard, der ligger noget højere end det strengt nødvendige. Denne opfattelse bekræftes da også i nogen måde — omend ikke så stærkt som ventet — af de foreliggende oplysninger.

Som det ses, har lige ved halvdelen af de pågældende studerende i *hovedstaden* haft månedlige udgifter på mellem 300 og 400 kr., medens 30 pct. ligger i intervallet 400-500 kr.; ca. 15 pct. har kunnet klare sig med mindre end 300 kr. om måneden,

medens de resterende 6-7 pct. har brugt mere end 500 kr. For de to ydergruppers

Tabel B

Samlet månedlig udgift i kr. (foråret 1959).	Procent af ugifte udeboende studerende, hvis studium hovedsagelig finansieres ved legat, lån og/eller kontant støtte fra familien, med udgifter som angivet i forspalten.	
	København	Århus
100—199	0	1
200—299	14	38
300—399	49	50
400—499	30	9
500—599	6	1
600 og derover	1	1
	100	100
Mediantal ¹⁾ for månedlig udgift.....	372 kr.	322 kr.
Antal personer i den undersøgte gruppe.....	550	420

¹⁾ Når samtlige studerende ordnes i rækkefølge efter størrelsen af deres månedlige udgifter, er mediantallet defineret som udgiften for den person, som er placeret midt i rækken.

vedkommende må det antages, at særlige forhold har gjort sig gældende. På den ene side kan udgifter over 500 kr. månedlig næppe anses for nødvendige, og på den anden side må det betragtes som vanskeligt at nøjes med mindre end 300 kr. pr. måned, medmindre vedkommende f. eks. får støtte hjemmefra i form af naturalier eller har en særlig lav husleje (enten fordi værelset er dårligt, eller fordi det er stillet til rådighed til mindre end markedslejen).

Den nødvendige månedlige udgift må herefter ligge mellem 300 og 500 kr., men det beror på et skøn, hvor man vil sætte grænsen for det nødvendige beløb inden for dette spillerum. Man har her valgt at regne med et beløb på 375 kr. pr. måned eller 4 500 kr. om året, hvilket svarer nogenlunde til mediantallet for hele fordelingen, ligesom beløbet stemmer ret nøje med det maksimum for understøttelsernes størrelse,

som Ungdommens Uddannelsesfond for tiden anvender.

Det bemærkes iøvrigt, at der ved den ovenanførte opgørelse over de udeboende studerendes månedlige udgifter kun er medregnet den del, som de pågældende selv administrerer, hvorimod der er set bort fra værdien af beklædning, fødevarer o. lign., som de modtager fra deres hjem. Om størrelsen af dette beløb foreligger der ikke oplysninger, jfr. Studenterundersøgelsen (side 190 f. f.). Det anførte beløb 375 kr. pr. måned, der danner grundlag for de videre beregninger, må derfor siges at være beskedent ansat.

I *Århus* har ligeledes ca. halvdelen af de studerende inden for den omhandlede kategori udgifter på 300-400 kr. pr. måned; men her ligger kun 10-11 pct. over 400 kr., medens 38-39 pct. klarer sig med 200-300 kr. og 1-2 pct. med endnu mindre. Vælger man ligesom for hovedstadens vedkommende et beløb, der ligger i nærheden af fordelingsmediantallet, kan det nødvendige udgiftsbeløb passende ansættes til 325 kr. om måneden eller 50 kr. mindre end i hovedstaden.

Af Studenterundersøgelsen fremgår det imidlertid, at studie- og kursusafgifter o. lign. andrager godt 20 kr. i gennemsnit om måneden i hovedstaden, medens det tilsvarende beløb i *Århus* er 5-10 kr. Forskellen mellem disse to tal skyldes antagelig i det væsentligste, at de studerende i hovedstaden omfatter et stort antal studerende fra andre læreanstalter end universitetet, ved hvilke der opkræves ret betydelige beløb i studieafgifter o. lign., medens der, for så vidt angår *Århus*, kun er medtaget universitetsstuderende. Hvis der i overensstemmelse med udvalgets forslag (jfr. side 30) skabes mulighed for bortfald af alle studieafgifter, skal de nævnte beløb på henholdsvis 20 kr. og 5-10 kr. fradrages ved beregningen af de studerendes nødvendige udgifter, hvorved man kommer til ca. 355 kr. i hovedstaden og ca. 320 kr. i *Århus*.

Til belysning af berettigelsen af denne forskel mellem de anslåede udgiftsbeløb i de to byer tjener, at udgifterne til husleje m. v., kost og daglig transport for samtlige ugifte udeboende studerende ifølge Studenterundersøgelsen androg de i tabel C anførte beløb:

Tabel C

	København kr. pr. måned	Århus kr. pr. måned
Husleje m. v.	94	69
Kost	112	108
Daglig transport	10	6
	216	183

Forskellen mellem de samlede udgifter til disse formål i de to byer udgør således 33 kr. eller praktisk talt det samme som mellem de anslåede totale udgiftsbeløb pr. måned. Da det netop er på disse områder, at afvigelser i prisniveau og andre reale forskelle (transportlængde) må antages at gøre sig gældende, synes det berettiget at antage, at *afstanden* mellem de ansatte nødvendige udgifter henholdsvis i hovedstaden og i Århus er anslået nogenlunde korrekt. Derimod afgiver disse beregninger naturligvis intet indicium for, om niveauet for udgiftsbeløbene er korrekt.

Vender man sig dernæst til de *ugifte hjemmeboende* studerende, herunder studerende, der bor hos anden familie end forældrene, finder man den i tabel D angivne fordeling efter størrelsen af deres månedlige udgifter:

Tabel D

Samlet månedlig udgift i kr. (foråret 1959)	Procent af samtlige ugifte hjemmeboende studerende med udgifter som angivet i forspalten.	
	København	Århus
Under 100	10	9
100—199	25	27
200—299	22	30
300—399	22	21
400—499	12	9
500 og derover	9	4
	100	100
Mediantal for månedlig udgift	270 kr.	245 kr.
Antal personer i den undersøgte gruppe	1 027	149

Sammenligner man disse fordelinger med de tilsvarende for ugifte udeboende, springer to forhold i øjnene, nemlig dels at mediantallet ligger betydeligt lavere, dels at der ikke er nogen udpræget ophobning i disse fordelinger. De nævnte forhold beror utvivlsomt på, at de hjemmeboende studerende modtager støtte i ikke-kontant form (kost og logi) fra deres forsørgere, men i stærkt varierende omfang. Omkring en sjettedel af de hjemmeboende studerende i hovedstaden betaler for logi m. v. og godt en femtedel for kost; de tilsvarende tal i Århus ligger lidt højere. Det må imidlertid antages, at betalingen ikke i alle tilfælde fuldt ud dækker hjemmenes omkostninger til de pågældende formål, idet den svage ophobning i fordelingerne bedst forklares på denne måde.

Disse omstændigheder bevirker, at de anførte oplysninger ikke danner noget velegnet grundlag for en opgørelse af de ugifte hjemmeboende studerendes nødvendige udgifter.

Udvalget har derfor foretrukket at tage sit udgangspunkt i de ugifte udeboende studerendes anslåede nødvendige udgifter. Det kunne ganske vist hævdes, at det må anses for naturligt, at forældre, der har deres hjem i den by, hvor deres barn studerer, stiller kost og logi vederlagsfrit til rådighed for barnet, ligesom de har måttet gøre, medens barnet var skole-søgende. Heroverfor kan man pege på, at en sådan ydelse meget vel kan repræsentere en betydelig økonomisk belastning, navnlig for mindrebedlede familier, og at man i hvert fald dårligt kan pålægge forældrene en pligt hertil. I så fald måtte man antagelig regne med en risiko for, at nogle hjem ville nægte at lade børnene studere, eller at forældre i hovedstaden ville foretrække at lade deres børn studere i Århus eller omvendt, således at de pågældende kunne registreres som udeboende og opnå en hertil svarende støtte.

Ud fra disse sidste betragtninger kunne man komme til det resultat, at der ikke er grundlag for at regne med nogen forskel mellem ugifte hjemmeboendes og ugifte udeboendes nødvendige udgifter. Det må imidlertid hertil bemærkes, at hjemmenes merudgifter ved at have et studerende barn på kost og logi (respektive deres mindre-

indtægt ved ikke at kunne udleje det af den studerende benyttede værelse) næppe svarer til de udeboendes udgifter til husleje og kost. Blandt andet kan man formentlig ikke regne med, at alle hjem ville udleje det værelse, der måtte blive ledigt, i tilfælde af at et studerende barn flyttede hjemmefra.

Det er ikke muligt objektivt at angive et bestemt beløb for hjemmenes merudgifter til de omhandlede formål. Det kan imidlertid anføres, at de ugifte udeboendes udgifter til husleje m. v. og kost i foråret 1959 i gennemsnit androg 206 kr. pr. måned i hovedstaden og 177 kr. i Århus. Anslår man ganske skønsmæssigt, at hjemmenes gennemsnitlige merudgifter (og/eller mindreindtægter) ligger på to trediedele af disse beløb, kommer man til, at de ugifte hjemmeboendes nødvendige månedlige udgifter skal ansættes henholdsvis ca. 70 kr. og ca. 60 kr. lavere end de ugifte udeboende studerendes udgifter. Det tilføjes, at det også for de hjemmeboende studerende gælder, at en del af deres udgifter til beklædning ikke administreres af de pågældende selv, men af deres forældre.

Ved denne fremgangsmåde ville man således nå til et nødvendigt udgiftsbeløb på 285 kr. (355 kr. — 70 kr.) for ugifte hjemmeboende studerende i hovedstaden, medens det tilsvarende beløb i Århus ville blive 260 kr. (320 kr. — 60 kr.). Da

der imidlertid ikke er grund til at regne med væsentlige forskelle mellem de to byer med hensyn til andre udgifter end netop kost og logi, har man dog foretrukket at regne med et ensartet beløb. Da yderligere antallet af hjemmeboende studerende i Århus kun udgør ca. 7 pct. af det samlede antal hjemmeboende i København og Århus og derfor kun bør påvirke beløbet forholdsvis lidt, har man med henblik på de videre beregninger sat det nødvendige månedlige udgiftsbeløb til 280 kr. i begge byer.

For så vidt angår de *gifte studerende*, herunder studerende ægtepar, skal man blot bemærke, at man vel er opmærksom på, at forskellige forhold kan bevirke, at disse studerendes nødvendige udgifter kan afvige i den ene eller den anden retning fra de ugifte studerendes, men at man dog har fundet det mest hensigtsmæssigt og rimeligt at regne med et beløb af samme størrelse som for ugifte udeboende studerende, hvorved i øvrigt bemærkes, at mindre afvigelser herfra på grund af de gifte studerendes relativt lille antal kun i begrænset omfang vil påvirke det totale nødvendige udgiftsbeløb.

Når de foran anslåede nødvendige udgiftsbeløb for de enkelte kategorier af studerende lægges til grund for beregningen, kommer man til de i tabel E angivne totale udgiftsbeløb pr. måned for de 10 700 studerende, der omfattes af Studenterundersøgelsen.

Tabel E

	Antal aktivt studerende	Nødvendigt månedligt ud- giftsbeløb pr. studerende (kr.)	Samlet nød- vendigt ud- giftsbeløb pr. måned (1 000 kr.)
<i>Hovedstaden</i>			
Ugifte udeboende.	3 510	355	1 246
Ugifte hjemmeboende.	3 820	280	1 070
Gifte og forhen gifte.	1 650	355	586
	~ 8 980	323	2 902
<i>Århus</i>			
Ugifte udeboende.	1 090	320	349
Ugifte hjemmeboende.	290	280	81
Gifte og forhen gifte.	340	320	109
	1 720	313	
i alt	10 700		3 441

Som tidligere omtalt er enkelte grupper af studerende af forskellige årsager ikke medtaget i Studenterundersøgelsen og omfattes derfor heller ikke af den foran foretagne beregning. Det drejer sig om i alt ca. 900 dagstuderende ved de i tabel F nævnte læreanstalter (idet aftenstuderende ved handelshøjskolerne samt de studerende ved Kunstakademiets maler- og billedhugger-skoler adskiller sig så stærkt fra de øvrige kategorier, at man ikke har ment at burde medtage dem i beregningen).

For så vidt angår hovedstaden, er der tale om en tilvækst på 5-6 pct. i forhold til de af Studenterundersøgelsen omfattede personer. Der er formentlig grund til at antage, at de land-, have- og mejeribrugsstuderende overvejende hører til kategorierne ugifte udeboende eller gifte studerende, medens de studerende ved Musikkonservatoriet må skønnes at fordele sig på de forskellige grupper omtrent som andre studerende i hovedstaden. Man har derfor regnet med en gennemsnitlig nødvendig udgift for de omhandlede 500 studerende på 330 kr. om måneden eller i alt 165 000 kr.

Tabel F

	Antal studerende
<i>Hovedstaden</i>	
Landbohøjskolen. Land-, have- og mejeribrugsstuderende	350
Musikkonservatoriet	150
	500
<i>Århus (og andre provinsbyer)</i>	
Århus Tandlægehøjskole	160
Handelshøjskolen i Århus. Det almene erhvervsøkonomiske studium	75
Handelshøjskolen i Århus. Det 3-sproglige korrespondentstudium	70
Handelshøjskoleafdelingerne i Odense og Ålborg. Det 3-sproglige korrespondentstudium	85
	390
I alt	890

De 390 studerende i Århus (samt Odense og Ålborg) repræsenterer en tilvækst på

22-23 pct. i forhold til Studenterundersøgelsens tal. For så vidt angår disse personer har man regnet med samme fordeling på hovedkategorier som den, der gælder for materialet i Studenterundersøgelsen, og derfor også med samme gennemsnitsudgift (313 kr. månedlig), hvorved man kommer til et samlet udgiftsbeløb for de pågældende 390 studerende på 122 000 kr. om måneden.

De totale nødvendige udgifter for samtlige 11590 aktivt studerende ved de højere læreanstalter kan herefter anslås at have udgjort 3 728 000 kr. om måneden i foråret 1959, eller 321-322 kr. pr. studerende, hvorved bemærkes, at dette beløb ikke omfatter studieafgifter (jfr. foran side 47). Omregnet til årsbasis andrager beløbet godt 44,7 millioner kr. eller ca. 3 860 kr. pr. studerende.

Ved den i det foregående gennemførte beregning har man forsøgt at finde frem til et anslået beløb for samtlige aktivt studerendes totale nødvendige leve- og studieomkostninger, og man har ikke hæftet sig ved spørgsmålet om, hvordan de nødvendige midler til dækning af omkostningerne tilvejebringes.

Fradrag for studieuegnede

Xår det offentlige — som det foreslås i denne betænkning — skal yde et større bidrag end hidtil til dækning af de studerendes omkostninger, vil det være nødvendigt i videst muligt omfang at begrænse det spild, som vil fremkomme gennem hjælp til studieuegnede.

Det er derfor af væsentlig betydning at få opgjort, hvor stor en del af det foran beregnede beløb, der falder på personer, som ikke ventes at fuldføre deres studier. En sådan beregning støder imidlertid på betydelige vanskeligheder.

I ungdomskommissionens betænkning side 000, er det anført, at kun omkring 50 pct. af de personer, der påbegynder et universitetsstudium, fører dette igennem til en afsluttende eksamen. Ved de øvrige højere læreanstalter er gennemførelsesprocenten som hovedregel en del større, oftest 80-90 pct. Der er næppe grund til at antage, at disse størrelser har ændret sig væsentligt siden fremkomsten af den nævnte betænk-

ning. Man kan imidlertid af flere grunde ikke anvende de pågældende tal direkte på det foreliggende materiale til beregning af de leve- og studieomkostninger, der er nødvendige i den snævrere forstand, at de afholdes til gunst for studerende, der opnår en afsluttende eksamen.

For det første må det erindres, at de angivne gennemførelsesprocenter er beregnet på grundlag af det antal personer, der *påbegynder* et studium, medens de 11 600 studerende, for hvilke man foran har opgjort de totale månedlige leve- og studieomkostninger, også omfatter *ældre årgange* af studerende, inden for hvilke frafaldet allerede har gjort sig gældende. Særlig bemærkes, at ungdomskommissionens beregning medtager alle, der er indskrevet ved universiteterne, også sådanne, som ikke endnu har valgt studiefag, og af hvilke en del må formodes slet ikke at have til hensigt at gennemføre et egentligt studium. Dette bidrager til at forhøje frafaldsprocenten ved universiteterne. Endvidere er en person regnet som frafalden, hvis han har skiftet studium, uanset om han har gennemført det nye studium.

For det andet er det en kendsgerning, at størstedelen af frafaldet sker i *begyndelsen af studietiden* — som regel før 1. del, hvor en sådan findes.

Udvalget har ikke set sig i stand til at gennemføre en egentlig beregning af frafaldsprocenten i forhold til det antal studerende, som findes på et givet tidspunkt, så lidt som en opgørelse af frafaldets tidsmæssige fordeling. En sådan undersøgelse ville kræve, at man *enten* havde mulighed for at følge en eller helst flere årgange af studerende igennem en årrække fra studiets påbegyndelse, og indtil hele årgangen havde bestået eksamen eller med sikkerhed kunne regnes at have opgivet at føre studiet til ende, *eller* i hvert fald at man foretog en optælling af samtlige studerende med visse mellemrum for derigennem at få oplysning om frafaldet. Den sidste metode lider dog af den mangel, at man ville komme til at medregne personer, der midlertidigt har opgivet studierne, blandt de frafaldne.

Man har i stedet valgt at illustrere de berørte forhold ved hjælp af nogle skematiske eksempler, jfr. bilag 3, side 247-248.

Ved de to første eksempler har man til-

sigtet at belyse betydningen af, at gennemførelsesprocenten omregnes fra at gælde i forhold til antal begyndende studerende til at angå den på et givet tidspunkt eksisterende studenterbestand. For at få dette forhold klart frem, har man her forudsat, at frafaldet sker jævnt i hele studietiden. Ved de to sidste eksempler har man yderligere villet illustrere virkningen af, at frafaldet som anført er koncentreret i begyndelsen af studietiden.

De to eksempler i hver gruppe adskiller sig fra hinanden ved, at studietiden og det samlede frafald er forskelligt, idet forudsætningerne nogenlunde svarer til henholdsvis et universitetsstudium og et studium ved andre højere læreanstalter.

Der er naturligvis her kun tale om modeller, der illustrerer tænkte forløb under forskellige forudsætninger, som dog er valgt således, at de ligger så nær som muligt ved de faktiske forhold. Eksemplerne — af hvilke de 2 sidste formentlig kommer virkeligheden nærmest — peger i retning af, at man må regne med et frafald i forhold til den til enhver tid eksisterende studenterbestand på omkring *10-20 pct.*

Det må imidlertid fremhæves, at det frafald, der hidtil har kunnet konstateres, utvivlsomt for en stor dels vedkommende beror på, at de pågældende af økonomiske grunde ikke har kunnet fortsætte studierne, eller på, at de ikke har haft kræfter til at studere samtidig med, at de har måttet have erhvervsmæssig beskæftigelse. Dersom der gennemføres en mere fyldestgørende støtteordning for de studerende, må man følgelig regne med, at frafaldsprocenten reduceres, men udvalget har ikke set sig i stand til at udtale sig om størrelsen af denne reduktion.

Hertil kommer endelig, at det er overordentlig vanskeligt på et tidligt stadium at fastslå, hvorvidt en studerende er i besiddelse af tilstrækkelige evner og fornøden energi til at gennemføre sit studium. Vel kan man konstatere en vis korrelation mellem studentereksamensresultat og sandsynligheden for at bestå en afsluttende eksamen fra et universitet eller en læreanstalt, men der er dog tale om en betydelig spredning, bl. a. også fordi studiet, som nævnt, ofte opgives af andre grunde end studieuegnethed. Da det må anses for mere

vigtigt at sikre støtte til alle, der har mulighed for at gennemføre studiet, end at hindre, at enhver studieuegnet får andel i støtten, mener udvalget, at der må være en ikke ganske uvæsentlig margin for skønnet med hensyn til de studerendes egnethed for studierne.

Udvalget er herefter kommet til den slutning, at der næppe bør regnes med en reduktion i støttebehovet på grund af studieuegnethed, der overstiger 5 pct. af det til enhver tid værende antal studerende.

Man skulle herefter kunne anslå, at antallet af studerende ved de højere læreanstalter, der ikke kunne anses for afgjort studieuegnede, i foråret 1959 udgjorde 95 pct. af 11 590 eller i alt 11 000, og det foran beregnede beløb for de nødvendige månedlige udgifter for de studerende 3 728 000 kr. skulle kunne reduceres til 3 538 000 kr.,

Omregnet til årsbasis bliver beløbet 42,4-42,5 mill. kr.

Fradrag få grund af de studerendes egen erhvervsindtægt.

Udvalget er som anført foran side 22-24 af den opfattelse, at erhvervs-mæssig beskæftigelse i selve undervisningsperioderne, hvis den antager noget væsentligt omfang, forlænger studietiden og derfor må betegnes som uønskelig, hvorimod man ikke vil udelukke, at de studerende inden for en del studieretninger vil kunne få erhvervsarbejde af en vis betydning *imellem semestrene* (f. eks. ferievikariater), uden at det behøver at medføre uheldige konsekvenser for studiet.

Alt i alt har udvalget ment at turde skønne, at de studerende i gennemsnit kan anvende op imod 1 måned om året til indtægtsgivende arbejde. Hvis man yderligere forudsætter, at der af den løn, der herved kan opnås, kan tilvejebringes dækning for ca. 1½ måneders udgifter, reterer der herefter et finansieringsbehov for 10½ måned à 3 538 000 kr. eller i alt 37 150 000 kr., der må dækkes ad andre veje end gennem erhvervsarbejde. Pr. studerende andrager beløbet $10\frac{1}{2} \cdot 321-322$ kr. eller ca. 3 375 kr. om året.

Det skal i denne forbindelse tilføjes, at de samlede udgifter i ferietiden formentlig i nogen grad reduceres ved, at udeboende ugifte studerende tager ophold i deres hjem,

såfremt de ikke har erhvervsarbejde andetsteds, dog må de formentlig oftest betale leje af værelse også i ferietiden. På den anden side kan erhvervsarbejde i ferietiden muligvis medføre forøgede udgifter, særlig hvis det ikke finder sted i studiebyen. Man har regnet med, at disse forhold i det store og hele opvejer hinanden.

Bidrag fra de studerendes forældre.

Som nærmere omtalt side 24 er udvalget gået ud fra den forudsætning, at der i befolkningen er almindelig enighed om, at forældre bør yde deres studerende børn økonomisk støtte i det omfang, de er i stand hertil uden at udsætte sig for en urimeligt hård belastning.

For at kunne beregne størrelsen af de bidrag, der med rimelighed kan tænkes pålagt forældrene, har man indledningsvis søgt at gennemføre en klassificering af disse efter deres økonomiske evne. Man har dernæst, da man som nævnt ikke mener, at det er muligt rationelt at begrunde bestemte grænser for, ved hvilken indtægt og i hvilket omfang forældrenes forpligtelse til understøttelse af deres studerende børn bør indtræde, opstillet visse alternative beregninger over forældrebidragenes størrelse og på grundlag heraf beregnet det offentliges udgifter dels under en støtteordning, der udelukkende hviler på direkte offentlig støtte, dels under forudsætning af, at den direkte støtte kombineres med en ret for forældrene til i et vist omfang i den skattepligtige indkomst at fradrage bidrag ydet deres studerende børn.

Forældrenes økonomiske evne.

Som udgangspunkt for en klassificering af forældrene efter disses økonomiske evne har man valgt forældrenes fordeling efter størrelsen af deres ansatte indkomst (d. v. s. indkomst efter fradrag af personlige skatter, forsikringspræmier o. lign., samt lønmodtagerfradrag).

Herudover må der imidlertid også tages hensyn til andre forhold, som påvirker den økonomiske evne, nemlig først og fremmest antallet af uforsørgede børn i øvrigt, herunder antal andre studerende børn. I det enkelte konkrete tilfælde vil der tillige kunne være grund til at tage andre forhold

Tabel G

Forældrenes ansatte indkomst (1 000 kr.)	Antal studerende
under 15	5 163
15—20	2 104
20—25	1 242
25—30	733
30—40	828
40—50	391
50—60	181
over 60	558
i alt	11 000

i betragtning, f. eks. sygdom i hjemmet, pludselige ændringer i indkomsten af større

Tabel H

Ansatt indkomst (1 000 kr.)	Familier med 1 studerende barn	Familier med 2 studerende børn	Familier med 3 studerende børn	Familier i alt
under 15	4 863	114	24	5 001
15—20	1 924	75	10	2 009
20—25	1 079	68	9	1 156
25—30	610	54	5	669
30—40	645	81	7	733
40—50	298	39	5	342
50—60	142	15	3	160
over 60	273	35	5	313
i alt	9 834	481	68	10 383
Antal studerende børn	9 834	962	204	11 000

Man har dernæst — ligeledes på grundlag af det samme ret spinkle materiale — foretaget en korrektion for forældrenes økonomiske forpligtelser over for uforsørgede ikke-studerende børn, idet man er gået ud fra, at tilstedeværelsen af sådanne børn forringer forældrenes evne til at yde økonomisk støtte til deres studerende børn. Man har regnet med, at hvert uforsørgt ikke-studerende barn begrunder en nedsættelse af den indkomst, der danner udgangspunktet for beregningen af forældrenes bidrag til studerende børn, med et beløb på 2 000 kr. Herved når man til den i tabel I viste fordeling af de studerendes forældre efter indkomst.

Mere specificerede opgørelser over indkomstfordelingen for de studerendes forældre — såvel før som efter korrektion for

omfang o. lign., men ved beregningerne i det følgende har det ikke været muligt at tage sådanne hensyn.

På grundlag af Studenterundersøgelsens oplysninger kan det anslås, at forældrene til de 11 000 aktivt studerende i foråret 1959, der efter det foregående skønnes at have været studieegnede, fordelte sig på hovedindtægtsgrupper, som vist i tabel G. En mere specificeret fordeling findes i bilag 3, tabel 1 (side 249).

Med udgangspunkt i et mere spinkelt materiale, for hvilket der er gjort nærmere rede i bilag 3, side 250 f. f., har man endvidere anslået, at de pågældende studerende fordelte sig på familier med 1, 2 og 3 studerende børn, som angivet i tabel H.

de økonomiske forpligtelser over for uforsørgede ikke-studerende børn — findes i bilag 3, tabellerne 2, 3 og 4 (side 252-256).

Den gruppering af forældrene, der er vist i disse tabeller er den, der skønnes under de valgte forudsætninger at give det bedste udtryk for disses økonomiske evne, og det er derfor disse tabellers resultater, som er lagt til grund for de i de følgende afsnit foretagne beregninger over forældrebidragenes størrelse.

Forældrenes bidrag, når den offentlige støtte ydes udelukkende i form af legater og lån.

Som omtalt i kapitel V kan den offentlige støtte til de studerende tænkes ydet enten udelukkende i form af legater og lån eller gennem legater og lån i forbindelse med en

Tabel I

Ansæt indkomst med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørget, ikke-studerende barn (1000 kr.)	Familier med 1 studerende barn	Familier med 2 studerende børn	Familier med 3 studerende børn	Familier i alt
under 15	5 624	130	26	5 780
15—20	1 590	74	10	1 674
20—25	894	65	8	967
25—30	516	51	5	572
30—40	567	77	7	651
40—50	260	36	5	301
50—60	128	14	3	145
over 60	255	34	4	293
I alt	9 834	481	68	10 383
Antal studerende børn	9 834	962	204	11 000

ret for forældrene til at fradrage deres tilskud (inden for nærmere fastsatte grænser) til deres studerende børn ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

De i dette afsnit angivne beregninger er foretaget under den forudsætning, at støtte fra det offentlige alene ydes i form af legater og lån, medens behandlingen af den kombinerede støtte udskydes til næste afsnit.

Som nævnt lader det sig ikke gøre objektivt at fastslå, ved hvilken indtægtsgrænse forældrenes forpligtelse til at yde støtte til deres studerende børn bør blive effektiv, og ej heller i hvilket omfang forældre, hvis indtægt overstiger den valgte grænse, bør yde støtte til studerende børn.

Udvalget har derfor foretrukket at foretage alternative beregninger, byggende på forskellige forudsætninger. Man har således valgt at arbejde med to mulige indtægtsgrænser, henholdsvis 15 000 kr. og 20 000 kr. i ansat indkomst, ligesom man har regnet med to muligheder, for så vidt angår den del af den overskydende indkomst, som bør anvendes til støtte af de studerende børn, nemlig 50 pct. og 33 $\frac{1}{3}$ pct. I det første tilfælde vil forældrene komme til at bære hele finansieringen af et studerende barns udgifter (udover dettes egen erhvervsindtægt), når minimumsindtægtsgrænsen overskrides med 6 750 kr., idet den gennemsnitlige nødvendige årlige udgift for en studerende med fradrag af erhvervsindtægt i forsvarligt omfang, som foran nævnt, kan anslås til 3 375 kr. I det andet tilfælde vil denne situation indtræde, når

minimumsindtægtsgrænsen overskrides med 10 125 kr.

Beregningen af forældrenes udgifter til støtte for deres studerende børn i hvert af de fire tilfælde, som fremkommer ved kombination af de to sæt af forudsætninger, er vist i bilag 3, tabel 5 a-d (side 257-264).

Beregningernes hovedresultater er samlet i tabel K, hvor man tillige har angivet den andel af de nødvendige studie- og leveomkostninger for de studerende, som efter det foregående skønnes at kunne tilvejebringes gennem de studerendes eget erhvervsarbejde i ikke-studieskadeligt omfang, såvel som det beløb, der kan dækkes af private legat- og lånemidler; dette sidste beløb, der er anslået til ca. 2 mill. (jfr. foran side 16) er trukket fra det samlede beløb, der må ydes som legat- og lånestøtte, hvorved man kommer til behovet for offentlige legat- og lånemidler.

Som det ses, vil forældrebidragene, alt efter de benyttede forudsætninger, komme til at andrage mellem 7,3 og 12,5 mill. kr. og den nødvendige offentlige støtte mellem 27,8 og 22,7 mill. kr.

Det vil erindres, at forældrenes kontante støtte til de 10 700 studerende, der omfattedes af Studenterundersøgelsen, er opgjort til ca. 12 mill. kr., hvortil kommer bidrag i form af kost og logi til hjemmeboende studerende børn.

Det må imidlertid i denne forbindelse bemærkes, at dette sidste beløb også omfatter støtte til eventuelle studieuegnede, blandt de nævnte 10 700 studerende, hvor-

Table K Finansieringen af de studerendes nødvendige studie- og leveomkostninger, når offentlig støtte alene ydes i form af legater og lån.

Forældrebidrag indtrædende ved ansat indkomst (med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørgt ikke-studerende barn) kr.	15 000	15 000	20 000	20 000
Forældrebidrag af overskydende indkomst.	50 pct.	33 $\frac{1}{3}$ pct.	50 pct.	33 $\frac{1}{3}$ pct.
De studerendes indtægt ved erhvervsarbejde (1 000 kr.)	5 305	5 305	5 305	5 305
Private legater og lån (1 000 kr.)	2 000	2 000	2 000	2 000
Forældrebidrag (1 000 kr.)	12 457	10 877	8 264	7 295
Offentlige legater og lån (1 000 kr.)	22 668	24 248	26 861	27 830
Samlede nødvendige studie- og leveomkostninger (1 000 kr.)	42 430	42 430	42 430	42 430

imod studieeegnede er udskilt ved de af udvalget foretagne beregninger. Endvidere må det understreges, at forældrenes støtte efter udvalgets opfattelse i dag i mange tilfælde har et omfang, der betegner en urimelig økonomisk belastning for de pågældende familier.

Det tilføjes yderligere, at man ved beregningerne er gået ud fra, at studieafgifter o.lign. bortfalder, således at der ud over den i tabellen anførte legat- og lånestøtte fra det offentlige må påregnes et provenutab for det offentlige på ca. 2 mill. kr., heri medregnet kompensation for bortfald af studieafgifter for dagstuderende ved de for privat regning drevne handelshøjskoler (jfr. foran side 30).

Til sammenligning med de gældende forhold skal det endelig nævnes, at der — selv efter at Ungdommens uddannelsesfonds midler i foråret 1960 er blevet forhøjet til 19 mill. kr. — kun står et beløb på ca. 9 mill. kr. årligt til rådighed som offentlig legat- og lånestøtte til studerende ved de højere læreanstalter, medens behovet ovenfor er anslået til 23-28 mill. kr.

I det foregående er der regnet med, at samtlige 11 000 studerende står i forbindelse med deres hjem og modtager støtte fra dette i det forudsatte omfang.

Dette kan ikke altid ubetinget antages at være tilfældet. Bl. a. må det forventes, at *gifte studerende* ikke modtager støtte

fra deres hjem i samme omfang som ugifte, og det må formentlig anses for tvivlsomt, om det vil være berettiget at forudsætte, at forældrene bør yde støtte til deres gifte børn, uanset om de fortsat er studerende. Til gengæld vil de pågældende ægtefæller imidlertid kunne bidrage til de studerendes underhold, jfr. de i Studenterundersøgelsen indeholdte oplysninger, hvorved dog bemærkes, at de i denne opgivne beløb for ægtefællernes bidrag refererer til de pågældende ægtepars samlede udgifter, ikke blot den studerende ægtefælles.

Udvalget har ikke anset det for muligt at foretage noget skøn over størrelsen af de beløb, som ægtefæller til studerende kan forventes at yde til de studerendes underhold, men er af den opfattelse, at de netto-beløb, der kan være tale om, må antages at være af begrænset størrelsesorden, når hensyn tages til, at forældrenes bidrag i sådanne tilfælde i nogen udstrækning falder bort. Bidraget fra de studerendes ægtefæller vil derfor næppe i væsentlig grad påvirke opgørelsen af det samlede støttebehov.

Forældrenes bidrag, når legat- og lånestøtte kombineres med skattefradrag for forældres støtte til deres studerende børn.

De foranstående beregninger bygger på den forudsætning, at den offentlige støtte til studerende alene ydes i form af legater og lån.

Som omtalt foran kan støtten imidlertid

også delvis ydes ad indirekte vej i form af en adgang for de studerendes forældre til - inden for visse grænser - at fradrage de beløb, de yder til deres studerende børn, ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Der er, som ligeledes foran anført, i udvalget enighed om, at en ordning med skattefradragsret for forældrene ikke kan stå alene, men må kombineres med direkte støtte gennem legater og lån, idet mindre bemidlede forældre ikke vil være i stand til at støtte deres studerende børn, selvom de i kraft af en fradragsret af den omhandlede art opnår en (mindre) nedsættelse af deres indkomstskat til stat og kommune. For børn af forældre med indkomster under en vis nærmere fastsat grænse, må man derfor stadig regne med, at den offentlige støtte normalt vil skulle ydes overvejende eller udelukkende som legater og lån, ligesom det, for så vidt angår børn af forældre i indkomstgrupperne nærmest over denne grænse, vil være påkrævet at supplere den indirekte støtte i form af skattelettelse med direkte legat- eller lånestøtte. Det er imidlertid — lige så lidt som i det tilfælde,

hvor kun legater og lån tages i brug - muligt objektivt at fastslå størrelsen af den nødvendige støtte på forskellige indkomstrin, og de følgende beregninger skal derfor kun opfattes som eksempler, der angiver finansieringsbehovet under nærmere angivne forudsætninger med hensyn til støtens størrelse for forskellige indkomstgrupper.

Ved de for skatteåret 1958-59 gældende skattesatser udgjorde ligevægtsmarginalskatten¹⁾ i de fleste kommuner ca. 38-40 pct. for forsørgere uden børn i indtægtsintervallet 15 000—20 000 kr. (ansat indkomst), og ca. 41-44 pct. i intervallet 20 000—50 000 kr. I den enkelte kommune var der tale om en praktisk talt konstant marginalskatteprocent i det meste af dette sidste interval. For indtægter over 50 000 j kr. nærmede ligevægtsmarginalskatten sig til 50 pct., og for meget høje indkomster blev dette tal endog overskredet en smule. I det følgende er der regnet med en marginalskatteprocent på 39 i intervallet 15 000-20 000 kr., med 42 pct. i intervallet 20 000—50 000 kr. og med 50 pct. ved højere indkomster.

Tabel L

Forældre med ansat indkomst (kr.)		Forældrenes bruttobidrag pr. år				
		0 kr.	1 000 kr.	2 000 kr.	3 000 kr.	3 375 kr.
15—20 000	Skattebesparelse	0	390	780	1 170	1 170
	Forældrenes nettobidrag	0	610	1 220	1 830	2 205
	Udækket finansieringsbehov	3 375	2 375	1 375	375	0
20—50 000	Skattebesparelse	0	420	840	1 260	1 260
	Forældrenes nettobidrag	0	580	1 160	1 740	2 115
	Udækket finansieringsbehov	3 375	2 375	1 375	375	0
over 50 000	Skattebesparelse	0	500	1 000	1 500	1 500
	Forældrenes nettobidrag	0	500	1 000	1 500	1 875
	Udækket finansieringsbehov	3 375	2 375	1 375	375	0

¹⁾ *Ligevægts skatten* betegner den (indkomstskat, som en skatteyder ville komme til at betale, hvis han havde samme nominelle indkomst gennem en årrække, der er tilstrækkelig lang til, at de svingninger i den faktiske beskatning, der er en følge af retten til at fradrage sidste års betalte skat ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, bliver fuldstændig udlignet. Det forudsættes herved, at skatteskalen er uforandret gennem hele den pågældende årrække. *Ligevægtsmarginalskatten* er forskellen mellem ligevægtsskatterne ved to indtægtsniveauer, der kun afviger forholdsvis lidt fra hinanden. Den procentvise ligevægtsmarginalskat er altså den ligevægtsskatteprocent, som skal betales af den sidste lille del af indtægten (marginalindkomsten). Er ligevægtsskatteprocenten ens ved de to indtægtsniveauer, bliver også ligevægtsmarginalskatteprocenten af samme størrelse i det pågældende interval.

Man kan herefter opstille en oversigt (Tabel L) over den skattebesparelse, som forældre i forskellige indtægtsgrupper opnår, hvis der gives ret til fradrag for støtte til studerende børn inden for et beløb af 3 000 kr. pr. barn om året (jfr. det i betænkningens 2. del, side 127, refererede udkast til regler om forældrefradragret).

Endvidere er anført forældrenes nettobidrag og det beløb, der yderligere kræves til studiets finansiering, når der regnes med et beløb på 3 375 kr. pr. studerende, jfr. foran.

Hvis man tænkte sig, at der blev ydet fuld legat- eller lånestøtte til studerende, hvis forældre har en ansat indkomst under 15 000 kr., og udelukkende indirekte støtte i form af en ret for forældre med indtægter over denne grænse til at fradrage indtil 3000 kr., ydet til studerende børn, ville støtten fra det offentlige for forskellige indtægtsgrupper andrage de i 1. kolonne i tabel M anførte beløb. Ydes fuld direkte støtte op til 20 000 kr. i ansat indkomst og derefter støtte gennem skattefradragret, bliver tallene som vist i kolonne 2.

Tabel M

Ansats indkomst (kr.)	Maksimalt årligt støtte- beløb pr. studerende	
	Fuld direkte støtte til 15.000 kr. ansat ind- komst. Skatte- fradragret ved højere indkomst.	Fuld direkte støtte til 20.000 kr. ansat ind- komst. Skatte- fradragret ved højere indkomst.
	kr.	kr.
under 15 000	3 375	3 375
15—20 000	1 170	3 375
20—50 000	1 260	1 260
over 50 000	1 500	1 500

Rent bortset fra, at sådanne variationer i støttens størrelse muligvis ville virke stødende i nogle befolkningskredse, må man antagelig gå ud fra, at forældre med indkomster i intervallet 15 000—20 000 kr. i almindelighed ikke vil se sig i stand til at yde et årligt nettobidrag på godt 2 200 kr. til deres studerende børn, således som denne opstilling forudsætter, ligesom det må anses for tvivlsomt, om forældre med ansatte indkomster på 20 000—30 000 kr. ville kunne bidrage de fornødne godt 2 100 kr.

Følgen af et sådant systems anvendelse ville da blive, at man udelukkede børn af forældre i disse indkomstgrupper fra at studere eller tvang dem til at tage erhvervs-mæssigt arbejde under studiet, medens børn af ringere stillede eller særligt velstillede forældre kunne påregne at få fuld støtte henholdsvis fra det offentlige og fra deres forældre.

For at undgå sådanne konsekvenser er det nødvendigt at supplere støtte i form af skattefradragret med direkte legat- og lånestøtte i et passende omfang.

Som allerede anført er det imidlertid ikke muligt nøjagtigt at fastslå, hvor stor en sådan legat- og lånestøtte må være i de forskellige indkomstlag for at opnå fornøden effektivitet.

I det følgende er der — ligesom tilfældet var ved beregningerne i forbindelse med den ordning, der forudsætter, at offentlig støtte alene ydes i form af legater og lån — arbejdet med to hovedalternativer, der bygger på en forudsætning om, at der ydes fuld legat- eller lånestøtte til studerende, hvis forandres ansatte indkomst (efter korrektion som foran) ligger under henholdsvis 15 000 kr. og 20 000 kr., og at der for familier med indtægter over disse grænser gives støtte både i form af skattelempelse og i form af legater og lån, der gradvist aftager med indkomsten, indtil kun skattelempelsen bliver tilbage. Det bemærkes, at der naturligvis intet er til hinder for, at forældre med indtægter under de anførte grænser yder økonomisk støtte til deres studeretidige børn og opnår den hermed forbundne ret til fradrag i den skattepligtige indkomst. Ved beregningerne er man imidlertid gået ud fra, at alle familier med indtægter under de pågældende grænser udnytter adgangen til at få fuld direkte støtte gennem legater og lån.

Ved fastlæggelsen af skalaen for de beløb, der skal kunne ydes som legater og lån til studerende, hvis forældre har indtægter over minimumsgrænserne og derfor forudsættes at yde bidrag til deres studerende børn, har man ladet hensynet til muligheden for sammenligning med den rene legat- og låneordning være afgørende.

Man har opstillet 1 skalaer, svarende til

de 4 muligheder, der blev gennemgået i de foranstående beregninger.

I hvert tilfælde er man gået ud fra, at det nettobidrag, som forudsættes ydet af forældre, hvis indkomst ligger i indkomstgrupperne nærmest over minimumsgrænserne, skal svare til de tidligere anvendte procentvise andele af den overskydende indkomst, henholdsvis 50 pct. og $33\frac{1}{3}$ pct. På grundlag af de foran anførte satser for ligevægtsmarginalskatten har man derefter regnet sig frem til det nødvendige *bruttobidrag* fra forældrene, og endelig har man ansat legat- og lånestøtten som svarende til forskellen mellem 3 375 kr. og forældrenes beregnede bruttobidrag. Den således fremkomne skala falder i begyndelsen — ved konstant ligevægtsmarginalskat — proportionalt med stigningen i indkomsten, og man har forlænget denne lineære skala, indtil det nødvendige legat- og lånebeløb når ned til nul.

I bilag 3, tabel 3, (side 265), er der gjort nærmere rede for forløbet af de omhandlede skalaer for forældrenes brutto- og nettobidrag, skattelempelsens størrelse og det nødvendige legat- og lånebeløb. Af forskellige årsager, som nærmere er omtalt i bilaget, bliver forløbet ret kompliceret. Til yderligere illustration er i bilaget (side 280-283)

anført 4 diagrammer, der belyser forløbet, for så vidt angår familier med 1 studerende barn, og hvoraf virkningerne af de nævnte komplikationer fremgår.

På det således tilvejebragte grundlag kan de samlede forældrebidrag beregnes på samme måde som i tilfældet med den rene legat- og låneordning ved at multiplicere det gennemsnitlige bidrag pr. familie i hver indkomstgruppe med det tilsvarende antal familier. Disse beregninger er vist i tabellerne 7 a-d i bilag 3 (side 267-278), og hovedresultaterne er angivet nedenfor i tabel N.

Under de her benyttede forudsætninger vil forældrenes nettobidrag komme til at andrage mellem 5,2 og 8,7 mill. kr., medens den offentlige støtte vil komme til at udgøre mellem 30,0 og 26,5 mill. kr., hvoraf 3,4—5,3 mill. kr. i form af skattelempelser og 26,0—21,1 mill. kr. i legater og lån. Hertil kommer ca. 2 mill. kr. i provenutab som følge af, at studieafgifter m. v. forudsættes at bortfalde.

Det tilføjes dog yderligere, at der, hvis man — som forudsat i udvalgets udkast til lovgivning om forældrenes skattefradragsret — pålægger studenterne indkomstskattepligt af de beløb, de modtager fra deres forældre, vil fremkomme et skatteprovenu fra de studerende, som ikke findes

Tabel N. Finansieringen af de studerendes nødvendige studie- og leveomkostninger, når offentlig støtte i form af legater og lån kombineres med ret for forældrene til i den skattepligtige indkomst at fradrage bidrag til studerende børn med indtil 3 000 kr. pr. barn.

Forældrebidrag indtrædende ved ansat indkomst (med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørget, ikke-studerende barn)	kr.	kr.	kr.	kr.
	15 000	15 000	20 000	20 000
Forældrenes nettobidrag af overskydende indkomst komst begyndende med	50 pct.	$33\frac{1}{3}$ pct.	50 pct.	$33\frac{1}{3}$ pct.
	kr.	kr.	kr.	kr.
De studerendes indtægt ved erhvervsarbejde (1 000 kr.)	5 305	5 305	5 305	5 305
Private legater og lån (1 000 kr.)	2 000	2 000	2 000	2 000
Forældrenes bruttobidrag (1 000 kr.)	13 981	12 790	9 265	8 554
heraf skattelempelse (1 000 kr.)	5 316	4 931	3 635	3 389
heraf nettobidrag (1 000 kr.)	8 665	7 859	5 630	5 165
Offentlige legater og lån (1 000 kr.)	21 144	22 335	25 860	26 571
Samlet offentlig støtte (legater og lån + skattelempelse) (1 000 kr.)	26 460	27 266	29 495	29 960
Samlede nødvendige studie- og leveomkostninger (1000 kr.)	42 430	42 430	42 430	42 430

under den nugældende ordning. Dette provenu vil dog blive af beskeden størrelsesorden, idet de studerende ikke forudsættes at opnå indtægter ud over, hvad der svarer til deres nødvendige udgifter.

Endvidere bør det nævnes, at forældrenes adgang til at fradrage deres bidrag til studerende børn ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst muligvis kan fremkalde bidrag fra forældre, hvis indkomster ligger under de ved beregningen benyttede minimumsindtægtsgrænser, ligesom det ikke kan udelukkes, at forældre med indkomster over disse grænser vil yde mere end forudsat ved beregningerne, således at behovet for offentlig støtte reduceres tilsvarende.

Sammenligning mellem de to støtteordninger.

Skal man kort karakterisere forskellen mellem den ordning, hvorefter offentlig støtte alene ydes i form af legater og lån, og den, hvorefter sådan støtte kombineres med skattelempelser for de studerendes forældre, må det først præciseres, at det ved de forudgående beregninger er forudsat, at forældrebidragene uanset ordningens udformning begynder ved samme ansatte indkomst (korrigeret for økonomiske forpligtelser over for uforsørgede ikke-studerende børn) for forældrene, og at nettobidraget fra de kategorier af forældre, hvis indkomster ligger nærmest over den valgte grænse, er det samme efter begge ordninger.

Medens forældrenes nettobidrag efter den rene legat- og låneordning stiger jævnt med stigende indkomst ud over minimumsgrænsen for sluttelig at udgøre 3 375 kr. pr. studerende barn, svarende til det samlede finansieringsbehov (bortset fra det beløb, gennemsnitsstudenten forudsættes at tjene ved erhvervsarbejde i ikke-studieskadeligt omfang), er dette ikke tilfældet ved den ordning, hvorefter legat- og lånestøtte kombineres med skattelempelse for forældrene.

Efter denne sidste ordning vil forældrenes nettobidrag i et kort interval — umiddelbart efter, at frmløbidraget har passeret 3 000 kr. — stige stærkere end efter den første ordning. Herefter vil det imidlertid ikke stige yderligere, men vil tværtimod — som følge af den med indkomsten stigende marginalbeskatning — aftage gradvist, indtil det ved meget høje indkomster

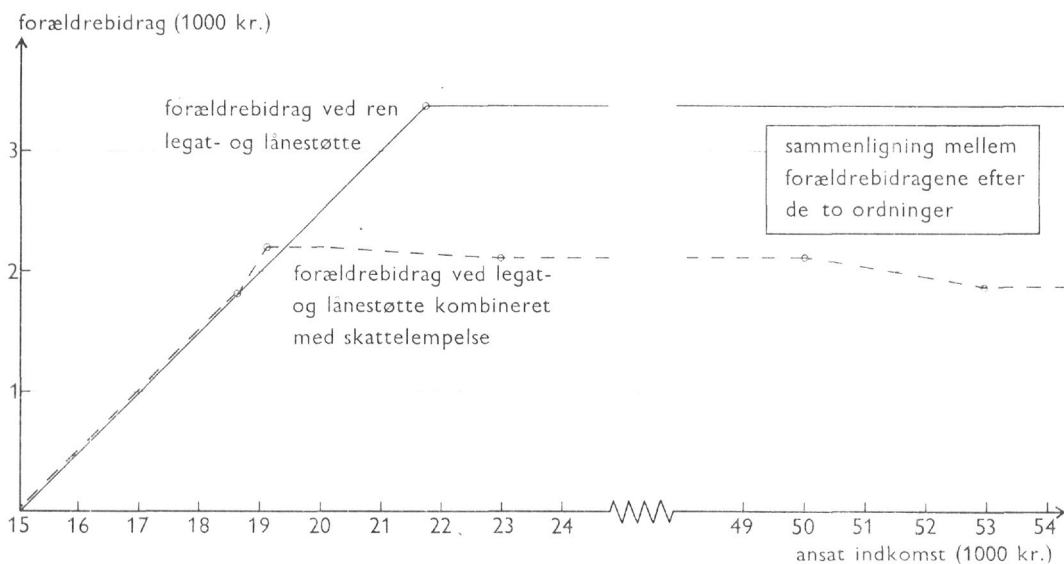
(over 50 000—60 000 kr.) kommer ned på 1 875 kr. pr. studerende barn. Ved mellemstore og store indkomster vil forældrenes nettobidrag således efter den kombinerede ordning være mindre end efter den rene legat- og låneordning, medens de to ordninger ved lavere indkomster giver samme forældrebidrag.

Forskellen mellem de to ordninger fremgår klart af den nederste del af diagrammerne i bilag 3 (side 282-289). Et enkelt af disse diagrammer er gengivet side 60.

Omvendt vil den offentlige støtte efter den rene legat- og låneordning falde jævnt med stigende indkomst ud over minimumsindtægtsgrænsen, medens den samlede offentlige støtte efter den kombinerede ordning i begyndelsen vil falde på samme måde, men derefter stige med stigende indkomst ud over en vis grænse, hvis beliggenhed er afhængig af minimumsindtægtsgrænsen og den procent af overskydende indkomst, som forældrebidraget i begyndelsen udgør. Ved minimumsindtægtsgrænsen 15 000 kr. og forældrebidrag, begyndende med 50 pct. af overskydende indkomst, vil den offentlige støtte (for familier med 1 studerende barn) således efter den rene legat- og låneordning udgøre 3 375 kr., hvis forældreindkomsten er under 15 000 kr., hvorefter den vil falde til nul ved en forældreindkomst på 21 750 kr. Efter den kombinerede ordning vil den samlede offentlige støtte ligeledes begynde ved 3 375 kr. ved indkomster under 15 000 kr.; herefter vil den falde jævnt til 1 545 kr. ved en indkomst på 18 660 kr. og yderligere til 1 170 kr. (39 pct. af 3 000 kr.) ved en indkomst på 19 118 kr. Når indkomsten passerer 20 000 kr., vil den offentlige støtte (der nu alene har form af skattelempelse) begynde at stige til 1 260 kr. (42 pct. af 3 000 kr.), der nås ved en indkomst på 23 000 kr. En ny stigning indtræder, når indkomsten passerer 50 000 kr., og den offentlige støtte slutter med at udgøre 1 500 kr. (50 pct. af 3 000 kr.), når forældrenes indkomst overstiger 53 000 kr.

Som følge af, at der således på grund af den stigende marginalbeskatning ydes større offentlig støtte til familier med høje indkomster, hvis man anvender den kombinerede ordning frem for den rene legat- og låneordning, vil også den samlede udgift

Sammenligning mellem forældrebidrag, henholdsvis offentlig støtte, ved en ordning med ren legat- og lånestøtte og en ordning med lånestøtte kombineret med skattelempe.

Minimumsindtægtsgrænse: 15 000 kr. Forældrebidrag: begyndende med 50 pct. af overskydende indkomst. Diagrammet vedrører familier med 1 studerende barn. Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse som på den vandrette. Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

Tabel 0. Offentlig støtte til studerende efter en ren legat- og låneordning og efter en ordning med legat- og lånestøtte, kombineret med skattelempe for forældrene.

	(1)	(2)	(3)	(4)
Forældrebidrag indtrædende ved ansat indkomst (med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørgt ikke-studerende barn)	15 000	15 000	20 000	20 000
Forældrenes nettobidrag af overskydende indkomst begyndende med	50 pct.	33 $\frac{1}{3}$ pct.	50 pct.	33 $\frac{1}{3}$ pct.
Offentlig støtte (i 1 000 kr.)				
ved ren legat- og låneordning	22 668	24 248	26 861	27 830
ved legat- og låneordning kombineret med skattelempe	26 460	27 266	29 495	29 960
heraf legater og lån	21 144	22 335	25 860	26 571
- skattelempe	5 316	4 931	3 635	3 389
Forskel	3 792	3 018	2 634	2 130

(incl. provenutab) for det offentlige blive større efter den førstnævnte ordning. Forskellen i udgiftsbeløb fremgår af tabel 0.

Som det ses, vil en ordning, der både omfatter skattelempe og legat- og lånestøtte, under de angivne forudsætninger være fra 2,1 til 3,8 mill. kr. dyrere for det

offentlige end en ren legat- og låneordning, såfremt forældre i de nederste indtægtsgrupper ikke skal stilles ringere. Ganske vist kan der ved den kombinerede ordning spares 1-2 mill. kr. i direkte legat- og lånestøtte; men tabet af skatteprovenu vil andrage 3,4—5,3 mill. kr.

Det tilføjes, at den kombinerede ordning

naturligvis også kunne udformes således, at omkostningerne herved ville blive af samme størrelse som omkostningerne ved en ren legat- og låneordning; men dette måtte da ske på bekostning af nogle af de forholdsvis dårligst stillede familier. Således er omkostningerne ved en kombineret ordning, hvor forældrebidragene begynder ved 15 000 kr., som det fremgår af tabel O på side 60 af nogenlunde samme størrelsesorden som ved en ren legat- og låneordning, ved hvilken forældrebidragene først forudsættes at indtræde ved en ansat indkomst på 20 000 kr. Men dette indebærer, som vist i diagrammet nedenfor, at familier med en indtægt under 24 230 kr. stilles ringere ved den kombinerede ordning end ved den rene legat- og låneordning, medens det modsatte er tilfældet for familier med højere indkomster.

Ved sammenligningen mellem de to ordninger spiller det foran fremhævede forhold, at den kombinerede ordning efter udvalgets udkast forudsætter, at de studerende skal beskattes af de beløb, de modtager fra deres forældre, ikke nogen væsentlig rolle, idet også modtagne legatbeløb beskattes. Kun hvis fordelingen mellem lån og andre former

for støtte (legater og forældrebidrag) efter de to ordninger bliver af forskellig størrelse, vil de studerendes samlede betalte skatter komme til at andrage forskellige beløb. Men i det hele er skatteprovenuet fra de studerende så ubetydeligt, at forskelle heri næppe får nogen nævneværdig vægt.

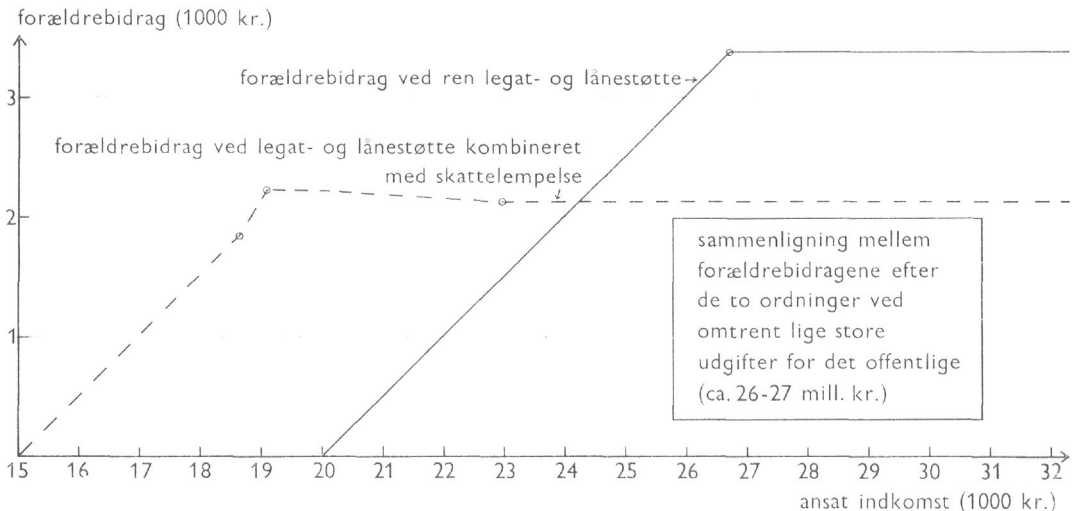
Det skal endvidere fremhæves, at den kombinerede ordning, som foran påpeget, muligvis kan fremkalde større forældrebidrag end forudsat i beregningerne og dermed bevirke reduktion af den offentlige støtte.

På den anden side må det, som ligeledes tidligere omtalt, antages, at den kombinerede støtteordning vil medføre noget større administrationsomkostninger end den rene legat- og låneordning.

Endelig skal det bemærkes, at det strengt taget ikke er korrekt, når man i det foregående har benyttet udtrykket „omkostninger” om det offentliges årlige udbetalinger af støttebeløb. For så vidt angår låneandelen af disse udbetalinger, er kun rentetabet og eventuelle afskrivninger på uerholdelige fordringer at betragte som omkostninger i egentlig forstand.

Dette forhold har i den her foreliggende

Sammenligning mellem forældrebidrag ved en ren legat- og lånestøtteordning og ved en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med skattelempelse, der begge medfører udgifter for det offentlige på 26-27 mill. kr. årligt.

sammenhæng den betydning, at låneandelen af det offentliges samlede støtte alt andet lige **vil** være størst ved den rene legat- og låneordning, hvilket indebærer, at de egentlige omkostninger ved denne ordning reduceres noget i sammenligning med omkostningerne ved den kombinerede ordning.

Fremtidige ændringer i støttebehovet.

De foran anførte beregninger bygger på oplysninger om udgiftsforhold for de studerende i foråret 1959 og indtægtsforhold for deres forældre i det foregående år. Siden da er udgiftsniveauet formentlig steget noget, jfr. nedenfor, hvilket trækker i retning af en forhøjelse af det beregnede finansieringsbehov. På den anden side er gennemsnitsindkomsterne for forældrene utvivlsomt steget, og hvis man fastholder de foran benyttede minimumsindtægtsgrænser, **vil** et større antal forældre nu ligge over disse, hvilket tenderer mod at formindske det offentliges andel i dækningen af finansieringsbehovet.

I de kommende år må der forventes at ske en betydelig vækst i antallet af studerende ved de højere læreanstalter. For det første **vil** de store fødselsårgange fra omkring midten af 1940'erne nå frem til 18-års alderen, og for det andet er studenteprocenten i fortsat stigning, således at man må regne med ca. 6.000 studenter pr. år i begyndelsen af 1960'erne imod ca. 3 500—4 000 i de senere år.

Hertil kommer imidlertid, at gennemførelse af en mere effektiv støtteordning for de studerende må antages at bevirke, at en større andel af hvert studenterkuld påbegynder et studium ved en højere læreanstalt, og yderligere må det påregnes, at denne tilvækst fortrinsvis kommer til at bestå af børn fra mindrebemidlede hjem, der ikke har villet eller kunnet påtage sig de økonomiske ofre, som hidtil har været forbundet med at lade et barn gennemføre et højere studium.

Udvalget har ikke anset det for muligt at opstille noget velbegrundet skøn over størrelsen af den ventede nettotilvækst i antallet af studerende ved de højere læreanstalter, lige så lidt som man har ment at kunne skønne over tilgangens sammensætning efter forsørgernes indkomstforhold.

Man har derfor indskrænket sig til, jfr. bilag 3, diagram 5 (side 290), at vise forholdet mellem den indkomstfordeling, der gælder for de nuværende studerendes forsørgere, og indkomstfordelingen for befolkningen som helhed og fra visse udvalgte befolkningsgrupper. Det fremgår blandt andet heraf, at de nuværende forsørgere for de studerende har en langt højere gennemsnitsindkomst end befolkningen under ét, og at en forskydning i retning af en mere ligelig social rekruttering af studenterne vil tendere mod at forøge behovet for offentlig støtte.

På den anden side må det fremhæves, at en forbedret støtteordning antagelig vil bidrage til at forkorte studietiden, fordi den vil medføre, at de studerende ikke behøver at tage erhvervsarbejde, men kan koncentrere sig om studierne. Styrken af en sådan virkning kan vanskeligt opgøres. Men det kan bemærkes, at en forkortelse af den gennemsnitlige studietid med blot et halvt år vil medføre en reduktion af studentertallet — og dermed af det offentliges udgifter, såvel som af forældrebidragene — med op mod en halv snes procent. Hvis en effektivisering af studierne ved indførelse af ændrede studieordninger bevirker en nedsettelse af studietiden, vil dette virke i samme retning.

Det skal yderligere fremhæves, at der muligvis vil fremkomme en stigning i finansieringsbehovet, dersom det voksende studentertal presser lejen af værelser i vejret, hvilket må forudses på baggrund af den faktiske udvikling, der er foregået i Århus i løbet af de sidste to år.

Den gennemsnitlige husleje for 138 ugifte udeboende studerende i Århus androg ifølge Studenterundersøgelsen 69 kr. om måneden. Et af studenterrådet ved Aarhus universitet indsamlet materiale tyder imidlertid på, at der siden er foregået en kraftig forhøjelse af værelseslejeniveauet i Århus, jfr. tabel P.

De for efteråret 1958 opgivne lejeløb stemmer ret nøje med Studenterundersøgelsens tal fra foråret 1959, hvilket også måtte ventes, idet tilgangen af nye studerende ganske overvejende finder sted omkring 1. september hvert år. Siden er lejeniveauet imidlertid steget betydeligt, nemlig med ca. 28 kr. i gennemsnit for umøblerede værelser og med ca. 33 kr. for møblerede værelser.

Tabel P. Gennemsnitlig udgift til leje af værelser for studerende i Århus.

Tidspunkt	Antal værelser i materialet		leje i kr.	
	umøblerede	møblerede	umøblerede	møblerede
efterår 1958	26	12	64	70
juli-aug. 1959	40	79	76	81
sept.-nov. 1959	43	65	81	80
ultimo aug. 1960	61	17	92	103

Ganske vist er materialet ret spinkelt, for så vidt angår møblerede værelser i 1960, men da den forholdsmæssige stigning er af samme størrelsesorden som for umøblerede værelser, for hvilke materialet er mere omfattende, kan man formentlig fæste lid til de gennemførte beregninger.

En forøgelse af huslejudgiften på 30 kr. om måneden for ugifte udeboende og for gifte og forhen gifte studerende i Århus vil medføre en stigning i den beregnede månedlige totaludgift på ca. 50 000 kr. Studenterundersøgelsens udvalg var foretaget blandt 1 090 ugifte udeboende og 340 gifte og forhen gifte universitetsstuderende i Århus, hvortil kommer en forholdsmæssig andel af de godt 300 århusianske studerende, som ikke omfattes af denne undersøgelse, hvorved man kommer til et antal på i alt 1 680 personer, hvis månedlige huslejudgift efter det oplyste skulle være steget med ca. 30 kr. i gennemsnit. Regner man herudover med, at der i overensstemmelse med de foran side 49 anførte betragtninger skal ske en forhøjelse af de ugifte hjemmeboendes anslæede udgifter på $\frac{2}{3}$ af 30 kr.,

stiger den beregnede månedlige totaludgift med yderligere ca. 7 000 kr., idet der i Århus var ca. 340 studerende af denne kategori i foråret 1959.

Den omhandlede stigning i huslejudgiften forklares utvivlsomt ved, at der siden foråret 1959 er sket en forøgelse af studentertallet i Århus med ca. 500. En så betydelig tilvækst i efterspørgslen efter udlejningsværelser kan næppe undgå at udøve et stærkt pres på priserne, når udbuddet er begrænset.

Der foreligger ikke tilsvarende oplysninger for hovedstadens vedkommende, men det er ikke utænkeligt, at der også her er sket en forhøjelse af lejeniveauet, omend denne antagelig er relativt mindre end i Århus, fordi de studerende i hovedstaden må formodes at udgøre en mindre andel af det samlede antal efterspørgere efter udlejningsværelser. Det kan anslås, at en stigning i den gennemsnitlige husleje for studerende i hovedstaden på 10 kr. pr. måned vil medføre en total udgiftsforøgelse af størrelsesordenen 75 000 kr. pr. måned, beregnet på grundlag af studentertallet i foråret 1959.

Den omtalte udvikling understreger behovet for en løsning af de studerendes boligproblemer, jfr. side 31 f. f.

Enhver stigning i det almindelige prisniveau vil naturligvis ligeledes afspejle sig i et voksende behov for støtte til de studerende. Skulle det lykkes at sænke priserne på lærebøger gennem de foranstaltninger, som er omtalt side 31, vil dette virke i modsat retning. Men betydningen heraf vil dog antagelig være ret begrænset.

2. DEL
DE STUDERENDES BESKATNINGSPROBLEMER

Indledning.

I den politiske debat om støtten til de studerende har det synspunkt været fremført, at det er muligt ad skattelovgivningens vej at lempe vilkårene for de studerende og deres forsørgere på en sådan måde, at der i forbindelse med den direkte støtte — ved stipendier og studielån — til ubemidlede og dygtige studerende vil kunne opnås en hensigtsmæssig og for staten ikke for bekostelig helhedsløsning af spørgsmålet om de studerendes økonomiske vilkår. Senest har dette synspunkt været fremme i debatten i folketinget i folketingssamlingen 1959-60 om lovforslag nr. 108 om ændring i lov om „Ungdommens Uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed (lov nr. 172 af 29. april 1960).

Også fra studentside har spørgsmålet om lempelse af skattelovgivning for de studerende og deres forsørgere været fremdraget, og på den i 1956 afholdte danske studenterkonference fremkom der, som nedenfor nærmere omtalt, konkrete forslag til løsning af de studerendes skatteproblemer.

Ifølge nærværende udvalgs oprindelige kommissorium af 26. februar 1958 havde udvalget kun til opgave at behandle stu-

denternes og videnskabsmændenes beskatningsproblemer. Ved undervisningsministeriets skrivelse af 2. juni 1958 blev kommissoriet som omtalt i indledningen til betænkningens 1. del udvidet til at omfatte de studerendes og videnskabsmændenes økonomiske vilkår, herunder deres beskatningsproblemer, men som det også fremgår af det udvidede kommissorium er det vedblivende en af udvalgets hovedopgaver at foretage en omhyggelig gennemgang af de studerendes og videnskabsmændenes beskatningsproblemer.

Da der ikke tidligere fra det offentlige side er foretaget nogen sammenfattende undersøgelse og behandling af de studerendes skattemæssige problemer, har udvalget ment at måtte give en så omfattende behandling af disse forhold, at man har fundet det hensigtsmæssigt at lade redegørelsen vedrørende de pågældende spørgsmål fremtræde som en selvstændig 2. del af udvalgets betænkning.

Principielle betragtninger om forholdet mellem direkte og indirekte støtte har man fundet det naturligt at optage i betænkningens 1. del.

København, i december 1960.

Niels Alkil	O. Bredahl	Carl J. Clasen
Jacob la Cour	N. K. Hermansen	Carl Iversen
E. A. Koch (formand)	Torben Lund	Thøger Nielsen
O. B. Thomsen	Erik Tjalve	Poul Winding
O. Skau Wogensen		Vagn Aagesen

F. Falck Gerd Wesenberg;

I. De studerendes nuværende beskatning.

Studenterundersøgelsen 1959 (bilag 1, side 183 ff.) indeholder en række oplysninger om beskatningen af de studerende for skatteårene 1958-59 og 1959-60, hvoraf de vigtigste skal fremdrages i det følgende.

For skatteåret 1959-60 er der pålagt de ca. 10 700 studerende, der er omfattet af undersøgelsen, i alt 6,7 mill. kr. i skatter til stat og kommune. Dette beløb fordeler sig med henholdsvis ca. 3,85 mill. kr. til staten, herunder formueskat ca. 0,26 mill. kr., og ca. 2,85 mill. kr. til kommunerne. Af de i alt pålignede 6,7 mill. kr. falder de 4,2 mill. kr. på studerende forsørgere, d. v. s., at der er pålagt disse ca. 18 pct. af de studerende godt 60 pct. af det samlede skattebeløb.

Set i forhold til den øvrige befolkning er de studerendes samlede pålignede skatter lave. For skatteåret 1959-60 er der gennemsnitlig pålagt de studerende 335 kr. i indkomstskat til staten, herunder tillægsskat for unge ikke-forsørgere og folkepensionsbidrag, medens de nævnte skatter er pålagt samtlige skattepligtige personer med gennemsnitlig ca. 1 130 kr., når man i begge tilfælde medtager den gruppe ansatte personer, der på grund af lav indkomst ikke er pålagt skat.

Af de enkelte skatter er *indkomstskatten til stat og kommune* af størst betydning for den enkelte studerende. Hertil kommer *folkepensionsbidraget*, der kan betragtes som et tillæg til indkomstskatten til staten.

Formueskatten til staten udgør kun knap 4 pct. af det samlede skattebeløb, og den er kun pålagt ca. 2 pct. af de studerende.

En anden mindre betydende skat er *tillægsskatten til staten* i henhold til loven om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere. Af de studerende ikke-forsørgere ved Københavns universitet er kun 12 pct. pålagt tillægsskat til staten. For de studerende ved Aarhus universitet og de øvrige

højere læreanstalter er tillægsskatten af endnu mindre betydning.

Den særlige indkomstskat på 30 pct. af visse engangsindtægter er fuldstændig betydningsløs for de studerende.

For de *studerende ikke-forsørgere* ved henholdsvis Aarhus universitet, Københavns universitet og de øvrige læreanstalter, som har påbegyndt studiet før 1958, er der gennemsnitlig pålagt et samlet skattebeløb på henholdsvis 79 kr., 579 kr. og 175 kr. For de *mandlige studerende forsørgere* ved universiteterne og læreanstalterne er der for samme skatteår pålagt et gennemsnitligt skattebeløb på henholdsvis 1 269 kr., 2 255 kr. og 1 165 kr.

Af de *studerende ikke-forsørgere* ved henholdsvis Aarhus universitet, Københavns universitet og de øvrige læreanstalter, der har påbegyndt studiet før 1958, er henholdsvis 74 pct., 46 pct. og 63 pct. ikke pålagt skatter. Henholdsvis 23 pct., 23 pct. og 32 pct. ligger i intervallet 1-499 kr. i pålignede skatter. Medens der for de studerende ved Aarhus universitet og læreanstalterne kun er pålagt henholdsvis 3 pct. og 5 pct. over 500 kr. i skatter, er der for de studerende ved Københavns universitet pålagt 31 pct. over 500 kr. i skatter.

Af de *mandlige studerende forsørgere* ved universiteterne og læreanstalterne er henholdsvis 15 pct., 6 pct. og 18 pct. ikke pålagt skatter. Den største gruppe ligger i intervallet 500-2 999 kr. i pålignede skatter, nemlig henholdsvis 59 pct., 51 pct. og 66 pct.

Den konklusion, der kan drages af disse oplysninger om de studerendes skatteforhold, er, at skatteudgifterne for de studerende som helhed ikke er særlig tyngende. Kun for gifte studerende og for enkelte ugifte studerende med meget erhvervsarbejde udgør skatten større beløb.

II. Gældende regler, der berører beskatningen af de studerende og deres forældre ni. fl.

Denne fremstilling tilstræber ikke at være udtømmende. De allerfleste regler, der hjemler fritagelse for skattepligt af en bestemt indkomstart, fradrag i den skattepligtige indkomst ved skatteberegningen eller anden form for lempelse i beskatningen, gælder samtlige skatteydere, men man har her alene medtaget de regler, der har særlig interesse for de studerende og deres forældre.

1. Af de herhenhørende bestemmelser skal først anføres nogle *bestemmelser, hvorefter visse indtægter holdes udenfor den skattepligtige indkomst.*

a. Ifølge ligningslovens (senest lovbestemt nr. 326 af 15. december 1959) § 7 a holdes udenfor den skattepligtige indkomst én gang for alle oppebårne gave- eller legatbeløb, der er udredt af offentlige midler, legater, kulturelle fonds og lign. her eller i udlandet, eller som er tilvejebragt ved indsamling af bidrag, alt for så vidt ydelsen alene har karakter af en anerkendelse af modtagerens fortjenester.

Bestemmelsen fritager de såkaldte *hædersgaver* for beskatning. For at et legatbeløb skal kunne betragtes som en hædersgave er det normalt en betingelse, at legatet ikke kan søges.

Selvom legater af den heromhandlede art vel kun i sjældne tilfælde vil tilfalde studerende, kan man næppe helt se bort fra, at undtagelsestilfælde kan forekomme.

b. Ifølge statens ligningsdirektorats praksis (Meddelelser fra ligningsdirektoratet januar 1960 side 77) er *legater til studierejser og videnskabelige arbejder* ikke skattepligtige under følgende betingelser:

Legater, for hvis tildeling det stilles som betingelse, at de anvendes til rejser i studieøjemed, er indkomstskattefrie i det omfang,

i hvilket de medgår til dækning af de med rejsen og opholdet forbundne merudgifter, såsom befordringsudgifter, merudgifter til logi, kost og forplejning. Legatmodtageren er herefter kun indkomstskattepligtig af et beløb svarende til hans besparelse i det normale forbrug hjemme samt af den del af legatet, der måtte være anvendt til andet formål end til dækning af de ovennævnte med rejsen og opholdet forbundne udgifter eller er i behold ved rejsens slutning.

Legater, der ydes til videnskabelige arbejder, er indkomstskattefrie i det omfang, i hvilket de medgår til dækning af de af det pågældende videnskabelige arbejde nødvendiggjorte særlige udgifter, som ikke modsvares af værdien af derved erhvervede salgare aktiver.

c. I medfør af statsskattelovens (lov nr. 149 af 10. april 1922 om indkomst- og formueskat til staten med senere ændringer) § 5 b skal til den skattepligtige indkomst ikke medregnes *gaver*, der falder ind under afsnit III i lov om afgift af arv og gave (jfr. nu lovbestemt nr. 138 af 29. april 1957). Herefter skal der ikke svares indkomstskat, men i stedet gaveafgift af gaver, der ydes til den med giveren samlevende *ægtefælle*, for så vidt gaven bliver særeje, til hans *afkorn*, stedbørn og disses afkom samt til hans forældre, stedforældre og bedsteforældre, hvad enten gaven gives som arveforskud eller ej. Ved afgiftsberegningen sidestilles adoptivforhold med ægte slægtskabsforhold.

Afgiften, der er af samme størrelse som arveafgiften, erlægges under ét for alt, hvad der i ét kalenderår er ydet til hver enkelt af de pågældende personer, dog svares ikke afgift af beløb på ikke over 2 000 kr. årlig.

Gaveafgiftsreglerne kommer kun til an-

vendelse i tilfælde, hvor giveren er bosat i Danmark.

Afgiftsbeløbene af gaver ydet til de omhandlede nært beslægtede personer er relativt små. Eksempelvis skal anføres, at andrager gaven 3 000 kr., er afgiften 20 kr.; af 5 000 kr. svares 40 kr., af 8 000 kr. 100 kr., af 20 000 kr. 440 kr. og af 50 000 kr. 1 640 kr.

Helt fritaget for såvel indkomstskat som for gaveafgift er:

- a) Underhold af de omhandlede nært beslægtede i yderens hjem.
- b) Gaver, der ydes til afkom samt stedbørn og disses afkom til personlig benyttelse og brug, bestående af møbler og andet udstyr, for så vidt den samlede værdi af, hvad der i ét kalenderår er ydet, ikke overstiger 5 000 kr.

De omhandlede bestemmelser har særlig interesse for forældre med studerende børn, idet der herefter ikke skal svares gaveafgift af værdien af det et hjemmenværende studerende barn i forældrenes hjem ydede underhold. I tilfælde, hvor der ydes bidrag til understøttelse eller underhold på over 2 000 kr. fra forældre til studerende børn, der ikke bor hjemme, skal der derimod svares gaveafgift af de ydede bidrag.

2. Man skal dernæst pege på en række bestemmelser, der hjemler ret til visse fradrag i den opgjorte indkomst, inden denne anvendes som beskatningsgrundlag.

a. Studerende, der under studiet har måttet stifte gæld, kan - ligesom enhver anden skattepligtig - i medfør af bestemmelsen i statsskattelovens § 6, stk. 1 e, fradrage *renteudgifterne* ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

b. Efter gældende skattelovgivning er der ikke i almindelighed hjemmel til i den skattepligtige indkomst at fradrage bidrag, som forældre yder børn, der studerer, i form af kontante bidrag eller i form af kost og logi m. v.

Der gælder dog nogle begrænsede undtagelser fra denne hovedregel. I medfør af ligningslovens § 10 kan bidrag, som i anledning af skilsmisse eller separation udredes af den ene af ægtefællerne til underhold af den anden ægtefælle *eller af børn*, med hensyn til hvilke der påhviler den bidragydende ægtefælle forsørgerpligt, fra-

drages i bidragyderens skattepligtige indkomst. Tilsvarende fradragsret hjemles med hensyn til underholdsbidrag fra den ene ægtefælle til den anden og *hos denne værende børn*, når ægtefællerne på grund af faktisk adskillelse er særskilt ansat til statsskat, og bidraget er fastsat eller godkendt af det offentlige. Efter ligningslovens § 11 indrømmes der derhos fradragsret for underholdsbidrag til *børn udenfor ægteskab*, med hensyn til hvilke der påhviler den skattepligtige forsørger- eller bidragspligt. Under de i henhold til de nævnte bestemmelser i ligningsloven omhandlede fradragsberettigede underholdsbidrag henregnes foruden bidrag til barnets almindelige underhold også sådanne *bidrag til barnets undervisning og uddannelse*, som kan fastsættes med virkning til barnets fyldte 24. år i henhold til § 14, stk. 3, i lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling.

c. Ifølge loven om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1960-61 (lov nr. 127 af 31. marts 1960) er skalaindkomster på under 5 500 kr. for familieforsørgere og under 2 800 kr. for andre skatteydere fritaget for indkomstskat til staten, og ifølge kommuneskatteloven af 9. marts 1959 gives der i Storkøbenhavn, købstadskommuner samt større sognekommuner personfradrag på henholdsvis 4 000 kr. for familieforsørgere og 2 500 kr. for andre skatteydere.

3. I ligningslovens § 25 indeholdes bestemmelser om, i hvilke tilfælde en skatteyder ved skatteberegningen kan stilles som *familieforsørger*, således at han beskattes efter den noget lempeligere familieforsørgerskala. I almindelighed kan en ugift skatteyder med børn kun betragtes som familieforsørger, hvis børnene er under 18 år. Ligningslovens § 25, stk. 4, indeholder imidlertid en bestemmelse, hvorefter det af amtsskatterådet - i København og på Frederiksberg af skattedirektoratet - kan tillades, at en skattepligtig stilles som familieforsørger, når han godtgør, at han har børn — herunder stedbørn, adoptivbørn og plejebørn — der er fyldt 18 år, og at disse er *under uddannelse* og i øvrigt enten er hjemmenværende eller i overvejende grad forsørges af den skattepligtige gennem bidrag til barnets underhold, dog at der herved bortses fra bidrag,

som den pågældende kan fradrage i indkomsten i medfør af reglerne om bidrag til børn i tilfælde af separation, skilsmisse og lign.

4. Bestemmelser, der hjemler adgang til bevillingsmæssigt at lempe beskatningen.

En skatteyder vil kunne opnå skattelempelse derved, at skatterådet foretager nedsættelse i den skattepligtige indkomst i henhold til statsskattelovens § 28, jfr. § 23. Andragender herom modtages af den kommunale ligningsmyndighed, der indsender dem til skatterådet med sin erklæring, ligesom den kommunale ligningsmyndighed også af egen drift, hvor særlige forhold taler derfor, kan indstille, at nedsættelse finder sted. Skatterådet tager beslutning om de begæringer og indstillinger, der er indkommet om sådan nedsættelse. En nedsættelse i den skattepligtige indkomst i medfør af de nævnte bestemmelser vil få virkning for beregningen af såvel indkomstskatten til staten, derunder folkepensionsbidraget, som den kommunale indkomstskat.

Besværinger over, at skatterådet ikke har indrømmet nedsættelse i den skattepligtige indkomst, betragtes som andragender om bevillingsmæssig lempelse af pålignet skat, jfr. § 11, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 298 af 7. juli 1942 (reglerne vedrørende ligningsdirektoratets og ligningsrådets virksomhed). Sådanne andragender må indgives til de myndigheder, der i første instans behandler andragender om bevillingsmæssig eftergivelse eller nedsættelse af pålignet statsskat, jfr. nedenfor.

Skattelettelse kan endvidere opnås derved, at pålignet statsskat efter ansøgning eftergives eller nedsættes i henhold til statsskattelovens § 37, som tillægger finansministeren bemyndigelse hertil.

Beføjelsen til at bevilge lempelse af personlig indkomstskat til staten er delegeret amtsligningsinspektørerne, Københavns skatteråd og kommunalbestyrelserne i Frederiksberg og Gentofte. De øvrige kommunalbestyrelser er dog bemyndiget til at fritage for indkomstskat til staten på grund af indkaldelse til militærtjeneste eller til udførelse af civilforsvarstjeneste eller civilt arbejde. Klager over amtsligningsinspektørernes, Københavns skatteråds og kommunalbestyrelsernes afgørelser med hensyn

til skattelempelse kan indbringes for skattedepartementet.

Forhold, der kan tale for nedsættelse i skatteansættelsen og for lempelse i den pålignede skat, er kun nævnt eksempelvis i lovgivningen. Efter statsskattelovens § 37 kan skattelempelse bevilges, når forholdene i ganske særlig grad taler derfor. Som nedsættelsesgrunde er i statsskattelovens § 23 nævnt sygdom, dødsfald, trykkende familieforhold, indkaldelse til militærtjeneste og deslige. I kommuneskattelovens (lovbekendtgørelse nr. 67 af 9. marts 1959 om personlig skat til kommunen) § 39, første stykke, vedrørende kommunalbestyrelsernes adgang til at eftergive kommuneskat er det anført, at eftergivelse af personlig kommuneskat navnlig kan finde sted, når den skattepligtiges indtægt af samme grunde som nævnt i statsskattelovens § 23 er blevet væsentlig mindre end den indkomst, hvorefter skatten er lignet, og den pågældendes økonomiske forhold i øvrigt skønnes at være til hinder for betaling af det fulde pålignede beløb.

Efter de for udvalget foreliggende oplysninger er der med hjemmel i de anførte lovbestemmelser, for så vidt angår *skatteydere, der søger en uddannelse*, udviklet en praksis for lempelse af indkomstskatten til staten (derunder tillægsskatten i henhold til lov nr. 168 af 7. juni 1958 om en opsparringsordning for unge ikke-forsørgere) og kommunen, dels i tilfælde af indtægtsnedgang som følge af opgivelse af erhverv på grund af påbegyndelse af studier, dels i tilfælde, hvor den studerende har ekstraordinære udgifter som følge af studiet.

Der kan meddeles følgende om de retningslinier, der følges af skattedepartementet som appelinstant ved behandlingen af andragender om lempelse af statsskatten for så vidt angår skatteydere, der søger uddannelse.

a. *Indtægtsnedgang som følge af påbegyndelse af uddannelse.* Skattedepartementet stiller som almindelig betingelse for skattelempelse på grund af ekstraordinær indtægtsnedgang blandt andet, at indtægtsnedgangen er væsentlig og ufrivillig, hvorhos det kræves, at indtægtsnedgangen er af en vis varighed.

Når en skatteyder helt eller delvis har opgivet sit indtægtsgivende arbejde for at søge uddannelse, kan der derfor som hoved-

regel *ikke* bevilges *skattelempelse*, da indtægtsnedgangen er frivillig. Dertil kommer, at den pågældende i almindelighed vil kunne opnå en bedre lønnet stilling, når uddannelsen er afsluttet, og dette tilmed sker på et tidspunkt, hvor skatteyderens løbende skatter er lave, fordi den pågældende i den forudgående periode under uddannelsen ikke har haft indtægt eller kun en mindre indtægt. I sådanne tilfælde vil der derimod i fornødent omfang kunne ydes *henstand* i forhold til indtægtsnedgangen med de i uddannelsestiden forfaldende skatter, indtil uddannelsen er afsluttet.

Søger den pågældende en *uddannelse*, der vil vare i *mindst 2 år*, kan der dog bevilges *lempelse* af de pålignede skatter i forhold til indtægtsnedgangen, såfremt indtægtsnedgangen er væsentlig, det vil sige, at den er på *mindst 20 pct.*

Har skatteyderen en mindre formue, som må antages at medgå til den pågældendes underhold m. v. i studietiden, vil der i almindelighed blive bortset fra denne formue.

I tilfælde, hvor der efter foranstående kan bevilges *skattelempelse* på grund af uddannelse, vil der dog ofte foreløbigt alene blive meddelt *henstand*, når det stiller sig usikkert, om uddannelsen vil blive gennemført.

Da der efter uddannelsens afslutning som regel vil gå over 1 år, hvor der ikke forfalder skat eller kun en i forhold til skatteyderens løbende indtægt lav skat, vil der i almindelighed ikke blive indrømmet *lempelse* i de skatter, som forfalder til betaling i det sidste år før uddannelsens afslutning, men alene *henstand*.

6. *Uddannelsesudgifter*. Udgifter til uddannelse kan som regel ikke medføre *lempelse* af de skatter, der bliver pålignet af indtægter, som oppebæres under uddannelsen.

Er skatteyderens indtægter under uddannelsen særlig lave, f. eks. når den pågældende i det væsentlige er henvist til at opretholde sin eksistens ved legatmidler, kan der dog ydes *lempelse* på grund af udgifter til undervisning og bøger m. v., når disse medfører en betydelig nedsættelse af skatteyderens betalingsevne.

Skattedepartementet har overfor udvalget oplyst, at departementet indenfor de senere år kun har behandlet et fåtal af

andragender om *skattelempelse* fra studerende ved de højere læreanstalter.

Udvalget har søgt oplysninger hos nogle enkelte kommuner om, hvorledes disse praktiserer *lempelsesbestemmelserne*, for så vidt angår skatteydere, der søger uddannelse. Det har vist sig, at der kan forekomme mindre afvigelser i detaljerne de enkelte kommuner imellem, men i de principielle retningslinier synes der stort set at være ret god overensstemmelse med de af skattedepartementet anlagte synspunkter.

5. Da der fra de studerendes repræsentanter i udvalget er fremsat ønske om, at der foreslås udarbejdet regler, hvorefter der indrømmes ret for private skatteydere og virksomheder, der yder tilskud til studielegater og kollegiebyggeri samt andre studentersociale foranstaltninger, til at fradrage tilskudene i den skattepligtige indkomst, skal her kortelig omtales bestemmelsen i *ligningslovens § 8 A*.

Ved bestemmelsen, der første gang er indsat i ligningsloven for skatteåret 1960-61 indrømmes der *ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for gaver til foreninger, stiftelser, institutioner m. v., hvis midler anvendes i almenvælgørende eller på anden måde almennyttigt øjemed til fordel for en større kreds af personer*. Fradragsretten er betinget af, at gaven til den enkelte forening m. v. i det pågældende indkomstår har andraget *mindst 50 kr.* Fradraget kan endvidere kun indrømmes for det beløb, hvormed de gaver, som herefter kommer i betragtning, tilsammen overstiger 100 kr. årligt, og det kan ikke udgøre mere end 1000 kr.

Fradragsretten er endelig betinget af, at finansministeren for det kalenderår, hvori gaven ydes, har godkendt den pågældende forening m. v. som berettiget til at modtage gaver, som kan fradrages ved indkomstopgørelsen efter de nævnte regler. Godkendelse kan tidligst meddeles med virkning for gaver ydet i kalenderåret 1960.

Der er af skattedepartementet offentliggjort nogle fortegnelser over foreninger og institutioner, som er godkendt i henhold til ligningslovens § 8 A, bl. a. omfattende kollegier for studerende. Man henviser om dette spørgsmål nærmere til redegørelsen under de af udvalget behandlede skatteforslag i kap. VI, H (s. 127).

III. Udenlandsk ret.

Udvalget har indhentet oplysninger om gældende regler vedrørende beskatningsforholdene for de studerende og deres forældre m. fl. i Norge, Sverige, Finland, Holland, England, Vesttyskland, Frankrig og U.S.A.

Over de indkomne oplysninger skal meddeles følgende oversigt:

Norge.

Der findes i norsk lovgivning og skatteretlig praksis bestemmelser, der på forskellig måde lemper beskatningen af de studerende og deres forældre m. fl.

Fradrag for afdrag på studielån.

I en skrivelse af 10. februar 1951 fra Norsk Studentsamband til det norske finansdepartement blev der rejst spørgsmål om gennemførelse af en lovændring sigtende på at åbne adgang for skatteydere med akademisk uddannelse til at opnå fradrag i den skattepligtige indkomst for de beløb, som er nødvendige for at få amortiseret studieudgifterne. Skrivelsen indeholdt en række detaljerede forslag, hvoraf det vigtigste gik ud på at åbne adgang til at foretage skattefrie afskrivninger efter endt uddannelse af de midler, som er blevet investeret i uddannelsen. Afskrivningsretten burde efter studenterorganisationens opfattelse indrømmes, uanset på hvilken måde studiet er finansieret. Herudover indeholdt skrivelsen nogle forslag til regler om fastsættelse af studieudgifternes størrelse inden for de forskellige uddannelsesområder, om afskrivningsperiodens længde og endelig om rentefri henstand med de i studietiden pålignede skatter.

Fra det norske finansdepartements side fremsattes forskellige indvendinger mod forslaget. For det første pegedes der på, at efter forslaget skulle fradrag indrømmes, selv om studieudgifterne var afholdt gen-

nem tilskud fra den studerendes forældre eller ved forbrug af den studerendes egen formue. Studenterorganisationen havde her ved ganske vist henvist til, at afskrivninger på materielle driftsmidler kunne kræves, selv om driftsmidlet i realiteten intet havde kostet skatteyderen, men heroverfor anførte finansdepartementet, at for driftsmidlernes vedkommende var det den overvejende hovedregel, at erhvervelsen var en reel omkostning for den skattepligtige, medens det hørte til undtagelserne, at den skattepligtige havde erhvervet driftsmidlet ved arv eller gave. Derimod kunne fremdeles et stort antal af akademikerne gå ud i erhvervslivet uden den økonomiske byrde, som en forpligtelse til tilbagebetaling af studiegælden betegner. Videre indvendte finansdepartementet, at spørgsmålet om fradrag for uddannelsesomkostninger også angik andre end akademikere.

Senere fremsatte akademikerorganisationen et nyt forslag, hvorefter fradragretten begrænsedes til afdrag på studielån i Statens lånekasse for studerende ungdom. Dette forslag eliminerede i det væsentlige de indvendinger, som finansdepartementet havde gjort mod det tidligere forslag. Efter det nye forslag ville ikke blot akademikere komme ind under ordningen, men også elever ved en lang række skoler uden for de højere læreanstalter.

Der kunne rettes den indvending, at fradragret principielt burde indrømmes i alle tilfælde, hvor den skattepligtige udøver et erhverv, hvortil der kræves specialuddannelse, og hvor gældsstiftelsen har været en nødvendig forudsætning for, at den pågældende har kunnet skaffe sig uddannelsen. Men i så fald måtte ligningsmyndighederne føre kontrol med, at den skattepligtige havde udnyttet lånet til specialuddannelse, og at denne havde været nødvendig, samt undersøge, om skatteyderen ikke havde

haft andre muligheder for afholdelse af udgifterne end lånevejen, og endelig om lånebeløbet lå inden for rammen for de nødvendige uddannelsesomkostninger. Begrænsede man fradragsretten til afdrag på lån i Statens lånekasse, kunne ligningsmyndighederne nøjes med kvittering for de betalte afdrag. De kontrolmæssige hensyn ville være tilgodeset gennem den undersøgelse af de studerendes behov, som lånekassen foretager.

Mod forslaget kunne endvidere indvendes, at en særordning for afdrag på lån i et enkelt låneinstitut ville føre til, at ensartede tilfælde ikke altid ville blive behandlet på samme måde. En del studenter og elever ved skoler, som hører under lånekassens område, optager lån i andre låneinstitutter, eventuelt som tillægslån til et i lånekassen optaget lån. Og den, som er uddannet ved en skole, som ligger uden for lånekassens virkeområde, kan i enkelte tilfælde have en studiegæld, som er lige så tyngende som et lån i lånekassen. Endelig kunne der rejses den indvending, at adgang til skattelettelse som foreslået kunne føre til et vist misbrug derved, at der ville blive indgivet ansøgninger til lånekassen om lån fra personer, som ellers ikke ville have ansøgt om og efter deres økonomiske stilling heller ikke har behov for lån.

Trods de anførte indvendinger mente finansdepartementet at burde fremme et forslag i den af akademikerorganisationerne ønskede retning.

Herefter gennemførtes i 1955 nogle ændringer af skattelovene, således at der under visse betingelser kan indrømmes *fradrag for afdrag på studielån*. Bestemmelserne, som findes i love af 9. december 1955 om ændringer i skattelovene for landet og byerne af 18. august 1911, har følgende hovedindhold:

Den skattepligtige kan kræve fradrag ved indkomstansættelsen for afdrag (tilbagebetaling) på lån i Statens lånekasse for studerende ungdom med et beløb svarende til størrelsen af det udredede afdrag. Fradragsret indrømmes derimod ikke for afdrag på lån af anden art. Begrundelsen for denne begrænsning af fradragsretten er, at de kontrolmæssige hensyn kun vil være tilgodeset for de nævnte lån, idet lånekassen foretager en undersøgelse af de studerendes behov,

forinden lånene bevilges, og ingen får tildelt lån ud over det beløb, som er strengt nødvendigt til gennemførelse af uddannelsen. Det forudsættes herved, at ligningsmyndighederne som betingelse for indrømmelse af fradraget blot skal kontrollere, at afdraget er betalt, og som dokumentation herfor kan det kræves, at kvittering fra lånekassen vedlægges selvangivelsen.

Fradrag indrømmes med det faktisk erlagte afdrag, uanset om den skattepligtige har betalt et større eller mindre afdrag, end han efter de aftalte lånevilkår er forpligtet til. Fradrag vil kunne kræves også for afdrag på lån, som er optaget af den skattepligtiges med ham sambeskattede ægtefælle eller barn.

Der stilles ikke krav om, at den skattepligtige som betingelse for fradrag har gennemført uddannelsen, eller at han udøver det erhverv, som han er uddannet til, da man har ment, at sådanne begrænsninger vil kunne virke urimelige i praksis.

Fradragsretten bortfalder ej heller i tilfælde, hvor den skattepligtige har modtaget arv eller på anden måde har fået sin formuestilling så meget forbedret, at afdragene på studielånet ikke længere nødvendigvis må afholdes af indkomsten.

Ud over den omtalte lovhjemlede adgang til fradrag for afdrag på studielån har det i praksis — omend under tvivl — været antaget, at der i tilfælde, hvor skolegang (gennemførelse af studier) må forudsættes at være et vilkår for udbetalingen af løn, kan kræves fradrag for de med gennemførelsen af studierne forbundne *særudgifter* ud fra det synspunkt, at der er tale om udgifter, der er nødvendige for indtægtens erhvervelse eller sikring.

I øvrigt foreligger der ikke adgang til at afskrive studieudgifterne over den skattepligtige indkomst.

Skattelempelse.

Der er ikke fastsat regler om generel lempelse ved beregningen eller opkrævningen af skatter for studerende. Kommunalbestyrelsen i hver enkelt kommune kan i medfør af kap. VII i loven om betaling og opkrævning af skat efter ansøgning indrømme lempelse af skatten, når det vil virke særlig ubilligt eller uforholdsmæssigt tyngende at fastholde hele skattebeløbet.

Finansdepartementet har i en cirkulæreskrivelse til kommunerne udtalt, at lovens bestemmelser om fritagelse for skatteopkrævning ved lønindeholdelse (forskottstrekk) i indtil 2 måneder bør indrømmes studenter og skoleungdom, som i uddannelsesstiden oppebærer lønindtægt ved lejlighedsvis arbejde i ferietiden m. v. til delvis bekostning af uddannelsen. Departementet har endvidere udtalt, at der for så vidt angår studenter og skoleungdom ofte vil være grundlag for eftergivelse eller nedsættelse af skatten, når fritagelse for betaling som nævnt i 2 måneder ikke er tilstrækkelig, fordi indtægten er af mere varig karakter. Spørgsmålet om lempelse bør behandles individuelt også i tilfælde, hvor der er tale om studenter, som under uddannelsen har arbejdsindtægt og af denne bekoster uddannelsen og forsørger sig selv.

Skattefrit fradrag for børn.

Efter § 75 i skatteloven for landet (§ 68 i skatteloven for byerne) indrømmes der skattefrie fradrag (*klassefradrag*), hvis størrelse afhænger af det antal personer, der forsørges af skatteyderen. Børn (herunder adoptivbørn og plejebørn) anses i almindelighed kun for at være forsørget af skatte-

yderen, når de er under 16 år eller ikke er arbejdsdygtige.

Imidlertid har forsørgeren ret til klassefradrag for børn (herunder adoptivbørn og plejebørn) under 25 år, når børnene går på skole eller på anden måde uddanner sig. Indkomst (og formue), som barnet måtte have, skal i så fald sambeskattes med forsørgerens indkomst. Hvis barnet er over 25 år, har ligningsmyndighederne adgang til at indrømme klassefradrag, såfremt barnet faktisk forsørges af den skattepligtige, og det ville være åbenbart urimeligt at undlade at tage hensyn til den faktiske forsørgelse ved klasseansættelsen.

Fradragets „klasse“ beror på det antal personer, den skattepligtige forsørger. En skattepligtig, som ikke har andre at forsørge end sig selv, tilhører „klasse 1“. Den, som foruden sig selv forsørger en anden person, tilhører „klasse 2“. Har den skattepligtige foruden sig selv to personer at forsørge, tilhører han „klasse 3“ o. s. v. Størrelsen af klassefradraget inden for den pågældende klasse beror på leveomkostningerne i vedkommende kommune, og hensyn hertil tages gennem kommunernes vedtagelse af en vis „reduktionstabel“, jfr. i det hele nedenstående skema:

Tabel	Klasse								Stignings- beløb
	1	2	3	4	5	6	7	8	
I	600	1 200	2 100	3 300	4 800	6 600	8 700	11 100	300
II	700	1 400	2 400	3 700	5 300	7 200	9 400	11 900	300
III	800	1 600	2 700	4 100	5 800	7 800	10 100	12 700	300
IV	900	1 800	3 000	4 500	6 300	8 400	10 800	13 500	300
V	1 000	2 000	3 300	4 900	6 800	9 000	11 500	14 300	300
VI	1 100	2 200	3 600	5 300	7 300	9 600	12 200	15 100	300
VII	1 300	2 600	4 200	6 100	8 300	10 800	13 600	16 700	300

For højere klasser end klasse 8 bestemmes fradraget således: Eksempelvis for tabel VII klasse 9 forhøjes fradraget efter klasse 8 med forskellen mellem klasse 7 og 8 samt „stigningsbeløbet“ 300 kr. Fradraget vil altså udgøre 20 100 kr. For klasse 10 forhøjes fradraget med forskellen mellem klasse 8 og 9 samt 300 kr. o. s. v.

Fradrag for tilskud til institutter for uddannelse af faglig arbejdskraft.

I medfør af § 44 i skatteloven for landet

(§ 38 i skatteloven for byerne) kan der kræves fradrag ved indkomstansættelsen for tilskud til institutter for uddannelse af faglig arbejdskraft, som kan have betydning for den skattepligtige i hans erhvervsvirksomhed. Det er en betingelse, at instituttet drives under medvirkning af staten. Dersom tilskudet udgør mere end 10 000 kr., kan fradraget ikke overstige 10 pct. af den skattepligtiges indkomst i det år, hvor tilskudet er ydet.

Sverige.

I gældende svensk skattelovgivning findes kun nogle få bestemmelser af speciel betydning for beskatningen af de studerende og deres forældre. Derimod har spørgsmålene om de studerendes udgifters behandling i skattemæssig henseende og om fradragsret for forældrenes ydelser til deres studerende børn været genstand for indgående overvejelser af et udvalg af skattelovsagkyndige, der i to betænkninger fra 1956 og 1960 har udarbejdet forslag til lovbestemmelser dels om fradragsret for forældrenes tilskud og dels om fradragsret for afdrag på studielån.

I det følgende skal først omtales gældende svensk ret og derefter de af de skattelovsagkyndige udarbejdede forslag.

Gældende svensk ret.

Skattepligt for indtægter.

Ifølge kommuneskattelovens § 19 skal til den skattepligtige indtægt ikke henregnes periodisk understøttelse eller lignende periodisk indtægt, for hvilken giveren ifølge bestemmelserne i § 20 ikke er berettiget til fradrag. Af sidstnævnte paragraf fremgår, at der ikke indrømmes fradragsret for periodisk understøttelse til en andens undervisning eller opdragelse, når understøttelsen ikke udgør skadeserstatning eller udredes som følge af et tidligere ansættelsesforhold. Den, som modtager periodisk understøttelse til sin undervisning eller opdragelse, er altså fritaget for skattepligt af understøttelsen, medmindre den udgør skadeserstatning eller udredes som følge af et tidligere ansættelsesforhold.

I kommuneskattelovens § 19 bestemmes j endvidere, at *stipendier* til studerende ved læreanstalter og andre stipendier, der tildeles i uddannelsesøjemed, ikke skal medregnes til modtagerens skattepligtige indkomst.

Fradrag for omkostninger m. m.

Efter kommuneskattelovens § 20 kan der ved beregningen af indtægt af særlig indtægtskilde ikke foretages fradrag for den skattepligtiges leveomkostninger eller lignende udgifter. Denne bestemmelse — sammenholdt med forskrifterne i lovens §§ 22, 29 og 38 om, hvad der kan fradrages som

omkostninger ved de forskellige indtægtskilder — indebærer, at til de ikke fradragsberettigede leveomkostninger henhører udgifter til studier og uddannelse. Af lovens § 20 fremgår endvidere, at under de ikke fradragsberettigede leveomkostninger henregnes udgifter til periodisk understøttelse til en andens undervisning eller opdragelse, medmindre understøttelsen udgør skadeserstatning eller udredes som følge af et tidligere ansættelsesforhold for modtageren. Endelig indeholder § 20 et forbud mod fradrag for afdrag på gæld. Dette forbud er ubegrænset og gælder således også studiegæld.

Selv om det således som almindelig regel gælder, at studieomkostninger ikke kan fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, bør i denne sammenhæng dog anføres følgende specialregler.

Efter kommuneskattelovens § 29 godkendes som fradragsberettiget erhvervsudgift rente af gæld, som en selvstændig erhvervsdrivende har pådraget sig på grund af sin uddannelse til erhvervet, og efter § 33 gælder en tilsvarende regel ved opgørelsen af indkomsten for lønmodtagere med hensyn til rente af gæld, som er opstået på grund af skatteyderens uddannelse, eller som på anden måde står i forbindelse med hans arbejde. Endvidere kan der efter samme lovbestemmelse foretages fradrag for udgifter til faglitteratur, instrumenter og lignende, som har været nødvendige for udførelsen af skatteyderens arbejde eller for udøvelse af videnskabelig, litterær, kunstnerisk eller lignende virksomhed.

I øvrigt bemærkes, at der ikke findes specielle regler om ret til fradrag for udgifter under igangværende uddannelse eller for udgifter, som den skattepligtige i tidligere skatteår har afholdt til sin uddannelse.

Svenske kommissionsbetænkninger.

Fradrag for studieunderstøttelse.

I den af de skattelovsagkyndige den 20. december 1956 afgivne „betänkande med förslag till bestämmelser om avdragsrätt och skatteplikt för periodiskt understöd samt om avdragsrätt för studieunderstöd m. m." findes et forslag om fradragsret i et vist omfang for periodiske bidrag, som forældre — og i visse tilfælde bedsteforældre — yder deres børn til afholdelse af studieud-

gifter. Forslaget går i hovedtræk ud på følgende:

Har den skattepligtiges barn i kalenderåret forud for skatteåret studeret ved en læreanstalt i Sverige, og har den skattepligtige i kalenderåret ydet barnet bidrag til studierne uden tilbagebetalingspligt, er den skattepligtige med de nedenfor omtalte begrænsninger berettiget til fradrag for bidragene („fradrag for studieunderstøttelse“), for så vidt barnet har haft behov for understøttelsen.

Fradrag indrømmes dog ikke for understøttelse til studier før barnets fyldte 16. år eller til studier efter det år, hvori barnet fylder 26 år. Såfremt undervisningspligten fremtidig måtte blive forlænget udover barnets fyldte 16. år, er det efter kommissionsforslaget tanken i tilsvarende udstrækning at udvide de gældende bestemmelser om børnetilskud, således at der ikke indrømmes forældrene ret til at fradrage understøttelse til deres børns studier, så længe barnet er undergivet undervisningspligt. Det er endelig en betingelse for fradragsretten, at studiet har stået på i mindst 2 måneder af året.

Der kan højst beregnes fradrag for 9 studiemåneder pr. år.

Fradragsretten begrænses til følgende maksimumsbeløb pr. studiemåned for hvert barn:

300 kr. for børn, som har studeret ved universitetet eller anden højere læreanstalt og i studietiden ikke har boet eller indtaget sine måltider i den skattepligtiges hjem.

200 kr. for børn, som har studeret ved universitetet eller anden højere læreanstalt, men som har boet eller indtaget måltiderne i den skattepligtiges hjem.

250 kr. for børn, som har studeret ved andre læreanstalter end ovennævnte, og som i studietiden ikke har boet eller indtaget måltiderne i den skattepligtiges hjem, og ej heller har oppebåret statsstipendium til dækning af udgifter til kost og logi.

150 kr. i andre tilfælde.

I tilfælde, hvor barnets forældre begge er selvstændigt skattepligtige, kan forældrene tilsammen højst opnå fradrag med de ovennævnte beløb. Med studier ved læreanstalt i Sverige ligestilles studier ved læreanstalt i Danmark, Finland eller Norge.

Det foreslås endelig, at bedsteforældre

kan opnå fradrag for studieunderstøttelse til børnebørn efter tilsvarende regler som børnenes forældre under forudsætning af, at forældrene ikke er berettiget til fradrag for studieunderstøttelse til børnene. Fradragsretten for bedsteforældrene begrænses dog til maksimalt 150 kr. pr. studiemåned. Såfremt flere af bedsteforældrene er berettiget til fradrag for studieunderstøttelse til et bestemt barnebarn, kan de i alt højst opnå et samlet fradrag på 150 kr. pr. studiemåned.

Som det fremgår af foranstående gøres fradragsretten betinget af, at barnet har haft behov for understøttelsen. Der er i nogle ledsagende bemærkninger til forslaget givet nærmere retningslinier for opgørelsen af barnets behov for studieunderstøttelsen. Udgangspunktet for bedømmelsen af behovet tages i en anslået normaludgift for et studium af den art, barnet følger. I normaludgiften indbefattes udgifterne i studietiden til barnets underhold samt til klæder, rejser, afgifter, bøger og studiemateriel. Ved bedømmelsen af barnets behov forudsættes det, at omkostningerne til studierne i første række afholdes af stipendier og andre beløb, som barnet før eller under studietiden har modtaget til sin opdragelse eller uddannelse, samt af barnets egne indtægter i studietiden. Overstiger de modtagne stipendier m. v. ikke forskellen mellem normaludgiften til det pågældende studium og det højeste beløb, med hvilket fradrag for studieunderstøttelse kan foretages, anses behovet for studieunderstøttelse at svare til det sidstnævnte beløb. I øvrigt anses behov for understøttelse alene at have foreligget i det omfang, hvori understøttelsen har været fornøden til dækning af den resterende del af normaludgiften ved studiet.

Fradrag for studieunderstøttelse kan i intet tilfælde opnås med et højere beløb, end hvad der svarer til det faktisk ydede bidrag.

Det er endelig foreslået, at den modtagne studieunderstøttelse ikke skal indkomstbeskattes hos den studerende.

Frdrag for afdrag få studielån.

I den i begyndelsen af 1960 udgivne betænkning med titlen „Studiekostnader vid beskattningen“ (Statens Offentliga Utredningar 1960 :6) har de skattelovssagkyndige ud-

arbejdet forslag til nogle bestemmelser om fradrag i visse tilfælde for afdrag på studie-gæld. Skatteevnesynspunkter har været afgørende ved den nærmere udformning af fradragsretten.

Indholdet af det udarbejdede forslag kan i hovedtræk sammenfattes som følger.

Der foreslås ret til fradrag for afdrag på statens rentefrie studielån og studielån med statsgaranti. Fradrag kan foretages i form af et almindeligt fradrag, men dog kun i det omfang den skattepligtige har oppebåret indtægt af landbrugsvirksomhed, erhvervs-virksomhed eller som lønmodtager.

Af forskellige grunde, bl. a. betydningen af, at der iagttages en vis forsigtighed ved indførelsen af et nyt fradrag af den omhandlede beskaffenhed, har man ikke ment at burde indrømme fradrag med hele afdrags-beløbet. Fradrag kan foretages med et beløb svarende til højst 60 pct. af det i indkomståret i overensstemmelse med de foreliggende tilbagebetalingsvilkår erlagte afdrag. Også skattepligtige, som afdrager på studielån af anden art end de nævnte, vil kunne opnå fradrag, men kun i form af et særligt fradrag for nedsat skatteevne efter bedømmelse i hvert enkelt tilfælde.

Endelig indebærer forslaget en udvidelse af mulighederne for at indrømme et ekstra fradrag til skattepligtige, som har haft en så lav indkomst, at den ligger under det for ham gældende eksistensminimum (det vil sige, at indkomsten har været mindre, end hvad der må anses for fornødent til at underholde den skattepligtige selv, hans ægtefælle og uforsørgede børn). Sådant fradrag skal kunne indrømmes en skattepligtig, som ikke har kunnet have erhvervsarbejde i normalt omfang som følge af, at han har studeret ved en læreanstalt. Derved skal skattefritagelse kunne indrømmes studerende, som i studietiden har mindre indtægter ved feriearbejde eller andet arbejde af mere tilfældig karakter.

Finland.

Efter gældende finsk skattelovgivning indrømmes der visse fradrag i den skattepligtige indkomst dels for forældre, der underholder studerende børn, og dels for de studerende selv.

For en *skattepligtig, der underholder sit barn*, indrømmes der fradragsret, såfremt

barnet i mindst syv måneder af skatteåret regelmæssigt har fulgt den fuldstændige undervisning på fagskole, højere almenskole, universitet eller anden tilsvarende læreanstalt. For hvert sådant barn, som før skatteårets begyndelse er fyldt 17, men ikke 21 år, udgør fradraget 30 000 mark, såfremt barnet i studietiden har kunnet bo hjemme, og i modsat fald 50 000 mark. For et barn, som før skatteårets begyndelse ikke har opnået 17-års alderen, indrømmes der et fradrag på 20 000 mark under forudsætning af, at barnet i studietiden har været bosat i en anden by.

For *den studerende*, som har fulgt undervisning som ovenfor nævnt, og som ikke før skatteårets begyndelse er fyldt 21 år, indrømmes der fradrag på 50 000 mark i den pågældendes arbejdsindkomst under forudsætning af, at den pågældendes forsørger ikke har fået fradrag efter de omtalte regler.

Holland.

Der findes ikke i Holland bestemmelser, der lempet beskatteringen for de studerende selv — bortset fra den nedenfor omtalte særregel for udenlandske studerende.

For forældre er der ingen almindelig adgang til at fradrage bidrag til børns studier i den skattepligtige indkomst. Derimod gives der på anden måde skattelettelse for forældre med børn. En skatteyder er således berettiget til skattelettelse i form af fradrag for børn (det er særbørn, ægtebørn samt plejebørn) under 16 år. Endvidere gives der dobbelt børnefradrag for hvert barn, som er fyldt 16, men ikke 27 år, forudsat at den tid, som barnet ellers kunne have anvendt i erhvervslivet, hovedsagelig er tilbragt ved eller i tilknytning til en undervisningsinstitution eller på anden måde er anvendt i uddannelsesøjemed. Det dobbelte børnefradrag erstattes af et tredobbelt fradrag i tilfælde, hvor barnet ikke er medlem af skatteyderens husstand, og barnet fuldstændigt eller i hovedsagen modtager sit underhold fra skatteyderen.

Selvom der ikke kan gives børnefradrag efter de omtalte regler, f. eks. fordi barnet er over 27 år, kan der dog på anden måde indrømmes skattelettelse i forbindelse med underhold af barnet. Denne lettelse indrømmes i form af en lempelse af de pålig-

nede skattebeløb. Sådant skattelempelse kan også ydes for udgifter, der er afholdt til underhold af andre slægtninge i ret op- og nedstigende linie samt i første og anden sidelinie. Under udgifter til underhold indbefattes uddannelsesomkostninger. Der er fastsat den begrænsning i adgangen til skattelempelse på grund af udgifter til underhold, at lempelse kun indrømmes, såfremt udgiften overstiger 6 pct. af skatteyderens nettoindkomst. Denne procentsats nedsættes med $\frac{1}{2}$ ^{10r} hvert barn, for hvilket der ydes lempelse.

For andre skatteydere end de ovennævnte nært beslægtede kan der kun gives skattelettelser i forbindelse med ydelser eller gaver til studerende, hvis giveren har påtaget sig en egentlig juridisk og livsvarig forpligtelse til at udrede en periodisk ydelse.

For udenlandske studerende, der opholder sig i Holland midlertidigt og ikke over 6 måneder, og som supplerer en uddannelse ved en hollandsk virksomhed gennem formidling af visse nærmere angivne institutioner, gælder det, at de er fritaget for indkomstbeskatning af den løn, de modtager fra de pågældende virksomheder i form af betaling af ophold eller lomme penge.

England.

Den engelske indkomstskattelovgivning hjemler *skattefritagelse for studielegater*, der tildeles personer, som følger heldagsundervisning ved et universitet, college, skole eller anden undervisningsanstalt. Det bemærkes herved, at størstedelen af de studerende ved universiteterne og kollegierne modtager studielegater. Størrelsen af det legat, der tildeles den enkelte studerende, varierer i almindelighed efter hans egne og hans forældres økonomiske forhold.

For *forældre og andre forsørgere* indrømmes der fradrag for børn (child allowance). Disse fradrag tilstås fortsat i hele det tidsrum, hvori barnet følger heldagsundervisning ved de ovennævnte undervisningsanstalter, såfremt barnets indtægt — bortset fra studielegater — ikke overstiger 100 £. Børnefradragene udgør for børn under 11 år 100 £, for børn mellem 11 og 16 år 125 £ og for børn over 16 år 150 £. De nævnte beløb udgør faste fradrag, og alene under særlige omstændigheder, f. eks. hvor forældrene er separeret eller skilt, kan der

blive spørgsmål om at kræve dokumentation for, at forældrene faktisk har haft udgifter til barnets underhold.

For børn, der følger heldagsundervisning, er forældrene endvidere berettiget til børnetilskud (family allowances, d. v. s. en ydelse, der udbetales forældrene uden hensyn til indkomstens størrelse for hvert barn udover det første) indtil barnets 18. år, medens tilskudene ellers normalt kun ydes til barnets 15. år. Tilskudene udgør 8 sh. pr. uge for det første barn udover ét og 10 sh. for hvert af de følgende børn.

I almindelighed anerkendes der ikke fradrag for tilskud til legater for studerende, kollegiebyggeri eller andre gaver til studieformål. For selvstændige erhvervsdrivende er der dog åbnet mulighed for en særlig skattefritagelse for ydelser til universiteter eller andre anerkendte institutioner, for så vidt ydelserne skal anvendes til teknisk undervisning i fag, der er af særlig betydning for funktionærer i den pågældende branche. I øvrigt anses ydelser af den omhandlede art kun som fradragsberettigede, for så vidt som de kan anerkendes som egentlige driftsudgifter, hvis afholdelse har været nødvendige til indtægtens erhvervelse. Som følge heraf vil gaver til f. eks. kollegiebyggeri ikke kunne anses som fradragsberettigede.

Vesttyskland.

De studerende er principielt skattepligtige af deres indkomst på samme måde som andre skatteydere. Skattefrihed gælder dog for studielegater, der udredes af offentlige midler, stipendier, der udbetales på grundlag af Fulbright-overenskomsten, samt stipendier fra Tysk Forsknings selskab. Endvidere er periodiske ydelser, hvad enten giveren er legalt forpligtet til at underholde modtageren eller ikke, fritaget for beskatning hos modtageren, for så vidt giveren er ubegrænset skattepligtig og ikke har fradraget ydelserne som driftsudgifter ved opgørelsen af sin indkomst. Endelig er udenlandske studerende fritaget for beskatning af deres arbejdsindtægter under ophold i Vesttyskland, for så vidt opholdet ikke strækker sig udover 6 måneder.

Studieomkostninger betragtes som leveomkostninger og er derfor ikke fradragsberettigede ved indkomstopgørelsen.

Afdrag på studielån er ikke fradragsberettigede, medens renterne kan fradrages.

Skattepligtige med børn er berettigede til børnefradrag indtil barnets 18. år. Endvidere tilstås der efter ansøgning børnefradrag for børn mellem 18 og 25 år, der er under uddannelse, under forudsætning af, at den skattepligtige i det væsentlige har bekostet barnets underhold. Børnefradragene udgør for det første barn 900 DM, for det andet barn 1 680 DM og for hvert af de følgende børn 1800 DM. Opholder et barn sig udenfor hjemmet i uddannelsesøjemed, kan der efter ansøgning tilstås et særligt fradrag på 900 DM udover børnefradraget.

Udgifter, som en skattepligtig afholder til underhold eller uddannelse af personer, for hvem han ikke er berettiget til børnefradrag, men overfor hvem der påhviler ham en naturlig underholdspligt, tillades fradraget i indkomsten med maksimalt 900 DM. Dette fradrag forhøjes med yderligere indtil 900 DM, såfremt den forsørgede person opholder sig udenfor hjemmet i uddannelsesøjemed.

Bidrag, der ydes til institutioner med uddannelsesfremmende formål, derunder studenterstøtte, er fradragsberettiget med indtil 5 pct. af indkomsten eller — såfremt der herved kan opnås større fradrag — med indtil 2 promille af omsætningen med tillæg af de i det pågældende år udbetalte lønninger.

Frankrig.

Indtægter i studietiden.

Stipendier eller fripladser, der tildeles studerende under den betingelse, at den studerende i et nærmere angivet tidsrum skal beskæftige sig med arbejde eller forsøg af nærmere angiven art, skal medregnes til den skattepligtige indtægt. Det samme er tilfældet med hensyn til beløb, der udbetales til elever ved de højere læreanstalter af erhvervsvirksomheder med det formål, at eleverne stiller sig til rådighed for den pågældende virksomhed efter studietidens udløb.

Derimod kan det tillades, at stipendier eller fripladser, som tildeles trængende studerende for at give dem mulighed for fortsættelse af studierne, generelt betragtes som almindelig understøttelse og som sådan fritages for indkomstbeskatning. Det samme

synspunkt kan anlægges for så vidt angår ydelser til studerende til dækning af udgifterne til studierejser.

Lønindtægter eller ydelser i form af naturalier, som eleverne ved de højere læreanstalter modtager, skal medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Studerende og elever ved de tekniske skoler, som udfører volontørtjeneste i industri- eller handelsvirksomheder, og som fra disse modtager en godtgørelse for tjenesten, er principielt indkomstskattepligtige af en sådan godtgørelse. Der kan dog ved indkomstskatteberegningen bortses fra godtgørelsen på betingelse af, at tjenesten udgør et obligatorisk led i studierne, og at tjenesten ikke strækker sig udover 3 måneder.

Studieudgifter.

Der findes ingen amortisationsret med hensyn til studieudgifter, som den studerende har pådraget sig i studietiden. Derimod indrømmes der fradragsret for udgifter til studier, som påbegyndes efter opnået beskæftigelse eller stilling, dersom sådanne studier er nødvendige for udførelsen af den pågældendes beskæftigelse eller sigter på at opnå en forbedring af hans levevilkår.

Lempelser for børn.

Medens der i almindelighed gives forældrene skattemæssige lempelser for børn indtil børnenes 21. år, indrømmes sådanne lempelser for børn, som studerer, indtil det 25. år. Den skattemæssige lempelse gives ved skatteberegningen, således at den indkomst, hvoraf skatten beregnes, opdeles efter antallet af personer i familien, og skatten beregnes derefter på de enkelte anparter af indkomsten. Herved afbødes virkningen af skatteprogressionen.

Andre skatteydere.

Gaver og understøttelser ydet af private personer til fordel for arbejder eller institutioner af almen, filantropisk, pædagogisk, videnskabelig eller social karakter er fradragsberettiget med indtil 50 pct. af indkomsten. Næringsdrivende og erhvervsdrivende selskaber kan fradrage bidrag til nævnte arbejder eller institutioner med indtil 1 promille af omsætningen.

Ydelser og legater, der modtages af studenterorganisationer, som kan betragtes

som værende til gavn for offentligheden, er helt fritaget for beskatning. Erhvervelser i form af lokaler, der er nødvendige for udøvelsen af sådanne organisationers arbejde eller sociale funktioner, beskattes med højst 4,2 pot. (mod normalt 16 pct.).

U.S.A.

Oplysningerne omfatter alene de føderale skatteregler.

Skattefritagelse for studielegater m. v.

Der hjemles med de nedenfor anførte begrænsninger skattefritagelse for følgende indtægter:

1. Studielegater (scholarships), der modtages af personer, der studerer ved en uddannelsesanstalt (d. v. s. en institution, der normalt opretholder en fast lærerstab og en fast undervisningsplan samt frekventeres af en fast organiseret gruppe af studerende, der følger undervisningen ved den pågældende institution).
2. Stipendier (fellowship grants), herunder kost og logi samt eventuelle tjenesteydelser.
3. Ethvert beløb til dækning af udgifter til rejser, forskning, kontormedhjælp eller udstyr, som modtages i forbindelse med de under 1 og 2 nævnte legater og stipendier. Sådanne beløb fritages dog kun for beskatning i det omfang, hvori de anvendes til de anførte formål.

Der er fastsat følgende begrænsninger for skattefritagelsen.

Modtagere af de under 1-3 omhandlede legater m. v., hvis studium tilsigter erhvervelse af en akademisk grad ved et universitet eller anden højere læreanstalt (candidates for degrees) fritages fuldtud for indkomstbeskatning af de modtagne beløb, medmindre en del deraf må anses som betaling for eventuelt deltidsarbejde i form af udført undervisning m. v.

Andre modtagere af studielegater m. v. fritages kun for beskatning, dersom beløbene er ydet af den amerikanske forbundsstat, en af enkeltstaterne eller en amerikansk besiddelse eller af en ikke-forretningsmæssigt drevet organisation, der er fritaget for føderal beskatning, og som har udelukkende

religiøse, velgørende, videnskabelige, litterære eller pædagogiske formål. Med hensyn til omfanget af skattefritagelsen gælder for den sidstnævnte gruppe i øvrigt, at fritagelsen for et skatteår for de under 1 og 2 omhandlede legater og stipendier højst kan omfatte et beløb på 300 \$ gange det antal måneder, i hvilke legatet m. v. er modtaget i løbet af året. Endelig kan fritagelse ikke ydes for et længere tidsrum end i alt 36 måneder (ikke nødvendigvis sammenhængende).

Fradrags for forsørgere.

Der ydes forsørgere et fradrag i den skattepligtige indkomst for hver „forsørget“ (dependent). Som „forsørgede“ anses bl. a. børn, (herunder adoptivbørn og stedbørn), som enten ikke er fyldt 19 år eller er studerende.

For at en skatteyder kan anerkendes som forsørger kræves, at han i det pågældende år har afholdt mere end 50 pct. af udgiften til underhold af den forsørgede. Ved beregningen heraf bortses der fra beløb, som et studerende barn har modtaget som studielegat.

Som studerende betragtes en person, som i fem (ikke nødvendigvis sammenhængende) kalendermåneder i det pågældende år i fuld udstrækning har fulgt undervisningen ved en uddannelsesanstalt (f. eks. forskoler og højere skoler, gymnasier, universiteter, tekniske skoler o. l.), eller ved et statsautoriseret landbrugs træningskursus.

Forsørgerfradraget gives med et standardbeløb, for tiden 600 \$.

Andre skatteydere.

Personer kan fradrage bidrag til en række anerkendte velgørende formål og institutioner med indtil 20 pct. af indkomsten. Derudover anerkendes der fradrag med indtil 10 pct. af indkomsten til visse særligt kvalificerede formål, derunder uddannelsesanstalter. Bidrag til de sidstnævnte formål vil altså kunne fradrages med indtil 30 pct. af indkomsten.

Selskaber kan fradrage bidrag til de nævnte formål med indtil 5 pct. af indkomsten. Bidrag herudover kan bringes til fradrag i indkomsterne for de to følgende år.

IV. Ungdomskommissionens betænkning af 1951.

i ungdomskommissionens betænkning af 1951 om „Ungdommens adgang til den højere uddannelse" II, „Studierne ved universiteterne og de højere læresteder", kapitel 11, findes der en kortfattet behandling af nogle enkelte af problemerne vedrørende beskattningen af de studerende, men nogen dyberegående undersøgelse er ikke her foretaget. Kommissionen mente ikke at burde anbefale, at studielegater betragtes som skattefri indkomster, idet kommissionen henviste til de skattetekniske vanskeligheder og til, at det ud fra almindelige retfærdighedsbetragtninger ville være urigtigt at beskatte studenternes skatteevne mildere end den øvrige befolknings. Det anførtes herved, at skatteevneprincippet her i landet hviler på den forudsætning, at lige pengeindkomst normalt indikerer lige skatteevne.

Ungdomskommissionen anbefalede derimod, at der indrømmedes de studerende et særligt fradrag i den skattepligtige indkomst for de med studiet forbundne særlige udgifter til faglitteratur, obligatoriske kurser, manuduktion, instrumenter, studierejser (ekskursioner), rekvisitter o. s. v., der er nødvendige for, at vedkommende kan gennemføre studiet. Kommissionen tænkte sig fradraget fastsat med et maksimumsbeløb for udokumenterede udgifter, men med mulighed for fradrag herudover, for så vidt større udgifter dokumenteredes.

Så længe en sådan fradragssordning ikke var tilvejebragt, henstillede kommissionen endelig, at der skabtes en vis ensartethed i bedømmelsen af de ansøgninger om skattelempelser, som studerende i ikke uvæsentligt omfang tilstiller de kommunale skattemyndigheder.

V. Tidligere forslag om støtte i form af skattelempelser.

Som tidligere omtalt (1. del kap. V) har den støtte, det offentlige har ydet til de studerende ved universiteterne og de højere læreanstalter hidtil i alt væsentligt haft form af legater eller lån. Indenfor studenterkredse har man imidlertid i adskillige år drøftet mulighederne for at supplere den utilstrækkelige direkte støtte med en indirekte støtte i form af skattelempelser af forskellig art. Danske Studerendes Fællesråd tog initiativet til at få dette spørgsmål nærmere undersøgt, og en af nuværende videnskabelig assistent ved Handelshøjskolen i København, cand. jur. Eggert Møller, udarbejdede skitse indeholdende forskellige forslag til skattelettelser blev forelagt og drøftet på en studenterkonference i 1956, hvor ikke blot studenterrådene, men også en lang række studentorganisationer, -foreninger og -blade var repræsenteret. Konferencen henstillede til Danske Studerendes Fællesråd at anmode finansministeren om at nedsætte et udvalg til drøftelse af de studerendes beskatningsproblemer.

Den omhandlede skitse omfattede navnlig forslag om 1) en skattelempelse for de studerende selv, 2) en skattefradrag for afdrag på studielån ydet af andre end forældre og 3) en støtte til de studerendes forældre enten i form af forhøjede børnetilskud eller i form af en vis skattefradrag for forældres ydelser til studerende børn.

Alle disse former for indirekte støtte til studerende er, som det vil fremgå af kap. VI nedenfor, gjort til genstand for indgående behandling i nærværende udvalg, og man kan derfor i det væsentlige indskrænke sig til at henvise til de i dette kapitel anstillede betragtninger.

Skitsen indeholdt imidlertid forskellige nye tanker, som udvalget har ment at burde gøre til genstand for nærmere overvejelse. Dette gælder navnlig den form,

hvori man havde tænkt sig skattelempelsen til de studerende selv gennemført. Det foresloges, at der skulle tilsikres de studerende et skattefrit „underhold“ i studietiden på 4 000 kr. om året. Det understregedes, at skattefrit „underhold“ ikke betød det samme som skattefri „indkomst“, men snarere noget i retning af skattefrit forbrug. I de nævnte 4 000 kr. skulle medregnes de samlede „underholdsmuligheder“, herunder studielån og bidrag hjemmefra. Modtog den studerende kost og logi i hjemmet, foresloges denne ydelse „forbrugsværdi“ medregnet i de 4 000 kr. med 2 000 kr.

Til illustration af forslaget anførtes bl. a. følgende eksempel:

Man tænker sig, at de til en studerendes rådighed til et års studium stående beløb hidrører fra følgende kilder:

Ydelser fra forældre	2 000 kr.
Studielån	1 000 -
Indtægt af formue	1 000 -
Indtægt ved selverhverv	2 000 -

I alt. 6 000 kr.

De samlede underholdsmuligheder overstiger de 4 000 kr. med 2 000 kr. Af skattepligtig indkomst findes formueindtægt: 1000 kr. og erhvervsindtægt: 2 000 kr., i alt 3 000 kr. Det beløb, hvormed underholdsmulighederne overstiger 4 000 kr., skal beskattes, for så vidt der af det disponible underholdsbeløb, inden for og uden for 4 000 kr.s grænsen, findes en skattepligtig indkomst af mindst samme størrelse. I eksemplet vil således de 2 000 kr. af den skattepligtige indkomst på 3 000 kr. blive beskattet.

Dette forslag er blevet indgående drøftet i udvalget, som imidlertid af flere grunde ikke mener at kunne give det sin tilslutning.

Forslaget synes således ikke at tage hensyn til de gældende skattefrie mindstebeløb. Tænker man sig imidlertid, at forslaget om

et skattefrit „underhold" skal forstås således, at det skal have virkning ud over de legale skattefrie mindstebeløb, vil udvalget ikke afvise den opfattelse, at de studerendes eksistensminimum i kraft af, at de studerer, er højere end den øvrige befolknings, men det synes mere rationelt at tage hensyn til de studerendes særlige forhold gennem en regel, der hjemler et efter indkomstens størrelse afpasset *nedslag* i den skattepligtige indkomst, end ved at indføre *skattefrie mindstebeløb*, som afviger fra dem, der gælder for befolkningen i øvrigt.

Forslaget synes desuden at ville medføre den konsekvens, at studerende, der udelukkende ernærer sig ved erhvervsarbejde, opnår en større lempelse i indkomstbeskatningen end studerende, som delvis baserer deres studium på lån. Ud fra hensynet til at søge de studerendes erhvervsarbejde begrænset mest muligt, vil denne konsekvens være uheldig.

Set fra et administrativt synspunkt ville en gennemførelse af forslaget formentlig frembyde visse vanskeligheder for skattemyndighederne, idet de sædvanlige selvangivelsesskemaer næppe ville kunne benyttes. Fastsættelsen af fradragsbeløbets størrelse beror bl. a. på en fastlæggelse af de samlede underholdsmuligheder, der foreligger for den enkelte studerende. Da der i underholdsmulighederne indgår beløb, f. eks. udbetalte lånebeløb og værdien af underhold i forældrenes hjem, som ikke henhører under den skattepligtige indkomst i sædvanlig forstand, ville de oplysninger, der afgives i det sædvanlige selvangivelsesskema ikke være egnet som grundlag for beregningen af fradragsbeløbet, men der måtte formentlig anvendes et særligt selvangivelsesskema for de studerende.

Alt taget i betragtning finder udvalget, at der ikke er grund til at gøre forsøg på at udarbejde et detaljeret forslag om et skattefrit underhold eller at anbefale et sådant forslag, der i vidt omfang bryder med gældende skattelovgivning, på et område, hvor der er tale om skatteydere, der for langt de flestes vedkommende har en overordentlig ringe skatteevne bedømt efter indkomsten i sædvanlig forstand så vel som efter forbrugsevnen.

Skitsen fra 1956 indeholdt endvidere et forslag vedrørende sambeskatning af gifte

studerende med deres ægtefæller. Ifald begge ægtefæller var studerende, foresloges det, at der skulle tilsikres hver af ægtefællerne et skattefrit „underhold" på 4 000 kr. om året. I tilfælde, hvor alene manden var studerende, og hvor hustruen helt eller delvis finansierede mandens studium, foresloges det at behandle hustruens bidrag som en „fradragsberettiget del af forbrugsindkomsten" indenfor det skattefrie underhold på 4 000 kr. Dette fradrag skulle dog „konkurrere med det traditionelle hustrufradrag".

Til illustration af det sidst nævnte forslag anførtes bl. a. følgende eksempel:

Den studerendes legatindtægt . . .	2 000 kr.
Studielån	1 000 -
Af hustruens indtægt på 8 000	
kr. ydes til mandens studier. . .	1 000 -
	I alt... 4 000 kr.

Bortset fra hustrufradraget ville den skattepligtige del af hustruens indtægt efter forslaget udgøre 8 000 kr. — 1 000 kr., i alt 7 000 kr. Da hustrufradraget imidlertid udgør 2 000 kr. og således overstiger det til mandens studier ydede bidrag, indrømmes der alene hustrufradrag på 2 000 kr. Den beskattede indkomst vil herefter udgøre 8 000 kr. ÷ 2 000 kr. = 6 000 kr.

Da de her skitserede forslag til løsning af de gifte studerendes skattemæssige problemer må betragtes som en anvendelse af det ovenfor refererede forslag om tilsikring af et skattefrit underhold for de studerende på 4 000 kr. om året i studietiden, kan udvalget allerede af de tidligere anførte grunde ikke anbefale forslagene.

Efter den anledning, som de omtalte forslag har givet, har udvalget drøftet problemerne omkring sambeskatningen af gifte studerende, såvel i tilfælde, hvor begge ægtefæller, som i tilfælde, hvor alene den ene ægtefælle — formentlig hyppigst manden — er studerende. Udvalget har herunder overvejet, hvorvidt der måtte være grundlag for at anbefale regler, hvorefter ægtefællerne kunne fortsætte den separate beskatning efter ægteskabets indgåelse.

Resultatet af udvalgets overvejelser er imidlertid blevet, at udvalget ikke har fundet anledning til at foreslå særlige regler på dette område for de studerende, ud fra den hovedbetragtning, at spørgsmålet om

ophævelse af sambeskatningen af ægtefæller næppe vil kunne løses isoleret for en så begrænset gruppe som de studerende. Hertil kommer, at man ikke kan afvise muligheden af, at en særbeskatning af ægtefællerne kan føre til en skærpelse af beskatningen, i hvert fald hvor indkomsterne er af mere beskeden størrelse. Såfremt ægtefællerne beskattes hver for sig, måtte for det første fradraget for hustruens selv-erhverv bortfalde ved skatteberegningen

for hustruens vedkommende. Endvidere måtte beskatningen til staten af ægtefællerne formentlig foretages efter den for andre skatteydere end familieforsørgere gældende skatteskala. Og endelig måtte det formentlig blive en konsekvens af særbeskatningen, at ægtefællerne ikke kunne anses for fritaget for de unge ikke-forsørgere påhvilende ydelser i medfør af loven om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere.

VI. De af udvalget undersøgte muligheder for lempelse af beskatningen for de studerende og deres forældre m. fl.

Udvalget har ifølge sit kommissorium haft til opgave bl. a. at underkaste de studerendes skatteproblemer en undersøgelse og har i denne forbindelse anset det for sin opgave at søge udarbejdet udkast til skattemæssige bestemmelser, der på forskellig måde vil kunne lempe beskatningen for de studerende og deres forældre såvel som for skattepligtige, der yder bidrag til studentersociale formål.

Der er, som det fremgår af nærværende betænkning 1. del, inden for udvalget enighed om, at en række grunde taler for at gennemføre en offentlig støtteordning, der gør det muligt for enhver egnet student at gennemføre en uddannelse og aflægge afsluttende eksamen ved et universitet eller en højere læreanstalt i det væsentlige uden at være nødsaget til at påtage sig erhvervsarbejde og uden, at hans forældre derved udsættes for en urimelig økonomisk belastning.

Der er ligeledes inden for udvalget enighed om, at virkeliggørelsen af dette mål — uanset hvor man måtte trække grænsen for, i hvilket omfang det kan anses for rimeligt, at forældre støtter deres studerende børn — under alle omstændigheder vil kræve en betydelig udvidelse af den direkte offentlige støtte i form af legater og lån.

Som det ligeledes fremgår af betænkningens 1. del (kap. V, side 41) har udvalget derimod ikke ment at burde tage stilling til, om det offentlige bidrag bør ydes udelukkende som direkte støtte eller i form af en kombination af direkte støtte og skattemæssige lempelser. Man har i så henseende indskrænket sig til i det nævnte kapitel at redegøre for de hovedbetragtninger, der kan anføres for og imod at yde den offentlige støtte i form af skattelempelser enten for de studerende selv eller for deres forældre. Disse betragtninger vil på en række punkter blive uddrevet i det følgende i forbindelse

med omtalen af de enkelte muligheder for skattelempelser.

Udvalget ønsker dog allerede indledningsvis at fremhæve, at en stillingtagen til de forskellige former for skattelempelse i nogen grad må afhænge af, om man tilsigter at tilvejebringe fuld behovsdækning i den overfor angivne betydning. I så tilfælde kan der som allerede fremhævet være tale om enten udelukkende at yde støtten i form af legater og lån eller at kombinere en forøgelse af legat- og lånemidlerne med indirekte hjælp til selvhjælp i form af skattelettelser. De muligheder, der herved kan komme i betragtning, vil navnlig være fradragsret for forældres bidrag til studerende børn, fradrag for afdrag på studielån, skattefritagelse for beløb, der bindes på studieopsparingskonti, og fritagelse for tillægsskat i henhold til loven om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere.

Dermed skal naturligvis ikke være sagt, at man er afskåret fra at kombinere legat- og lånestøtte med en eller flere af de nævnte former for skattelempelse også i tilfælde af, at den samlede støtte er utilstrækkelig til at give fuld behovsdækning. Men i så fald må man tillige spørge, hvilke muligheder der foreligger for ad skattevejen at lette kårene for de studerende, som fremdeles vil være afskåret fra at opnå den til gennemførelse af deres studier fornødne direkte støtte og derfor i det omfang, forældrene ikke er i stand til at bidrage, selv må forskafe de nødvendige midler gennem erhvervsarbejde. Det nedenfor omtalte forslag til en nedslagsregel for studerende ville få særlig praktisk betydning i dette tilfælde.

Det bør efter udvalgets opfattelse ved valget mellem forskellige muligheder for offentlig støtte til de studerende være et hovedsynspunkt, at den får en sådan form, at den ikke blot muliggør, men også til-

skynder til en begrænsning af det hidtidige omfang af de studerendes erhvervsarbejde.

Forinden man redegør for de muligheder for støtte i form af skattemæssige lempelser, som udvalget har undersøgt, skal endnu bemærkes, at det for udvalget udformede kommissorium kunne opfattes som begrænsende udvalgets opgave til alene at omfatte de studerendes egne økonomiske vilkår, derunder deres egne skatteproblemer.

Udvalget har imidlertid anset sig for berettiget til at inddrage de studerendes forældres skattemæssige problemer under sit arbejdsområde. Endvidere har man også i en enkelt relation ment at burde undersøge mulighederne for at foreslå skattemæssige lettelser for andre skatteydere end forældrene, nemlig sådanne skatteydere, som yder tilskud til kollegiebyggeri, studielegater og andre foranstaltninger af studenter-social karakter.

Når man har ment at kunne underkaste forældrenes beskatningsforhold en nærmere undersøgelse, skyldes det, at de studerendes økonomiske grundlag for gennemførelsen af deres studier — således som Studenterundersøgelsen har vist — i væsentlig grad baseres på ydelser fra forældrene enten i form af underhold i hjemmet eller som kontante tilskud. De studerendes økonomiske vilkår hænger således så nøje sammen med forældrenes økonomiske stilling, at det vil være naturligt at overveje, om der bør indrømmes de studerendes forældre skattemæssige begunstigelser, således at forældrenes muligheder for at yde bidrag til deres studerende børn herved styrkes.

På tilsvarende måde vil skattemæssige begunstigelser for andre personer, der ønsker at støtte de studerende gennem ydelse af bidrag til kollegiebyggeri, legater og andre studentersociale foranstaltninger kunne virke som et incitament til at forøge denne støtte og derigennem forbedre de studerendes økonomiske kår.

A. Nedslagsregel for studerende.

Som anført i kap. II fritages allerede efter gældende skattelovgivning mindre indkomster for beskatning såvel til staten som til kommunerne.

Selvom de studerende allerede herved — i lighed med andre skatteydere — er fri-

taget for beskatning af en ikke uvæsentlig del af deres indtægter, har udvalget dog ment at burde behandle spørgsmålet om, hvorvidt der kan være grund til at yde de studerende en ekstraordinær lempelse i beskatningen af deres indkomster i studietiden under hensyn til, at deres erhvervssevne i dette tidsrum er stærkt nedsat.

Udvalget har overvejet forskellige muligheder for en ordning, der kunne yde de studerende en legal lempelse i indkomstbeskatningen i studietiden, således at de blev fritaget for beskatning af en passende del af deres indkomst.

Man er herved kommet til den opfattelse, at det ville være mest hensigtsmæssigt at søge at udforme en regel, der bygger på princippet i den i § 22 i ligningsloven (senest lovbekendtgørelse nr. 326 af 15. december 1959) indeholdte bestemmelse om nedslag i den skattepligtige indkomst for folkepensionister m. fl. I henhold til den nævnte lovbestemmelse skal der ved skatteansættelsen for skatteåret 1960-61 til personer, der ved begyndelsen af nævnte skatteår opfylder aldersbetingelsen for at oppebære folkepension, samt til visse andre skatteydere gives et nedslag i ansættelsen for nedsat erhvervsevne, for så vidt den pågældendes skattepligtige indkomst ikke overstiger visse maksimale indkomstbeløb, nemlig 8 200 kr. i Storkøbenhavn (område A), 7 600 kr. i købstæderne og visse større landkommuner (område B) samt endelig 7 200 kr. i andre landkommuner (område C). Nedslaget udgør 3 000 kr., dog højst forskellen mellem den pågældende skatteydere skattepligtige indkomst og den for vedkommende område gældende maksimalindkomst.

Udvalget er klar over, at en nedslagsregel for studerende udformet efter princippet i ligningslovens § 22 ikke lader sig begrunde ved analogi fra ligningslovens regel, idet denne er indført for at lette beskatningen for befolkningsgrupper, der *varigt* er uden erhvervsevne, eller hvis erhvervsevne *varigt* er stærkt nedsat. De studerendes erhvervsevne er derimod kun nedsat, så længe de er at betragte som studerende, og efter afslutningen af studiet vil de kunne gå ud i erhvervslivet med udsigt til at opnå en stilling i det offentlige tjeneste eller i privat erhverv, hvor indtjenings-

mulighederne i kraft af den erhvervede uddannelse i mange tilfælde vil kunne være højere end for personer, der ikke har en tilsvarende uddannelse.

Selvom de studerende således i modsætning til de skatteydere, der omfattes af bestemmelserne i ligningslovens § 22, kun *midlertidigt* har nedsat erhvervsevne, og selvom baggrunden for nævnte § 22 således er en anden end ved en tilsvarende regel for de studerende, finder udvalget det dog som anført rimeligt at søge udformet en nedslagsregel for studerende, idet en sådan regel efter udvalgets skøn dels ville løse de fleste af de skattemæssige problemer, der opstår for de studerende selv, og dels måtte antages at være ret let at praktisere for skattemyndighederne.

Hvilke studerende tænkes omfattet af nedslagsreglen?

Ved udformningen af en nedslagsregel for studerende må der foretages en afgrænsning af, hvilke studerende reglen skal omfatte. I overensstemmelse med udvalgets kommissorium har man indskrænket sig til at udforme en regel, der tager sigte på de studerende ved universiteterne og de højere læreanstalter. Man vil imidlertid pege på, at en eventuel gennemførelse af en nedslagsregel for studerende ved de højere læreanstalter vil kunne få konsekvenser også for andre uddannelsesområder. F. eks. må det formodes, at der blandt de øvrige områder, der modtager støtte gennem Ungdommens Uddannelsesfond, er en del, for hvilke det kan synes rimeligt at søge etableret tilsvarende lempelsesordninger med hensyn til beskatningen af de uddannelsessøgende som for de studerende ved de højere læreanstalter. Udvalget har som nævnt ikke anset sig for beføjet til at medtage de studerende ved disse andre uddannelsesområder i sine undersøgelser, men såfremt det måtte findes ønskeligt at medtage andre end studerende ved de højere læreanstalter under en lempelsesordning, vil det udkast til en nedslagsregel, som findes aftrykt nedenfor, med nogle få ændringer kunne udvides til at omfatte studerende indenfor andre uddannelsesområder.

Man har overvejet, hvorvidt der burde fastsættes en aldersgrænse opefter for opnåelse af nedslag, således at nedslag skulle

være udelukket for studerende, der har overskredet den alder, hvor embedseksamen eller anden tilsvarende eksamen normalt vil være bestået. Man har imidlertid ikke ment, at ældre studerende bør afskæres fra skattelempelse, da der kan foreligge gode grunde for, at en person først påbegynder et studium i en fremrykket alder, eller at studiets afslutning trækker længere ud end normalt. Der vil næppe heller være nogen større risiko for, at nogen studerende på grund af udsigten til skattelempelse vil søge at udstrække studiet i et længere tidsrum end højst nødvendigt, da det næppe kan antages, at nogen frivilligt vil forblive på det ret lave indtægtsniveau, der er en forudsætning for opnåelse af nedslaget. I øvrigt må det i denne forbindelse bemærkes, at retten til at udnytte nedslagsreglen — således som nærmere anført nedenfor — er gjort betinget af, at der kan præsteres en attest fra vedkommende læreanstalt for, at den pågældende er aktivt studerende.

En naturlig konsekvens af reglens begrænsning til studerende ved de højere læreanstalter må det formentlig være, at reglens anvendelsesområde yderligere indskrænkes til at gælde for studerende, der følger studier af en vis længere varighed. Under hensyn til, at studierne ved de nævnte læreanstalter — bortset fra nogle ganske enkelte, mindre betydende tilfælde — normalt strækker sig ud over 2 år, har man anset det for rimeligt at betinge retten til nedslag af, at den pågældende følger et studium af mindst 2 års normal varighed.

Studieerklæring.

Der er enighed i udvalget om, at det må anses for en absolut nødvendig betingelse for opnåelse af skattelempelse efter nedslagsreglen, at den pågældende skatteyder ved skatteårets begyndelse er aktivt studerende. I så henseende kan det ikke anses for tilstrækkeligt, at den pågældende samtidig med indgivelsen af anmodningen til skattemyndighederne om nedslag selv erklærer, at han studerer ved en højere læreanstalt, men det må efter udvalgets opfattelse kræves, at anmodningen ledsages af en af vedkommende læreanstalt udstedt erklæring om, at den pågældende opfylder visse mindstekrav med hensyn til studieaktivitet. Det bemærkes herved, at det ikke kan

pålægges eller tilkomme skattemyndighederne at skønne over, hvorvidt indholdet af den afgivne erklæring indeholder en tilstrækkelig borgen for, at den pågældende skatteyder er aktivt studerende. Såfremt skattemyndighederne skulle udøve et sådant skøn, ville afgørelserne af, om der bør ydes nedslag i de enkelte tilfælde, formentlig blive højst uensartede. Lærestaltens erklæring må derfor udformes som en standarderklæring, hvis afgivelse over for skattemyndighederne eo ipso udløser nedslaget i den skattepligtige indkomst.

- Man har drøftet, hvilke krav der bør stilles vedrørende studieaktiviteten, herunder om der bør stilles betingelser med hensyn til, hvor stor en del af den pågældendes arbejdskraft der skal anvendes på studierne. Man har imidlertid ikke fundet det rimeligt at stille sådanne krav. For det første kan man næppe pålægge lærestalterne, og da navnlig ikke universiteterne, at foretage undersøgelser i så henseende. Endvidere kan det forekomme, at meget begavede studerende vil kunne gennemføre studierne ved anvendelse af en forholdsvis ringe indsats af arbejdskraft. Endelig ville et krav om, at f. eks. den overvejende del af arbejdskraften skulle anvendes på studierne, i mangfoldige tilfælde medføre, at studerende, så længe de er henvist til at forsøge sig de til studierne gennemførelse nødvendige midler gennem erhvervsarbejde, og derfor ville have en særlig interesse i at få skattelempelse, ville være afskåret fra at opnå nedslag i den skattepligtige indkomst efter nedslagsreglen.

Spørgsmålet om udformningen af en tilfredsstillende bestemmelse om kravene til studieaktiviteten vanskeliggøres derved, at der for de enkelte studieretninger gælder vidt forskellige regler om undervisningens form og de studerendes pligt til at følge undervisningen. Medens undervisningen ved lærestalterne er lagt i fastere rammer, er undervisningen ved universiteterne principielt friere. Som følge heraf kan det lov-mæssige krav til indholdet af lærestaltens erklæring efter udvalgets opfattelse alene gå ud på en attestation af, at den pågældende forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de for det pågældende studium gældende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde.

Ved fastlæggelsen af de nærmere retningslinier for afgivelsen af studieerklæringen bør der sondres mellem sådanne studier, hvor undervisningen er lagt i mere faste rammer, og de studier, der ikke har denne karakter.

For de førstnævnte studier bør det i almindelighed iagttages, at den studerende regelmæssigt har deltaget i undervisningen, og at han har underkastet sig de for studiet foreskrevne prøver og eksaminer inden for de tidsrum, der efter lærestaltens opfattelse må anses for normale for studiet.

For de friere studier, navnlig studierne ved universiteterne, kan der i almindelighed ikke stilles krav om, at den studerende regelmæssigt har deltaget i undervisningen. Såfremt der for studiet er foreskrevet kurser, øvelser el. lign., hvor deltagelse i undervisningen er obligatorisk, bør det dog iagttages, at den pågældende regelmæssigt har fulgt de pågældende kurser m. v. Desuden må det også her kræves, at den pågældende har underkastet sig prøver og eksaminer inden for de tidsrum, der er normale for studiet.

Maksimalindkomst — Nedslag.

Ved overvejelserne over, til hvilke beløb maksimalindkomst og nedslag skal fastlægges, bør man efter udvalgets opfattelse sigte mod, at en studerende, hvis årlige indtægter ikke overstiger et rimeligt årligt udgiftsbudget, kan opnå en betragtelig lempelse i indkomstbeskatningen.

Man bør endvidere tilstræbe, at en studerende, hvis indtægter ligger noget over et sådant rimeligt årligt udgiftsbudget, ikke helt afskæres fra skattelempelse ud fra den betragtning, at det for studerende, der er nødsaget til at have erhvervsarbejde for at skaffe de nødvendige pengemidler til studiets gennemførelse, ikke altid er muligt at finde beskæftigelse af så kort varighed eller med så kort daglig arbejdstid, at de netop kun indtjener det beløb, der er nødvendigt til at dække det løbende forbrug. Den situation kan derfor opstå, at den pågældende enten slet ikke kan opnå erhvervsarbejde eller opnår en indkomst, der ligger over, hvad der er tilstrækkeligt til at dække det rimelige, løbende udgiftsbudget.

Endelig har man haft for øje, at en studerende, hvis indtægter ikke overstiger det

rimelige udgiftsbudget, bør kunne opnå et nedslag af en sådan størrelse, at der ikke vil blive pålignet den pågældende indskudsbetøb og tillægsskat i henhold til loven om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere.

Det må antages, at skattebyrden for de studerende forsørgere kan være mindre tyngende end skattebyrden for studerende ikke-forsørgere, idet de førstnævnte er begunstiget af den lempeligere skatteskala og de højere skattefrie mindstebetøb og personfradrag. Endvidere er forsørgerne fritaget for ydelserne i henhold til loven om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere. Dertil kommer, at de i stor udstrækning får fradrag ved skatteberegningen for hustruindkomst. Det fremgår således af Studenterundersøgelsen, at 85 pct. af de mandlige studerende forsørgere får hustrufradrag. Af disse 85 pct. opnår de 65 pct. det maksimale fradrag på 2 000 kr., medens de resterende 20 pct. har et mindre fradrag. Man har derfor ikke givet udkastet til nedslagsreglen en særlig udformning, for så vidt angår gifte studerende.

Fastlæggelsen af, hvad man vil betragte som et rimeligt årligt udgiftsbudget for en studerende kan naturligvis kun foretages med en vis vilkårlighed.

T kap. VII i nærværende betænkning 1. del har man anslået de nødvendige månedlige udgiftsbetøb for ugifte udeboende studerende (eksklusive studieafgifter) til ca. 355 kr. i hovedstaden og ca. 320 kr. i Århus, svarende til henholdsvis 4 260 kr. og 3 840 kr. om året. Disse betøb kan imidlertid ikke uden videre bringes i anvendelse i den her foreliggende sammenhæng, idet man navnlig må tage hensyn til den foran anførte vanskelighed ved at finde beskæftigelse af så kort varighed eller med så kort daglig arbejdstid, at der ved erhvervsarbejde kun indtjenes det nødvendige betøb til det løbende forbrug. Ud fra dette synspunkt har man fundet det rimeligt, at maksimalindkomsterne blev ansat til 7 000 kr., 6 600 kr. og 6 200 kr. for henholdsvis område A, B og C, svarende til områdeinddelingen i ligningslovens § 22 (område C er medtaget for fuldstændigheds skyld, men vil næppe have større praktisk betydning). Endvidere vil man finde det rimeligt, at nedslagsbetøbet sættes til 2 000 kr. for alle 3 områder, dog

at nedslaget højst skulle kunne udgøre forskellen mellem den pågældendes skattepligtige indkomst og maksimalindkomsten for vedkommende område.

På grundlag af Studenterundersøgelsens oplysninger om de studerendes skatteforhold i skatteåret 1959-60 kan man skønne over, i hvilket omfang de studerende ville kunne opnå nedslag efter den foreslåede regel.

Reglen ville praktisk taget ingen betydning have fået for de studerende forsørgere. I København havde kun 18 pct. af denne kategori en skattepligtig indkomst på under 7 000 kr. Af disse 18 pct. betalte de 10 pct. i forvejen ingen skat, og af de resterende 8 pct. lå de 7 pct. i intervallet fra 5 000 kr. til 7 000 kr., hvori der kun skulle gives et begrænset nedslag. I Århus havde ca. 28 pct. af de studerende forsørgere en skattepligtig indkomst under maksimalindkomstgrænsen 6 600 kr. Af de 28 pct. betalte de 15 pct. ingen skat.

Blandt ikke-forsørgere i København ville nedslagsreglen have været uden betydning for de 59 pct. (beregnet som et gennemsnit for samtlige studerende ikke-forsørgere ved universitetet og læreanstalterne), der i forvejen ikke betalte skat, og for de 7 pct., der havde en skattepligtig indkomst på over 7 000 kr. Af de resterende 34 pct. ville de 6 pct., der havde en skattepligtig indkomst på mellem 5 000 kr. og 7 000 kr., kun have fået et begrænset nedslag, medens 28 pct. ville have opnået maksimalt nedslag. I Århus ville reglen have fået betydning for langt de fleste af de ca. 23 pct. af ikke-forsørgerne, der betalte skat.

Nedenfor skal gives nogle eksempler på nedslagsreglens virkning ved indkomster af forskellig størrelse for studerende ikke-forsørgere bosat i henholdsvis København og Århus, idet der regnes med de stats- og kommuneskatter, herunder folkepensionsbidrag og tillægsskat til staten, der ville blive pålignet efter de for skatteåret 1960-61 gældende udskrivningsregler. Der er i eksemplerne bortset fra eventuelle fradrag ved skatteberegningen for merindkomst.

Skattepligtige indkomster på under 4 500 kr. for studerende såvel i København som i Århus vil som følge af nedslaget være fuldstændig fritaget for beskatning.

I tilslutning til de anførte eksempler bør

Studerende bosat i	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Skattepligtig indkomst	Nedslag	Skattepligtig indkomst efter nedslag (kolonne 1 ÷ 2)	Samlede skatter af skattepligtig indkomst før nedslag	Samlede skatter af skattepligtig indkomst efter nedslag	Skatte- lempelse (kolonne 4 ÷ 5)
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
København (Område A)	7 000	0	7 000	1 304,70	1 304,70	0
	6 500	500	6 000	1 109,70	914,80	194,90
	6 000	1 000	5 000	914,80	649,90	264,90
	5 500	1 500	4 000	782,30	385,00	397,30
	5 000	2 000	3 000	649,90	115,00	534,90
	4 500	2 000	2 500	517,40	25,00	492,40
Århus (Område B)	6 600	0	6 600	1 296,60	1 296,60	0
	6 000	600	5 400	1 041,00	860,40	180,60
	5 600	1 000	4 600	920,60	619,60	301,00
	5 000	1 600	3 400	740,00	243,40	496,60
	4 600	2 000	2 600	619,60	42,60	577,00

det dog bemærkes, at den skattemæssige virkning af nedslagsreglen må antages at ville blive noget mindre i de følgende år som følge af mindre skattefradrag.

De fiskale virkninger af en nedslagsregel.

På grundlag af de til Studenterundersøgelsen indhentede oplysninger har undersøgelsens statistiske medarbejder for udvalget beregnet den samlede lempelse af de studerende pålignede skatter (det offentliges provenutab), der ville fremkomme, såfremt den udarbejdede nedslagsregel havde været i kraft for skatteåret 1959-60.

Efter de foretagne beregninger ville de pålignede skatter for de 10 700 studerende, der er omfattet af undersøgelsen, blive nedsat med godt 750 000 kr., fordelt med knap 300 000 kr. på statsskatterne og godt 450 000 kr. på kommuneskatterne, eller med knap 12 pct. af det de studerende pålignede samlede skattebeløb. For senere skatteårs vedkommende måtte den anførte skattebesparelse antagelig dog forventes at ville blive noget reduceret på grund af de af nedslagsreglen forårsagede ændringer i skattefradragene.

Som anført ovenfor ville reglen få en ret væsentlig betydning for studerende ikke-forsørgere, medens den praktisk taget ikke ville få betydning for studerende forsørgere. De den førstnævnte gruppe pålignede indkomstskatter til stat og kommune ville i kraft af nedslagsreglen blive nedsat med ca. 720 000 kr. fra ca. 2,34 mill. kr. til

ca. 1,62 mill. kr. eller med ca. 31 pct. For de studerende forsørgere er nedsættelsen beregnet til godt 40 000 kr. af samlede pålignede indkomstskatter på 2,81 mill. kr. eller til ca. 1½ pct. Som det nærmere er begrundet på side 92-93 omfatter nedslagsreglen i udvalgets udformning ikke gifte mandlige skatteydere, der ikke selv er studerende, selv om den kvindelige ægtefælle er studerende.

Det anførte skøn kan naturligvis kun anvendes på fremtidige forhold under forudsætning af, at indførelsen af en nedslagsregel ikke påvirker de studerendes efterspørgsel efter erhvervsarbejde.

Af kolonne 5 i eksemplerne ovenfor fremgår, at den marginale beskatning i aftrapningsområdet bliver meget høj. For en i København bosat studerende ville således skatterne af en skattepligtig indkomst på 5 000 kr. kun udgøre 115,00 kr., medens skatterne af en indkomst på 7 000 kr. ville udgøre 1304,70 kr. For en i Århus bosat studerende ville skatterne af en skattepligtig indkomst på 4 600 kr. udgøre 42,60 kr., medens skatterne af en indkomst på 6 600 kr. ville udgøre 1 296,60 kr.

Det kan derfor ikke udelukkes, at de i Storkøbenhavn bosatte studerende ved regulering af deres erhvervsarbejde vil søge at opnå en skattepligtig indkomst på netop 5 000 kr., og at de i Århus bosatte studerende vil tilstræbe en skattepligtig indkomst på netop 4 600 kr., således at studerende, der ellers ville ligge over disse grænser,

vil søge at begrænse deres erhvervsarbejde for at få deres skattepligtige indkomst ned på grænsebeløbet, medens studerende med lavere indkomster vil føre erhvervsarbejdet og dermed deres skattepligtige indkomst til grænsebeløbet, uden at der sker nogen førelse af skatterne af betydning.

Det må endelig erindres, at de skattefrie mindstebeløb ved beregningen af statskatten for skatteåret 1960-61 for familieforsørgere og andre skatteydere er forhøjet med henholdsvis 1 000 kr. og 300 kr. til henholdsvis 5 500 kr. og 2 800 kr., og at personfradraget ved kommunebeskatningen for skatteåret 1960-61 og følgende skatteår er forhøjet med henholdsvis 1 000 kr. for familieforsørgere og 500 kr. for andre skatteydere til henholdsvis 4 000 kr. og 2 500 kr. Disse forhøjelser vil, alt andet lige, begrænse det særlige provenutab ved gennemførelse af en speciel nedslagsregel for studerende.

Varigheden af den periode, i hvilken nedslag kan opnås.

Det må anses for rimeligt, at de studerende vil kunne opnå nedslag i den skattepligtige indkomst i et antal skatteår svarende til den tid, der normalt medgår til det pågældende studium, således at en person, der påbegynder et studium og gennemfører dette inden for den normale studietid, vil kunne opnå lempelse efter nedslagsreglen i hele studietiden.

På den anden side bør der fastsættes en passende begrænsning med hensyn til den periode, i hvilken nedslag vil kunne indrømmes. Uden begrænsning ville der være åbnet adgang for studerende, der efter nogen tids forløb afbryder det først påbegyndte studium og derefter indleder et nyt studium, eventuelt flere gange skifter studium, til i et urimeligt langt tidsrum at opnå skattelempelse. Man ville mene, at en periode på i alt 8 skatteår for opnåelse af nedslag må anses for passende bl. a. under hensyn til, at en periode af denne varighed vil dække det længste studium, lægestudiet.

Der vil kunne forekomme tilfælde, hvor omstændighederne taler for, at der kan tilstå nedslag for et større antal skatteår end nævnt, f. eks. hvor studiet på grund af sygdom, udførelse af videnskabeligt arbejde el. lign. er forlænget ud over den normale

studietid. For sådanne tilfælde måtte der åbnes adgang til bevillingsmæssigt at tilstå nedslag for et større antal skatteår.

I almindelighed påbegyndes studierne i løbet af et skatteår. Da en person for at kunne opnå nedslag for et skatteår skal opfylde betingelserne for at kunne anses som studerende ved skatteårets begyndelse, vil der i reglen forløbe et tidsrum fra studiets påbegyndelse og indtil begyndelsen af det følgende skatteår, hvor den studerende ikke kan opnå skattelempelse i kraft af nedslagsreglen. For sådanne tilfælde kunne der formentlig af skattemyndighederne efter omstændighederne indrømmes bevillingsmæssig lempelse i den del af de for det løbende skatteår pålignede skatter, hvis sidste rettidige betalingsdag indtræder efter studiets påbegyndelse.

I tilfælde, hvor en studerende må kunne påregne at afslutte studiet i løbet af et skatteår, vil det ikke være rimeligt at tilstå ham nedslag for det pågældende skatteår, navnlig ikke hvor studiet afsluttes med eksamen umiddelbart efter skatteårets begyndelse, idet den pågældende i almindelighed vil kunne opnå indtægtsgivende erhverv umiddelbart efter bestået eksamen. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at der kan forekomme tilfælde, hvor det kan være rimeligt at bevilge skattelempelse, f. eks. hvor den afsluttende eksamen først bestås henimod slutningen af skatteåret. I så fald måtte der i analogi med de ovenfor omtalte tilfælde, hvor studiet påbegyndes i løbet af et skatteår, efter omstændighederne kunne indrømmes lempelse i de pålignede skatter for den inden studiets afslutning forløbne del af skatteåret.

Gifte studerende.

Den udarbejdede nedslagsregel hjemler for gifte studerendes vedkommende alene ret til nedslag i den skattepligtige indkomst i tilfælde, hvor det er den mandlige ægtefælle eller eventuelt begge ægtefæller, som er studerende, idet man ikke har ment, at der er tilstrækkelig anledning til at indrømme en legal ret til skattelempelse for gifte mandlige skatteydere, der ikke selv er studerende, selv om den kvindelige ægtefælle er studerende. I sidstnævnte tilfælde forekommer det ud fra almindelige forsørgelsesmæssige betragtninger naturligt, at

manden, som jo normalt må forudsættes at have et erhverv, afholder de til hustruens underhold i studietiden fornødne udgifter, derunder de egentlige studieudgifter, uden at det skulle være nødvendigt for det offentlige at træde hjælpende til ved indrømmelse af skattelempelse. Skulle der i enkelte tilfælde være behov for skattelempelse, bør denne indrømmes bevillingsmæssigt efter derom indgiven ansøgning.

Hvor den mandlige ægtefælle som studerende kan opnå nedslag i den skattepligtige indkomst efter nedslagsreglen, kunne der være spørgsmål om, såfremt hustruen har erhvervsindtægt, for hvilken manden er berettiget til hustrufradrag ved skatteberegningen, at foretage en vis reduktion af dette fradrag under hensyn til den lempelse, der allerede opnås i kraft af nedslaget. Man har dog ikke fundet anledning til at søge nogen herpå sigtende regel udarbejdet.

*Fremgangsmåden ved indgivelse
af anmodning til skattemyndighederne
om nedslag.*

For at kunne opnå nedslag i den skattepligtige indkomst må den studerende indgive anmodning herom til vedkommende ligningsmyndighed. I denne anmodning må den studerende på tro og love oplyse, hvilket studium han følger, og for hvilke tidligere skatteår han har opnået nedslag i indkomsten. Endelig bør det erklæres, om studiet kan forventes afsluttet inden for det skatteår, for hvilket nedslag begæres.

Anmodningen til ligningsmyndigheden må være ledsaget af den ovenfor omtalte erklæring fra læreanstalten om vedkommendes studieaktivitet. Læreanstaltens erklæring bør endvidere indeholde oplysning om, hvornår studiet er påbegyndt, og om den normale varighed af det pågældende studium.

Anmodningen med påtegnet studieerklæring indgives til vedkommende ligningsmyndighed samtidig med indgivelsen af selvangivelsen eller senest den 15. april i det skatteår, anmodningen vedrører.

Man har i overensstemmelse med de anførte synspunkter udarbejdet udkast til lovbestemmelse om en nedslagsregel for studerende, hvilken lovbestemmelse man i givet fald tænker sig optaget i ligningsloven.

Man har endvidere udarbejdet udkast til en finansministeriel bekendtgørelse indeholdende regler om, hvilke læreanstalter der i lovbestemmelsen skal betragtes som højere læreanstalter, retningslinier for afgivelsen af læreanstaltens studieerklæring samt regler om erklæringens form og indhold og tidspunktet for dens afgivelse.

Endelig har man udarbejdet en standardblanket til anmodning til ligningsmyndighederne om nedslag og til studieerklæring fra læreanstalten.

De udarbejdede udkast til lovbestemmelse m. v. er anført omstående.

Udkast til nedslagsregel for studerende.

Stk. 1. Ved skatteansættelsen af personer, !
der opfylder de i stk. 2 anførte betingelser :
for at kunne anses som studerende, skal
der, alt for så vidt den pågældendes skatte-
pligtige indkomst ikke overstiger de neden-
for angivne maksimalindkomstbeløb, i selve
ansættelsen gives et nedslag, jfr. dog stk.
3. Nedslaget beregnes med de nedenfor
anførte beløb, dog højst med forskellen
mellem den pågældendes skattepligtige ind-
komst og maksimalindkomsten for den
gruppe, til hvilken skatteyderen vil være
at henføre efter nedenstående regler:

Område A.

Københavns, Frederiksberg, Gentofte, Bal-
lerup-Måløv, Birkerød, Brøndbyvester-
Brøndbyøster, Dragør, Farum, Gladsaxe,
Glostrup, Herlev, Herstedøster-Herstedves-
ter, Hvidovre, Høje Tåstrup, Hørsholm,
Lyngby-Tårnbæk, Rødovre, Store Magleby,
Søllerød, Tårnby, Vallensbæk og Værløse
kommuner:

Maksimalindkomst 7 000 kr.
Nedslag 2 000 kr.

Område B.

- 1) Købstadskommunerne, Marstal Handels-
plads og de sønderjyske flækker.
- 2) Omegnskommuner til de under 1) nævnte
købstæder m. v., for så vidt de ved den
senest forud for ligningens foretagelse
offentliggjorte almindelige folketælling
havde mindst 500 indbyggere, bosat i
forstadsbebyggelser.
- 3) Landkommuner, der sidestilles med de
under 1) nævnte kommuner, jfr. lov nr.
149 af 10. april 1922 § 8, stk. 9, således
som denne bestemmelse er ændret ved
lov tir. 420 af 17. december 1952:

Maksimalindkomst 6 600 kr.
Nedslag 2 000 kr.

Område C.

Øvrige landkommuner:

Maksimalindkomst 6 200 kr.
Nedslag 2 000 kr.

Stk. 2. Som studerende anses enhver, der
følger et studium af mindst 2 års normal
varighed ved en højere læreanstalt, og som
ved erklæring fra vedkommende læreanstalt
godtgør, at han forbereder sig til en afslut-
tende eksamen i overensstemmelse med de
for det pågældende studium gældende regler
og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde.

Stk. 3. Nedslag i henhold til stk. 1 kan
kun opnås i et antal skatteår svarende til
den tid, der normalt medgår til det pågæl-
dende studium, dog højst for i alt 8 skatteår.
Er den resterende del af studietiden mindre
end 1 år regnet fra et skatteårs begyndelse,
kan der ikke opnås nedslag i henhold til
stk. 1 for det pågældende skatteår.

Stk. 4. Finansministeren kan, når ganske
særlige omstændigheder taler derfor, f. eks.
når studiet på grund af sygdom, udførelse af
videnskabeligt arbejde eller lignende, er for-
længet udover den normale studietid, til-
lade, at nedslag i henhold til stk. 1, gives for
et større antal skatteår end fastsat i stk. 3.

Stk. 5. Finansministeren bestemmer efter
forhandling med undervisningsministeren,
hvilke læreanstalter der skal anses som
højere læreanstalter, jfr. stk. 2. Endvidere
fastsætter finansministeren, ligeledes efter
forhandling med undervisningsministeren,
de retningslinier, der vil være at lægge til
grund for afgivelsen af den i stk. 2 omhand-
lede erklæring, samt de nærmere regler for
formen og indholdet af erklæringen og om
tidspunktet for dens afgivelse.

Udkast

Bekendtgørelse om afgivelse af studieerklæring til brug ved skatteansættelsen af studerende.

Ved bestemmelserne i § 00 i lov nr. 000 er der hjemlet en ret for personer, der må anses som studerende, til ved skatteansættelsen i et nærmere angivet antal skatteår at opnå nedslag i den skattepligtige indkomst, alt for så vidt den skattepligtige indkomst ikke overstiger de i lovbestemmelsen angivne maksimalindkomstbeløb.

I lovbestemmelsens stk. 2 er der givet nærmere regler om, under hvilke betingelser en skatteyder skal anses som studerende. Herefter skal som studerende anses enhver, der følger et studium af mindst 2 års normal varighed ved en højere læreanstalt, og som ved erklæring fra vedkommende læreanstalt godtgør, at han forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de for det pågældende studium gældende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde.

I medfør af lovbestemmelsens stk. 5 fastsættes herved efter forhandling med undervisningsministeren nedenstående regler om, hvilke læreanstalter der i ovennævnte lovbestemmelse skal anses som højere læreanstalter, samt regler om læreanstaltens studieerklæring.

1. Højere læreanstalter.

Som højere læreanstalter betragtes indtil videre følgende:

//. Retningslinier for afgivelsen af studieerklæringen.

1. Med hensyn til sådanne studier, hvor den af læreanstalten meddelte fagundervisning er lagt i mere faste rammer, bør det iagttages, at den, for hvem erklæring afgives, regelmæssigt har deltaget i læreanstaltens undervisning. Der vil dog kunne bortses fra kortvarigere forsømmelser fra undervisningen såsom på grund af sygdom eller genindkaldelse til militærtjeneste. Det må endvidere kræves, at den studerende har underkastet sig de for det pågældende studium foreskrevne prøver og eksaminer inden for de tidsrum, der må anses for nor-

male for studiet, medmindre den pågældende på grund af sygdom af længere varighed eller udførelse af videnskabeligt arbejde har været forhindret i at underkaste sig prøver og eksaminer som nævnt.

2. For så vidt angår studier, hvor læreanstaltens undervisning ikke er lagt i sådanne mere faste rammer som under 1. anført, derunder navnlig studier ved universiteterne, vil der i almindelighed ikke kunne stilles krav om, at den, for hvem erklæring afgives, regelmæssigt har deltaget i undervisningen. Såfremt der for det pågældende studium er foreskrevet kurser, øvelser eller lign., hvor deltagelse i undervisningen er obligatorisk, bør det dog iagttages, at den pågældende regelmæssigt har fulgt de pågældende kurser m. v. Om forsømmelser fra sådanne kurser m. v. på grund af sygdom eller lign. henvises til det under 1. anførte.

I øvrigt gælder tilsvarende regler som under 1. anført med hensyn til prøver og eksaminer.

III. Erklæringens form og indhold samt tidspunktet for dens afgivelse.

Læreanstaltens erklæring skal afgives på en af den studerende til ligningsmyndighederne særlig fremsat anmodning om nedslag i den skattepligtige indkomst.

Den studerendes anmodning til ligningsmyndighederne og læreanstaltens erklæring vil være at afgive i den i omstående bilag angivne form og med det deri angivne indhold.

Anmodningen med påtegnet erklæring indgives af den studerende til vedkommende ligningsmyndighed samtidig med indgivelsen af selvangivelsen eller senest den 15. april i det skatteår, anmodningen vedrører.

Formularer til anmodningen og erklæringen kan fås udleveret ved henvendelse til statens ligningsdirektorat eller vedkommende ligningsmyndighed samt ved de under I omhandlede læreanstalter.

Anmodning til ligningsmyndighederne.

Undertegnede anmoder om, at der ved ansættelsen af min skattepligtige indkomst for skatteåret 19 / (1. april—31. marts) må blive tilstået mig nedslag i medfør af bestemmelserne i § 00 i lov nr. 000.

Jeg erklærer, at jeg forbereder mig til.....
(den afsluttende eksamens navn)

på.....,
(lærestaltens navn)

og at studiet ikke kan forventes afsluttet inden for ovennævnte skatteår.

Endvidere skal jeg oplyse, at jeg tidligere har opnået nedslag i medfør af ovennævnte lovbestemelse for følgende skatteår:.....

Jeg er indforstået med, at ovenstående oplysninger er afgivet på tro og love.

....., den.....19.....

(underskrift)

(adresse)

Studieerklæring.

Det attesteres herved, at

(den studerendes navn og adresse)

forbereder sig til
(den afsluttende eksamens navn)

(lærestalt)

i overensstemmelse med de derom gældende regler, og at $\frac{\text{han}}{\text{hun}}$ fremmer studiet på behørig måde.

Det bemærkes, at den pågældende har påbegyndt studiet den....., og at varigheden af studiet normalt strækker sig over..... år.

....., den.....19.....

(lærestaltens stempel og underskrift)

B. Skattefritagelse for studielegater.

I medfør af statsskattelovens § 4 vil studielegater være at medregne ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, jfr. herved navnlig § 4 c, hvorefter bl. a. gaver og understøttelser i almindelighed betragtes som skattepligtig indkomst.

Som anført i kap. II indrømmes der i praksis skattefritagelse i et vist omfang for visse formålsbestemte legater, nemlig sådanne, der tildeles til anvendelse til rejser i studieøjemed eller til udførelse af videnskabelige arbejder, men bortset fra disse begrænsede områder anerkendes der ikke her i landet skattefrihed for studielegater.

Anderledes stiller forholdet sig derimod i udlandet. Af oversigten over udenlandsk ret fremgår det, at skattefrihed for studielegater i større eller mindre omfang anerkendes i Sverige, England, Vesttyskland, Frankrig og USA.

I Sverige, som formentlig har særlig interesse i denne forbindelse, blev de nugældende bestemmelser om skattefritagelse for stipendier, der tildeles i uddannelsesøjemed, gennemført i 1928. I de senere år er der imidlertid fra sagkyndigt hold i Sverige blevet rejst spørgsmål, om denne skattefritagelse fortsat bør opretholdes. Spørgsmålet er således senest blevet diskuteret i den tidligere omtalte betænkning fra 1960 om „Studiekostnader vid beskattningen“. Det anføres her bl. a., at skattefritagelsen oprindelig var af forholdsvis begrænset betydning, idet stipendiebeløbene var temmelig små. I de senere år er stipendiemassen imidlertid blevet meget stærkt forøget navnlig gennem statens stipendieuddelinger. Stipendier tildeles nu i betydeligt større omfang end tidligere, og det stipendiebeløb, som en studerende kan oppebære i løbet af et år, svarer ikke sjældent til den normale årsindkomst for store grupper af skattepligtige. Dette gælder særligt de såkaldte licentiand- og doktorandstipendier, der udgør henholdsvis 5 500 kr. og 8 000 kr. om året. I visse tilfælde har en stipendiemodtager ved siden af stipendiet erhvervsindtægter af en sådan størrelse, at han bliver indkomstskattepligtig.

Desuagtet finder de skattelovssagkyndige ikke, at skattefritagelsen for stipendier bør begrænses, idet stipendiernes størrelse som

regel er afpasset således, at de netop dækker de nødvendige leveomkostninger i studietiden samt de direkte studieudgifter, og i almindelighed overstiger stipendiemodtagernes samlede indkomst ikke, hvad der må anses som fornødent til bestridelse af de nødvendige udgifter. Der kan derfor næppe i almindelighed regnes med nogen skatteevne hos stipendiemodtagerne.

Under drøftelserne i nærværende udvalg med hensyn til, om det vil være rimeligt at yde skattefritagelse for studielegater, er følgende synspunkter gjort gældende.

Den stilling, man i en række fremmede lande har indtaget over for studielegaternes behandling i skattemæssig henseende, kunne tale for, at man også her i landet søger etableret skattefritagelse for studielegater. Såfremt der gennemføres en nedslagsregel for studerende, er der dog ikke ved siden heraf trang til bestemmelser om skattefritagelse for studielegater. I medfør af nedslagsreglen vil den skattepligtige indkomst for modtagerne af selv de største af de legater, der uddeles af de under Ungdommens Uddannelsesfond hørende midler (for tiden 4 300 kr. årlig) kunne nedsættes til et sådant beløb, at indkomsten kommer ned under det for beregningen af indkomsts-katten til staten gældende skattefrie mindstebeløb. Endvidere vil den pågældende som følge af det ved beregningen af kommuneskatten gældende personfradrag formentlig også i det altovervejende antal tilfælde blive fritaget for kommuneskat. Kun hvor den pågældende legatmodtager ved siden af legatindtægten har indtægter ved erhvervsarbejde, kan der blive tale om påligning af skatter, men da erhvervsindtægten formentlig kun kan være af begrænset størrelse, vil den pågældende også i disse tilfælde kunne opnå nogen lempelse efter nedslagsreglen.

Et eventuelt forslag om skattefritagelse for studielegater kan derfor efter udvalgets opfattelse alene betragtes som et alternativ til nedslagsreglen.

Udvalget finder, at der ud over stillingen i udlandet kan findes en vis støtte for skattefrihed for studielegater i den betragtning, at der på andre områder inden for skattelovgivningen vises legater et særligt hensyn. Efter statsskattelovens § 2, stk. 1 nr. 5 g, jfr.

udskrivningslovens § 21, stk. 2, kan den foreninger, stiftelser, korporationer og selv-
ejende institutioner påhvilende skatte-
pligt af indtægter af erhvervsmæssig virk-
somhed efter finansministerens bestemmelse
bortfalde, for så vidt indtægten udeluk-
kende anvendes i almenvelgørende og hu-
mane, kunstneriske, videnskabelige, kirke-
lige eller lignende øjemed. (Jfr. nu § 3, stk.
2, i lov nr. 255 af 11. juni 1960 om ind-
komstbeskatning af aktieselskaber m.v.).

En institution, der har uddeling af studie-
legater til trængende studerende til formål,
vil efter de nævnte bestemmelser kunne
fritages for beskatning af institutionens
erhvervsmæssige indtægter, og det kan da
synes en nærliggende tanke at gå det skridt
videre at fritage legatmodtagerne for ind-
komstbeskatning af de modtagne legater.

Selv om der således kan anføres visse
argumenter for at undtage studielegater fra
indkomstbeskatningen, må det på den
anden side påpeges, at understøttelser og
andre ydelser, der uddeles af sådanne for-
eninger m. v., som måtte have opnået skatte-
fritagelse i medfør af de ovennævnte be-
stemmelser i statsskattelovens § 2, stk. 1,
nr. 5 g, jfr. udskrivningslovens § 21, stk. 2,
og lov nr. 255 af 11. juni 1960 § 3, stk. 2,
normalt vil være fuldt skattepligtige for
modtagerne. En skattefritagelse specielt for
studielegater kan da forekomme som et
mindre rimeligt privilegium for de stude-
rende i sammenligning med andre grupper
af borgere, der støttes af det offentlige eller
af private institutioner gennem tildeling af
legater af anden karakter.

Formålet med tildeling af studielegater er
i første række at give trængende studerende
det økonomiske tilskud, som er nødvendigt
for, at de pågældende kan afholde de nød-
tørftigste leveomkostninger i studietiden.
Tildelingen af et studielegat har således et
socialt motiv. Men sociale motiver er også
baggrunden for folkepensionen, som har til
formål at sikre de gamle det økonomiske
grundlag for afholdelse af leveomkostning-
erne i alderdommen, hvor erhvervsevnen er
ophørt eller nedsat, og det er ligeledes sociale
synspunkter, der ligger til grund for invalide-
pensionen. Disse ydelser fra det offentlige
er imidlertid ikke fritaget for indkomst-
beskatning. Eksempelvis henregnes i medfør
af ligningslovens § 7, stk. 1 h, til den skatte-

pligtige indkomst også invaliditetserstat-
ninger, der udbetales i henhold til lov nr. 475
af 1. oktober 1945 om erstatning til besæt-
telsestidens ofre (erstatningsloven), for så
vidt disse erstatninger ydes i overensstem-
melse med reglerne i erstatningslovens § 20
som en årlig rente. Det samme gælder de i
erstatningslovens § 22 ommeldte renteydel-
ser til efterladte. Ganske vist vil folke- og
invalidepensionisterne ofte opnå nedslag i
den skattepligtige indkomst i medfør af
bestemmelsen i ligningslovens § 22, men
dette gælder ikke modtagere af de nævnte
ydelser i henhold til erstatningsloven.

Tilsvarende synspunkter kan anføres med
hensyn til ydelser og legater fra mangfoldige
private stiftelser og institutioner, som har
til formål at afhjælpe trang.

Selv om ydelser fra det offentlige af social
karakter således efter det anførte må siges
i almindelighed at være undergivet ind-
komstbeskatning, skal der dog nævnes to
betydende ydelser fra det offentlige af særlig
social karakter, som ikke skal medregnes i
den skattepligtige indkomst, nemlig de i
boligstøtteleven omhandlede huslejetilskud,
jfr. lovens § 93, og de i afsnit V i udskriv-
ningsloven for skatteåret 1960-61 omhand-
lede børnetilskud, jfr. lovens § 44.

Man skal på den anden side bemærke, at
det offentliges uddelinger af studielegater
ud fra et investeringssynspunkt kan sam-
menlignes med de tilskud, som det offentlige
i tidens løb har ydet til erhvervslivets fremme,
eksempelvis tilskud til grundforbedringer,
forbedringer af landbrugets driftsbygninger
m. v. Sådanne tilskud vil imidlertid nor-
malt være skattepligtige for modtagerne.

Det er derfor klart, at en gennemførelse
af skattefritagelse i almindelighed for stu-
dielegater vil kunne fremkalde ønsker om
skattefrihed for andre ydelser og legater fra
det offentlige og private institutioner, som
vanskeligt lader sig tilbagevise.

Hertil kommer, at en fritagelse for be-
skatning af studielegater vil kunne føre til,
at studerende opnåede fritagelse for beskat-
ning af den del af deres øvrige indtægter,
som modsvarer størelsen af det skattefri
mindstebeløb. Således ville eksemplvis
lønindtægter, der indtjenes af studerende
skatteydere, kunne blive fritaget for be-
skatning i videre omfang end lønindtægter
indtjent af andre skatteydere.

Man har overvejet, om en eventuel skattefritagelse for studielegater bør begrænses, således at fritagelsen alene omfatter legater, med hvis uddeling det offentlige har indsigt. Herved skulle der kunne opnås tilstrækkelig sikkerhed for, at skattefritagelsen alene kommer til at omfatte de legater, om hvis karakter af studielegater der ikke kan herske tvivl, ligesom der skulle være de fornødne garantier for, at alene sådanne legatmodtagere, som opfylder de betingelser af studiemæssig og økonomisk karakter, som almindeligvis må stilles ved uddeling af offentlige støtte-midler, kan opnå skattefritagelse. Udvalget har imidlertid trods de anførte synspunkter ikke anset det for rimeligt at undtage de private legater, på hvis uddeling det offentlige ikke har nogen indflydelse, fra en eventuel skattefritagelse, idet en sådan begrænsning af skattefritagelsen kan forekomme vilkårlig. Endvidere vil man formentlig ved at undtage de private legater fra skattefritagelsen til en vis grad borttage initiativet til at oprette legater til studieformål fra de personer, der nok vil stifte legater, men ikke ønsker at lade legaterne undergive det offentliges administration. Det bemærkes yderligere, at den indledningsvis omtalte i praksis indrømmede delvise skattefritagelse for visse formålsbestemte legater ikke ses at være begrænset til offentlige legater.

Udvalget skal endelig bemærke, at såfremt studielegater ønskes gjort skattefrie, vil en bestemmelse herom kunne indføjes i ligningslovens § 7, der indeholder en opregning af en række indkomstarter, der ikke vil være at medregne til den skattepligtige indkomst.

Om de *fiskale* virkninger af en skattefritagelse for studielegater vil det være vanskeligt at udtale sig med fuld sikkerhed, idet det for Studenterundersøgelsen foreliggende materiale ikke indeholder oplysninger om sammensætningen af de enkelte studerendes skattepligtige indkomst. Studenterundersøgelsens statistiske medarbejdere har imidlertid foretaget visse beregninger, der synes at vise, at provenutabet ved en skattefritagelse for studielegater for så vidt angår de af undersøgelsen omfattede ca. 10 700 studerende for skatteåret 1959-60 ville blive af en størrelsesorden på ca. 350 000-450 000 kr.

C. Ændring af lov om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere, således at studerende undtages fra ordningen.

Ifølge lov nr. 168 af 7. juni 1958 (jfr. nu lovbekendtgørelse nr. 262 af 22. juni 1960) om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere, der trådte i kraft med virkning fra og med 2. halvår af skatteåret 1958-59, påhviler det unge ikke-forsørgere enten at foretage indskud på særlige opsparingskonti eller at svare tillægsskat til staten. De pågældende skatteydere kan altså frit vælge enten at foretage indskud på opsparingskonti eller at svare tillægsskat.

Lovens bestemmelser finder anvendelse på personer, der ved begyndelsen af det pågældende skatteår opfylder følgende betingelser:

1. er fuldt skattepligtige til staten,
2. ikke er fyldt 25 år den nærmest forudgående 1. januar og
3. ved skatteberegningen ikke skal stilles som familieforsørgere.

Indskudet på opsparingskonto for ikke-forsørgere andrager for hvert skatteår samme beløb som den indkomstskat til staten, det påhviler den skattepligtige at udrede, dog højst 2 000 kr.

Tillægsskatten udgør 25 pct. af det for det pågældende skatteår fastsatte indskudsbeløb.

Såfremt indkomstskatten til staten for det pågældende skatteår udgør under 100 kr., skal den skattepligtige hverken foretage indskud eller svare tillægsskat.

Ved indgåelse af ægteskab bortfalder pligten til at udrede tillægsskat, for så vidt angår de skatteterminer, der falder efter ægteskabets indgåelse.

Selvstændige erhvervsdrivende og skatteydere, der definitivt forlader landet, kan af fin ansministeren fritages for at udrede tillægsskat.

Indskud på en opsparingskonto for ikke-forsørgere skal forblive indestående, indtil kontohaveren er fyldt 30 år. De indskudte beløb kan dog kræves udbetalt inden dette tidspunkt, såfremt kontohaveren indgår ægteskab. Hvis en kontohaver godtgør, at han driver selvstændig erhvervsvirksomhed, kan finansministeren tillade, at de indskudte beløb frigives, ligesom finansmini-

steren kan tillade udbetaling i tilfælde, hvor kontohaveren definitivt forlader landet.

I modsætning til, hvad der gælder for så vidt angår selvstændige erhvervsdrivende, er der ikke hjemmel i loven til i almindelighed at fritage studerende for indskudsbeløb og tillægsskat, ligesom der ej heller er hjemmel til at frigive tidligere indbetalte indskudsbeløb i tilfælde, hvor vedkommende skatteyder agter at påbegynde et studium. Der vil dog i medfør af lovens § 11, jfr. statsskattelovens § 37, være mulighed for studerende for at opnå nedsættelse eller eftergivelse af tillægsskatten i de tilfælde og i samme omfang, hvori der meddeles bevillingsmæssig lempelse i indkomstskatten til staten.

Studenterundersøgelsen (jfr. side 184) indeholder nogle oplysninger om betydningen af tillægsskatten for de studerende. De t fremgår heraf, at ca. 12 pct. af samtlige studerende ikke-forsørgere ved Københavns universitet er kommet ind under lovens ordning. Denne gruppe er betydelig større end den tilsvarende gruppe ved Aarhus Universitet og de øvrige højere læreanstalter. Studenterundersøgelsen kan ikke belyse, hvordan fordelingen mellem dem, der har valgt at foretage opsparring, og dem, der har valgt at udrede tillægsskat, kan tænkes at være for samtlige studerende, men det fastslås, at tillægsskatten er af yderst ringe betydning.

Selv om der således ikke på dette område synes at foreligge noget større problem for de studerende, har udvalget af hensyn til de studerende, der dog kommer ind under lovens ordning, ment, at det bør overvejes, om der kunne være grund til at undtage studerende fra ordningen, dels således at der åbnes mulighed for personer, der agter at påbegynde et studium, for efter ansøgning at få frigivet tidligere indbetalte indskudsbeløb, dels således at der åbnes en almindelig adgang for de studerende til efter ansøgning at opnå hel eller delvis fritagelse for at svare tillægsskat i studietiden.

Udvalget vil finde det rimeligt, at unge ikke-forsørgere, der agter at påbegynde et studium ved en højere læreanstalt, kan få *frigivet de indbetalte opsparingsbeløb*. Man henviser herved til den adgang, der forelig-

ger i så henseende for unge, der indgår ægteskab eller påbegynder selvstændig erhvervsvirksomhed. Begrundelsen for, at de unge i sidstnævnte tilfælde kan få udbetalt opsparingsbeløbene, er formentlig navnlig, at der i reglen vil være betydelige udgifter forbundet med stiftelse af hjem — herunder eventuelt til indskud ved erhvervelse af bolig - og med etablering af selvstændig erhvervsvirksomhed. Men også unge, der påbegynder et langvarigt studium, har god brug for de opsparede midler til afholdelse af de med gennemførelsen af studiet forbundne omkostninger, og det forekommer åbenbart rimeligt, at de beløb, de unge selv har opsparet, frigives til anvendelse til dette formål.

Man vil derfor anse det for rimeligt, at der foretages en ændring af loven om en opsparingsordning for ikke-forsørgere, således at der for så vidt angår skatteydere, der påbegynder et studium ved en højere læreanstalt, tilvejebringes lovhjemmel for, at der *efter derom i hvert enkelt tilfælde indgivet andragende* vil kunne ske frigivelse af indskudsbeløb.

Spørgsmålet om *fritagelse for tillægsskat* i studietiden for studerende ved de højere læreanstalter vil være af mindre betydning, såfremt der gennemføres en nedslagsregel for studerende i overensstemmelse med det af udvalget udarbejdede udkast. Det bemærkes herved, at efter loven om en opsparingsordning for ikke-forsørgere sammenholdt med udskrivningsloven for skatteåret 1960-61 vil skalaindkomster på under 3 800 kr. være fritaget for tillægsskat. I medfør af nedslagsreglen vil en studerende i København med en skattepligtig indkomst på 5 300 kr. opnå et nedslag i den skattepligtige indkomst på 1 700 kr., således at indkomsten nedsættes til 3 600 kr., og altså kommer under grænsen for påligning af tillægsskat.

Udvalget har imidlertid drøftet, om der bør foreslås en videregående adgang til fritagelse for tillægsskat for studerende ved de højere læreanstalter end den fritagelse, der ville være en følge af en gennemførelse af nedslagsreglen, eventuelt således, at de studerende helt fritages for tillægsskat i studietiden.

Det er til støtte herfor af nogle af udvalgets medlemmer bl. a. gjort gældende, at

tillægsskatten betegner en forøgelse af skattebyrden og derfor må forventes at medføre den uheldige virkning, at de studerende i øget omfang må påtage sig erhvervsarbejde for at skaffe de fornødne midler til udredelse af skatten. For så vidt et af motiverne til lovens gennemførelse har været at søge at opmuntre de unge til at foretage opsparring af deres indkomster og derved søge at neddæmpe de unges pengeforbrug til mindre nyttige anvendelser, synes dette motiv også at støtte et forslag om, at studerende helt undtages fra ordningen, da de studerende i almindelighed ikke råder over midler af en sådan størrelse, at de har mulighed for at foretage opsparring. Endelig er det synspunkt blevet anført, at en investering i et studium må anses for et lige så anerkendelsesværdigt formål som en investering i en selvstændig erhvervsvirksomhed, således at det vil være nærliggende i analogi med den for de selvstændige erhvervsdrivende gældende adgang til fuldstændig fritagelse også at fritage de studerende helt for tillægsskat.

Enkelte medlemmer af udvalget har ud fra de anførte betragtninger foreslået, at der tilvejebringes hjemmel for ved lov *generelt* at fritage samtlige studerende for at svare tillægsskat.

Det er heroverfor fra anden side i udvalget blevet fremholdt, at der næppe er tilstrækkelig anledning til *i almindelighed* at fritage de studerende for at udrede tillægsskat i studietiden. En sådan generelt virkende bestemmelse om fritagelse for tillægsskat er således ikke gennemført for selvstændige erhvervsdrivende. Da det alene er den i studietiden nedsatte erhvervsevne, der kan motivere skattemæssige begunstigelser for de studerende, bør fritagelse for tillægsskat endvidere kun hjemles for indtægter, som svarer til et rimeligt udgiftsbudget, og som — under forudsætning af gennemførelse af nedslagsreglen — i kraft af denne ville blive fritaget for tillægsskat. Der kan derfor være spørgsmål om, *såfremt en nedslagsregel ikke gennemføres*, at åbne adgang for *ad bevillingsmæssig vej* at indrømme fritagelse for tillægsskat for studerende, hvis skala-indkomst ligger under en vis lavere indkomstgrænse, som skønmæssigt kan ansættes til 5 500 kr. For at undgå en for brat stigning i skatteudskrivningen for de

studerende, hvis indkomster ikke væsentligt overstiger den nævnte indkomstgrænse, synes det dog rimeligt at åbne adgang til bevillingsmæssigt at lempe tillægsskatten for studerende med skala-indkomster mellem 5 500 kr. og 7 000 kr., således at det ifølge loven pligtige tillægsskattebeløb nedsættes som følger:

Er skala-indkomsten

over 5 500 kr., men ikke over 6 000 kr.,	nedsættes tillægsskatten med 75 pct
over 6 000 kr., men ikke over 6 500 kr.,	nedsættes tillægsskatten med 50 pct.
over 6 500 kr., men ikke over 6 950 kr.,	nedsættes tillægsskatten med 25 pct.

D. Fradragsret for indskud i opsparingsordninger til studieformål.

Af de studerendes repræsentanter i udvalget er der fremsat ønske om, at der udarbejdes forslag til bestemmelser, der lemper beskatningen for unge, der med henblik på senere påbegyndelse af et studium påtager sig erhvervsarbejde i et kortere åremål for derved at kunne opsparere de til finansiering af studiet fornødne midler.

Det er i denne forbindelse af landbrugsministeriets repræsentant i udvalget blevet fremhævet, at en opsparingsordning med skattelettelser vil være af særlig betydning for de studerende ved landbohøjskolen, hvor der findes en talrig repræsentation for den kategori af studerende, som før påbegyndelsen af studiet gennem erhvervsarbejde har opspareret en mindre formue med henblik på studiet. Herom henvises til det foran side 40 anførte.

Forinden man redegør for det udkast til en opsparingsordning, som man har udarbejdet til imødekomme af ønsket om skattelettelser for unge, der selv sparer op med henblik på et studium, skal man omtale nogle i gældende skattelovgivning hjemlede opsparingsordninger, der har særlig interesse i denne forbindelse, idet de åbner mulighed for visse, omend begrænsede, skattelettelser for opsparinger foretaget både af de studerendes forældre m. fl. og af de studerende selv.

*Opsparingsordninger, der har børne-
forsørgelse til formål.*

I henhold til § 20 i lov nr. 150 af 28. maj 1958 om beskatningen af renteforsikringer m. v. („renteforsikringsloven“) kan finansministeren tillade, at fradragsret efter regien i lovens § 1, stk. 1 d, også skal indrømmes for indskud i opsparingsordninger, der udelukkende har alderdoms- eller familieforsørgelse til formål, såfremt dette formål skønnes tilbørligt sikret gennem båndlæggelse af de indskudte midler. I tilladelsen kan fastsættes, at indestående i den pågældende opsparingsordning ikke skal medregnes i den skattepligtige formue, og at renter, der tilskrives, ikke skal medregnes i den skattepligtige indkomst.

Efter lovens § 1, stk. 1 d, kan fradraget i den skattepligtige indkomst ikke overstige 1 000 kr. årlig for familieforsørgere og 600 kr. for andre skattepligtige. Men indenfor samme beløbsgrænser skal også rummes fradragsretten for beløb, der af den skattepligtige er anvendt til de i § 1, stk. 1 d, i øvrigt opregnede formål, såsom til kapitalforsikring, syge-, invaliditets- og ulykkesforsikring samt til indskud på de nedenfor omtalte kapitalbindingskonti.

I medfør af renteforsikringslovens § 20 er der for en række pengeinstitutter meddelt godkendelse bl. a. af opsparingsordninger, der har børneforsørgelse (børneopsparingskonti) til formål.

I skattedepartementets cirkulære af 11. februar 1960 er der givet oplysning om indholdet af de nærmere regler for disse børneopsparingskonti, af hvilke regler følgende skal fremhæves.

Udover den begrænsede fradragsret for indskud er der fastsat formueskattefrihed for de indestående beløb og fritagelse for indkomstskat af tilskrevne renter under den aftalte opsparingsperiode.

Der kan kun oprettes én børneopsparingskonto for hvert barn, og indskud på kontoen, der må lide på barnets navn, kan under ordningens beståen kun foretages af den person, der har oprettet kontoen. En konto kan kun oprettes af en af barnets forældre eller bedsteforældre. Med naturligt slægtskabsforhold sidestilles adoptivforhold, stedbarnsforhold og plejeforhold. Såfremt indskyderen afgår ved døden, kan dog indskyderens ægtefælle eller barnet selv træde i

den oprindelige indskyders sted. Er barnet trådt i den oprindelige indskyders sted, får barnet selv fradragsret, såfremt det er selvstændig skatteansat, medens i andre tilfælde fradragsretten tilkommer den, med hvem barnet er sambeskattet.

Der er intet til hinder for, at samme person opretter en konto for hvert af sine børn eller børnebørn, men der sker ikke herved nogen udvidelse af fradragsretten for indskud.

Der kan for hvert af indskyderens regnskabsår på hver konto indskydes indtil 2 000 kr. og i alt højst 15 000 kr. på hver konto.

Kontoen skal være forsynet med påtegning om, at indestående, herunder også tilskrevne renter, ikke kan hæves, før barnet opnår en forud fastsat alder, der skal være mindst 14 år og højst 21 år. Båndlæggelsen skal i alle tilfælde fastsættes til mindst 7 år fra kontoens oprettelse. Af disse regler, hvorfra der ikke kan dispenseres, følger, at en konto ikke kan oprettes for et barn over 14 år.

Efter bindingsperiodens udløb kan kontohaveren frit hæve de indestående beløb uden at blive indkomstbeskattet af nogen del af udbetalingen. Renter, der tilskrives efter bindingsperiodens udløb, skal medregnes i den skattepligtige indkomst, ligesom de på kontoen indestående beløb herefter skal medregnes i den skattepligtige formue.

Kapitalbindingskonti.

I henhold til renteforsikringslovens afsnit II kan indskud foretages på særlige kapitalbindingskonti i danske pengeinstitutter. Indskud på kapitalbindingskonti kan fradrages ved indkomstopgørelsen indenfor den i lovens § 1, stk. 1 d, fastsatte grænse på 1 000 kr. for forsørgere og 600 kr. for andre skatteydere.

De vigtigste regler for indskud på disse konti er følgende.

En skattepligtig kan kun oprette én konto for hvert regnskabsår. Ægtefæller, der er sambeskattet, kan dog oprette hver sin konto.

Det første indskud i et regnskabsår skal andrage mindst 100 kr., og der kan i et regnskabsår i alt indskydes højst 1 000 kr. på hver konto.

Kontohaveren kan til enhver tid hæve på en kapitalbindingskonto under overholdelse af pengeinstituttets opsigelsesbestemmelser, men hæver han af de indskudte beløb i løbet af de 5 regnskabsår, der følger nærmest efter indskudsåret, skal det hævdede beløb medregnes i den skattepligtige indkomst for det regnskabsår, hvori udtrækket har fundet sted. Først når der er forløbet 5 år, regnet fra indskudsårets udløb, kan de foretagne indskud hæves uden indkomstbeskatning.

De omtalte ordninger med børneopsparingskonti vil kunne benyttes af forældre, der ønsker at foretage opsparing med henblik på at tilvejebringe det økonomiske grundlag for, at deres børn senere kan gennemføre et studium.

På tilsvarende måde vil ordningen med kapitalbindingskonti kunne benyttes af unge, der selv vil spare op med henblik på påbegyndelse af et studium.

De omtalte ordninger giver dog kun i begrænset omfang skattemæssige begunstigelser for opsparing til studieformål.

For det første er de beløb, der kan indskydes, af temmelig begrænset størrelse. Navnlig vil det maksimumsbeløb på 600 kr., som en ung ikke-forsørger årlig kan indskyde på en kapitalbindingskonto med ret til fuldt fradrag i den skattepligtige indkomst være utilstrækkeligt til, at han indenfor et kortere åremål ved benyttelse af denne ordning vil kunne opspare et beløb, der blot tilnærmelsesvis er af en sådan størrelse, at han vil kunne gennemføre et studium ved hjælp af de således opsparede midler.

Endvidere synes den i loven hjemlede fradragsret for maksimalt 1 000 kr. årlig for forsørgere og 600 kr. for ikke-forsørgere at være for begrænset, når henses til, at fradragsretten indenfor disse beløbsgrænser foruden indskud på børneopsparingskonti og indskud på kapitalbindingskonti også omfatter udgifter til f. eks. kapitalforsikring og sygeforsikring. Af disse udgifter vil navnlig udgifter til sygeforsikring være almindeligt forekommende hos de fleste skatteyder.

Endelig er det udvalgets opfattelse, at den bindingsperiode på 5 år, som er gældende for indskud på kapitalbindingskonti, hvis skatteyderen vil undgå indkomstbeskatning af hævdede beløb, vil være til hinder for,

at unge, som vil spare op til studieformål, med nogen større fordel kan drage nytte af ordningen til dette formål, idet en skatteyder, der påbegynder et studium inden for et tidsrum af 1 eller 2 år efter oprettelsen af kapitalbindingskontoen, først vil kunne hæve indskudsbeløbet uden skattemæssige virkninger, når han er midt i eller ved afslutningen af studiet.

Som det vil fremgå af det anførte, er de skattemæssige lettelser, der kan opnås ved benyttelse af de omtalte ordninger, efter udvalgets formening af så stærkt begrænset betydning, at det må stille sig tvivlsomt, om de vil blive benyttet i nævneværdigt omfang til opsparing til studieformål.

Udvalget har derfor imødekommet forslagsstillernes ønske om, at der søges udarbejdet udkast til en opsparingsordning med skattelettelser for *unge, der foretager opsparing i studieøjemed*. For så vidt angår *forældre*, som måtte ønske at foretage opsparing med henblik på børns studier, mener udvalget derimod ikke, at der bør søges udarbejdet udkast til yderligere opsparingsordninger med skattelettelser, idet det er udvalgets opfattelse, at en støtte til forældrene gennem skattemæssige lempelser mest hensigtsmæssigt ville kunne gives gennem en ret til et vist fradrag i den skattepligtige indkomst for bidrag, som forældrene måtte yde til børnene i studietiden. Man skal herom henvise til det nedenfor under F. omtalte udkast.

Udvalget har overvejet muligheden af gennem en udbygning af reglerne om kapitalbindingskonti, navnlig ved en forhøjelse af det fradragsberettigede indskudsbeløb, at søge udformet en ordning med skattelettelser for unge, der agter at foretage opsparing til studieformål. Man har imidlertid ikke fundet denne ordning anvendelig, bl. a. under hensyn til, at det kontrolapparat, der nødvendigvis må opbygges til sikring af, at opsparingsbeløbene anvendes til studieformål, næppe lader sig indpasse i en så relativt enkel opsparingsordning som ordningen med kapitalbindingskonti. Hertil kommer endvidere, at medens den sidstnævnte ordning omfatter samtlige skattepligtige personer, bør en ordning med opsparing til studieformål formentlig begrænses til personer i de yngre aldersklasser, hvor adgangen til at foretage opsparing til

studieformål med skattelettelse kan være rimeligt begrundet. Man skal endelig bemærke, at en ordning, der hjemler ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for væsentlig større beløb end ved ordningen med kapitalbindingskonti, næppe kan tænkes gennemført uden et krav om, at skatteyderen skal have foretaget en egentlig opsparing af samme størrelse som de beløb, for hvilke der begæres fradrag. At der ikke stilles krav om, at en skattepligtig skal have opsparet et beløb af samme størrelse som det på en kapitalbindingskonto indskudte beløb, hænger formentlig netop sammen med, at adgangen til med fradragsret at foretage sådanne indskud er begrænset til ret beskedne beløb.

Udvalget har derfor diskuteret andre muligheder for opbygning af en opsparingsordning til studieformål med skattelettelse. Det er udvalgets opfattelse, at en sådan **ordning** mest hensigtsmæssigt lader sig udforme med den i 1957 gennemførte lov om investeringsfonds, jfr. lovbekendtgørelse nr. 340 af 10. december 1958, som forbillede, idet man tænker sig en ordning gående ud på *skattefrihed for beløb, der henlægges til særlige konti, studieopsparingskonti*, på hvilke der kan trækkes efter påbegyndelsen af et studium til afholdelse af omkostningerne til den studerendes underhold og til bestridelse af de egentlige studieudgifter i det tidsrum, studierne normalt står på.

Man er naturligvis klar over, at formålet med loven om henlæggelse til investeringsfonds er et ganske andet end en ordning med skattefri henlæggelser til studieopsparingskonti. Man har imidlertid ment, at den i investeringsfondsloven benyttede teknik med de af formålet nødvendiggjorte modifikationer og afvigelser i det store og hele lader sig anvende ved en ordning med henlæggelser til studieopsparingskonti.

Med udarbejdelsen af udkast til en sådan ordning har udvalget i øvrigt tilstræbt, at der skabes mulighed for, at unge skattefrit vil kunne henlægge en kapital af en sådan størrelse, at de, såfremt ordningen udnyttes fuldtud, har en rimelig udsigt til at kunne gennemføre et studium ved en højere læreanstalt ved hjælp af de henlagte midler.

Grundlaget for ordningen må bestå i regler om skattefritagelse for foretagne henlæggelser i henlæggelsesåret, om binding i

et passende tidsrum af henlæggelserne, om passende maksimums- og minimumsgrænser for de årlige henlæggelser, om kontrol med, at henlæggelserne anvendes i overensstemmelse med formålet, om beskatning af de frigivne beløb i udbetalingsårene, samt særlige regler om efterbeskatning i tilfælde, hvor henlæggelser til studieopsparingskonti ikke benyttes til formålet. Idet udvalget i øvrigt henviser til det i slutningen af dette afsnit optagne udkast til lov om henlæggelse til studieopsparingskonti, skal man i det følgende gøre nærmere rede for udvalgets overvejelser vedrørende de spørgsmål, der er behandlet ved udformningen af det nævnte udkast.

Hvilke skattepligtige skal kunne foretage henlæggelser til studieopsparingskonti?

Udvalget har overvejet, om en adgang til at foretage henlæggelser til studieopsparingskonti bør stå åben for alle skattepligtige uden hensyn til alder, idet der forekommer eksempler på, at en person først i en mere fremrykket alder påbegynder et studium.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at selvom sådanne undtagelsestilfælde forekommer, vil behovet for at kunne foretage henlæggelser til studieopsparingskonti dog utvivlsomt være størst for skatteydere i de yngre år. I de fleste tilfælde påbegyndes et studium ved en højere læreanstalt umiddelbart efter bestået studentereksamen. Ofte påbegyndes et studium dog først, efter at den pågældende i nogle år har virket i et erhverv. For sådanne skatteydere vil en ordning med skattefri henlæggelser til studieopsparingskonti kunne være af betydning. For skatteydere, der har nået en mere moden alder, vil der derimod i almindelighed næppe være så stort behov for at kunne foretage henlæggelser til studieopsparingskonti, selvom de pågældende skulle tænke på at påbegynde et studium, idet de vil have haft indtægtsgivende erhverv i en længere årrække, ligesom de normalt vil have oppebåret større indtægter end yngre skatteydere. Man lægger endvidere afgørende vægt på, at aldersgrænsen for at kunne foretage henlæggelser til studieopsparingskonti ikke sættes så højt, at der i realiteten ville blive åbnet

en generel adgang til med ret til skattefri- tagelse at hensætte beløb til studier, som på forhånd må antages aldrig at ville blive gennemført. En så vid adgang til at fore- tage henlæggelser ville kunne give an- ledning til misbrug af ordningen. Af de anførte grunde mener man, at alders- grænsen bør fastlægges således, at ord- ningen alene vil kunne benyttes af skatte- ydere, der i en forholdsvis ung alder ønsker at foretage opsparring med henblik på et studium. Dette hensyn anser man for tilgodeset derved, at adgangen til at fore- tage henlæggelser til studieopsparingskonti begrænses til skattepligtige personer *under 30 år*.

Et spørgsmål, der naturligt melder sig i forbindelse med spørgsmålet om, hvilke skatteydere der bør kunne foretage hen- læggelser til studieopsparingskonti, er, om der bør fastsættes nogen begrænsning i *antallet af indkomstår, for hvilke henlæggelser skal kunne foretages*. Efter formålet med henlæggelsesordningen er der ikke anled- ning til, at skatteydere, der i en ganske ung alder begynder at foretage henlæggelser, skal kunne fortsætte hermed hvert år, indtil de fylder 30 år. Det må være tilstrækkeligt, at henlæggelser kan foretages for et så stort antal indkomstår, at en skatteyder vil kunne opspare en kapital af en til op- fyldelse af formålet passende størrelse. Udvalget finder det — også for at forenk- le kontrollen — rimeligt, at adgangen til skattefrit at foretage henlæggelser til stu- dieopsparingskonti begrænses til maksimalt *8 indkomstår*. Disse behøver ikke nød- vendigvis at være sammenhængende.

Til hvilke formål og af hvilke studerende skal henlæggelserne kunne benyttes 1

I overensstemmelse med tanken bag henlæggelsesordningen bør henlæggelser til studieopsparingskonti alene kunne anvendes til dækning af de til den pågældende skatte- yders underhold fornødne omkostninger, derunder egentlige studieudgifter, i det tidsrum, hvori den pågældende må anses som studerende (om begrebet studerende se nærmere nedenfor).

Udvalget har ikke anset det muligt og i øvrigt ej heller fornødent at søge foretaget nogen præcis afgrænsning af de omkost-

ninger, hvortil henlæggelserne vil kunne anvendes, idet udvalget som nedenfor nærmere omtalt foreslår, at der i studie- tiden i almindelighed højst vil kunne frigives 6 000 kr. om året, og at de fri- givne beløb i almindelighed bør udbetales i månedlige rater med lige store beløb. Herved mener man, at der sættes sådanne grænser for de studerendes dispositionsfri- hed med hensyn til henlæggelserne, at man vil have tilstrækkelige garantier for, at midlerne må antages i hvert fald i over- vejende grad at ville blive anvendt til det almindelige underhold og til afholdelse af de egentlige studieudgifter.

Hvad angår den *kategori af studerende*, som bør kunne få adgang til at benytte hen- læggelser til studieopsparingskonti, mener man med samme begrundelse som frem- hævet tidligere under omtalen af ned- slagsreglen at måtte foreslå, at anvendelses- området begrænses til studerende, der følger et studium af mindst 2 års normal varighed ved en højere læreanstalt.

Det må være en forudsætning for, at en studerende kan opnå frigivelse af de til studieopsparingskonti henlagte midler, at han ved erklæring fra vedkommende lære- anstalt godtgør, at han forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de for det pågældende studium gæl- dende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde. Om begrundelsen for denne betingelse henvises til det i dette kapitels afsnit A under omtalen af nedslagsreglen anførte om den tilsvarende betingelse for, at en studerende vil kunne opnå nedslag i den skattepligtige indkomst.

Maksimum og minimum for de årlige hen- læggelser til studieopsparingkonti.

Der bør kun være adgang til indenfor visse grænser at foretage skattefri henlæ- ggelser til studieopsparingskonti med den deraf følgende nedsættelse af den skatte- pligtige indkomst for henlæggelsesåret.

Udvalget har indgående drøftet spørgs- målet om, hvordan *maksimum* for de årlige henlæggelser bør fastsættes. Efter invester- ingsfondsordningen kan der maksimalt henlægges 15 pct. af overskud af selv- stændig erhvervsvirksomhed i henlæggelses-

året. Der er enighed i udvalget om, at maksimum for henlæggelser til studieopsparingskonti bør fastsættes som en bestemt del af den skattepligtige indkomst, idet det overvejende antal af de skatteydere, som kan tænkes at ville benytte en studieopsparingsordning, vil være lønmodtagere. I øvrigt har formålet med henlæggelser til studieopsparingskonti ikke som ved henlæggelser til investeringsfonds nogen direkte tilknytning til driften af en selvstændig erhvervsvirksomhed.

Det er blevet gjort gældende, at maksimum for de årlige henlæggelser til studieopsparingskonti bør sættes relativt højt, idet det kan forekomme, at en skatteyder i et enkelt år ved at påtage sig erhvervsarbejde i betydeligt omfang kan henlægge et betragteligt beløb til et studium, som enten påbegyndes eller fortsættes umiddelbart efter udløbet af henlæggelsesåret. Der er bl. a. henvist til, at det ikke er ualmindeligt, at lægestuderende i et enkelt år under studiet kan indtjene betydelige beløb med henblik på anvendelse til dækning af udgifterne i den resterende del af studietiden.

Heroverfor er imidlertid blevet fremholdt, at hvis der åbnes mulighed for skattefrit at henlægge betydelige beløb, vil man kunne benytte ordningen til at unddrage sig progressionen i indkomstbeskatningen. Tænker man sig f. eks., at en skatteyder, der et enkelt år har en skattepligtig indkomst på 20 000 kr., med ret til fradrag i den skattepligtige indkomst kunne henlægge et beløb på 15 000 kr. til studieopsparingskonto, ville skatteprogressionen givetvis blive illusorisk. Ganske vist foreslår udvalget som nedenfor nærmere omtalt, at udbetalingerne i studietiden af henlæggelsesbeløbene skal medregnes i den skattepligtige indkomst. Men da det i almindelighed må antages, at indtasterne under studiet vil være af ringe størrelse, vil de skatter, der pålignes som følge af medregningen af udbetalingerne af henlæggelserne i den skattepligtige indkomst kunne være ubetydelige i sammenligning med skattebesparelsen i henlæggelsesåret, og såfremt den af udvalget udarbejdede nedslagsregel tænkes gældende samtidig med en henlæggelsesordning, vil misforholdet være endnu grellere.

Udvalgets overvejelser er konkluderet i, at det må anses for rimeligt, at maksimum

for de årlige henlæggelser fastsættes til 50 pct. af den skattepligtige indkomst, dog således, at der højst vil være adgang til at henlægge et beløb af 6 000 kr.

Som tidligere anført taler praktiske hensyn for, at der fastsættes et *minimum* for de årlige henlæggelser til studieopsparingskonti. En ordning med skattefrie henlæggelser til studieopsparingskonti må nødvendigvis medføre et ret kompliceret administrationsapparat, og en henlæggelse bør derfor udgøre et vist mindstebeløb, for at dette apparat skal kunne sættes i funktion. Man mener, at mindstebeløbet for de årlige henlæggelser til studieopsparingskonti bør fastsættes til 500 kr. ligesom ved investeringsfondsordningen.

Skal henlæggelsesbeløbene være opsparet?

I forbindelse med overvejelserne vedrørende fastlæggelsen af maksimum og minimum for de årlige henlæggelser til studieopsparingskonti har man indgående drøftet, om det bør gøres til en betingelse for at foretage skattefrie henlæggelser til studieopsparingskonti, at de pågældende skatteydere i de indkomstår, henlæggelserne vedrører, skal have foretaget *en opsparring af samme størrelse som henlæggelserne*, eller udtrykt på anden måde, at såvel privatforbrug som henlæggelsesbeløb skal kunne rummes inden for den skattepligtige indkomst i henlæggelsesåret.

En sådan betingelse er ikke opstillet ved investeringsfundsordningen. I den i 1957 afgivne betænkning (nr. 171) af udvalget til undersøgelse af spørgsmål om skattefrie afskrivninger, skattefrie henlæggelser til investeringsfonds og opgørelse af varelagre er bl. a. henvist til, at gennemførelsen af et sådant krav om opsparring yderligere ville belaste de myndigheder, der skal føre kontrol med investeringsfondsordningen, og at krav om opsparring ikke er opstillet i andre lande, hvor investeringsfondsordninger er gennemført. Det pågældende udvalg fandt derfor ikke tilstrækkelig anledning til at foreslå bestemmelse derom, selv om der i og for sig i udvalget har været sympati for tanken.

På det heromhandlede område, hvor spørgsmålet angår skattefrie henlæggelser til studieopsparingskonti, synes gode grunde derimod at tale for, at der må stilles krav

om opsparing. Der synes således ingen rimelighed i, at en skatteyder, som modtager beløb som arv eller gave, skulle kunne henlægge sådanne erhvervelser til studieopsparingskonti med den virkning, at han opnår et fradrag i den skattepligtige indkomst, uden at han til gengæld for den deraf følgende nedsættelse af skatterne behøver at foretage nogen som helst indskrænkning i sit forbrug. Det må herved erindres, at ordningen kun omfatter yngre skatteydere, og at det formentlig ikke sjældent vil forekomme, at forældre eller bedsteforældre vil foretage gaveoverdragelser til børn eller børnebørn, måske netop med henblik på, at disse senere kan påbegynde og gennemføre et studium. Da disse erhvervelser i forvejen er fritaget for indkomstbeskatning for modtageren, ville det forekomme urimeligt, om erhvervelserne ved at blive henlagt til studieopsparingskonti yderligere skulle kunne udnyttes til at skaffe modtageren et fradrag i den skattepligtige indkomst. Et sådant fradrag ville i øvrigt også kunne opnås ved henlæggelse til studieopsparingskonti af midler hidrørende fra en allerede i forvejen bestående formue.

Man skal endvidere henvise til, at det ifølge den nu udløbne lov om præmiering af opsparing, jfr. senest lovebekendtgørelse nr. 247 af 25. juli 1958, var en betingelse for at opnå præmien på 15 pct. af det på præmieindskudskonto indsatte beløb (der kunne maksimalt indsættes 2 000 kr. årlig), at der af den skattepligtige indkomst i indskudsåret var opsparet et beløb af mindst samme størrelse som indskudet på kontoen.

At der ikke kræves opsparing ved investeringsfundsordningen kan næppe tages som argument for, at et sådant krav ej heller bør stilles ved en ordning med henlæggelser til studieopsparingskonti. Investeringsfundsordningen kan alene benyttes af skattepligtige personer m. fl., der driver selvstændig erhvervsvirksomhed. Der er her tale om bestående virksomheder, og der må derfor efter en forhåndsbedømmelse antages at være en overvejende sandsynlighed for, at de til investeringsfunds henlagte beløb vil blive anvendt til formålet med henlæggelsen, nemlig forlods afskrivning på senere anskaffelser af driftsmidler til virksomheden. Ved en ordning med henlæggelser til studieopsparingskonti stiller det sig derimod

langt mere usikkert, om det formål, hvortil henlæggelserne tænkes anvendt, nogen sinde vil blive realiseret. Dette gælder navnlig i tilfælde, hvor henlæggelsen foretages af en skatteyder, der endnu ikke har påbegyndt et studium. Dette usikkerhedsmoment synes afgjort at tale for, at en skatteyder ikke bør kunne skaffe sig en skattemæssig fordel ved at henlægge et beløb til studieopsparingskonto, medmindre skatteyderen har lagt det bånd på sin dispositionsfrihed over sine indtægter, som en opsparing betyder.

Hertil kommer, at der ved opbygningen af et hidtil uprøvet henlæggelsesinstitut som det omhandlede, der ej heller ses at være gennemført i noget af de fremmede lande, hvorfra udvalget har indhentet oplysninger, formentlig bør udvises en vis forsigtighed.

Det er anført, at et krav om opsparing vil belaste ligningsmyndighederne, idet disse skal foretage en prøvelse af, om der af årets indkomst er foretaget den fornødne opsparing. Det er dog udvalgets opfattelse, at de undersøgelser, der må foretages af ligningsmyndighederne til konstatering af, om en henlæggelse til studieopsparingskonto kan rummes inden for den skattepligtige indkomst, i almindelighed ikke vil blive alt for omfattende, da det må antages, at ordningen overvejende vil blive benyttet af skatteydere, formentlig fortrinsvis lønmodtagere, hvis indkomst- og formueopgørelser vil være af relativt enkel karakter.

Spørgsmålet om båndlæggelse af henlæggelser til studieopsparingskonti.

Udvalget mener, at der bør stilles krav om *fuld båndlæggelse* af foretagne henlæggelser til studieopsparingskonti, således at der, så længe henlæggelserne henstår urørte, ikke kan finde overdragelse, pantsætning eller andre retshandler sted vedrørende de båndlagte beløb, ligesom de ej heller kan gøres til genstand for kreditorforfølgning, bortset fra konkurstilfælde.

Man har herved navnlig haft for øje, at henlæggelserne skal anvendes til dækning af udgifterne til den pågældende skatteydere underhold m. v. i studietiden, hvor han normalt må antages at være uden erhvervsindtægter af større betydning. Det må derfor anses for rimeligt, at det gennem båndlæggelse sikres, at der er midler til

stede, når studiet på et senere tidspunkt påbegyndes.

Endvidere har man lagt vægt på, at der bør træffes foranstaltninger til at sikre betalingen af den indkomstskat, der efter forslaget skal erlægges, såfremt foretagne henlæggelser til studieopsparingskonti ikke benyttes til deres formål inden for de frister, der foreslås herfor.

Man skal endelig henvisе til, at størstedelen af de skatteydere, der kan tænkes at ville benytte henlæggelsesordningen, formentlig ikke fører regnskab, og at man ved investeringsfundsordningen har krævet fuld båndlæggelse af de henlagte beløb for ikke-regnskabsførende skatteydere.

Med hensyn til *formen for båndlæggelsen* mener udvalget, at båndlæggelsen ligesom ved investeringsfundsordningen, skal finde sted i form af *kontant indskud på spærret konto i et pengeinstitut*. Man tænker sig endvidere — ligeledes i overensstemmelse med investeringsfundsordningen — at de på studieopsparingskonti i banker og sparekasser indskudte beløb skal forrentes af pengeinstitutterne efter de af disse herom fastsatte regler. Tilskrevne renter kan hæves i overensstemmelse med pengeinstitutternes bestemmelser herom.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om, *hvornår båndlæggelsen skal være etableret*.

Man har overvejet, om man som fastsat ved investeringsfundsordningen skulle kræve, at indskud på studieopsparingskonto skulle være foretaget inden udløbet af fristen for indgivelse af selvangivelse for det indkomstår, henlæggelsen vedrører. Bl. a. under hensyn til, at udvalget som nedenfor omtalt regner med, at en henlæggelse til studieopsparingskonto kan benyttes allerede 3 måneder efter udløbet af henlæggelsesåret, har man imidlertid ment at måtte rykke fristen for foretagelse af indskud frem, således at indskud skal være foretaget inden henlæggelsesårets udløb. Man har endvidere ment, at der for de kategorier af skatteydere, der kan benytte ordningen, kan være behov for, at de i løbet af hele henlæggelsesåret kan foretage indskud. Eksempelvis vil det for studerende, der kun har erhvervsarbejde i sommerferietiden, være praktisk, at de straks efter indtægten erhvervelse kan indskyde et beløb på en studieopsparingskonto.

Frister for benyttelsen af henlæggelser til studieopsparingskonti.

Udvalget har overvejet, om der bør fastsættes tidsfrister for, hvornår foretagne henlæggelser til studieopsparingskonti *kan* tages, henholdsvis *skal* være taget i brug.

Hvornår kan henlæggelserne tages i brug?

Efter investeringsfundsordningen kan investeringsfondshenlæggelser først tages i brug efter forløbet af et år, regnet fra båndlæggelsens foretagelse. Udvalget har drøftet, om der bør fastsættes en tilsvarende frist for benyttelsen af henlæggelser til studieopsparingskonti, idet det er blevet fremhævet, at det ikke forekommer rimeligt, at den skattepligtige skal kunne anvende en foretagen henlæggelse i umiddelbar tilknytning til henlæggelsens foretagelse. Hvis der ikke stilles krav om en passende bindingsperiode, kunne ordningen benyttes som et middel til at opnå skatteudjævning. Ud fra det synspunkt, at formålet med indførelsen af adgang til at foretage skattefri henlæggelser til studieopsparingskonti er at fremme lysten hos de unge til selv at foretage opsparing af de nødvendige midler til påbegyndelse eller fortsættelse af et studium, har det imidlertid fra visse sider i udvalget været anført, at en for lang frist for anvendelsen af de foretagne henlæggelser kan hæmme denne opsparingslyst hos de unge. Der er herved bl. a. henvist til, at der forekommer adskillige tilfælde, hvor studerende påtager sig erhvervsarbejde en kortere tid af året, f. eks. i sommerferietiden, og opnår gode indtægter for derved at skaffe sig midler til fortsættelse af studierne. Såfremt henlæggelser til studieopsparingskonti først kunne benyttes efter en periode på et år efter henlæggelsesårets udløb, ville ordningen praktisk taget være uden betydning for sådanne studerende. Udvalget er ved en afvejelse af det således anførte kommet til det resultat, at det må være tilstrækkeligt at kræve, at en henlæggelse til studieopsparingskonto ikke kan benyttes, førend der er forløbet 3 måneder efter udløbet af henlæggelsesåret.

Som tidligere omtalt kan henlæggelser til studieopsparingskonti kun anvendes til afholdelse af omkostningerne til underhold m. v. i den tid, hvor kontohaveren er aktivt

studerende ved en højere læreanstalt, og studieaktiviteten skal dokumenteres ved en erklæring fra læreanstalten. Da der må påregnes at ville forløbe en vis tid, efter at en kontohaver har påbegyndt et studium, førend læreanstalten vil kunne udtale sig om den pågældendes studieaktivitet, foreslår man endvidere, at en henlæggelse til studieopsparingskonto tidligst kan benyttes 3 måneder efter, at kontohaveren har påbegyndt et studium ved en højere læreanstalt.

*Hvornår skal henlæggelserne
være taget i brugl*

Foruden den lige omtalte frist for anvendelsen af henlæggelser til studieopsparingskonti må der gælde en frist, inden hvilken de foretagne henlæggelser skal være benyttet. Efter investeringsfondsordningen skal investeringsfondshenlæggelser være anvendt inden 10 år efter udløbet af henlæggelsesåret.

Udvalget har ment, at en tilsvarende frist på 10 år må være passende, for så vidt angår henlæggelser til studieopsparingskonti. Man finder det dog rimeligt, at der gives finansministeren bemyndigelse til at dispensere fra fristen i tilfælde, hvor det skyldes skatteyderen utilregnelige årsager, f. eks. langvarig sygdom, at anvendelse af henlæggelsen ikke har fundet sted inden fristens udløb.

*Fremgangsmåden ved opnåelse af frigivelse til
studieformål af henlæggelser til
studieopsparingskonti.*

Henlæggelser til studieopsparingskonti skal som tidligere omtalt anvendes til dækning af kontohaverens underhold m. v. i det tidsrum, hvori han må anses som studerende. Udvalget finder det hensigtsmæssigt, at afgørelserne af spørgsmålet, om betingelserne for frigivelse til studieformål af henlæggelser til studieopsparingskonti er til stede, træffes af en særligt dertil udpeget institution på grundlag af særlige anmeldelser, der af kontohaverne indgives til vedkommende institution. Udvalget kunne tænke sig „Dansk Studiefond“ som ad-

ministratør af en ordning med henlæggelser til studieopsparingskonti. Man har underhånden forelagt spørgsmålet for Dansk Studiefond, der ikke på forhånd har stillet sig afvisende heroverfor. Nærmere forhandlinger herom har udvalget dog ikke anset sig for beføjet til at indlede.

Når betingelserne for frigivelse af til studieopsparingskonti henlagte midler konstateres at være til stede, skulle da frigives det beløb, der ønskes anvendt for det kommende år, regnet fra tidspunktet for anmeldelsens indgivelse, dog således at der i almindelighed højst kan frigives 6 000 kr. årlig. Et beløb af denne størrelse, eventuelt sammen med legatstøtte eller indtægter ved erhvervsarbejde i mindre omfang, må antages for den kategori af studerende, på hvilke denne opsparingsordning fortrinsvis tager sigte, at ville være tilstrækkeligt til at dække udgifterne ved 1 års studium. Når man har ansat det maksimale frigivelsesbeløb væsentlig højere end de nødvendige årlige udgifter for en ugift udeboende studerende, henholdsvis ca. 4 260 kr. i hovedstaden og ca. 3 840 kr. i Århus, jfr. 1. del, kap. VII, beror det på, at den gruppe af studerende, der her er tale om, ofte vil være noget ældre og have forsørgerbyrder.

Ved at begrænse adgangen til at få frigivet henlæggelserne som anført opnås, at der hvert år foretages en prøvelse af, om betingelserne for frigivelse, derunder navnlig om kontohaveren er aktivt studerende, er til stede. Til sikring af, at de frigivne beløb virkelig anvendes til dækning af det løbende forbrug i studietiden, foreslås det endvidere, at beløbene i almindelighed skal udbetales i lige store månedlige rater. Da der ikke kan bortses fra, at der kan forekomme tilfælde, hvor de nævnte begrænsninger er for stramme, måtte der formentlig tillægges Dansk Studiefond beføjelse til, hvor omstændighederne taler derfor, at frigive et større beløb end 6 000 kr. for et år og at tillade anden udbetalingsmåde end månedlige rater.

Det bemærkes endelig, at henlæggelser til studieopsparingskonti vedrørende et tidligere skatteår af kontrolmæssige hensyn bør benyttes i deres helhed, før henlæggelser vedrørende et senere skatteår kan tages i anvendelse.

Beskatning i tilfælde, hvor henlæggelser til studieopsparingskonti benyttes i overensstemmelse med de herom gældende regler.

Der er fuld enighed i udvalget om, at der ikke bør gennemføres en ordning, der hjemler ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for henlæggelser til studieopsparingskonti, uden at udbetalingerne i studietiden af de henlagte midler undergives indkomstbeskatning. En skattefritagelse for udbetalingerne fra studieopsparingskonti i studietiden ville kunne anses som udtryk for en tilslutning til princippet om en almindelig adgang til amortisation af uddannelsesudgifter, der under leveomkostninger, over skatterne, et princip, om hvis rigtighed og navnlig praktiske gennemførlighed udvalget må nære stærk tvivl. Ganske vist vil indtægterne i forbrugsårene, hvor studierne står på, normalt antages at være så små, at en medregnen til den skattepligtige indkomst af udbetalingerne fra studieopsparingskonti næppe vil medføre en forøgelse af skattebyrden af væsentlig betydning i sammenligning med den skattelettelse, der opnås i henlæggelsesårene. Dette forhold er ikke udtryk for en anerkendelse af amortisationstanken, men blot for en indkomstudjævning, der også kendes på andre områder inden for skattelovgivningen. Eksempelvis kan nævnes den i § 12 i lovbekendtgørelse nr. 285 af 7. juli 1960 om særlig indkomstskat m.v. hjemlede ret til, at den særlige indkomst, i stedet for at blive belagt med særlig indkomstskat, kan fordeles over 3 skatteår med en tredjedel for hvert skatteår. At en eventuel samtidig gennemførelse af en nedslagsregel for studerende vil kunne medføre hel eller delvis skattefrihed for udbetalingerne fra studieopsparingskonti, kan efter udvalgets opfattelse ej heller ses som et udtryk for amortisationstanken. Den af nedslagsreglen følgende lempelse i beskatningen af udbetalingerne betegner blot en særlig form for skattelempelse for skatteydere, der på grund af, at de følger et studium, har nedsat erhvervsevne.

Beskatning i tilfælde, hvor henlæggelser til studieopsparingskonti ikke benyttes i overensstemmelse med de herom gældende regler.

Efter det af udvalget udformede udkast skal henlæggelser til studieopsparingskonti

normalt være benyttet inden 10 år efter udløbet af henlæggelsesåret. Der opstår derfor et særligt spørgsmål om, hvilke virkninger der skal indtræde, hvis henlæggelserne ikke er benyttet inden denne frist. Endvidere kan der være spørgsmål om, hvorvidt der bør indtræde særlige virkninger, hvis henlæggelserne benyttes på anden måde end til dækning af omkostninger til underhold m. v. i studietiden.

At foretagne henlæggelser til studieopsparingskonti ikke er anvendt inden 10-års fristens udløb, kan skyldes forskellige årsager, f. eks. at skatteyderen definitivt opgiver at påbegynde et studium, eller at han definitivt afbryder et allerede påbegyndt studium. Er henlæggelserne ikke benyttet inden fristens udløb, bør der efter udvalgets formening finde en indkomstbeskatning af henlæggelserne sted.

Efter investeringsfondsordningen skal i tilfælde, hvor investeringsfondshenlæggelser ikke benyttes rettidigt, det ikke anvendte beløb med tillæg af 5 pct. for hvert år fra henlæggelsesårets udløb og indtil fristens udløb medregnes i den skattepligtige indkomst for det indkomstår, hvori fristen udløber.

For så vidt angår henlæggelser til studieopsparingskonti, der ikke benyttes inden fristens udløb, vil man foretrække, at beskatningen sker ved en efterbeskatning for de skatteår, i hvilke der er indrømmet skattefrihed for de foretagne henlæggelser. Det er herved udvalgets synspunkt, at den skatteyder, der ikke anvender en henlæggelse til studieopsparingskonto inden fristens udløb, f. eks. fordi han har opgivet at gennemføre et studium, bør stilles på en sådan måde, at han ikke opnår nogen skattemæssig fordel af henlæggelsen. Dette synspunkt synes mest konsekvent at måtte føre til, at der foretages en efterbeskatning af det ikke anvendte beløb gennem en forhøjelse af den skattepligtige indkomst for henlæggelsesåret med det pågældende beløb. Det vil være rimeligt, at skatteyderen kommer til at forrente den opnåede skattecredit, og man kunne derfor tænke sig, at skatteefterbetalingen bør forrentes med 5 pct. simpel årlig rente for tiden fra udgangen af det skatteår, efterbetalingen vedrører. Det til den foretagne henlæggelse svarende båndlagte beløb bør tjene til sikring for

skattekravet og bør ikke kunne forlanges udbetalt, før dette krav er fyldestgjort.

Særlige omstændigheder kan tale for, at en foretagen henlæggelse til studieopsparringskonto frigives inden 10-års fristens udløb. Hvis skatteyderen således inden fristens udløb definitivt opgiver at påbegynde et påtænkt studium, f. eks. fordi han ikke består studentereksamen, eller definitivt afbryder et påbegyndt studium, fordi han ikke består en deleksamen, synes det rimeligt, at ikke anvendte henlæggelser frigives. For sådanne tilfælde bør der tillægges finansministeren bemyndigelse til at frigive foretagne henlæggelser inden 10-års fristens udløb på betingelse af, at der sker efterbeskatning efter samme regler som ovenfor anført.

I tilfælde, hvor en skatteyder, der har foretaget henlæggelser til studieopsparringskonti, dør eller går konkurs, bør der ligeledes ske efterbeskatning af ikke anvendte henlæggelser efter de anførte regler, dog at der ikke i disse tilfælde bør beregnes noget rentetillæg, da den bristende forudsætning for henlæggelsen her ikke kan tilregnes skatteyderen.

Udvalget har drøftet, om der bør foreskrives sanktioner af pønalt karakter for tilfælde, hvor henlæggelser til studieopsparringskonti *benyttes på anden måde* end til dækning af omkostninger til underhold m. v. i studietiden. Der vil formentlig ikke helt kunne bortses fra, at det kan forekomme, at en skatteyder umiddelbart efter

at have påbegyndt et studium og opnået frigivelse af et henlæggelsesbeløb afbryder studiet og opretter en selvstændig erhvervsvirksomhed, til hvis drift de frigivne midler derefter anvendes. Udvalget anser dog ikke særlige sanktioner for påkrævet i disse tilfælde under hensyn til, at Dansk Studiefonds forudgående prøvelse af, om betingelserne for frigivelse af henlæggelserne er til stede, normalt må antages at indeholde en tilstrækkelig garanti mod misbrug, og at de frigivne beløb som foreslået skal medregnes til den skattepligtige indkomst for det indkomstår, hvor udbetalingerne finder sted.

Administration af en studieopsparringssordning.

Udvalget er klar over, at indførelse af en ordning med henlæggelser til studieopsparringskonti vil kræve et ret kompliceret administrationsapparat. Det drejer sig navnlig om kontrol med, at betingelserne for henlæggelserne er til stede, om forretningsgangen med hensyn til båndlæggelse, om konstatering af om betingelserne for anvendelse af henlæggelserne er til stede, og om forretningsgangen ved frigivelse af båndlagte midler. Disse spørgsmål har udvalget ikke anset det for nødvendigt at komme nærmere ind på, idet de fornødne bestemmelser herom må kunne fastsættes administrativt af finansministeren.

I overensstemmelse med de anførte synspunkter har udvalget udarbejdet omstående udkast til en ordning med henlæggelser til studieopsparringskonti:

Udkast til lov om henlæggelse til studieopsparingskonti.

§ 1. Henlæggelse til studieopsparingskonto i overensstemmelse med de i denne lov givne regler kan fradrages i den skattepligtige indkomst for det indkomstår, for hvilket henlæggelse foretages („henlæggelsesåret"), jfr. dog § 4, stk. 2.

Stk. 2. Henlæggelse til studieopsparingskonto kan første gang foretages for det indkomstår, der danner grundlaget for skatteansættelsen for skatteåret 19 . . .

§ 2. Berettiget til at foretage henlæggelse til studieopsparingskonto er alle skattepligtige personer, der ved udgangen af henlæggelsesåret ikke er fyldt 30 år.

Stk. 2. Henlæggelse til studieopsparingskonto kan kun foretages for i alt 8 indkomstår.

§ 3. Henlæggelser til studieopsparingskonti kan kun anvendes til dækning af de til den pågældendes underhold fornødne omkostninger, derunder egentlige studieudgifter, i det tidsrum, hvori den pågældende må anses som studerende, jfr. stk. 2.

Stk. 2. Som studerende anses enhver, der følger et studium af mindst 2 års normal varighed ved en højere læreanstalt, og som ved erklæring fra vedkommende læreanstalt godtgør, at han forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de for det pågældende studium gældende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde.

Stk. 3. Finansministeren bestemmer efter forhandling med undervisningsministeren, hvilke læreanstalter der skal anses som højere læreanstalter, jfr. stk. 2.

§ 4. Henlæggelsen kan andrage indtil 50 pot. af den skattepligtige indkomst i henlæggelsesåret, dog højst et beløb af 6 000 kr., og skal mindst andrage 500 kr.

Stk. 2. Fradrag i den skattepligtige indkomst for henlæggelse til studieopsparingskonto er betinget af, at der af den skattepligtige indkomst i henlæggelsesåret er opsparet et beløb af mindst samme størrelse som det til studieopsparingskonto henlagte beløb. Opsparing anses kun for foretaget i det omfang, hvori den skattepligtige indkomst i henlæggelsesåret overstiger privatforbruget i dette. Til privatforbruget henregnes også beløb, der anvendes

til erhvervelse af ikke-formueskattepligtigt løsøre, der efter dets almindelige beskaffenhed tjener til personlig nytte og behagelighed, såsom husligt indbo, kunstgenstande m. v.

§ 5. De beløb, der ønskes henlagt, skal af skatteyderen i løbet af henlæggelsesåret indsættes på en i en dansk bank eller sparekasse oprettet spærret konto. Kontoen skal betegnes „studieopsparingskonto". Kontoen skal bære påtegning om skatteyderens navn og adresse samt om hans regnskabsår.

Stk. 2. Indskud på en studieopsparingskonto forrentes af vedkommende pengeinstitut. Tilskrevne renter kan hæves i overensstemmelse med de af vedkommende pengeinstitut fastsatte regler herom.

Stk. 3. Renter, der tilskrives i henlæggelsesåret, og som indestar på kontoen ved henlæggelsesårets udløb, betragtes som yderligere indskud på kontoen.

Stk. 4. Umiddelbart efter udløbet af henlæggelsesåret giver vedkommende pengeinstitut Dansk Studiefond meddelelse om kontoens indestående ved henlæggelsesårets slutning.

§ 6. Begæring om fradrag i den skattepligtige indkomst for den i et indkomstår foretagne henlæggelse til studieopsparingskonto skal fremsættes overfor de skatteliggende myndigheder samtidig med indgivelse af selvangivelsen. Begæringen, der udfærdiges i en af finansministeren fastsat form, skal være ledsaget af en attest fra vedkommende pengeinstitut, udvisende kontoens indestående ved indkomstårets slutning.

§ 7. En henlæggelse til studieopsparingskonto kan ikke benyttes, før der er forløbet 3 måneder regnet fra udløbet af henlæggelsesåret og tidligst 3 måneder efter, at konto-haveren har påbegyndt et studium af den i § 3 omhandlede art.

Stk. 2. Henlæggelsen skal være anvendt inden 10 år efter udløbet af henlæggelsesåret. Denne frist kan efter derom indgivet andragende i det enkelte tilfælde forlænges af finansministeren, når den pågældende på en efter finansministerens skøn tilfredsstillende måde godtgør, at det skyldes ham

utilregnelige årsager, at anvendelse ikke har fundet sted inden fristens udløb.

Stk. 3. Har en skattepligtig foretaget henlæggelse til studieopsparingskonto for flere indkomstår, skal henlæggelsen vedrørende et givet indkomstår først kunne benyttes, når tidligere henlæggelser er benyttet fuldt ud.

§ 8. Når en kontohaver ønsker helt eller delvis at anvende en henlæggelse til det i § 3 omhandlede formål, må han indgive anmeldelse herom til Dansk Studiefond, der behandler anmeldelsen.

Stk. 2. Finansministeren fastsætter efter forhandling med undervisningsministeren de nærmere forskrifter for denne anmeldelse, og hvilke bevisligheder der skal medfølge, herunder de nærmere regler for formen og indholdet af den i § 3, stk. 2, omhandlede erklæring, og hvilke retningslinier der af læreanstalterne vil være at lægge til grund for afgivelsen af erklæringen.

Stk. 3. Når det ved anmeldelsens behandling er konstateret, at betingelserne for anvendelsen er til stede, frigiver Dansk Studiefond af de på studieopsparingskonto, jfr. § 5, indskudte midler det beløb, der ønskes anvendt for det kommende år, regnet fra tidspunktet for anmeldelsens indgivelse. Der kan dog højst frigives 6 000 kr. om året. Det frigivne beløb udbetales i månedlige rater med lige store beløb. Hvor omstændighederne taler derfor, kan Dansk Studiefond dog frigive et større beløb samt tillade anden udbetalingsmåde.

Stk. 4. De frigivne beløb skal medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst for det indkomstår, hvori beløbene udbetales.

Stk. 5. Vedkommende pengeinstitut giver efter nærmere af finansministeren fastsatte regler meddelelse til de skattelignende myndigheder om foretagne udbetalinger af de på studieopsparingskonti indskudte beløb.

§ 9. Er en foretagen henlæggelse til studieopsparingskonto ikke eller ikke fuldt ud benyttet til de i § 3 omhandlede formål inden udløbet af den i § 7, stk. 2, nævnte frist, vil der være at foretage en efterbeskatning af det ikke anvendte beløb gennem en forhøjelse af den skattepligtige indkomst

for henlæggelsesåret med det pågældende beløb.

Stk. 2. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan finansministeren tillade, at en foretagen henlæggelse til studieopsparingskonto frigives inden udløbet af den i § 7, stk. 2, nævnte frist. I så fald vil der være at foretage en efterbeskatning af det frigivne beløb gennem en forhøjelse af den skattepligtige indkomst for henlæggelsesåret med det pågældende beløb.

Stk. 3. I de i stk. 1 og 2 omhandlede tilfælde vil skatteefterbetalingen være at forrente med 5 pct. simpel årlig rente for tiden fra udgangen af det skatteår, efterbetalingen vedrører.

Stk. 4. I tilfælde af kontohaverens død eller konkurs vil der være at foretage en efterbeskatning af ikke anvendte henlæggelser til studieopsparingskonti gennem en forhøjelse af den skattepligtige indkomst for henlæggelsesårene med de pågældende beløb.

Stk. 5. Det på studieopsparingskonto, jfr. § 5, indsatte beløb tjener til sikring af det af bestemmelserne i stk. 1-4 følgende skattekrav og kan ikke forlanges udbetalt, før dette krav er fyldestgjort.

§ 10. Overdragelse, pantsætning eller andre retshandler med hensyn til foretagne indskud på en studieopsparingskonto kan ikke finde sted, ligesom indskudene ej heller kan gøres til genstand for kreditorforfølgning, jfr. dog § 9.

§ 11. Foretagne henlæggelser til studieopsparingskonti kan ikke fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige formue.

Stk. 2. Det på en studieopsparingskonto indestående beløb medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige formue med det fulde beløb.

§ 12. Såfremt en foretagen henlæggelse til studieopsparingskonto ikke eller ikke fuldt ud af skatterådet er anset som fradragsberettiget i den skattepligtige indkomst, kan den skattepligtige inden en måned efter datoen for skatterådets afgørelse meddele, at han ønsker helt at opgive at foretage henlæggelse for det pågældende henlæggelsesår, eller at han alene ønsker henlæggelsen opretholdt i det omfang, hvori den er aner-

kendt som fradragsberettiget. I så fald vil hele det foretagne indskud på studieopsparingskonto respektive et beløb svarende til den del af henlæggelsen, der ikke er anerkendt som fradragsberettiget, kunne hæves af indskyderen. Indskyderen må ved hævingen overfor vedkommende pengeinstitut fremlægge den af skatterådet truffne afgørelse, og han fortaber ved udtrækket retten til eventuel påklage af denne.

§ 13. Finansministeren bemyndiges til

at fastsætte de nærmere regler for pengeinstitutternes og Dansk Studiefonds medvirken ved ordningen og for tilsynet med de i pengeinstitutterne oprettede studieopsparingskonti.

Stk. 2. Finansministeren fastsætter i øvrigt de nærmere regler for gennemførelsen af denne lov og bemyndiges til at afholde de hermed forbundne udgifter.

§ 14. Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.

E. Fradrag i den skattepligtige indkomst for studieomkostninger i almindelighed, og specielt for afdrag på studielån.

I gældende skattelovgivning er der ikke ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for studieomkostninger og ej heller ret til fradrag for afdrag på studielån. Skattelovgivningen hjemler i det hele taget ingen almindelig ret til fradrag for afdrag på gæld. Der er dog herved bortset fra bestemmelserne i de senere års ligningslove om adgangen til at indrømme nedsættelse i den skattepligtige indkomst i tilfælde, hvor en skatteyder første gang har etableret eller overtaget en selvstændig erhvervsvirksomhed, hvoraf han stadig er indehaver. Herom henvises til reglerne i § 27 i den for skatteåret 1960-61 gældende ligningslov.

Spørgsmålet om en tilsvarende fradragsret eller ret til afskrivning over den skattepligtige indkomst af studieomkostninger har i de senere år været genstand for en indgående debat i norske, svenske og finske akademikerorganisationer, hvor man er gået ind for, at akademikerne bør have en almindelig adgang til at afskrive deres studieomkostninger over et passende åremål efter afsluttet embedseksamen.

I Norge er debatten resulteret i gennemførelsen i 1955 af den i oversigten over udenlandsk ret i kap. III omtalte lovbestemmelse, der hjemler fradragsret for afdrag på studielån, som er optaget i Statens lånekasse for studerende ungdom.

I Sverige har et udvalg af skattelovsagkyndige undersøgt spørgsmålet om studieomkostningernes behandling i skattemæssig henseende, og dette udvalg har — som ligeledes omtalt under oversigten over udenlandsk ret — i begyndelsen af 1960 afgivet en meget omfattende betænkning om spørgsmålet: „Studiekostnader vid beskattningen“, hvilken betænkning indeholder et forslag om en vis begrænset fradragsret for afdrag på studielån.

Idet udvalget i øvrigt kan henvise til den i denne betænkning indeholdte udførlige argumentation, skal i det følgende redegøres for nogle af de synspunkter, som har været gjort gældende under spørgsmålets behandling i udvalget. Diskussionen om, hvorvidt der bør indrømmes ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for studieomkost-

ninger, har navnlig koncentreret sig om to synspunkter, investeringssynspunktet og skatteevneprincippet.

Afskrivning af studieomkostninger.

Det er gjort gældende, at samfundet i allerhøjeste grad og navnlig under den meget hastige udvikling, som for tiden foregår indenfor næsten alle videnskabens grene, må være interesseret i at bevare og øge den intellektuelle kapital. Når erhvervsdrivende foretager investeringer i materielle aktiver, maskiner, inventar og lignende driftsmidler samt bygninger og skibe til erhvervmæssig brug, indrømmes afskrivningsret på anskaffelsessummen under hensyn til den værdiforringelse, de pågældende aktiver er genstand for. En skattepligtig, som har brugt kapital til en uddannelse med henblik på senere anvendelse af uddannelsen i et erhverv, kan imidlertid også derved siges at have foretaget en investering, nemlig i et aktiv af immateriel karakter med begrænset varighed, idet aktivet kun har økonomisk værdi for den skattepligtige, så længe hans arbejdsevne vedvarer. Heraf drages den konklusion, at en sådan skattepligtig — ligesom den erhvervsdrivende, der kan afskrive på materielle aktiver — burde kunne foretage afskrivninger på de omkostninger, han har anvendt på sin uddannelse.

Ved overvejelserne over spørgsmålet om en fradragsret med hensyn til studieomkostninger må man erindre, at det er et hovedprincip i dansk skattelovgivning, der også har fundet udtryk i statsskattelovens § 6, stk. 1 a, at der i den skattepligtige indkomst alene kan fradrages driftsomkostninger, men principielt ikke etableringsudgifter. Dette princip er imidlertid i de senere år blevet gennembrudt på forskellig måde. Siden 1939 har der således kunnet foretages skattemæssige afskrivninger på det ved erhvervelsen af kundekreds (good-will) i forbindelse med køb af en erhvervsvirksomhed ydede vederlag. Endvidere kan der i henhold til ligningslovens § 13 i den skattepligtige indkomst fradrages udgifter, der er afholdt til udarbejdelse eller trykning af videnskabelige værker, der af en højere læreanstalt antages til at forsvares for doktorgraden.

Selvom der således omend på begrænsede områder indenfor gældende skattelovgivning findes bestemmelser, der synes at kunne tale for, at studieomkostninger kunne anses som sådanne etableringsomkostninger, for hvilke der kunne være spørgsmål om at indrømme en almindelig afskrivningsret ud fra et investeringssynspunkt, finder udvalget dog, at afgørende grunde udelukker en sådan slutning.

For så vidt en afskrivningsret med hensyn til studieomkostninger sammenlignes med retten til at foretage afskrivning på udgiften til vederlag for good-will, skal bemærkes, at den form for good-will, der nærmest kan sammenlignes med en uddannelse, nemlig den good-will, der skabes af en erhvervsdrivende, som selv oparbejder sin erhvervsvirksomhed, ikke kan gøres til genstand for skattemæssig afskrivning af den pågældende selv.

Når man endvidere sammenligner en studerendes omkostninger til erhvervelse af en uddannelse med en erhvervsdrivendes udgifter til anskaffelse af maskiner og inventar, må det fremhæves, at der er væsentlige forskelligheder mellem de to slags udgifter.

En maskine er i reglen genstand for fortsat værdiforringelse på grund af slid eller forældelse, således at maskinen inden for et kortere åremål må udskiftes. Ved udformningen af reglerne i afskrivningsloven (lovbekendtgørelse nr. 232 af 4. juni 1958) har man tilstræbt at åbne adgang for de erhvervsdrivende til at foretage skattefri afskrivninger på driftsmidler i takt med den værdiforringelse, som disse aktiver er undergivet. Den investering, der er foretaget i en kvalificeret uddannelse, må derimod i almindelighed anses at beholde sin værdi for den pågældendes livstid, i hvert fald hvis de ti vedligeholdes på passende måde, og værdien går først tabt på én gang, når den pågældende dør eller definitivt mister sin arbejdssevne. En uddannelse vil således normalt bevare sin økonomiske værdi 40-50 år. Det må tilmed antages, at uddannelsens værdi som indtægtskilde vil være voksende i en væsentlig del af den årrække, hvori uddannelsen vil kunne udnyttes økonomisk.

Et vigtigt problem i forbindelse med en almindelig afskrivningsret for studieom-

kostninger er spørgsmålet om fastlæggelse af afskrivningsgrundlaget.

Ved de materielle aktiver beregnes afskrivningerne efter gældende ret på grundlag af aktivets anskaffelsessum. Til anskaffelsessummen kan ikke henregnes nogen erstatning til den skattepligtige selv for hans eventuelle arbejde med anskaffelse eller konstruktion af aktivet. Til anskaffelsessummen kan ej heller medregnes den skattepligtiges leveomkostninger i den tid, da han har været beskæftiget med konstruktion af aktivet. I reglen vil det ikke volde vanskeligheder at fastlægge afskrivningsgrundlaget for et materielt aktiv. Det er det beløb, som den skattepligtige har betalt for aktivet.

Når det derimod drejer sig om afskrivningsret for studieomkostninger, vil fastlæggelsen af afskrivningsgrundlaget stille sig ulige vanskeligere.

Som påpeget side 110 i den ovennævnte svenske betænkning opstår der bl. a. følgende spørgsmål: Hvilke omkostninger skal henregnes til studieomkostninger? Skal de sædvanlige leveomkostninger — udgifter til bolig, kost og beklædning m. m. — medregnes? Skal omkostningerne beregnes på samme måde uden hensyn til, om den skattepligtige har haft erhvervsarbejde i studietiden eller ikke? Skal omkostningerne fikseres til bestemte beløb for hvert enkelt studium, eller skal de beregnes til de af de enkelte skatteydere virkelig affholdte, stærkt varierende omkostninger? Den svenske betænkning konstaterer, at hvorledes de nævnte spørgsmål end besvares, turde det være åbenbart, at det grundlag, som kan konstrueres for en afskrivningsret med hensyn til studieomkostninger, bliver af en helt anden art end det, som ligger til grund for afskrivningsretten med hensyn til maskiner o. lign.

Udvalget skal herved bemærke, at størstedelen af de med gennemførelsen af et studium forbundne omkostninger udgøres af leveomkostninger, medens kun en mindre væsentlig del udgøres af egentlige studieudgifter, såsom udgifter til bøger, undervisningsmateriel, kursusafgifter, eksamensgebyrer og studierejser. Det fremgår således af Studenterundersøgelsen (jfr. side 180), at for ugifte udeboende studerende i København udgjorde de egentlige studieudgifter i foråret 1959 gennemsnitligt kun 52 kr.

månedlig eller 12 pct. af et gennemsnitligt samlet månedligt udgiftsbudget på 434 kr. En afskrivningsret med hensyn til disse udgifter vil være uden væsentlig betydning for de studerende. Af de resterende 382 kr. udgjorde i hvert fald de 302 kr. eller ca. 70 pct. egentlige leveomkostninger, nemlig udgifter til husleje, lys, varme, kost, beklædning, kontingenter, rejser og transport samt tobaksvarer. Skulle der ud fra investeringssynspunktet gives fradragsret for disse omkostninger, ville det betyde, at man indrømmede fradrag for leveomkostninger på en måde, som ikke har noget sidestykke i skattelovgivningen i øvrigt. Dette forhold vil fremtræde særlig grelt, såfremt en væsentlig del af de egentlige studieudgifter i fremtiden måtte bortfalde.

En afskrivningsret som her omhandlet måtte i praksis forudsætte, at der fastsættes et omkostningsbeløb, som anses at være medgået til at tilendebringe den uddannelse, der i hvert enkelt tilfælde er tale om. En sådan stipulering af de med den pågældende uddannelse forbundne omkostninger måtte igen forudsætte, at der år for år iværksættes statistiske beregninger over størrelsen af de årlige omkostningsbeløb, og at der ydermere ved et samarbejde, f. eks. mellem statistisk departement, undervisningsministeriet, de højere læreanstalter samt statens ligningsråd opstilles normalbudgetter for hvert enkelt uddannelsesområde.

I et sådant normalbudget måtte der formentlig for hver enkelt skatteydere vedkommende foretages reduktion for den del af normalbudgettet, som er finansieret ved stipendier eller andre ikke-tilbagebetalingspligtige ydelser udredet af det offentlige eller af private fonds.

Dertil kommer, at en meget væsentlig del af de udgifter, som den studerende finansierer ved egne indtægter, allerede som følge af de ved skatteberegningen gældende skattefrie mindstebeløb og personfradrag, ikke bliver beskattet.

Konsekvenserne af en afskrivningsret for uddannelsesomkostninger ville i øvrigt kunne blive uoverskuelige, idet det bl. a. vil volde overordentlig store vanskeligheder at afgrænse den kreds af personer, der skulle have afskrivningsretten. Retten til at afskrive uddannelsesomkostninger over den

skattepligtige indkomst måtte antagelig omfatte enhver form for uddannelse. Endvidere ville en begrænsning af afskrivningsretten til kun at omfatte uddannelsesomkostninger, der er afholdt i tiden efter indførelsen af en sådan ret, eller en begrænsning af afskrivningsretten, hvorefter afskrivning kun ville kunne foretages af personer, der havde tilendebragt deres uddannelse efter afskrivningsrettens indførelse, forekomme urimelig. Det må endelig antages, at afskrivningsretten f. eks. også måtte tilkomme forfattere eller kunstnere, der arbejder gennem længere tid på et litterært eller kunstnerisk værk og måske må optage lån til afholdelse af leveomkostningerne under værkets udarbejdelse.

Udvalget må derfor konkludere i, at investeringssynspunktet ikke kan tages som udgangspunkt for en almindelig afskrivningsret for studieomkostninger i ovennævnte vide forstand, hverken med hensyn til den objektive afgrænsning af afskrivningsgrundlaget eller den subjektive afgrænsning af den personkreds, der skulle have afskrivningsretten.

Frdrag for afdrag på studiegæld.

Det må antages, at det er et skatteevneprincip, der ligger til grund for de gældende almindelige regler om de skattefrie mindstebeløb og personfradrag, idet hensigten hermed formodentlig har været at sikre de enkelte skattepligtige skattefrihed for et vist eksistensminimum. Det er formentlig endvidere et sådant princip, der er begrundelsen for f. eks. reglerne om børnefradrag og børnetilskud, om fradrag for indkomst ved hustrus selverhverv og for hjemmelen i statsskatte-lovens § 37 og § 28, jfr. § 23, til bevillingsmæssigt at lempe beskatningen for de enkelte skatteydere.

Ud fra et skatteevneprincip skulle der ikke på forhånd foreligge nogen hindring for at tillægge en *studiegæld* betydning ved indkomstbeskatningen. Den ovennævnte svenske betænkning indeholder side 124-49 en lang række argumenter for og imod en vis ret til fradrag for afdrag på studielån. I det følgende skal fremhæves nogle af de vigtigste af de anførte synspunkter.

For ved beskatningen at tage hensyn til

studiegæld taler for det første, at behovet for arbejdskraft med kostbare uddannelse er øget kraftigt i de senere år. Sådant arbejdskraft rekrutteres i stigende omfang fra samfundsgrupper, hvis økonomiske situation er en sådan, at studierne i Sverige helt eller i betydelig udstrækning har måttet finansieres gennem studielån. Spørgsmålet om studieomkostningernes behandling angår altså nu et relativt stort antal skattepligtige og har dermed fået øget betydning. Skattepligtige, der som følge af en kostbar uddannelse har måttet stifte gæld, har nedsat skatteevne på grund af tilbagebetalingspligten, og denne afdragsbyrde er i de senere år blevet langt føleligere som følge af progressionen i beskatningen.

Et vigtigt synspunkt er, at medens funktionærer med akademisk uddannelse tidligere havde væsentlig større indkomster end andre lønmodtagere, er der i den sidste halve snes år i Sverige sket en udjævning mellem indkomsterne for skattepligtige med kostbare uddannelse og skattepligtige uden sådan uddannelse.

Skatteydere med kostbare uddannelse er derhos ugunstigere stillet end andre skatteydere derved, at de som følge af den langvarige uddannelse får deres samlede indkomst i den arbejdsduelige alder — den såkaldte livsløn — koncentreret om et færre antal år og således rammes hårdere af progressionen end skattepligtige i almindelighed, og endvidere derved, at de skattefrie mindstebeløb og andre fradrag ikke kan udnyttes i de år, da de pågældende som følge af studierne ikke har tilstrækkelig indkomst til at udnytte de skattefrie mindstebeløb m. v.

De svenske skattelovsagkyndige gør opmærksom på, at de betydelige omkostninger ved en højere uddannelse og uvisheden om, hvorvidt de fremtidige indkomster rummer tilstrækkelig kompensation for disse omkostninger, kan bevirke, at de, der måtte overveje at skaffe sig en kostbar uddannelse, holder sig tilbage fra at påbegynde en sådan uddannelse. Indførelsen af en fradragsret kunne derfor være en stimulans til at skabe øget interesse for mere kvalificerede studier.

Mod ved beskatningen at tage hensyn til studiegæld taler efter de svenske skattelovsagkyndiges opfattelse bl. a. følgende:

Det hører til indkomstbeskatningens for-

udsætninger, at fradrag ikke bør kunne foretages for afdrag på gæld. Indkomstbeskatningen sigter på at inddrage en vis del af de skattepligtiges indkomster til fordel for det offentlige. Det er indkomsterne, som anvendes som målestok for skatteevnen. Der kan kun i meget begrænset omfang — bortset fra indrømmelse af skattefrihed for et vist eksistensminimum — tages hensyn til de skattepligtiges individuelle udgifter. Såfremt afbetaling på gæld skulle berettige til fradrag ved beskatningen, ville det være nærliggende, om de skattepligtige forsøgte at skaffe sig skattelettelse ved at optage lån til det løbende forbrug og siden anvende indkomsterne til afbetaling på lånene.

En fradragsret for afdrag på studiegæld kunne føre til krav fra andre skattepligtige om fradrag for afdrag på lån til lige så anerkendelsesværdige formål som studier.

Videre anføres, at en fradragsret for afdrag på studielån vil medføre en komplisering af selvangivelsen, en ikke uvæsentlig nytilkommende arbejdsopgave for ligningsmyndighederne samt blive en kilde til skattetvister.

De svenske skattelovsagkyndige peger endvidere på, at indførelsen af en sådan fradragsret må antages i hvert fald i et vist omfang at fremkalde en øget gældsstiftelse og at lade en begrænsning af udgifterne fremstå som mindre magtpåliggende. Fradragsretten kan videre synes at indebære en urimelighed over for dem, som — måske nødtvungent — forsøger at undgå eller begrænse gældsstiftelse. De, der optager lån, kan nemlig anses at få tilskud til afdragsbetalingen gennem den skattelettelse, som fradragsretten medfører, medens de, som undgår gældsstiftelse, ikke opnår nogen tilsvarende begunstiggelse.

Endelig anføres det, at man over for spørgsmålet om fradrag for afdrag på studiegæld kan anlægge det synspunkt, at såfremt der fra det offentliges side bør tages hensyn til det forhold, at visse personer med kostbare uddannelse tynges af studiegæld, kunne man tænke sig at tage hensyn til disse personers specielle forhold, ikke gennem en fradragsret for afdrag, men gennem direkte statstilskud til betaling af afdragene. Som begrundelse for at give støtten til personer med tyngende studiegæld den nævnte form anføres bl. a., at

bidragene kan afvej es mere direkte efter behovet i hvert enkelt tilfælde, at de økonomiske virkninger såvel for de tilskudsberettigede som for det offentlige bliver mere overskuelige end ved en fradragsret, at prøvelsen af behovet gøres enklere og mere ensartet ved at blive henlagt til et særligt dertil udpeget organ i stedet for til de med henblik på andre opgaver indrettede skattemyndigheder, og at skattetvister kunne undgås.

De svenske skattelovssagkyndiges overvejelser munder ud i, at den endelige stillingtagen til spørgsmålet om ved indkomstansættelsen at indrømme fradrag for afdrag på studiegæld nærmest må bero dels på, hvilken vægt der tillægges det samfundsmæssige behov for et større antal personer med kvalificeret uddannelse, dels på den almindelige opfattelse af, hvad retfærdighed i beskattningen kræver. I førstnævnte henseende mener de skattelovssagkyndige, at en fradragsret for afdrag på studielån kan betragtes som et værdifuldt supplement til den statslige stipendie- og låneuddeling. I sidstnævnte henseende mener man, at der efterhånden har kunnet mærkes øget forståelse for kravet om en fradragsret på en eller anden måde for afdrag på studiegæld.

Ud fra de anførte synspunkter har de skattelovssagkyndige udarbejdet det tidligere i kap. III om udenlandsk ret refererede forslag om en begrænset ret til fradrag for afdrag på statens rentefrie studielån m. v., bl. a. gående ud på, at der ydes fradrag med et beløb svarende til højst 60 pct. af det i indkomståret erlagte afdrag.

Af visse medlemmer af nærværende udvalg er der udtrykt sympati for tanken om i dansk skattelovgivning at indføre en fradragsret for afdrag på studiegæld, navnlig under hensyn til, at studielånene indtager en fremtrædende plads ved det offentliges uddeling af støttemidler til de studerende.

Man vil imidlertid pege på, at den samme grundelse for i almindelighed at indrømme skattelempelse til de skatteydere, der har måttet stifte gæld under en langvarig uddannelse, synes at kunne anføres såvel for skatteydere med en kortere uddannelsestid, som også har medført gældsstiftelse, som for skatteydere, der

har stiftet gæld ved påbegyndelse af selvstændigt erhverv.

Den omstændighed, at et betydeligt antal studerende ikke er i stand til at bekoste en højere uddannelse uden gældsstiftelse, er efter udvalgets opfattelse alene et udslag af den i samfundet herskende ulighed i indkomst- og formuefordelingen. En udligning af denne forskel alene mellem de skatteydere, der har gennemgået en højere uddannelse, forekommer ikke sagligt begrundet.

Endvidere skal anføres, at en fradragsret for afdrag på studiegæld som følge af progressionen i beskattningen vil medføre, at skatteydere med større indkomster vil blive begunstiget mere end skatteydere med mindre indkomster.

Denne indvending vil imidlertid kunne imødegås med den betragtning, der er givet udtryk for nedenfor i afsnit F under omtalen af spørgsmålet om fradrag for forældres bidrag til studerende børn, at ud fra skatteevneprincippet har den hårdest marginalt beskattede skatteyder, der har den økonomiske byrde, som et underhold af et studerende barn betegner, netop behov for den største lettelse for at kunne opnå ligestilling med den skatteyder, der har en lige så stor indtægt, men ikke har en tilsvarende forsørgerbyrde.

Det er fra anden side over for denne sidste argumentation, der også vil kunne finde anvendelse under diskussionen om fradragsret for afdrag på studielån, blevet bemærket, at et skatteevneprincip i sig selv næppe kan føre til en så vidtgående fradragsret som foreslået af de svenske skattelovssagkyndige, og som gennemført i norsk skattelovgivning. En konsekvent gennemførelse af et skatteevneprincip synes at måtte føre til, at der ved afgørelsen af, om der bør indrømmes den enkelte låntager fradragsret for betalte afdrag, bør tages hensyn til den pågældendes økonomiske forhold. Er afdragene på studiegælden af uvæsentlig betydning i forhold til den pågældendes indkomst eller formue, bør der ud fra et skatteevneprincip næppe tilstås noget fradrag i den skattepligtige indkomst. Tilståelsen af fradrag måtte ud fra dette synspunkt blive en bevillingssag.

Udvalget skal endelig bemærke, at en eventuel fradragsret for afdrag på studielån alene bør gennemføres for så vidt angår

sådanne lån, som skattemyndighederne vil kunne have indseende med, det vil i første række sige lån fra Ungdommens Uddannelsesfond og Dansk Studiefond. En bestemmelse om en sådan fradragsret ville naturligt kunne optages i de årlige ligningslove.

F. Fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres bidrag til studerende børn.

De i ligningslovens § 23 hjemlede *skattefri fradrag for børn*, der udgør 500 kr. for 1 barn og 700 kr. for hvert barn udover ét, er *uden nævneværdig betydning for forældre med studerende børn*, idet fradragene i almindelighed kun kan gives for børn, som ved begyndelsen af det kalenderår, i hvilket skatten ansættes, er under 16 år. Såfremt barnet sambeskattes med familieoverhovedet i henhold til derom fremsat begæring, kan fradraget dog også gives i tilfælde, hvor barnet ved begyndelsen af det kalenderår, i hvilket skatten ansættes, er over 16 år, men under 18 år¹⁾.

Tilsvarende begrænsninger med hensyn til børnenes alder gælder også for så vidt angår retten til *børnetilskud* i overensstemmelse med reglerne i afsnit V i udskrivningsloven for skatteåret 1960-61. Medens retten til fradrag for børn gælder uden hensyn til indkomstens størrelse, er der for børnetilskudene fastsat den begrænsning, at børnetilskud kun tilstås skatteydere, hvis skala-indkomst er under 16 000 kr. Børnetilskudene udredes i øvrigt efter 3 skalaer henholdsvis for område A, B og C (svarende til den tidligere omtalte områdeinddeling i ligningslovens § 22), således at børnetilskudet indrømmes med det største beløb for skala-indkomster under 4 000 kr. og med det mindste beløb for skala-indkomster på 15 000 kr. eller derover, men under 16 000 kr. Eksempelvis udgør i område A (Storkøbenhavn) det største børnetilskud 230 kr. årlig og det mindste tilskud 40 kr. årlig.

Efter gældende skattelovgivning indrømmes der alene forældrene ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for ydelser til studerende børn i de „unormale“ tilfælde,

hvor forældrene ikke samlever i et ægteskab.

Det vil af foranstående samt af redegørelsen i kap. II vedrørende gældende regler, der berører beskattningen af de studerende og deres forældre m. fl. fremgå, at de i gældende skattelovgivning indeholdte regler om fradrag for ydelser til børn under uddannelse, om fradrag for børn m. v. er uden praktisk betydning som indirekte støtte gennem skattebegunstigelser til forældre, som helt eller delvis finansierer deres børns studier.

I § 13 i lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling, der omfatter såvel ægtebørn som børn uden for ægteskab, idet loven fra og med ikrafttrædelsesdatoen, den 1. januar 1961, afløser lovene af 7. maj 1937 om ægtebørn og om børn uden for ægteskab, fastslås — i det væsentlige i overensstemmelse med hidtil gældende ret — forældrenes almindelige pligt til at forsørge barnet. Det bestemmes endvidere, at barnet skal forsynes, opdrages og uddannes under hensyn til forældrenes livsvilkår og barnets tarv. Opfylder en af forældrene ikke forsynelsespligten over for barnet, kan øvrigheden pålægge ham at udrede bidrag til barnets underhold. Dette gælder, uanset om moderen og faderen til et barn uden for ægteskab samlever, og for så vidt angår ægtebørn, uden hensyn til, om ægteskabet fortsat består, eller der er opnået separation eller skilsmisse.

I § 14, stk. 2 og 3, indeholdes reglerne om bidragspligtens varighed. Hovedreglen er, at bidraget bortfalder, når barnet fylder 18 år. En undtagelse herfra gælder dog med hensyn til bidrag til undervisning og uddannelse. Efter de før loven om børns retsstilling gældende regler kunne bidrag til undervisning eller uddannelse pålægges indtil barnets 21. år. Denne bidragspligt er imidlertid ifølge § 14, stk. 3, i den nævnte lov udvidet, således at bidrag til undervisning eller uddannelse kan pålægges indtil barnets 24. år. Det fremgår herom af bemærkningerne til forslaget til loven om børns retsstilling, at udvidelsen af bidragspligten

¹⁾ I den for skatteåret 1961/62 gældende ligningslov (lovbekendtgørelse nr. 402 af 20. december 1960) er **børnefradragene** ophævet. De agtes erstattet med børnetilskud, hvis størrelse vil blive fastsat i **forbindelse** med vedtagelsen af udskrivningsloven for samme skatteår.

bl. a. begrundes med, at der med de stigende krav, som samfundet stiller til kundskaber og uddannelse, forekommer stedse flere tilfælde, hvor en uddannelse, der efter barnets evner og anlæg er i høj grad på sin plads, ikke kan afsluttes inden barnets 21. år.

Der henvises i bemærkningerne til, at dette også har fundet udtryk på andre områder af lovgivningen. Således kan børnepension efter afdøde tjenestemænd efter omstændighederne udbetales til det 24. år med henblik på en offentlig godkendt uddannelse. Efter forsørgslovens § 169, stk. 5, kan der ligeledes ydes uddannelseshjælp til tidligere børneværnsele ver efter det 21. år, dog kun til det fyldte 23. år. Bemærkningerne konkluderer herefter i, at det må anses for rimeligt at skabe mulighed for bidragspålæggelse i disse tilfælde for så vidt muligt at ligestille børn, for hvis vedkommende spørgsmålet må afgøres af myndighederne, med de børn, hvis forældre efter bedste evne søger at yde børnene økonomisk støtte til gennemførelse af en rimelig uddannelse.

Forældrenes pligt til at underholde deres børn samt til at bidrage til deres undervisning eller uddannelse, derunder videregående uddannelse, er således fastslået i loven, selvom forældrene i reglen først og fremmest underholder deres børn eller bidrager til deres uddannelse på grund af det naturlige forhold mellem forældre og børn, og uden at de overvejer, hvorvidt og i hvilket omfang de er retsligt forpligtet dertil, eller i hvilket omfang underholdspligten kan fremtvinges med retslige midler. Det er formentlig til en vis grad eksistensen af denne underholdspligt, der har motiveret indførelsen i skattelovgivningen af fradragene for børn og børnetilskudene, idet de skatteydere, der har børn at forsørge, må anses at have mindre skatteevne end skatteydere, der har samme indkomst, men ikke har forsørgerpligt overfor børn.

De omtalte regler om forældrenes pligt til at underholde deres børn og bidrage til deres uddannelse og de hermed i forbindelse stående skattemæssige regler om ret til fradrag for ydelser til børnene i tilfælde af separation, skilsmisse og faktisk adskillelse, samt endelig reglerne om fradrag for børn og om børnetilskud kan synes at tale for ind-

førelse af en adgang til et vist fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres ydelser til studerende børn også i tilfælde, hvor forældrene frivilligt opfylder deres pligt til at sørge for børnenes uddannelse.

Heroverfor kan det dog gøres gældende, at der næppe ved den nye lov om børns retsstilling er sket en sådan udvidelse af forældres forsørgerpligt overfor deres under uddannelse værende børn, at udvidelsen i større omfang vil kunne spores i praksis, idet overøvrigheden efter hidtidig praksis stort set kun har approberet frivillige overskoster om bidrag til børns uddannelse, indgået mellem forældre, der har været forholdsvis velsituerede. Endvidere tør det forudsættes, at lovgivningsmagten ved udformningen af udskrivningslovens skattesatser har taget de heromhandlede forhold i betragtning.

Man skal imidlertid henvise til, at der, som det fremgår af oversigten over udenlandsk ret, i vidt omfang i udlandet indrømmes betydelige skattemæssige begunstigelser, navnlig i form af særlige fradrag i den skattepligtige indkomst, for forældre med studerende børn. Man skal endvidere pege på det i oversigten omtalte af de svenske skattelovssagkyndige udarbejdede forslag om en fradragret for studieunderstøttelse.

At forældrene her i landet rent faktisk yder en ikke ubetydelig støtte til deres studerende børn, er bekræftet af Studenterundersøgelsen. Den viser, at for 24 pct. af samtlige studerende dækker forældrenes tilskud mindst 200 kr. pr. måned eller mere end halvdelen af de studerendes månedlige udgifter.

Som det fremgår af betænkningens 1. del, kapitel V side 36, er det udvalgets opfattelse, at det ud fra almene synspunkter er naturligt, at forældrene bidrager til finansieringen af deres børns studier, for så vidt dette ikke medfører en i forhold til de pågældendes økonomiske omstændigheder urimeligt hård belastning. I den opgørelse over det samlede støttebehov for de studerende, som udvalget har foretaget, er man da også gået ud fra, at forældre, hvis ansatte indkomst overstiger et vist beløb, i almindelighed må forudsættes selv helt eller delvis at afholde omkostningerne ved børnenes studier, således at børnene ikke eller kun i begrænset omfang kan opnå støtte af offentlige midler.

Den nævnte opgørelse viser imidlertid, at der — uanset hvor man måtte trække grænserne for, i hvilket omfang det kan anses for rimeligt, at forældre støtter deres studerende børn — vil være behov for en betydelig udvidelse af den direkte offentlige støtte i form af legater og lån. Spørgsmålet bliver da, som indledningsvis nævnt i dette kapitel, om det offentliges bidrag skal ydes udelukkende som direkte støtte eller i form af en kombination af direkte støtte og skattemæssige lempelser. I sidstnævnte tilfælde vil en udvidelse af den gældende ordning med børnefradrag i form af en ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres bidrag til studerende børn efter udvalgets opfattelse være en nærliggende mulighed.

En sådan fradragsret ville først og fremmest kunne tjene til at modvirke den tendens, der ved en betydelig udvidelse af den direkte støtte vil kunne befrygtes, i retning af, at forældre, som under den hidtidige ordning ville have ydet støtte til deres studerende børn, fremtidig under den lettere adgang til legat- og lånemidler ville henvise børnene til at ansøge om at få del i disse støttemidler. Det vil næppe heller kunne udelukkes, at en sådan fradragsret vil kunne fremkalde en større støtte fra forældrene til studerende børn end den, der hidtil er ydet.

Selv om der således kan anføres tungtvejende argumenter til fordel for en vis hensyntagen ved beskattningen til de skatteydere, der i større eller mindre omfang bekoster deres børns uddannelse, må det dog fremhæves, at en støtte på denne måde kan have mindre heldige virkninger.

Der er således inden for udvalget navnlig blevet rettet den indvending mod en fradragsret for forældres bidrag, at fradragsretten vil kunne virke uretfærdigt derved, at skatteydere med højere indkomster som følge af progressionen i beskattningen vil opnå en større skattebegunstigelse end skatteydere med mindre indkomster. Heroverfor er følgende betragtning gjort gældende („Beskattningen i Danmark" af Niels Alkil, side 59): Ud fra skatteevneprincippet behøver den marginalt hårdest beskattede, der har en sådan forsørgerbyrde, den største lettelse for at komme i paritet med den skatteyder med lige så store indtægter, som ikke har den tilsvarende økono-

miske belastning. Sagt på en anden måde: Der er allerede taget hensyn til skatteevnespørgsmålet gennem skatteskalaen, og hvis man principielt er enig i, at det ville være en fejl ikke at give lempelse for børns uddannelse, er det klart, at rettelsen af fejlen — her som ved alle de andre fradrag — bør have større virkning, jo større den fejl er, som er begået.

På den anden side må det dog anføres, at et skatteevneprincip næppe i alle tilfælde uanset indkomstens størrelse kan begrunde en skattelempelse for forældre, der underholder studerende børn. Man tænke sig f. eks. to skatteydere med en skattepligtig indkomst hver på 50 000 kr. Den ene skatteyder udreder f. eks. 5 000 kr. årlig til et barns studier. Den anden skatteyder har ikke studerende børn og derfor ikke en tilsvarende udgift. I et sådant tilfælde synes et skatteevneprincip vanskeligt at kunne begrunde en fradragsret for skatteyderen med det studerende barn. Han vil stadig have et beløb på 45 000 kr. til overs til privatforbrug eller opsparing, et beløb af en sådan absolut størrelse, at man næppe med styrke synes at kunne hævde, at hans skatteevne som følge af udredelsen af bidraget på 5 000 kr. til barnets studier er blevet så væsentligt nedsat, at et fradrag på 5 000 kr. i den skattepligtige indkomst vil forekomme rimeligt. At de almindelige børnefradrag indrømmes uden hensyn til indkomstens størrelse, kan næppe anføres imod den sidstnævnte betragtning, idet man formentlig gennem børnetilskudene har søgt i hvert fald til en vis grad at skabe ligestilling med hensyn til den skattemæssige begunstigelse, som børnefradragene medfører henholdsvis for de lavere og de højere indkomster. Betragtninger over skatteevnen kan således næppe i sig selv begrunde en almindelig adgang til fradrag i den skattepligtige indkomst for forældres bidrag til studerende børn.

De på betragtninger over skatteevnen hvilende synspunkter bør dog efter nogle udvalgsmedlemmers opfattelse ikke være enerådende ved afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt der bør indrømmes forældrefradrag. Fradragsret for bidrag, der udredes i anledning af skilsmisse, separation eller faktisk adskillelse, kan ikke anses som udtryk for et udgiftsfradrag i sædvanlig forstand,

men derimod som en indkomstdeling, idet man skattemæssigt anerkender overførelse af en del af bidragyderens indkomst til beskætning hos den, der overtager og forbruger den pågældende del af indkomsten. Ved en sådan indkomstdeling spiller det ingen rolle, om der tilføres bidragyderen en større eller mindre skattemæssig fordel.

Udvalget har - - uden herved at ville tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der bør indføres en almindelig adgang til fradragsret for forældres ydelser til studerende børn — anset spørgsmålet for så betydningsfuldt, at man har fundet det rimeligt at søge udarbejdet et udkast til en sådan fradragsregel. Man skal herved også henviser til, at det fra forskellige af ordførerne for de politiske partier under den i foråret 1960 i folketinget stedfundne debat om forslaget til lov om ændring i lov om „Ungdommens Uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed blev fremhævet, at det er af afgørende betydning, at der foretages en undersøgelse af mulighederne for skattemæssige ændringer, der kan begunstige forældrene og give dem mulighed for i større omfang selv at klare udgifterne til deres børns uddannelse.

Man skal i det følgende redegøre for de spørgsmål, man har drøftet ved udarbejdelsen af det i slutningen af nærværende afsnit aftrykte udkast til en fradragsregel for forældres bidrag til studerende børn.

Udvalget har diskuteret, om skattemæssige lempelser for forældrene bør gives:

- 1) i form af *børnetilskud*,
- 2) som et *stimuleret fradrag* ved skatteberegningen ligesom børnefradraget eller
- 3) som et fradrag for de af forældrene *faktisk ydede bidrag*.

En ordning i form af *direkte børnetilskud* ville vel indebære visse fordele, bl. a. at den statsfinansielle virkning på forhånd lader sig beregne. Alligevel anser udvalget ikke en børnetilskudsordning for egnet som middel til at indrømme begunstigelser for de studerendes forældre. En sådan ordning har karakter af en socialpolitisk foranstaltning og er derfor næppe hensigtsmæssig på det område, som udvalget her behandler. Endvidere lider en sådan ordning af den skavank, at tilskudet, der måtte fastsættes til et stipuleret beløb,

ville kunne tilstås med det fulde beløb, selvom forældrene ikke havde ydet barnet et bidrag svarende til størrelsen af tilskudet. Endelig skulle tilskudene for at kunne give forældrene en virkelig effektiv støtte have en ganske betragtelig størrelse. Når imidlertid henses til størrelsen af de gældende børnetilskud, anser man det for lidet sandsynligt, at der vil kunne gennemføres en virkelig betydende børnetilskudsordning for forældre til studerende børn. I øvrigt bemærkes, at en sådan ordning kun i formen ville adskille sig fra en direkte legatstøtte til de studerende.

En ordning med stipulerede fradrag i lighed med de gældende børnefradrag er behæftet med en tilsvarende mangel som en børnetilskudsordning, nemlig at fradraget ville kunne tilstås med det fulde beløb, selvom forældrene ikke havde ydet barnet et tilskud svarende til størrelsen af fradragsbeløbet.

Udvalget vil derfor foretrække en ordning, der principielt går ud på, at der tilstås et *fradrag i den skattepligtige indkomst svarende til det bidrag, som forældrene faktisk har ydet* et studerende barn, dog kun inden for et nærmere fastsat maksimum.

Hvad angår spørgsmålet om, *hvilken kreds* en sådan fradragsregel bør omfatte, har udvalget i overensstemmelse med sit kommissorium her — ligesom i sine overvejelser vedrørende en nedslagsregel for studerende — alene beskæftiget sig med forældre til børn, som studerer ved de højere læreanstalter. Det er endvidere udvalgets standpunkt, at reglen — ligesom nedslagsreglen — burde begrænses til tilfælde, hvor det studerende barn følger et studium af mindst 2 års normal varighed. Endelig måtte det være en betingelse for opnåelse af fradraget, at den studerende kan præstere en attest fra vedkommende læreanstalt om, at han forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de for det pågældende studium gældende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde. Om det nærmere indhold af og om begrundelsen for disse begrænsninger og betingelser skal man henviser til de i afsnit A under redegørelsen for nedslagsreglen anførte synspunkter.

Udvalget har ment, at der bør fastsættes *en aldersmæssig overgrænse* for den stu-

derende, således at retten til fradrag i forældrenes indkomst for bidrag til den studerende ophører, når den studerende har opnået en vis alder. Der synes ikke at kunne anføres rimelige grunde for, at forældre, hvis børn har nået en alder, der væsentlig overstiger den alder, hvor embeds-eksamen eller anden tilsvarende eksamen normalt vil være bestået, skal kunne opnå fradrag for bidrag til børnenes studier. Understøttelse fra forældre kan i sådanne tilfælde ikke anses for at indgå i de normale forsørgelsesudgifter. Den i loven om børns retsstilling hjemlede adgang til at pålægge forældre bidrag til børns undervisning og uddannelse indtil barnets 24. år kunne tale for, at man fastsatte den aldersmæssige overgrænse ved det 24. år. I det i oversigten i kap. III over udenlandsk ret omtalte, af de svenske skattelovssagkyndige udarbejdede forslag til en fradragsret for studieunderstøttelse er overgrænsen fastsat til udgangen af det kalenderår, hvori barnet fylder 26 år. Under hensyn til, at studentereksamen her i landet normalt består i 18-19 års alderen, og at de længste studier, bl. a. som følge af aftjening af værnepligt i studietiden, selv under overholdelse af den normale studietid vil kunne trække længere ud end til det 26. år, vil man anse det for rimeligt, at den aldersmæssige overgrænse fastsættes lidt højere. Udvalget vil anse en aldersgrænse af 28 år for passende.

Udvalget har drøftet, hvorvidt det bør være en betingelse forfat bidragyderen kan opnå fradrag, at det studerende barn *ikke har midler til at bekoste sig eget underhold*. I det omfang, den studerende under studietiden har egne indtægter hidrørende fra f. eks. legater eller erhvervsarbejde, der er tilstrækkelige til bestridelse af studieomkostningerne, foreligger der for så vidt ikke behov for understøttelse fra forældrene. Under studieomkostningerne henregnes herved såvel leveomkostningerne som de egentlige studieudgifter i snævrere forstand. Det er imidlertid i udvalget gjort gældende, at det *ikke* kan anses for fornødent at fastsætte en sådan betingelse, dels under hensyn til, at fradragsretten for forældrenes bidrag som nedenfor nærmere omtalt foreslås betinget af, at bidraget medregnes til modtagerens skattepligtige indkomst, dels under hensyn til det ønskelige i en begrænsning af

de studerendes erhvervsarbejde. Ud fra fiskale hensyn skulle der derfor efter den nævnte opfattelse ikke være betænkeligheder ved at indrømme bidragyderen fradragsret, selvom modtagerens indtægter er så store, at han i og for sig er i stand til at bestride studieomkostningerne i et år uden tilskud hjemmefra. Der kan endvidere herved henvises til, at ligningslovens § 25, der indeholder reglerne om, i hvilke tilfælde en skatteyder ved skatteberegningen stilles som familieforsørger, i stk. 1, nr. 2, bl. a. bestemmer, at en skattepligtig, som har hjemmenværende børn under 18 år, stilles som familieforsørger, uden at denne forsørgerstatus er gjort betinget af, at barnet faktisk forses af den skattepligtige.

Fra anden side i udvalget er der imidlertid ytret betænkelighed ved en ubetinget adgang til fradrag for forældres bidrag til deres studerende børn, idet det er gjort gældende, at en ret for forældre til ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst af fradrage sådanne bidrag kun bør indrømmes i de tilfælde, hvor børnene har et *økonomisk behov for støtte fra forældrene*. Ved afvejelsen af, om der bør tilvejebringes lovhjælp for at indrømme ret til fradrag for bidrag til børns videregående uddannelse, bør man have den gældende bestemmelse i ligningslovens § 14, stk. 2, i erindring. Ved denne bestemmelse indrømmes der fradragsret for udgifter til udredelse af pligtmæssige løbende ydelser, såsom aftægts- og underholdsydelser, som den skattepligtige har forpligtet sig til at udrede. I tiden forud for fremsættelsen af forslaget til den for skatteåret 1958-59 gældende ligningslov var der adgang for forældre til med virkning for den skattepligtige indkomst at påtage sig forpligtelse til til deres børn, herunder studerende børn, at udrede sådanne periodiske ydelser som omhandlet i ligningslovens § 14. For at undgå misbrug ved indgåelse af aftaler, hvis hovedformål er opdeling af skattepligtig indkomst, blev der imidlertid i § 14, stk. 3, i den for skatteåret 1958-59 gældende ligningslov indsat en bestemmelse, der i realiteten udelukker, at forældre i fremtiden med skattemæssig virkning vil kunne påtage sig forpligtelser til at udrede de omhandlede ydelser til deres børn. Ved udarbejdelsen af et forslag om skattefradragsret for forældres bidrag til deres stu-

derende børn bør det derfor haves for øje, at der ikke åbnes adgang for lignende misbrug, som gav anledning til indførelsen af bestemmelsen i ligningslovens § 14, stk. 3.

Der er herefter enighed i udvalget om, at der kun bør være adgang til *indenfor et vist maksimumsbeløb* at foretage fradrag i den skattepligtige indkomst for bidrag til studerende børn. Var fradragsretten ubegrænset, ville fradragene kunne komme til at variere inden for meget vide grænser alt efter forældrenes økonomiske kår. En så vidtstrakt fradragsret ville kunne give anledning til misbrug. Thi selv om bidragene indkomstbeskattes hos modtageren, kunne velhavende skatteydere som følge af progressionen i beskatningen se en fordel i at overføre selv ret betydelige beløb til et studerende barn. Endvidere tilsiger selve formålet med fradragsretten, at der i hvert fald i det højeste bør kunne fradrages et beløb af en sådan størrelse, som svarer til de normale årlige omkostninger ved et studiums gennemførelse.

Udvalget mener ikke, at maksimum for fradraget bør sættes så højt, som studieomkostningerne for et år i almindelighed andrager. Skulle det maksimale fradrag svare til det gennemsnitlige nødvendige studieomkostningsbeløb, måtte fradraget sættes til omkring 4 000 kr. Et fradragsbeløb af denne størrelse vil imidlertid efter udvalgets opfattelse være for højt, når henses til, at fradragsbeløbet efter det af udvalget udarbejdede udkast ikke skal reduceres med indtægter, som den studerende måtte have ved legater, erhvervsarbejde eller på anden måde. Man skal endvidere henvise til, at de gældende fradragsbeløb for børn er af en sådan størrelsesorden, at den skatteletelse, der er en følge af fradraget, er af ret ringe betydning i forhold til de med et barns underhold forbundne udgifter. Udvalget vil efter et skøn over de i betragtning kommende forhold anse det for rimeligt, at det maksimale fradragsbeløb fastsættes til *for tiden 3 000 Jer.*, således at dette maksimum gælder såvel i tilfælde, hvor det studerende barn er hjemmевærende, som i tilfælde, hvor barnet er udeboende.

For de *hjemmевærende* studerende børn opstår der et særligt problem, idet understøttelsen fra forældrene i disse tilfælde i almindelighed ikke i større omfang ydes i

form af kontante bidrag, men overvejende i form af vederlagsfri kost og logi i forældrenes hjem. Man har derfor af hensyn til beregningen af det af forældrene ydede fradragsberettigede bidrag anset det for nødvendent at fastsætte et stipuleret beløb for den årlige værdi af fuld kost og logi i hjemmet. Under hensyn til, at statens ligningsråd har ansat værdien af kost og logi for medhjælperne med en månedsløn af 100 kr. og derover ved husholdning og landbrug m. v. i hovedstadsområdet til 1 980 kr. for skatteåret 1960-61, jfr. ligningsdirektoratets meddelelser januar 1960, 1. hefte, side 93, vil udvalget finde det rimeligt, at værdien af fuld kost og logi i hjemmet for studerende børn *for tiden* anses som svarende til et bidrag på 2 000 kr. årlig. Da det kan forekomme, at barnet yder delvis vederlag for kost og logi i hjemmet, bør det nævnte bidragsbeløb på 2 000 kr. i sådanne tilfælde reduceres med et til det ydede vederlag svarende beløb.

Det er udvalgets standpunkt, at det må være en betingelse for fradragsretten for forældres bidrag til studerende børn, at *et til bidraget svarende beløb skal medregnes ved opgørelsen af barnets skattepligtige indkomst*. Som følge heraf må det være en betingelse for fradragsretten, at barnet ansættes selvstændigt til skat.

Om begrundelsen for en beskatning hos modtageren af studiebidrag skal man henvise til, at den i ligningslovens §§ 10 og 11 hjemlede fradragsret for bidrag, derunder bidrag til børns undervisning og uddannelse, som i anledning af skilsmisse og separation m. v. udredes til børn, med hensyn til hvilke der påhviler bidragyderen forsørger- eller bidragspligt, er knyttet sammen med en indkomstbeskatning af bidragene hos modtageren. I medfør af statskattelovens § 7, stk. 4, skal der ganske vist ved beregningen af indkomsten for hjemmевærende børn, der er selvstændig skattepligtige, ikke medtages, hvad der ydes dem i helt eller delvis underhold af familieoverhovedet, medmindre sådant underhold er vederlag for arbejde i familieoverhovedets virksomhed eller bedrift. Da der imidlertid ikke i almindelighed hjemles fradragsret for værdien af det underhold, som familieoverhovedet yder hjemmевærende børn, synes det konsekvent ved udarbejdelsen af et forslag om en sådan

fradragsret på det her omhandlede område at betinge fradragsretten for et til værdien af underholdet i familieoverhovedets hjem svarende beløb af, at et tilsvarende beløb indkomstbeskattes hos modtageren.

Det ovenfor nævnte fradragsbeløb på 3 000 kr. er som anført tænkt som et maksimumsbeløb. Fradrag bør alene kunne indrømmes for et beløb svarende til de virkelig afholdte udgifter. Man er klar over, at det i praksis formentlig vil volde nogen vanskelighed at opgøre det faktisk ydede bidrag nøjagtigt, idet forældrene formentlig ikke i almindelighed holder nøje rede på, hvor meget hvert enkelt familiemedlem koster i husholdningen, navnlig ikke hvor der er tale om hjemmeværende børn. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at begrænsningen af fradragsretten til maksimalt 3 000 kr. i forbindelse med betingelsen om indkomstbeskatning hos barnet af et til fradraget

i svarende beløb og med den omstændighed, at fradragsretten endelig er betinget af, at barnet kan præstere en studieerklæring fra læreanstalten, i almindelighed vil være tilstrækkeligt til at hindre misbrug af ordningen. En vis kontrol med, om skatteyderen virkelig har udredt de beløb, for hvilke fradrag begæres, må naturligvis føres af skattemyndigheden, men kontrollen kan formentlig udøves ved, at i skattemyndighederne stikprøvevis indfor-; drer nærmere oplysninger om de faktisk afholdte studieomkostninger, og — om for- nødent — forlanger dokumentation for om- kostningerne.

I overensstemmelse med de anførte syns- I punkter har udvalget udarbejdet neden- stående udkast til en forældrefradragsregel. Bestemmelsen vil naturligt kunne optages i de årlige ligningslove.

Udkast til en fradragsregel for forældres bidrag til studerende børn.

Stk. 1. Ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst indrømmes der fradrag for bidrag, der i indkomståret er udredt til såvel hjemmeværende som ikke-hjemmeværende børn (det er ægtebørn, børn udenfor ægteskab for moderens vedkommende, stedbørn, adoptivbørn og plejebørn), som ved begyndelsen af det kalenderår, i hvilket skatten ansættes, ikke er fyldt 28 år, som i hele eller en del af indkomståret har opfyldt de i stk. 2 anførte betingelser for at kunne anses som studerende, og som for det pågældende skatteår skal ansættes selvstændigt til skat.

For hjemmeværende barn, der vederlagsfrit modtager fuld kost og logi i hjemmet, anses værdien af fuld kost og logi som svarende til et bidrag på 2 000 kr. Yder barnet delvis vederlag for kost og logi i hjemmet,

reduceres nævnte bidragsbeløb med et til det ydede vederlag svarende beløb.

Fradrag efter nærværende bestemmelse kan højst gives med et beløb af 3 000 kr. årlig for hvert barn.

Stk. 2. Som studerende anses enhver, der følger et studium af mindst 2 års normal varighed ved en højere læreanstalt, og som ved erklæring fra vedkommende læreanstalt godtgør, at han forbereder sig til en afsluttende eksamen i overensstemmelse med de I for det pågældende studium gældende regler og i øvrigt fremmer studiet på behørig måde.

Stk. 3. Såfremt en skatteyder foretager fradrag for bidrag i henhold til stk. 1, vil et tilsvarende beløb være at medregne ved opgørelsen af barnets skattepligtige ind- komst.

G. Udvidelse

af de ifølge § 44 i lov om afgift af arv og gave gældende regler om fritagelse for gaveafgift.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om ændring af bestemmelsen i § 44 i loven om afgift af arv og gave (lovbekendtgørelse nr. 138 af 29. april 1957), således at bestemmelsen om fritagelse for gaveafgift af underhold i yderens hjem udvides til også at omfatte bidrag, der ydes til underhold af ikke-hjemmenværende studerende børn. Om den omhandlede bestemmelse i lovens § 44 skal man henvise til redegørelsen i afsnittet ovenfor i kap. II om gældende regler, der berører beskatningen af de studerende og deres forældre m. fl.

Udvalget anser dog ikke en sådan udvidelse af bestemmelsen for fornøden under hensyn til, at afgiftsbeløbene af gaver ydet til børn er relativt små, og at man tillægger det ovenfor under F. omtalte fradrag for forældres bidrag til studerende børn langt større vægt ved overvejelserne over, hvilke foranstaltninger der kunne være spørgsmål om at foreslå til lettelse af beskatningen for de studerende og deres forældre.

Man skal endvidere bemærke, at der i skattelovskommissionens betænkning 1. del (1948) om beskatningen af indkomst og formue m. v. under afsnit V om ændringer i gaveafgiftsbestemmelserne indeholdes et udkast til en bestemmelse gående ud på fritagelse for gaveafgift, for så vidt angår udgifter i anledning af modtagerens undervisning og uddannelse indtil et beløb af 5 000 kr. årlig.

H. Adgang

til fradrag i den skattepligtige indkomst for tilskud til studentersociale formål.

Som berørt i kap. II om gældende regler, der berører beskatningen af de studerende og deres forældre m. fl., er der fra de studerendes repræsentanter i udvalget fremsat ønske om, at der indrømmes adgang for skattepligtige, der yder tilskud til studielegater og kollegiebyggeri samt andre studentersociale formål, til at fradrage tilskudene i den skattepligtige indkomst. Der er sammesteds gjort nærmere

rede for indholdet af bestemmelsen i § 8 A i ligningsloven for skatteåret 1960-61, hvor- efter der indrømmes ret til fradrag i den skattepligtige indkomst for gaver indtil et beløb af 1 000 kr. årlig til foreninger og institutioner m. v., hvis midler anvendes i almenvelgørende eller på anden måde almen- nyttigt øjemed til fordel for en større kreds af personer. Denne fradragsret er dog betinget af, at den pågældende forening m. v. er godkendt af finansministeren som beret- tiget til at modtage gaver med den virk- ning, at giveren kan fratække disse gaver ved opgørelsen af den skattepligtige ind- komst.

Skattedepartementet har hidtil i Stats- tidende offentliggjort fire fortegnelser over foreninger og institutioner, som er godkendt som berettiget til i året 1960 at modtage gaver med den nævnte virkning. Ifølge disse fortegnelser er godkendt en lang række kollegier. Eksempelvis kan nævnes Egmont H. Petersens Kollegium, Fjerde Maj kolle- giet i København, Studentergården, Eler's kollegium, Borch's kollegium, Valkendorffs kollegium, Hassagers kollegium, Regensen, Kvinderegensen, Kollegiegården og Stu- denterkollegierne i Århus. Udvalget tør for- mentlig herefter antage, at foreninger og institutioner, hvis midler anvendes til stu- denter sociale formål, i almindelighed vil blive godkendt af skattedepartementet i henhold til ligningslovens § 8 A.

Der er imidlertid bl. a. fra de studerendes repræsentanter i udvalget udtalt ønske om, at der tilvejebringes lovhjælp til en videregående adgang til fradrag for bidrag, der ydes til studentersociale formål, idet der herved navnlig er tænkt på bidrag til opførelse af studenterkollegier. Efter de ovenfor i afsnit F om fradrag for forældres bidrag til studerende børn refererede be- stemmelser i ligningslovens § 14, stk. 2, haves en sådan videregående fradragsret efter praksis for tiden kun i det omfang, bidragyderen måtte have forpligtet sig til at yde bidragene som løbende ydelser i form af en kontraktlig forpligtelse til enten at udrede et bestemt årligt beløb over en ube- stemt periode eller at udrede et årligt be- løb af en ubestemt størrelse, f. eks. en vis pro- centdel af vedkommendes årlige indtægt eller overskud af virksomhed, i et bestemt åremål, der ikke må være kortere end 10 år.

De studerende har imidlertid ønsket, at der indrømmes sådanne skatteydere, der bidrager til løsningen af studentersociale opgaver, ret til at fradrage de bidrag, der faktisk erlægges, uden at de pågældende er kontraktligt forpligtet dertil. Der er herved henvist til, at der, som det fremgår af oversigten over udenlandsk ret, visse steder i udlandet, f. eks. i Vesttyskland, Frankrig

og USA, findes en vidtgående adgang til ved indkomstopgørelsen at fradrage sådanne bidrag.

Heroverfor bør det fremhæves, at en så omfattende fradragsret som anført rummer betydelige konsekvenser for hele området af bidrag til humanitære, filantropiske, nationale, kirkelige og andre almennyttige formål.

Bilag

Torben Agersnap

STUDENTERUNDERSØGELSEN 1959

under medarbejde af

LEIF CHRISTENSEN
OVE PER HENNINGSEN, KIRSTEN RUDFELD
JAN STEHOUWER, JENS W. TROCK

KØBENHAVN
1961

Indholdsfortegnelse.	Side
A. <i>Forord</i>	137
B. <i>Oversigt over undersøgelsen</i>	139
Materialet — Antal studerende ved de højere læreanstalter — Social rekruttering — Studieforhold — Boligforhold — Tidsanvendelsen — Månedlige udgifter — Skattebyrden — Finansiering — Gæld og formue — Sammenfatningen	
C. <i>Undersøgelsens problemstilling</i>	142
D. <i>De studerende 1959</i>	144
Mænd-kvinder — Fordeling på studieretninger — Alder — Ægteskabelig stilling — Forældrenes erhverv — Forældrenes indkomst — Studentereksamen — Afbrydelser i studiet — Eksaminer i studietiden	
E. <i>Boligforhold</i>	156
Boligformer — Husleje — Ønsker om kollegieværelser — Kollegiebehov	
F. <i>Tidsanvendelsen</i>	161
Undersøgelse af tidsanvendelse — Dagsinddelingen — Oversigt over tidsanvendelsen — Undervisning og forberedelse — Erhvervsarbejdet — Alment orienterende aktiviteter	
G. <i>Forbrug</i>	176
Samlede månedlige udgifter — De forskellige udgiftsposter	
H. <i>Skatteforhold</i>	183
Den samlede beskatning — De enkelte skatter — Lempelser af skatten — Fradrag i forældrenes skattepligtige indkomst	
I. <i>Finansiering</i>	190
Erhvervsarbejde — Legater — Væsentligste finansieringsform	
K. <i>Gæld og formue</i>	198
Gældsforhold — Formueforhold	
L. <i>Sammenfatning</i>	202
Boligforhold og studiearbejde — Ægteskabelig stilling og studiearbejde — Finansieringsmåde og studiearbejde	
M. <i>Summary in English</i>	207
<i>Litteraturfortegnelse</i>	211
<i>Figurfortegnelse</i>	216
<i>Tabelfortegnelse</i>	217
<i>Bilag:</i>	
I. <i>Undersøgelsens medarbejdere</i>	221
II. <i>Materialets omfang</i>	222
III. <i>Postspørgeskema</i>	226
IV. <i>Interviewskema</i>	230
V. <i>Skatteskemaer</i>	242

A. Forord

Studenterundersøgelsen 1959 er gennemført ved Sociologisk Institut, Københavns universitet, for „Udvalget vedrørende de studerendes og videnskabsmændenes økonomiske vilkår" i forståelse med rektorerne og studenterorganisationerne ved de højere læreanstalter. Det nævnte udvalg nedsatte et underudvalg bestående af rektor, professor, dr. polit. *Carl Iversen*, rektor, professor, dr. polit. *Poul Winding* og daværende formand for Danske Studerendes Fællesråd, stud. jur. *Ole B. Thomsen* til at følge undersøgelsen. I udvalgets møder har desuden deltaget professor *O. Strange Petersen*, professor, dr. *Kaare Svalastoga* samt undersøgelsens leder og faste medarbejdere.

Undersøgelsen er gennemført under ledelse af lektor, cand. oecon. *Torben Agersnap*, Handelshøjskolen i København. Undersøgelsens første del gennemførtes på Sociologisk Institut, mens undersøgelsens senere del fortrinsvis har fundet sted på Institut for Organisation og Arbejdssociologi.

Undersøgelsens faste medarbejdere har været: Stud. mag. scient. soc. *Leif Christensen*, cand. polit. *Ove Per Henningsen*, cand. polit. *Kirsten Rudfeld*, cand. oecon. *Jan Stehouwer* og cand. polit. *Jens W. Trock*.

En mere detaljeret redegørelse for medarbejdernes arbejde i forbindelse med undersøgelsen findes i bilag.

35 studerende har efter en speciel instruktion deltaget som interviewere ved undersøgelsen, idet man dog sørgede for, at ingen kom til at gennemføre interview ved den studieretning, hvor interviewer selv var indskrevet. Desuden har en række studerende medvirket ved kodning og den videre bearbejdelse af materialet. Samtlige medvirkende studerende er nævnt i bilag.

Ved Sociologisk Institut og ved Institut

for Organisation og Arbejdssociologi har henholdsvis sekretærerne *Iris Anne Weibull* og *Inge Raun* bistået ved undersøgelsen gennem hele undersøgelsesperioden.

Det økonomiske grundlag for undersøgelsens første del er skaffet til veje gennem en bevilling fra *Ungdommens Uddannelsesfond*.

Det ville ikke have været muligt at gennemføre undersøgelsen, hvis man ikke af de højere læreanstalter og af studenterådene havde fået en så positiv modtagelse. Såvel læreanstaltnes administration som en stor del af studenterrådernes medlemmer har ydet undersøgelsen en betydelig støtte. Det har drejet sig om bistand ved gennemgang af læreanstaltnes kartoteker over de studerende, man har fået lokaler stillet til rådighed for interviews, og desuden har studenterrådsmedlemmerne fungeret som kontaktpersoner mellem de interviewede og undersøgelsens interviewere.

Efter undersøgelsens tilrettelæggelse har man fået henvendelse fra underudvalget til behandling af de studerendes og videnskabsmændenes beskatningsproblemer samt udvalget vedrørende studietidens længde.

For skatteudvalget har man indsamlet og bearbejdet et større materiale om de studerendes skatteforhold. En kort oversigt over dette materiale er medtaget i nærværende rapport. Derimod har det ikke været muligt indenfor de givne rammer at tilrettelægge undersøgelsen på en sådan måde, at studietidsudvalget i større omfang kan drage nytte af arbejdet. Hvis man skal belyse studietidsproblemerne på tilfredsstillende måde, vil det være nødvendigt at følge én eller flere studenterårgange, fra de påbegynder studiet, til de afslutter studiet eller ophører med at studere.

Som en begyndelse til en undersøgelse af

denne art har man ved indsamlingen af materialet sikret sig mulighed for at kunne følge studenterårgangen 1958 gennem studietiden, og der skulle således være mulighed for i løbet af få år at skaffe et materiale vedrørende studietidsproblemerne. Eventuelt vil man kunne supplere en sådan undersøgelse med et materiale, der f. eks. vedrører studenterårgangen 1950.

Man har fået megen støtte og bistand fra *Statens Ligningsdirektorat, Direktoratet for Københavns Skattevæsen, Skattedepartementet* samt *Københavns Kommunes Statistiske Kontor*. Ligningsdirektoratet og Direktoratet for Københavns Skattevæsen har indsamlet oplysningerne vedrørende de studerendes forældres indkomst. Skattedepartementet har indsamlet oplysninger vedrørende de studerendes skattepligtige indkomst og betalte skat, og Københavns Kommunes Statistiske Kontor har foretaget hulkortbearbejdelsen af disse oplysninger.

De anvendte spørgeskemaer og interviewskemaer er trykt hos *Andreasen & Co.s*

Bogtrykkeri, der gennemførte en hurtig levering af skemaerne trods rettelser foranlediget af prøveinterviewenes resultater.

Studentersundersøgelsen blev påbegyndt i februar 1959. En samling arbejdstabeller uden kommentarer blev afleveret til udvalget i oktober 1959, og den foreliggende første rapport er afleveret i januar 1960.

Det har ikke været muligt indenfor rapportens rammer at gå i dybden med alle problemer, som man har fået en mulighed for at belyse gennem det indsamlede materiale. Man har i stedet søgt at give en oversigt over undersøgelsens resultater og et indtryk af, hvad en videre bearbejdelse af materialet vil kunne give.

Man har planlagt en mere omfattende undersøgelsesrapport vedrørende resultaterne af studenterundersøgelsen samt en rapport med en nærmere redegørelse for de anvendte metoder og for de erfaringer, man har indhøstet vedrørende undersøgelsesteknikkens fordele og ulemper.

B. Oversigt over undersøgelsen

Den foreliggende undersøgelse har til formål at belyse de danske studerendes sociale og økonomiske forhold i 1958-59.

Undersøgelsesrapporten indledes med en gennemgang af undersøgelsens problemstilling og med en afgrænsning af de grupper af studerende, der indgår i undersøgelsen. Derefter følger et kapitel med en række statistiske oplysninger om de studerende 1959. I de følgende kapitler har man nærmere analyseret de studerendes boligforhold og tidsanvendelse samt deres forbrug og skatteforhold og den måde, de finansierer studiet på.

I sammenfatningen har man særligt belyst sammenhængen mellem på den ene side studiearbejdet og på den anden side boligforholdene, de ægteskabelige forhold og finansieringsformen.

Materialet.

Det materiale, der er anvendt i den foreliggende rapport for Studenterundersøgelsen 1959, er indsamlet på tre måder:

I marts 1959 udsendtes et spørgeskema til 4 300 repræsentativt udvalgte studerende ved de højere læreanstalter i Århus og København. Efter godt en måneds forløb havde man modtaget 3 800 besvarelser eller 90 pct. af de udsendte skemaer.

Af samtlige de studerende, der havde fået tilsendt et spørgeskema, udvalgte man derefter 1 100, der blev anmodet om et personligt interview til nærmere belysning af de forhold, der var spurgt om i det udsendte spørgeskema. I 85 pct. af tilfældene gennemførtes et interview i perioden april-maj 1959.

Gennem de offentlige myndigheder har man desuden indhentet oplysninger om de studerendes og deres forældres indtægt og skatteforhold. Disse oplysninger foreligger for 98 pct. af de udvalgte studerende og

for 92 pct. af forældrene til de studerende, der har besvaret spørgeskemaet.

På alle tre indsamlingstrin har man således opnået et ret fuldstændigt materiale til belysning af de studerendes forhold.

Antal studerende ved de højere læreanstalter.

En oversigt over antal dimitterede fra gymnasier og kurser i perioden 1936-59 viser, at studentertallet er vokset fra ca. 1 800 til 4 000 indenfor de sidste 25 år. Tidligere gik $\frac{2}{3}$ af studenterne til universiteterne. Nu er det kun halvdelen, der udnytter deres eksamen til et studium ved universiteterne. Men samtidig går en voksende del af de nye studenter til læreanstalterne. I 1936 havde Aarhus Universitet 200, Københavns universitet 5 200 studerende og de øvrige højere læreanstalter tilsammen 2 300 studerende. I efteråret 1958 var disse tal vokset til 2 000 i Århus, 5 300 ved Københavns universitet og 4 200 ved læreanstalterne i København.

Ved alle højere læreanstalter er de mandlige studerende i overtal. Det skyldes både, at der er flere mænd end kvinder, som tager studentereksamen, og at der er forholdsvis flere af de mandlige studenter, som påbegynder et videregående studium.

Gennemsnitsalderen for de mandlige studerende var den 1. januar 1959 $23\frac{1}{2}$ år. De kvindelige studerende er i gennemsnit lidt yngre, fordi de søger de kortere studier, og måske fordi de oftere opgiver studiet. Dette sidste er ikke undersøgt.

En femtedel af de studerende er eller har været gift. Ser man bort fra ændringer i de udvalgte studerendes aldersfordeling, er de gifte og forhen gifte studerendes andel af samtlige studerende steget med ca. 50 pct. siden 1947.

Social rekruttering.

Der er tilsyneladende ikke i de senere år sket store ændringer i de studerendes re-

kruttering fra de forskellige samfundsgrupper. Der er stadig en betydelig overvægt af akademikerbørn blandt de studerende, og den er **vokset** i forhold til tidligere. Arbejderbørnene udgør også i 1959 en beskedent del, og deres andel er kun vokset fra 8 pct. til 9 pct. af alle studerende i løbet af de sidste 12 år. Det er vanskeligt direkte at påvise årsagerne til den ulige rekruttering af de studerende. Der er næppe tvivl om, at i første række økonomiske forhold gør sig gældende, selvom de nu er af mindre betydning end tidligere. I løbet af de sidste 10 år er den gennemsnitlige skattepligtige indkomst for forældrene til de studerende steget med ca. 50 pct. til knapt 20 000 kr., medens den gennemsnitlige skattepligtige indkomst for samtlige skatteansatte forsørgere er steget med ca. 80 pct. til 10 600 kr.

I anden række er hjemmenes tradition formentlig stadig en afgørende faktor. Forklaringen ligger måske i den ulige rekruttering til gymnasierne.

Studieforhold.

De fleste studerende har taget studentereksamen fra et gymnasium (80 pct.), og gennemgående har de kvindelige studerende højere suidentereksamens karakterer end de mandlige studerende. Dette kunne hænge sammen med, at pigerne får bedre karakterer end drengene i gymnasiet, men det har ikke været tilfældet i de senere år. Årsagen er snarere den, at der skal en bedre studentereksamen til, før en kvindelig student beslutter sig til at læse videre.

Ved universiteterne og læreanstalterne taget under ét læser ca. $\frac{2}{3}$ til 1. del og $\frac{1}{3}$ til 2. del. Kun ca. 15 pct. af de studerende har tidligere haft et andet studium. Det tidligere studium er almindeligvis ikke fuldført, men har i gennemsnit kun strakt sig over to semestre.

En fjerdedel af de studerende anfører, at de har haft afbrydelser i deres nuværende studium på grund af erhvervsarbejde, sygdom o. lign. Afbrydelserne har i gennemsnit varet to semestre.

Boligforhold.

I Århus har 20 pct. af de studerende deres forældre i byen, og de bor i reglen hjemme. I København har lidt over halvdelen af de

studerende deres hjem i byen, og det skulle umiddelbart synes, at boligproblemerne for de studerende er mindre fremtrædende i København. Antallet af kollegiepladser er dog forholdsvis større i Århus, og det mere end udligner forskellen mellem antallet af hjemmeboende i de to byer.

I begge byer bor 40 pct. af de ugifte udeboende studerende på kollegium, resten bor i lejet værelse o. lign. Det drejer sig om ca. 600 i Århus og 2 000 i København.

Man har spurgt de studerende, der ikke bor på kollegium, om de ønsker at bo på et af de nye betalingskollegier, hvor huslejen på det nærmeste svarer til det almindelige lejeniveau i nybyggeri. Hertil svares bekræftende af ca. 200 studerende i Århus og ca. 1 900 i København.

Tidsanvendelsen.

Den studerendes hverdag ligner en husmoders hverdag deri, at der er nok at bestille, og at de i vid udstrækning selv kan afgøre, hvornår de vil udføre arbejdet. De studerende sover i gennemsnit 8 timer i døgn og arbejder godt 7 timer på hverdage. Det giver en 42 timers arbejdsuge, og hertil kommer tiden til transport, ca. 1 time om dagen.

Den studerendes arbejde omfatter deltagelse i undervisning, forberedelse til undervisningen og læsning i øvrigt samt erhvervsarbejde. De studerende ved universiteterne har i gennemsnit fulgt undervisning i 2 timer pr. dag. De studerende ved læreanstalterne har i gennemsnit fulgt dobbelt så mange timers undervisning. Til gengæld er der mere forberedelse til universitetsundervisningen end til undervisningen ved læreanstalterne, måske fordi den her er lagt tilrette i mere bundne former. Som helhed bruger dog de studerende ved læreanstalterne daglig mere tid til studiet end universitetsstuderende.

Erhvervsarbejdet optager i gennemsnit 1 time om dagen for ugifte og $1\frac{3}{4}$ time om dagen for gifte studerende. De studerende ved universiteterne, især ved Københavns universitet, har betydeligt mere erhvervsarbejde end de studerende ved læreanstalterne. Ikke alle har erhvervsarbejde i undervisningsmånederne, og der går derfor væsentlig længere tid af dagen for dem, der har erhvervsarbejde.

Månedlige udgifter.

Den studerende, der kan bo hjemme uden at betale for kost og logi, bruger i gennemsnit 200-300 kr. om måneden. Den ugifte udeboende studerende, der betaler for kost og logi bruger 350-450 kr. om måneden. Et studenterægtespar bruger lidt mere end det dobbelte til deres husførelse, i gennemsnit 1100-1200 kr. Disse tal er man nået frem til ved at gennemgå ca. 1 000 månedsregnskaber, som er opstillet og indsamlet som en del af de personlige interviews.

Skattebyrden.

De fleste studerende betaler ingen eller kun en ubetydelig skat. Det kan derfor virke overraskende, at de her undersøgte 10 700 studerende i skatteåret 1959/60 betalte i alt 6,7 mill. kr. i skat til stat og kommune. De gifte studerende betalte ca. 60 pot. af dette beløb, resten betaltes hovedsagelig af studerende med erhvervsarbejde.

De eneste skatter, der har betydning for de studerende, er indkomstskatterne til stat og kommune. De øvrige skatter betales kun af nogle få procent af de studerende.

Der synes ikke at være givet skattelempler til studerende i særligt stort omfang.

En nedsættelse i forældrenes skattepligtige indtægt, i form af ret til ved indkomstopgørelsen at fradrage støtte ydet til studerende børn, vil medføre et provenuetab for staten på 3 mill. kr. for hver nedsættelse på 1 000 kr. En sådan nedsættelse vil være størst for forældre med en betydelig indtægt.

Finansiering.

Den vigtigste kilde til dækning af de studerendes kontante månedlige udgifter er erhvervsarbejde. I gennemsnit dækkes halvdelen af samtlige studerendes udgifter gennem erhvervsarbejde. For gifte studerende er ægtefællens erhvervsarbejde af stor betydning.

Den kontante støtte fra hjemmet dækker i gennemsnit ca. en fjerdedel af de månedlige udgifter. Kontant støtte fra forældrene er uden betydning for de gifte studerende.

Legater og lån dækker i gennemsnit ca. en femtedel af udgifterne. Denne indkomst har størst betydning for de ugifte udeboende studerende, der i gennemsnit får dækket en trediedel af deres udgifter på denne måde.

Gæld og formue.

Mindre end halvdelen af de studerende har studiegæld. For de fleste studerende med gæld synes studiegæld ikke at være af større betydning. Set i forhold til de gennemsnitlige månedlige udgifter er studiegælden størst for de gifte udeboende studerende, nemlig 4-5 gange de månedlige udgifter. Kun $\frac{1}{7}$ af de studerende med gæld har lån i banker eller sparekasser; men for de studerende, der fortrinsvis finansierer deres studium ved lån, er banker og sparekasser den vigtigste långiver.

Sammenfatningen.

Man har i sammenfatningen påvist, at de studerendes arbejde med studierne formentlig fremmes af gode boligforhold, og ikke påvirkes af, om den studerende er gift eller ugift, men hæmmes betydeligt af erhvervsarbejde i større omfang.

Et hovedresultat af undersøgelsen er en påvisning af, at de typiske studerende i dag er de tre grupper: ugifte udeboende, ugifte hjemmeboende og gifte studerende, som hver for sig lever under så forskellige forhold, at man formentlig må træffe forskellige foranstaltninger, hvis man vil løse alle tre gruppers problemer. Et andet hovedresultat er en påvisning af, at erhvervsarbejdet i dag er den vigtigste indtægtskilde for de studerende.

C. Undersøgelsens problemstilling

Den voksende interesse for de højere læreanstalters forhold, som man i de senere år har kunnet konstatere, kan sikkert opfattes som en voksende forståelse i offentligheden for betydningen af den højere uddannelse og forskningen.

På de højere læreanstalter uddannes for det første en væsentlig del af det overordnede eller ledende personale i offentlig og privat virksomhed, og for det andet uddannes forskere. Gennem den videnskabelige forskning udbygges den nødvendige baggrund for befolkningens materielle og kulturelle levestandard. Det er måske ikke mindst af denne grund, at man såvel her i landet som i udlandet kan konstatere en voksende interesse fra offentlighedens side.

Den foreliggende undersøgelse har kun til formål at belyse et begrænset problemområde indenfor den aktivitet, der udfoldes ved de højere læreanstalter. Det er kun hensigten at belyse de studerendes tidsanvendelse og deres sociale og økonomiske forhold.

Indledningsvis kan der måske være grund til at fremhæve, at disse problemer og løsningen af dem må ses i sammenhæng med de højere læreanstalters problemer som helhed. For det første er der hele spørgsmålet om *de højere læreanstalters ledelse og organisation*, i. eks. i international sammenligning eller i sammenligning med private forskningsinstitutioners ledelse og organisation. Endvidere er der en række problemer i forbindelse med *forskningsmiljøet*, i. eks. rekrutteringen og uddannelsen af unge forskere, samarbejdet mellem forskere fra forskellige fag, udnyttelsen af laboratorier, biblioteker etc. Endelig er der spørgsmålet om *undervisningsmiljøet*, der også omfatter problemer i forbindelse med valget mellem de forskellige undervisningsformer, forelæsninger eller gruppearbejde, obligatorisk eller fri undervisning, anvendelsen af moderne undervisningsmateriel, og eventuelt spørgs-

målet om en effektivitetskontrol. Alle disse problemer har stor interesse og hænger naturligvis også sammen med de problemer, der skal undersøges her, men er ikke behandlet i denne undersøgelse.

Også til et andet samfundsområde har denne undersøgelse tilknytning, men man har ikke ment at kunne tage det op i den første rapport. De studerendes sociale og økonomiske problemer og deres uddannelsesproblemer er en del af *ungdommens uddannelsesproblemer i det hele taget*. Det kunne derfor være interessant at foretage en sammenligning mellem de resultater, man er kommet til ved denne undersøgelse vedrørende den studerende ungdom og de forhold, der gør sig gældende for ungdommen som helhed. Imidlertid foreligger der kun sparsomme oplysninger om ungdommens forhold i almindelighed. Man skal tilbage til Ungdomskommissionens betænkninger fra først i 50'erne for at finde et materiale, og der er formentlig i det mellemliggende tidsrum sket så store ændringer, at en sammenligning i nogen grad vil være misvisende. Dette spørgsmål må derfor foreløbigt stå hen.

Før man går til en nærmere gennemgang af undersøgelsens resultater, vil det være hensigtsmæssigt kort at præcisere enkelte af de anvendte udtryk. Betegnelsen „de højere læreanstalter“ omfatter i den foreliggende undersøgelse alle læreanstalter, hvortil der kræves studentereksamen eller dermed ligestillet eksamen for at kunne optages som studerende.

De højere læreanstalter omfatter således universiteterne i Århus og København samt følgende læreanstalter: Danmarks tekniske Højskole, (Polyteknisk Læreanstalt og Ingeniørakademiet), Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Københavns Tandlægehøjskole, Danmarks farmaceutiske Højskole, Handelshøjskolen i København og Det kgl.

Akademi for de skønne Kunster. Desuden omfatter denne gruppe handelshøjskolerne udenfor København samt tandlægehøjskolen i Århus, men disse institutioner har man dog ikke medtaget i undersøgelsen, fordi de på det tidspunkt, materialet skulle indsamles, endnu ikke var fuldt udbygget.

Som „student“ har man regnet enhver, der har bestået studentereksamen. De personer, der har været indskrevet ved de højere læreanstalter, har man derimod betegnet som „studerende“.

Det er dog ikke alle studerende, der indgår i den foreliggende undersøgelse. Man har indskrænket undersøgelsen til kun at omfatte danske dagstuderende ved videregående studier.

Ved universiteterne har man således ikke medtaget studerende, der endnu ikke har valgt studiefag. Ved Veterinær- og Landbohøjskolen har man kun medtaget veterinærstuderende, førststuderende og landinspektørstuderende. Ved Handelshøjskolen i København er medtaget HA-studerende ved dagstudiet og de tresproglige korrespondentstuderende; derimod er de studerende, der læser til HA og HD om aftenen udeladt. Ved Det kgl. Akademi for de skønne Kunster er kun medtaget de studerende ved arkitektskolen.

Desuden har man ved bearbejdelsen udelukket studerende, der er indkaldt til militærtjeneste, der opholder sig i udlandet, eller som definitivt har opgivet studierne, selvom de står indskrevet ved en læreanstalt, eller som kun læser „con amore“, d. v. s. de følger en enkelt eller flere forelæsningsrækker uden at have i sinde at tage en afsluttende eksamen.

Alle øvrige studerende ved de førnævnte læreanstalter er repræsenteret i undersøgelsen, men af økonomiske grunde og for at gennemføre undersøgelsen på kort tid, har man udvalgt 4 300 studerende på en sådan måde, at man har sikret sig, de kan repræsentere hele gruppen.

For de repræsentativt udvalgte studerendes vedkommende har man ønsket at indsamle en række sociale og økonomiske oplysninger. Man ønskede således at kende studenternes boligforhold og deres indstilling til at komme på kollegium, deres egne udgifter, specielt deres skattebetalinger og deres finansiering af disse udgifter.

I lighed med tidligere studenterundersøgelser ønskede man endvidere at få oplysning om forældrenes erhverv og indkomst. Baggrunden var her, at man ønskede at vide, om der var sket en ændring i den økonomiske og sociale rekruttering, og at man mente, at forældrenes sociale og økonomiske forhold ville være en faktor af stor betydning for de studerendes sociale og økonomiske forhold.

Som noget nyt indenfor studenterundersøgelser ville man forsøge at få et indtryk af forholdet mellem de studerendes arbejde med studierne og deres erhvervsarbejde.

Til sidst skal det nævnes, at man ved analysen af såvel tidsanvendelsen som de omtalte sociale og økonomiske forhold særlig har været interesseret i at beskrive forholdene for følgende grupper af studerende i Århus og København: Ugifte hjemmeboende — ugifte udeboende — gifte — samt studerende med erhvervsarbejde.

D. De studerende 1959

I løbet af de sidste 25 år er antallet af studenter, der dimitteres fra gymnasier og kurser landet over vokset fra ca. 1 800 til ca. 4 000 jfr. tabel D. 1. I løbet af den samme periode er kvindernes andel af det samlede studentertal vokset fra ca. 35 pct. til ca. 45 pct. Derimod har antallet af studenter, der udnytter deres eksamen til et studium ved en højere læreanstalt, tilsyneladende været svagt aftagende. Det skal imidlertid i denne forbindelse nævnes, at oplysningerne om, hvor mange der går videre **til** de højere læreanstalter, er behæftet

med stor usikkerhed. De eneste sikre tal, man kender, er antallet af ny-immatrikulerede ved universiteterne. Tilsvarende oplysninger foreligger ikke fra alle læreanstalterne.

Desuden må det anføres, at der hvert år indskrives en del studerende ved læreanstalterne uden studentereksamen, men med anden tilsvarende eksamen. Det kan f. eks. være adgangseksamen til Danmarks tekniske Højskole eller realeksamen samt højere handelseksamen til Handelshøjskolen i København.

Tabel D 1: Antal dimitterede studenter fra gymnasier og kurser samt antal ny immatrikulerede studerende ved universiteterne 1936-58 fordelt på mænd og kvinder.

	Dimitterede stud.			Imm. v. Aarhus Univ.			Imm. v. Kbh. univ.		
	mænd	kvind.	i alt	mænd	kvind.	i alt	mænd	kvind.	i alt
1936	1 197	634	1 831	94	40	134	718	313	1 031
1937	1 229	703	1 932	170	35	205	671	284	955
1938	1 369	770	2 139	159	54	213	614	260	874
1939	1 405	813	2 218	156	49	205	683	375	1 058
1940	1 441	816	2 257	198	51	249	757	316	1 073
1941	1 616	878	2 494	180	74	254	778	260	1 038
1942	1 534	909	2 443	207	82	289	763	451	1 214
1943	1 685	1 028	2 713	214	84	298
1944	1 728	1 066	2 794	190	76	265
1945	1 666	1 141	2 807	187	60	247	964	604	1 568
1946	1 757	1 156	2 913	155	74	232	1 098	648	1 746
1947	1 718	1 224	2 942	253	79	332	855	557	1 412
1948	1 725	1 133	2 858	258	72	330	834	419	1 253
1949	1 666	1 146	2 812	213	84	297	866	484	1 350
1950	1 607	1 020	2 627	245	72	317	706	371	1 077
1951	1 621	1 182	2 803	227	82	309	633	401	1 034
1952	1 632	1 173	2 805	244	80	324	618	359	977
1953	1 753	1 231	2 984	210	76	286	573	362	935
1954	1 771	1 277	3 048	215	78	293	615	282	897
1955	1 765	1 367	3 132	204	103	307	619	427	1 046
1956	1 949	1 419	3 368	255	84	339	710	394	1 104
1957	2 033	1 649	3 682	243	111	354	672	379	1 051
1958	2 244	1 726	3 970	306	131	437	947	504	1 451

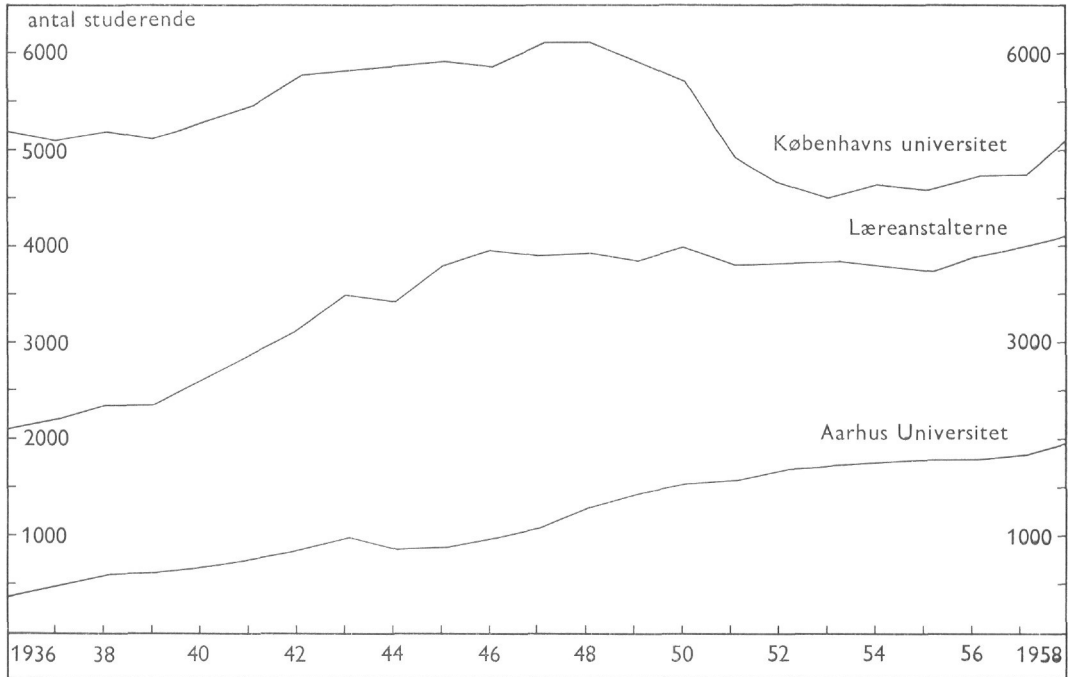

Fig. D1: Antal studerende ved Aarhus Universitet, Københavns universitet og lærestalterne 1936—1958.

Der er flere af de mandlige end af de kvindelige studerende, som udnytter deres studentereksamen til en videregående uddannelse, og dette forhold har været temmelig uforandret igennem den undersøgte periode.

Antallet af studerende ved de højere

lærestalter i perioden 1930-58 er illustreret i figur D 1. Det fremgår heraf, at det samlede antal studerende er vokset fra ca. 8 000 til 12 000. Dette antal studerende omfatter dog flere, end man har medtaget i denne undersøgelse, hvor con amore studerende og værnepligtige m. v. ikke er medtaget.

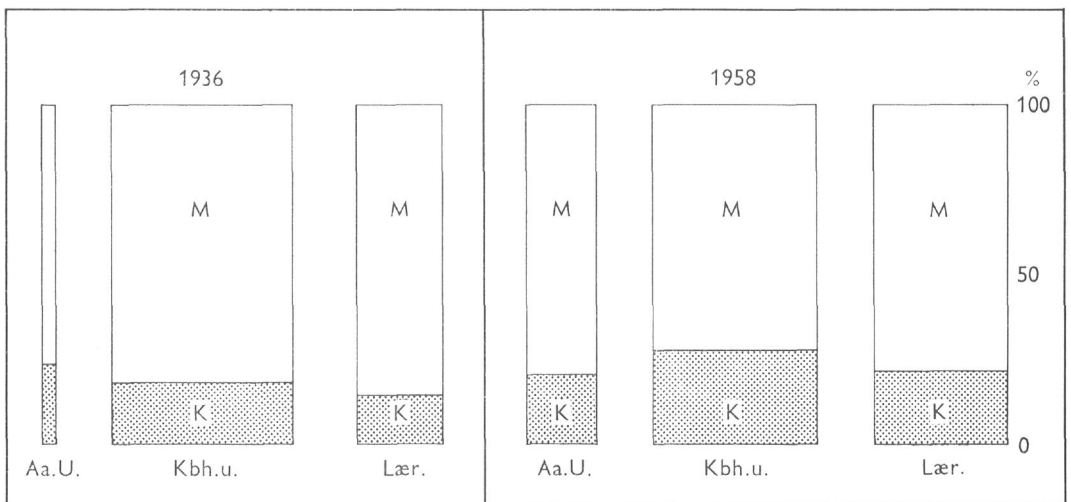

Fig. D 2: Antal studerende ved Aarhus Universitet, Københavns universitet og lærestalterne fordelt på mænd (M) og kvinder (K) 1936 og 1958.

Mænd — kvinder.

De fleste studerende ved universiteterne og læreanstalterne er mænd. I gennemsnit er der tre mandlige studerende for hver kvinde. De mandlige studerendes overtal er blevet reduceret fra 83 pct. i 1936 til 76 pct. i 1958. Udviklingen ved Aarhus Universitet har på dette punkt ikke fulgt universitetet og læreanstalterne i København. Det skyldes, at Aarhus Universitet ikke var fuldt udbygget i 1936.

Fordelingen på mænd og kvinder er meget forskellig ved de undersøgte studieretninger, jfr. tabel D 2. Mændenes overtal er størst ved det teologiske fakultet og de økonomiske og tekniske studieretninger. Kvinderne er kun i overtal ved det tresproglige korrespondentstudium. I øvrigt er der forholdsvis mange kvindelige studerende ved de humanistiske fakulteter samt tandlæge- og farmaceutstudiet.

Tabel D 2: Antal studerende ved de højere læreanstalter fordelt på mænd og kvinder samt studieretning.

	Mænd	Kvinder	I alt	Antal skemaer	Antal stud. ca.
	pct.	pct.	pct.		
<i>Aarhus Universitet:</i>					
Teologisk fakultet	93	7	100	71	120
Juridisk fakultetsafd.	84	10	100	135	220
Økonomisk fakultetsafd.	99	1	100	74	120
Medicinsk fakultet	81	19	100	516	860
Humanistisk fakultet	58	42	100	172	280
Naturvidensk. fakultet	88	12	100	83	120
I alt	80	20	100	1051	1 720
<i>Københavns universitet:</i>					
Teologisk fakultet		4	100	78	270
Juridisk fakultetsafd.	81	19	100	282	1000
Statsvidenskabelig fakultetsafd.	83	17	100	83	260
Medicinsk fakultet	77	23	100	542	1 760
Filosofisk fakultet	52	48	100	422	1260
Mat.-nat. fakultet	73	27	100	192	630
I alt	72	28	100	1599	5 180
<i>Læreanstalterne :</i>					
Arkitektskolen	85	14	100	98	310
Farmaceutisk højskole	53	47	100	58	190
Handelshøjskolen HA	97	3	100	65	200
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor..	—	100	100	101	320
Ingeniørakademiet	93	7	100	54	170
Polyteknisk Læreanstalt	96	4	100	492	1560
Tandlægehøjskolen	62	38	100	179	590
Veterinær- og Landbohøjskolen	96	4	100	137	460
I alt	79	21	100	1 184	3 800

Fordeling få studieretninger.

Antallet af studerende ved de forskellige fakulteter i 1959 er beregnet i tabel D 2.

Ved de to universiteter udgør medicinerne den største enkelte studentergruppe. Der er 1 800 medicinere i København og 900 medicinere i Århus. Ved Københavns universitet er de to næststørste grupper af studerende at finde ved de filosofiske og juridiske studier med hver over 1 000 studerende. Disse studier ligger også på andenpladsen ved Aarhus Universitet, men medicinerne dominerer mere i Århus end i København.

Blandt de studerende ved læreanstalterne udgør polyteknikerne den største gruppe; godt 1 500 studerer til civilingeniør ved Danmarks tekniske Højskole. Der er ca. 600, der læser til tandlæge og 450, der læser ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Antallet af studerende ved de øvrige faggrupper ved læreanstalterne ligger på

I linie med de små fakulteter ved universiteterne.

Alder.

I tabel D 3 har man på grundlag af spørgeskemaerne og oplysninger fra de højere læreanstalter om samtlige udvalgte studerende beregnet en aldersfordeling for de studerende ved universiteterne i Århus og København og ved læreanstalterne i København, særskilt for mænd og kvinder. Det fremgår heraf, at der ikke er stor forskel på aldersfordelingen for mandlige studerende ved de to universiteter. Ca. 12 pct. er under 20 år, lidt over halvdelen er i alderen 20-24 år og resten er 25 år og derover.

Ved læreanstalterne er der et tilsvarende antal mandlige studerende under 20 år, men lidt flere i gruppen 20-24 år og følgende færre i alderen 25 år og derover. Gennemsnitsalderen for læreanstaltens studerende bliver således lidt lavere end universiteternes.

Tabel D 3: Aldersfordeling for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Universitet		Københavns universitet		Læreanstalterne	
	mænd	kvind.	mænd	kvind.	mænd	kvind.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Under 20 år	12	14	12	16	13	21
20—24 år	58	62	55	55	70	73
25—29 -	23	16	22	20	14	4
30—34 -	4	5	7	6	2	2
35—39 -	2	2	2	2	1	0
40 år og derover	1	1	2	1	0	—
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100
Antal oplysninger	943	236	1 321	516	1 011	256
Antal studerende ca.	1 380	340	3 730	1 450	3 020	780

For de kvindelige studerendes vedkommende finder man tilsvarende forskelle mellem på den ene side universiteterne og på den anden side læreanstalterne. Som helhed er de kvindelige studerende ved universiteterne lidt yngre end deres mandlige kolleger. Ved læreanstalterne er de væsentlig yngre, idet 21 pct. af de kvindelige studerende er under 20 år, $\frac{3}{4}$ er 20-24 år og kun ca. 6 pct. er 25 år og derover.

Der er nogen forskel på aldersfordelingen ved de forskellige studier. De ældste studerende finder man ved det filosofiske fakultet og de yngste ved det matematisk-naturvidenskabelige fakultet, og herimellem placerer de øvrige studier sig i rækkefølge: Teologi, statsvidenskab, jura, medicin. Ved læreanstalterne finder man de ældste studerende indenfor arkitektstudiet og de yngste studerende ved ingeniørakademiet,

Tabel D 4: Aldersfordeling for mandlige studerende ved Københavns universitet 1934, 1947 og 1959.

	1934	1947	1959
	pet.	pet.	pet.
Under 20 år.....	8	4	12
20—24 år.....	63	57	55
25—29 -	21	29	22
30—34 -	4	6	7
35 år og derover.....	2	3	4
Uoplyst.....	2	1	0
I alt i pct.....	100	100	100
Antal oplysninger.....	3 696	3 355	1 321
Antal studerende ca.....	3 819	3 980	3 730

og herimellem kommer de øvrige studieretninger i rækkefølge: Farmaceuter, veterinærstuderende, tandlæger, polyteknikere og erhvervsøkonomer.

Det er kun muligt med forbehold at sammenligne den aldersfordeling, man har fundet ved den foreliggende undersøgelse, med aldersfordelingen ved tidligere undersøgelser, fordi man har udvalgt de studerende på forskelligt grundlag, idet man ved de tid-

ligere studenterundersøgelser ikke har medtaget de nyilmeldte studerende.

I tabel D 4 er aldersfordelingen beregnet for de mandlige studerende ved Københavns universitet i 1934, 1947 og 1959. Det fremgår heraf, at størstedelen af de studerende i samtlige år har været i alderen 20-24 år, men i studenterundersøgelsen 1959 er der flere studenter i den yngste aldersgruppe på grund af den ændrede udvælgelse.

Tabel D 5: Ægteskabelig stilling for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Universitet		Københavns universitet		Læreanstalterne	
	mænd	kvind.	mænd	kvind.	mænd	kvind.
	pet.	pet.	pet.	pet.	pet.	pet.
Ugifte.....	80	84	77	78	87	91
Gift {	med studerende.....	2	7	3	8	5
	med ikke-studerende.....	18	9	19	13	4
Forhen gifte.....	—	—	1	1	1	—
I alt i pct.....	100	100	100	100	100	100
Antal skemaer.....	845	206	1 150	449	941	243
Antal studerende ca.....	1 380	340	3 730	1 450	3 020	780

Ægteskabelig stilling.

Det har været en almindelig opfattelse i studenterkredse, at antallet af gifte studerende er vokset i de senere år. De beregninger, som man har kunnet gennemføre på grundlag af det indsamlede materiale jfr. tabel D 5 og D 6 synes at bekræfte denne

opfattelse. I 1947 var lidt over 16 pct. af samtlige studerende gifte eller forhen gifte. I 1959 var dette tal steget til 19 pct. men man må her tage i betragtning, at 1959-undersøgelsen også omfatter de yngste studerende, hvoraf kun få er gift. Man har derfor gennemført en standardberegning, hvor man

har undersøgt hvor stor en del af de studerende der ville være gift eller forhen gift, hvis man i 1959 havde haft samme aldersfordeling som i 1947. Det viser sig herved, at de gifte og forhen gifte studerendes andel af samtlige studerende er steget fra godt 16 pct. til ca. 24 pct.

Det må dog nævnes, at man ved 1959-undersøgelsen har regnet samboende studerende som gifte studerende, hvis de har haft fælles økonomi, men det forrykker dog ikke hovedresultatet, som er, at der er sket en ganske betydelig stigning i antallet af gifte studerende.

Tabel D 6: Mandlige og kvindelige gifte (herunder forhen gifte) studerende i procent af samtlige studerende indenfor de enkelte aldersklasser i henholdsvis 1947 og 1959.

	Mænd		Kvinder	
	1947	1959	1947	1959
	pct.	pct.	pct.	pct.
Under 20 år		0		3
20—24 år	6	11	10	11
25—29	32	44		45
30—34	63	78	30	69
35 år og derover				64
Samtlige aldersklasser	15	19	16	17
Standardberegning efter aldersfordelingen i 1947	o	24	16	23

Det relative antal gifte studerende varierer en del mellem de forskellige fakulteter og studiegrene. Som man kunne forvente, er der flest gifte studerende ved de fakulteter, hvor man har de ældste studerende. Ved det teologiske og det filosofiske fakultet er således ca. $\frac{1}{3}$ af de studerende gift, hvorimod man f. eks. ved akademiingeniørstudiet kun har 10 pct. gifte studerende.

De gifte kvindelige studerende er ofte gift med mænd, der studerer eller har gennemført et studium, hvorimod de mandlige gifte studerende i de fleste tilfælde er gift med funktionærer i privat eller offentlig administration. Kun ca. 18 pct. af de mandlige studerendes ægtefæller er husmødre uden erhvervsarbejde.

Halvdelen af de gifte studerende har børn i ægteskabet. 34 pct. har 1 barn, 11 pct. har 2 børn og 3 pct. har 3 børn eller derover. Der foreligger ikke en opgørelse over børnenes fordeling på mandlige og kvindelige gifte studerendes familier.

Forældrenes erhverv.

Ved tidligere undersøgelser over de studerendes sociale og økonomiske forhold har

man været særlig interesseret i de studerendes rekruttering fra de forskellige samfundsgrupper. Bag denne interesse har der i almindelighed været et demokratisk ønske om, at alle skulle have lige adgang til en videregående uddannelse uafhængigt af sociale og økonomiske forhold, hvis man havde de nødvendige evner til at gennemføre studiet. Desuden har mange sikkert været af den opfattelse, at lige økonomiske muligheder for at studere ville resultere i en ligelig rekruttering af de studerende fra de forskellige samfundsgrupper. Heroverfor har det været hævdet, at hjemmenes tradition m. v. er en faktor af mindst lige så stor betydning som de økonomiske forhold for valg af et videregående studium.

De tidligere undersøgelser er fulgt op ved 1959-undersøgelsen, og resultaterne er samlet i tabel D 7 og D 8. Det fremgår af tabel D 7, at akademikerne stadig er den af de nævnte samfundsgrupper, hvorfra de fleste studerende rekrutteres. Omkring en trediedel af de studerendes forældre er uddannet ved universiteterne eller læreanstalterne. Lidt over en fjerdedel af forældrene er tjenestemænd og funktionærer uden aka-

Tabel D 7: Forældrenes erhverv for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Univ.	Kbhvn. univ.	Lærean- stalter	I alt
	pct.	pct.	pct.	pct.
Akademikere og anden højere uddannelse.	32	34	20	31
Lærere.	8	6	7	7
Selvstændige næringsdrivende i by.	18	17	22	19
Selvstændige landbrugere m. v.	14	6	11	9
Tjenestemænd og funktionærer.	19	27	25	25
Arbejdere.	9	10	9	9
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal	1034	1546	1 160	3 740
Andet og uoplyst17	53	24	94
Antal skemaer	1051	1599	1 184	3 834
Antal studerende ca.	1 720	5 180	3 800	10 700

demisk uddannelse. En femtedel af de studerende kommer fra selvstændige næringsdrivende i byerne. Folkeskolelærerne repræsenterer 7 pct. af de studerendes forældre og fra henholdsvis selvstændige landbrugere og arbejderhjem rekrutteres 9 pct. af de studerende.

Den sociale rekruttering er forholdsvis ensartet ved Aarhus og Københavns universitet samt ved læreanstalterne som helhed. Ved Aarhus Universitet er der lidt flere studerende fra landbohjem og tilsvarende færre fra tjenestemand- og funktionærhjem. Ved Københavns universitet finder man den største overvægt af akademikerbørn, og ved læreanstalterne er de selvstændige næringsdrivende lidt stærkere repræsenteret blandt de studerendes forældre.

De studerendes ulige rekruttering fra de forskellige samfundsgrupper kommer tydeligst frem, hvis man sammenligner forældrenes erhvervsfordeling med den tilsvarende fordeling for alle forsørgere over 45 år. Akademikere udgør ca. en trediedel af de studerendes forældre men kun nogle få procent af samtlige forsørgere over 45 år. Arbejderne derimod udgør mere end en fjerdedel af alle forsørgere over 45 år og kun 9 pct. af de studerendes forældre. På den anden side ser det ud til, at der ikke

blot er tale om økonomiske årsager til denne ulige rekruttering. Det ses bl. a. deraf, at folkeskolelærerne, der har omtrent samme økonomiske kår som de bedrestillede arbejdere, sender forholdsvis langt flere børn end disse til en videre uddannelse ved de højere læreanstalter.

En sammenligning mellem de studerendes fordeling efter forsørgers erhverv ved de tre undersøgelser i 1934, 1947 og 1959 kan bedst gennemføres for de studerende ved Københavns universitet.

Denne sammenligning er foretaget i tabel D 8, og den synes at vise, at der ikke er sket en væsentlig ændring i de studerendes rekruttering i de sidste 25 år. Der har været en svag stigning i antallet af studerende fra akademikerhjem og et større fald i antallet af studerende, hvis forsørgere er større næringsdrivende. Landbohjemmene sender forholdsvis færre børn til universitetet, og der kommer lidt flere fra tjenestemand- og funktionærgruppen. Arbejderklassens repræsentation blandt de studerendes forsørgere er vokset fra 2 pct. i 1934 til 8 pct. i 1947 og kun ganske lidt i de senere år.

Ved 1959-undersøgelsen har det været muligt at give en mere detaljeret fremstilling af de studerendes sociale rekruttering.

Denne analyse af materialet viser, at

Tabel D 8: Forældrenes erhverv for de studerende ved Københavns universitet 1934, 1947 og 1959.

	1934	1947	1959
	pct.	pct.	pct.
Akademikere og anden højere uddannelse.....	28	30	34
Lærere.....	8	8	6
Selvstændige næringsdrivende i by.....	34	20	17
Selvstændige landbrugere m. v.....	10	7	6
Tjenestemænd og funktionærer.....	18	27	27
Arbejdere.....	2	8	10
I alt i pct.....	100	100	100
Antal besvarelser.....	2 980	3 717	1 546
Andet og uoplyst.....	898	547	53
Antal skemaer.....	3 878	4 264	1 599
Antal studerende ca.....	4 580	5 160	5 180

akademiker hjemmene har størst betydning for rekruttering af de studerende til de juridiske fakulteter og arkitektskolen (40 pct.) og mindre betydning ved de økonomiske studieretninger (25 pct.) og det naturvidenskabelige fakultet i Århus (14 pct.).

De studerende, hvis forældre er tjenestemænd og funktionærer, studerer relativt ofte ved det matematisk-naturvidenskabelige fakultet (31 pct.) og ved Ingeniørakademiet (34 pct.) i København; derimod er de kun svagt repræsenteret ved de teologiske fakulteter (9-17 pct.).

De selvstændige næringsdrivende er hyppigt at finde blandt forældrene til de studerende ved de økonomiske studier (20-23 pct.) samt det tresproglige korrespondentstudium (34 pct.).

Landbobørnene søger fortrinsvis de teologiske fakulteter (15-40 pct.) samt Landbohøjskolen (32 pct.).

Arbejderbørnene er lidt stærkere repræsenteret ved de økonomiske og matematisk-naturvidenskabelige fakulteter samt civilingeniørstudiet og farmaceutstudiet.

Forældrenes indkomst.

De studerendes sociale rekruttering kan også belyses ved at sammenligne forældrenes indkomst med indkomsten for samtlige forsørgere. Ved denne sammenligning må

man huske, at de studerendes forældre er ældre end samtlige forsørgere, og at indtægten i de fleste erhverv er stigende med alderen.

Hvis man i tabel D 9 ser på indkomsternes fordeling i 1947 og 1957 for de studerendes forældre og for samtlige forsørgere, viser det sig, at der for samtlige forsørgere er sket en forskydning mod de højere indkomstgrupper. Som eksempel kan man nævne, at der i 1947 var 10 pct., som havde en skattepligtig indkomst på under 1 000 kr. I 1957 var der kun 1 pct. af samtlige forsørgere, som havde under 1 000 kr.

For de studerendes forældre har denne forskydning af indkomstfordelingen ikke været så udpræget. Som eksempel kan man nævne, at der såvel i 1947 som i 1957 var 2 pct. af de studerendes forældre, som havde en skattepligtig indkomst på under 1 000 kr. Det drejer sig formentlig om erhvervsdrivende, der i enkelte år kan have meget små eller negative indkomster.

Det er dog stadig således, at de studerendes forældre har en større indkomst end samtlige forsørgere.

I 1957 var den skattepligtige indkomst for de studerendes forældre ca. 1,9 gange så stor som samtlige forsørgeres skattepligtige indkomst. I 1947 var de studerendes forældres skattepligtige indkomst 2,3 gange

så stor som samtlige forsørgeres skattepligtige indkomst.

De ændringer, man således kan konstatere i indkomstfordelingen, kan muligvis skyldes, at de samfundsklasser, hvorfra de stude-

rende fortrinsvis rekrutteres, har været udsat for en indkomstmæssig deklassering. Det er dog også muligt, at de studerende i 1957 rekrutteres fra et noget bredere udsnit af befolkningen end i 1947.

Tabel D 9: Den ansatte indkomst for de studerendes forældre sammenlignet med den ansatte indkomst for samtlige forsørgere, indtjent i årene 1947 og 1957.

	1947		1957		Indeks ¹⁾ 1947 = 100	
	De stud. forældre	Samtl. forsørg.	De stud. forældre	Samtl. forsørg.	De stud. forældre	Samtl. forsørg.
	pet.	pet.	pet.	pet.		
Under 1 000 kr.	2	10	2	1	88	9
1 000— 1 999 kr.	4	8	1	1	18	9
2 000— 2 999 -	3	6	1	1	28	20
3 000— 4 999 -	10	26	3	9	37	34
5 000— 9 999 -	36	40	17	44	48	107
10 000—19 999 -	30	8	42	39	138	518
20 000 og derover	15	2	34	5	229	312
I alt i pct.	100	100	100	100
Gennemsnit kr.	13 000	5 747	19 900	10 601	153	184
Antal oplysninger	5 488	1,2 mill.	3 575	1,1 mill.

Kilder: Indkomst- og formueansættelserne til staten for skatteårene 1948/49 og 1958/59. Statistiske Meddelelser, 4-138-2 og 1960: 1.

¹⁾ Forholdet mellem indkomstgruppens procentvise andel i 1957 og 1947.

Studentereksamen.

De fleste studerende ved de højere læreanstalter har taget eksamen fra et gymnasium. Lidt over 80 pct. har denne studentereksamen. Knap 20 pct. af de studerende ved universiteterne og 5 pct. af læreanstaltens studerende er kursusstudenter. Resten har adgangseksamen eller anden tilsvarende eksamen.

De studerendes gennemsnitskarakter til studentereksamen ved de forskellige studieretninger er beregnet i tabel D 10.

Som helhed har de kvindelige studenter, der fortsætter studierne ved universiteterne og læreanstalterne, en lidt højere studentereksamenskarakter end deres mandlige kammerater. De kvindelige studerende havde som gennemsnit et lille mg (13,72) og de mandlige studerende havde i gennemsnit et stort mg ÷ (13,61).

Denne forskel i gennemsnitskaraktererne kunne hænge sammen med, at pigerne får bedre karakterer end drengene i gymnasiet. Ifølge Statistisk Departements opgørelser over alle studentereksaminer i 1956, har det dog ikke været tilfældet dette år. Af samtlige studenter havde 50 pct. af drengene og kun 44 pct. af pigerne mg og derover i gennemsnit til studentereksamen.

Man kan heller ikke søge forklaringen i, at skolestuderenter får højere eksamenskarakterer end kursusstudenter. Det viser sig nemlig, at forskellen i de mandlige og kvindelige studerendes studentereksamenskarakter også træder frem, hvis man deler op på skole- og kursusstudenter.

Dette kunne tyde på, der skal en bedre studentereksamen til, før en kvindelig student beslutter sig til at læse videre.

Tabel D 10: Gennemsnitskarakterer til studentereksamen for mandlige og kvindelige studerende fordelt på studieretning.

	Mænd	Kvinder	I alt
<i>Aarhus Universitet:</i>			
Teologisk fakultet	13,54	13,45	13,54
Juridisk fakultetsafd.	13,51	13,71	13,56
Økonomisk fakultetsafd.	13,64	13,17	13,64
Medicinsk fakultet	13,64	13,73	13,66
Humanistisk fakultet	13,85	13,56	13,77
Naturvidensk. fakultet	13,75	13,59	13,73
I alt	13,65	13,69	13,65
<i>Københavns universitet:</i>			
Teologisk fakultet	13,43	13,56	13,43
Juridisk fakultetsafd.	13,40	13,67	13,45
Statsvidenskabelig fakultetsafd.	13,54	13,67	13,56
Medicinsk fakultet	13,48	13,70	13,53
Filosofisk fakultet	13,60	13,73	13,66
Mat.-nat. fakultet	13,68	13,70	13,68
I alt	13,51	13,71	13,57
<i>Lærestallerne:</i>			
Arkitektskolen	13,50	13,72	13,55
Farmaceutisk Højskole	13,25	13,78	13,50
Handelshøjskolen HA	13,37	13,50	13,37
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor.	13,65	13,65
Ingeniørakademiet	13,69	14,00	13,71
Polyteknisk Lærestalt	13,89	14,04	13,90
Tandlægehøjskolen	13,64	13,87	13,73
Veterinær- og Landbohøjskolen	13,54	13,52	13,54
I alt	13,72	13,77	13,73
Antal oplysninger tilsammen	2 810	881	3 691
Uoplyst og studerende uden studentereksamen	126	17	143
Antal skemaer	2 936	898	3 834
Antal studerende ca.	8 130	2 570	10 700

Afbrydelser i studiet.

I spørgeskemaet spurgte man de studerende, om de tidligere havde haft andet studium, og i bekræftende fald om de fuldførte dette studium, eller hvis de ikke havde fuldført det, hvor mange semestre de havde studeret ved det tidligere studium.

Desuden spurgte man, om deres nuværende studium havde været afbrudt i længere perioder, og i bekræftende fald hvad der var den væsentligste grund til afbrydelserne.

Det er naturligvis kun et begrænset indtryk, man på denne måde kan få af de forskellige forhold, som kan øve indflydelse på studietidens længde. I tabel D 11 har man særskilt for universiteterne og lærestallerne opdelt de studerende efter varigheden af det eventuelt tidligere ikke fuldførte studium samt forekomsten af et eventuelt tidligere fuldført studium. Det viser sig her, at 80 pct. af de studerende ved Københavns universitet og ca. 90 pct. af de studerende ved både Aarhus Univer-

Tabel D 11 : Varighed og forekomst af tidligere ikke fuldført studium og forekomst af tidligere fuldført studium for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Univ.	Kbhvn. univ.	Læreanstalter
	pct.	pct.	pct.
Studerende med tidligere ikke fuldført studium:			
1—2 semester ved tidligere studium	5	9	5
3—4 — — — —	1	3	1
5—6 — — — —	1	1	0
7 + — — — —	—	1	1
Uoplyst	—	1	—
Tilsammen	7	15	7
Studerende, der har fuldført tidligere studium	5	5	2
Studerende, der ikke har haft tidligere studium	88	80	91
I alt i pct.	100	100	100
Antal skemaer	1 051	1 599	1 184
Antal studerende ca.	1 720	5 180	3 800

sitet og læreanstalterne ikke tidligere har påbegyndt andet studium end det nuværende. De fleste af de studerende, der har påbegyndt et andet studium, har ikke fuldført dette. De har formentlig tabt interessen for det første studium, eller de har i enkelte tilfælde måske ikke kunnet klare studiet og har da valgt at begynde på et nyt studium. I de fleste tilfælde har

de studerende kun tilbragt 1-2 semestre ved det tidligere ikke fuldførte studium. Der er således ikke tale om et betydeligt spild af tid som følge af valg af nyt studium, så meget mindre som der kan være fælles pensum til enkelte fag ved de to studier.

Afbrydelser i det nuværende studium er anført i tabel D 12, fordelt på mænd og kvinder. Denne tabel synes at vise, at $\frac{3}{4}$ af

Tabel D 12: Varighed og forekomst af afbrydelser i nuværende studium for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Univ.		Kbhvn. univ.		Læreanstalter	
	mænd	kvind.	mænd	kvind.	mænd	kvind.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Studerende med afbrydelse i nuværende studium i:						
—6 mdr.	10	11	9	8	4	3
$\frac{1}{2}$ —1 år	7	8	7	8	3	5
1—2 —	4	4	5	5	2	—
2—3 —	2	1	2	1	1	—
3 + —	1	1	3	2	1	—
Uoplyst tid	2	3	2	3	1	—
I alt med afbrydelse	26	28	28	27	12	8
Studerende uden afbrydelse i nuværende studium	74	72	72	73	88	92
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100
Antal skemaer	845	206	1 150	449	941	243
Antal studerende ca.	1 380	340	3 730	1 450	3 020	780

de studerende ved universiteterne og at ca. 90 pct. af de studerende ved læreanstalterne ikke har haft afbrydelser i det nuværende studium. Forholdene er ensartede for de mandlige og kvindelige studerende. Ca. 10 pct. har haft afbrydelser i op til et halvt år og yderligere 7-8 pct. har haft afbrydelser

på op til et helt år i deres nuværende studium. Hvis man forsøger at beregne det gennemsnitlige antal semestre, der er tabt for de studerende, der har haft afbrydelser i studiet, når man til et tal på ca. 2 semestre.

Den vigtigste årsag til afbrydelser i studiet for de studerende ved både universi-

Table D 13: Årsager til afbrydelse i studiet for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Univ.		Kbhvn. univ.		Læreanstalter	
	mænd	kvind.	mænd	kvind.	mænd	kvind.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Sygdom	18	28	13	15	21	16
Ægteskab (fødsel)	—	12	1	16	1	21
Militærtjeneste. . .	9	—	7	—	12	—
Erhvervsarbejde.	45	38	49	30	47	21
Højskoleophold. . .	5	—	3	—	2	—
Udlandsophold. . .	3	9	3	7	1	—
Andre årsager	18	13	22	29	13	37
Uoplyst	2	—	2	3	3	5
I alt i pct.	100	—	100	—	100	100

teterne og læreanstalterne er erhvervsarbejde, jfr. tabel D 13. Denne årsag nævnes i godt 40 pct. af alle tilfælde, hvor der har været afbrydelser i studiet. Blandt de øvrige årsager kan man nævne afbrydelser på grund af sygdom, militærtjeneste, ægteskab (fødsel), højskoleophold, ophold i udlandet, men disse forskellige årsager har ikke tilsvarende betydning som erhvervsarbejdet.

Eksaminer i studietiden.

For at få et indtryk af de studerendes eksaminer i studietiden, spurgte man de studerende på det udsendte spørgeskema, hvilke eksaminer de havde bestået og med hvilket resultat.

Besvarelsene af dette spørgsmål har man ved den første bearbejdelse samlet i to grupper: 1. og 2. dels studerende. Til 2. dels studerende har man regnet alle

studerende, der har bestået 1. del ved de studiegrene, hvor der findes en 1. dels eksamen. Desuden har man under 2. dels studerende medtaget stud. mag'er med bestået forprøve, stud. polyt'er med bestået 2-års prøve samt studerende ved Landbohøjskolen med bestået 2. del. Ved Handels- og Kunstakademiet har man ikke en tilsvarende 1. dels eksamen; alle studerende ved de to læreanstalter er derfor regnet som 1. dels studerende.

$\frac{2}{3}$ af alle studerende ved de højere læreanstalter var 1. dels studerende i 1959. Af disse havde 16 pct. forsøgt at tage 1. del uden at bestå.

Blandt de 2. dels studerende havde ca. $\frac{3}{4}$ bestået 1. del med første karakter og resten havde fået anden karakter. I undersøgelsesmateriale var der mindre end 1 pct. af de 2. dels studerende, der havde forsøgt at tage 2. del uden at bestå.

E. Boligforhold

Såvel spørgeskemaet som de personlige interviews omfattede spørgsmål vedrørende de studerendes boligforhold. På spørgeskemaet spurgte man de studerende, hvordan de boede, herunder om de havde eget værelse og om den månedlige husleje. Ved interviewundersøgelsen spurgte man desuden, om de var interesseret i at komme til

at bo på et af de nye betalingskollegier og om de ofte læste på læsesal, laboratorium eller bibliotek.

Inden man ser på besvarelsenerne af disse spørgsmål, vil det dog være hensigtsmæssigt at undersøge, hvor de studerendes forældre bor. Man har derfor udarbejdet tabel E 1,

Tabel E 1: Forældrenes bo pæl for de studerende fordelt på studieretning.

	Studie- byen	Øvrige byer	Land- distrikter	Udland o. a.	I alt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Aarhus Universitet:</i>					
Teologisk fakultet	7	25	65	3	100
Juridisk fakultetsafd.	22	43	34	1	100
Økonomisk fakultetsafd.	34	31	30	5	100
Medicinsk fakultet	15	45	38	2	100
Humanistisk fakultet	30	38	31	1	100
Naturvidensk. fakultet	22	34	43	1	100
I alt	20	40	38	2	100
<i>Københavns universitet:</i>					
Teologisk fakultet	32	23	40	5	100
Juridisk fakultetsafd.	60	20	16	4	100
Statsvidenskabelig fakultetsafd.	51	18	31	—	100
Medicinsk fakultet	63	15	20	2	100
Filosofisk fakultet	55	20	20	5	100
Mat.-nat. fakultet	54	18	24	4	100
I alt	57	18	22	3	100
<i>Læreanstalterne:</i>					
Arkitektskolen	38	38	21	3	100
Farmaceutisk højskole	24	57	19	—	100
Handelshøjskolen HA	45	35	18	2	100
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor.	58	21	19	2	100
Ingeniørakademiet	44	28	26	2	100
Polyteknisk læreanstalt	44	25	29	2	100
Tandlægehøjskolen	52	26	21	1	100
Veterinær- og Landbohøjskolen	26	19	53	2	100
I alt	43	28	27	2	100

der giver en oversigt over forældrenes bopæl for de studerende fordelt på studieretning.

Man bemærker her, at næsten 40 pct. af de studerende i Århus og ca. en fjerdedel af de studerende i København har deres hjem på landet. Et tilsvarende antal studerende kommer fra byerne udenfor studiebyen.

Boligformer.

20 pct. af de studerende i Århus har deres forældre i byen, og ca. halvdelen af

de studerende i København har deres hjem i byen. Det betyder, at der er ca. 80 pct. af de studerende i Århus og 50 pct. af de studerende i København, som må søge værelse i byen. Den nuværende løsning af dette problem er belyst i tabel E 2.

Det viser sig her, at ca. 40 pct. af de ugifte udeboende studerende i både Århus og København bor på kollegium. Set i forhold til det samlede studentertal i byen bor 25 pct. i Århus og 18 pct. i København på kollegium.

Tabel E 2: Boligforhold for ugifte og gifte studerende i Århus og København.

	Århus			København			I alt
	ugifte		gifte + forh. g.	ugifte		gifte + forh. g.	
	hj. bo.	udebo.		hj. bo.	udebo.		
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	
Bor hos { med eget værelse	86	.	1	79	.	2	31
forældre { uden eget værelse	4	.	—	11	.	1	4
Bor hos anden familie	10	.	1	10	.	1	4
Lejet værelse eller pensionat	54	6	.	50	10	24
Kollegium	40	.	.	40	13	19
Egen lejlighed	4	88	.	3	71	15
Klublejlighed	1	1	.	5	1	2
Andet og uoplyst	1	3	.	2	1	1
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100	100
Antal skemaer	179	665	207	1 184	1 088	511	3 834
Antal studerende ca.	290	1 090	340	3 820	3 510	1 650	10 700

Det er i almindelighed lykkedes de gifte studerende at få egen lejlighed. Kun 6 pct. af de gifte studerende i Århus og 10 pct. i København bor i lejet værelse.

I de tilfælde, hvor de studerende bor hos forældre, har man spurgt, om de har rådighed over eget værelse, og det viser sig, at være tilfældet for de fleste studerendes vedkommende. Kun nogle få procent af de ugifte studerende opgiver at bo hos forældrene uden at have eget værelse og uden at have et værelse til rådighed, når de skal læse.

I de tilfælde, hvor de studerende ikke har eget værelse, er der naturligvis den mulighed, at de kan udnytte læsesalene på bibliotekerne og laboratorierne på de højere læreanstalter. Beregnet for de studerende under ét viser det sig (tabel E 3), at kun 12 pct.

af de studerende læser alle hverdage på læsesal o. lign. Knap $\frac{1}{3}$ læser et par dage om ugen på læsesal, og resten læser kun sjældent eller aldrig på læsesal. Som helhed anvendes læsesalene hyppigst af de hjemmeboende studerende.

Husleje.

Den månedlige husleje for de studerende er naturligvis meget forskellig for henholdsvis hjemmeboende, udeboende og gifte studerende. Kun få af de hjemmeboende studerende betaler husleje. De udeboende ugifte betaler i gennemsnit 93 kr. om måneden i København og 65 kr. om måneden i Århus, men det skal hertil bemærkes, at der i det københavnske beløb er inkluderet de udeboende studerende, der bor på kollegium, hvor huslejen i nogle tilfælde også

Tabel E 3: Udnyttelsen af de højere læreanstalters læsesale m. v. af de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Århus			København		
	ugifte		gifte	ugifte		gifte
	hj. bo.	udebo.		hj. bo.	udebo.	
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Læser alle hverdage på læsesal o. lign.	18	8	9	15	11	11
Læser et par dage ugentlig på læsesal o. lign.	30	19	18	39	19	22
Læser sjældent eller aldrig på læsesal o. lign.	52	73	73	46	70	67
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100
Antal skemaer	50	138	76	164	264	226
Antal studerende ca.	290	1090	335	3820	3510	1570

inkluderer betaling for kost, og huslejeforskellen mellem Århus og København er derfor næppe helt så stor, som disse tal umiddelbart synes at vise.

De gifte studerendes husleje er mere end dobbelt så stor som de ugiftes. I gennemsnit betaler de gifte og forhen gifte i København 186 kr. om måneden og i Århus 145 kr. om måneden; set i forhold til de studerendes månedlige udgifter betyder dette, at huslejen for den ugifte udeboende studerende udgør ca. 22 pct. i København og 18 pct. i Århus, medens huslejen for den gifte studerende beslaglægger henholdsvis 18 pct. og 15 pct. i København og Århus. Huslejeniveauet i Århus synes således både absolut

og relativt at være lavere for de studerende end huslejeniveauet i København.

Sammenholder man dette med, at en væsentlig større del af de studerende i Århus bor på kollegium, fremtræder det med al tydelighed, at boligproblemet er mest aktuelt for de studerende i København.

Ønsker om kollegieværelser.

Man har ikke ment indenfor rammerne af denne undersøgelse at kunne medtage en detaljeret analyse af kollegianernes tilfredshed eller utilfredshed med deres boligforhold. Derimod har man søgt at belyse ikke-kollegianernes indstilling til at bo på kollegium. For at få et realistisk

Tabel E 4: De studerendes ønske om at bo på betalingskollegium i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Århus			København		
	ugifte		gifte	ugifte		gifte
	hj. bo.	udebo.		hj. bo.	udebo.	
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Vil gerne på kollegium,	24	20	5	28	24	7
Vil ikke på kollegium.	76	37	si	70	35	80
Ved ikke og uoplyst.	—	3	12	2	1	—
Bor på kollegium	—	40	—	—	40	13
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100
Antal skemaer	50	138	76	164	264	226
Antal studerende ca.	290	1090	335	3820	3510	1570

billede, har man i interviewet ikke spurgt, om de studerende havde lyst til at bo på kollegium, men om de var interesseret i at komme til at bo på et af de nye betalingskollegier, hvor den økonomiske fordel ved at bo på kollegium er mindre end ved de ældre kollegier. Samtidig har man undgået at skulle tage i betragtning de ofte detaljerede adgangsbetingelser, der navnlig finder anvendelse ved de ældre kollegier.

Besvarelserne, der ligger til grund for tabel E 4, viser, at 25 pct. og 29 pct. af ikke-kollegianerne i henholdsvis Århus og København ønsker at komme til at bo på

et betalingskollegium. Interessen er størst hos de ugifte udeboende studerende der ikke bor på kollegium, mindre hos de ugifte hjemmeboende studerende og mindst hos de gifte studerende. Det forhold, at omkring 40 pct. af de ugifte udeboende studerende allerede bor på kollegium, medfører naturligvis, at der i procent er færre i denne gruppe, der ønsker at komme på kollegium end blandt de ugifte hjemmeboende studerende.

Blandt de københavnske studerende, der har givet udtryk for, at de ikke vil på kollegium, har man spurgt om deres be-

Tabel E 5: Årsager til ikke at ønske at komme på et af de nye betaling skoliegier blandt de studerende i København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	København		
	ugifte		gifte
	hj. bo.	udebo.	
	pct.	pct.	pct.
Tilfreds med nuværende bolig	36	35	30
Økonomiske grunde	28	23	25
Studiet snart afsluttet	7	8	14
Vil tage tid fra studiet	6	10	2
Foretrækker selvstændig bolig	6	14	9
Andre begrundelser	17	10	20
I alt i pct.	100	100	100

grundelse, og det viser sig i tabel E 5, at de fleste anfører „økonomiske grunde“ eller „tilfredshed med nuværende bolig“. Desuden anføres, at studiet snart er afsluttet og begrundelser som „vil hellere være selvstændig“. Det hævdes undertiden, at kollegielivet bevirker, at de studerende er længere tid om at få deres eksamen, men det er bemærkelsesværdigt, at denne begrundelse kun i få tilfælde nævnes af de studerende, der ikke ønsker at komme på kollegium.

Kollegiebehov.

De anførte besvarelser kan også anvendes til forsøgsvis at beregne et samlet behov for kollegieværelser i Århus og København. Man kan således bestemme behovet til at omfatte det nuværende antal kollegieværelser (tabel E 2) og det antal værelser, der

er nødvendigt for at imødekomme de studerendes ønske om at komme på kollegium, (tabel E 4).

I Århus bor 25 pct. af de studerende på kollegium. Dertil har 18 pct. givet udtryk for ønske om at komme på kollegium. I København er de tilsvarende procenttal 18 pct. og 23 pct. Det vil sige, man kan beregne det samlede behov for kollegieværelser til ca. 40 pct. af det samlede antal studerende svarende til 700 værelser i Århus og 3 600 i København. I 1959 var der ca. 500 kollegieværelser i Århus og knapt 1 700 kollegieværelser til de studerende i København.

Disse beregnede tal må naturligvis tages med forbehold. For det første har man her kun belyst de studerendes *ønsker* om at komme på et af de nye betalingskollegier, mens man ikke har undersøgt, om de stu-

derende, der ønsker at komme på et betalingskollegium også har *økonomisk evne* til at betale for et sådant kollegieværelse. Dette forbehold vil sandsynligvis i særlig grad gælde behovet hos ugifte hjemmeboende studerende. For det andet kan den studerende, selvom han har udtalt ønske om at komme på kollegium, måske i den

konkrete situation alt taget i betragtning vælge at blive boende hjemme eller på et værelse. Sandsynligvis må således det her beregnede kollegiebehov *betegnes som det maksimale behov i foråret 1959* for de studerende ved de lærestalter og studieretninger, som undersøgelsen omfatter.

F. Tidsanvendelsen

Ved den foreliggende undersøgelse liar man søgt at give et billede af, hvorledes de studerende anvender deres tid. Dette område har ikke været gjort til genstand for undersøgelse ved de tidligere studenterundersøgelser.

Der er tidligere i forbindelse med Radioundersøgelsen 1950 gennemført lignende undersøgelser af befolkningen som helhed. Det viste sig dengang, at det var muligt gennem spørgeskemaer og personlige interviews med rimelig nøjagtighed at give en beskrivelse af befolkningens tidsanvendelse. Udfra disse erfaringer har man ment, det ville være en overkommelig opgave at forsøge en tilsvarende beskrivelse for de studerendes vedkommende.

Undersøgelse af tidsanvendelse.

Tidsanvendelsen er benyttet som en målestok for de forskellige former for beskæftigelse eller aktivitet. Der er naturligvis ikke tvivl om, at man kan komme ud for tilfælde, hvor kort tid, anvendt på koncentreret arbejde, er mere betydningsfuld end længere tid, anvendt uden koncentration. Man må imidlertid kunne gå ud fra, at sådanne individuelle forskelle vil udlignes for større grupper af studerende, undersøgt over et lidt længere tidsrum.

Den gennemførte undersøgelse af tidsanvendelsen er ikke så detailleret, at det er muligt at give en fuldstændig beskrivelse af en typisk dag for de studerende. Man har valgt at interessere sig for tre hovedgrupper af aktiviteter: den daglige studietid, erhvervsarbejdet og alment orienterende aktiviteter; men en sådan opdeling af beskæftigelsen medfører naturligvis, at man kun får et forenklet billede af forholdene.

Man har først og fremmest undersøgt den tid, der bruges til selve studiet, den daglige studietid, d. v. s. *deltagelse i undervisning og forberedelse*. Undervisning omfatter forelæsninger, eksaminatorier, demonstrationer, øvelser, klinikker, seminarer, privat manuduktion, kurser, tegnestuearbejde m. v. Under forberedelse er medtaget gennemgang

af pensum sammen med studiekammerater, opgaveregning, forberedelse til bestemte timer, læsning på egen hånd m. v.

Endvidere har man indhentet oplysninger om den tid, de studerende anvender til *erhvervsarbejde*, der her omfatter alt arbejde mod betaling både fast, dagligt arbejde og enkelte timer om ugen, f. eks. lektiehjælp.

Den tid, der er anvendt til de ovennævnte aktiviteter, har man for hver studerende fået oplyst i et „ugeskema" med angivelse af placering på dagen og varighed på alle dage indenfor den sidste uge før interviewet fandt sted, d. v. s. for en uge i forårssemestret 1959.

Endelig har man stillet en række supplerende spørgsmål, fortrinsvis om den tid der er anvendt til *alment orienterende aktiviteter*, d. v. s. avislæsning, radioaflytning, læsning af skønlitteratur, biograf-, teater- og koncertbesøg, deltagelse i møder og foreningsliv m. v.

En mere detailleret analyse af de studerendes tidsanvendelse vil bedre kunne tages op i forbindelse med en forløbsanalyse, hvor man følger én eller flere studenterårgegne gennem studietiden. Derved vil det tillige blive muligt at vurdere resultatet af den forskellige tidsanvendelse, f. eks. tidsanvendelsens betydning for studietidens længde og for eksamensresultaterne.

Der kan være grund til at bemærke, at alle tidsangivelser er gennemsnitsberegninger. Oplysningerne om deltagelsen i undervisning, forberedelsen og erhvervsarbejdet i forårssemestret 1959 foreligger, som nævnt, for hver dag i en uge for hver studerende. Der er således først beregnet et gennemsnit for den enkelte studerende og dernæst et gennemsnit for de forskellige grupper af studerende.

Med en enkelt undtagelse er disse gennemsnit opgivet som det daglige antal timer og minutter. Man har valgt denne form for tidsangivelse for at lette sammenligninger, men dette medfører, at man om de aktiviteter, der ikke finder sted hver dag (f. eks. sportsudøvelse), anfører et urealistisk ringe antal minutter pr. dag.

(F. eks. anføres, at de studerende i gennemsnit dyrker sport i 8 minutter pr. dag. De studerende, der dyrker sport, har i de fleste tilfælde dyrket sport i 1 time et par gange om ugen.)

Endelig skal det nævnes, at alle tidsangivelserne må tages med et vist forbehold. Det er muligt, at de studerende i nogle tilfælde har givet et for optimistisk billede af forholdene, f. eks. af deltagelsen i undervisning og forberedelsen. Man er dog af den opfattelse, at disse unøjagtigheder forekommer sjældent, ligesom eventuelle unøjagtigheder formentlig er af samme størrelsesorden for de forskellige grupper af studerende, således at en sammenligning grupperne imellem skulle være forsvarlig.

Dagsinddelingen.

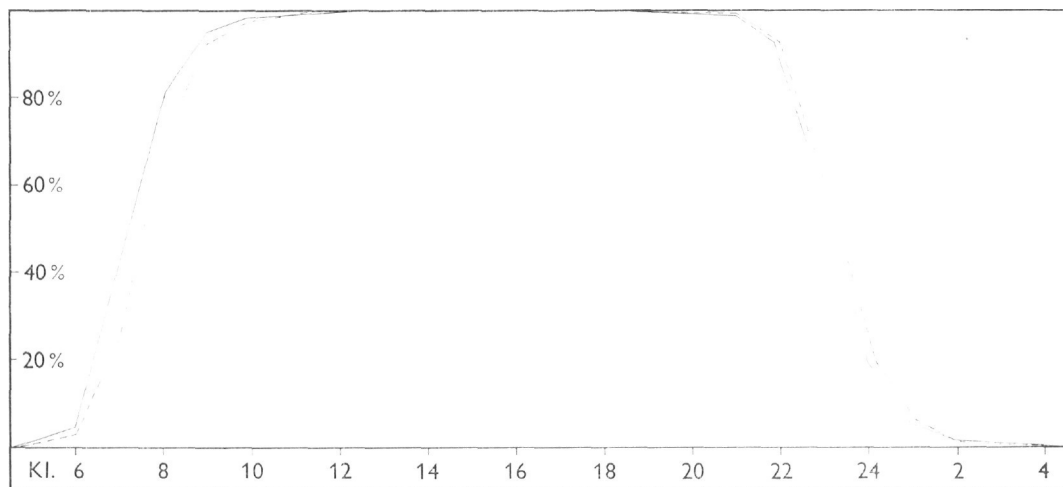
Man kan indledningsvis spørge, hvorledes de studerendes dag er begrænset, d. v. s. hvorledes hovedinddelingen af døgnnet i „sovetid“ og „oppe-tid“ ser ud for de studerende.

På grundlag af oplysninger fra interviewundersøgelsen om, hvornår de studerende er stået op de enkelte hverdage i den undersøgte uge, har man først beregnet et gennemsnit for hver studerende og dernæst de opsummerede fordelinger for de enkelte grupper af studerende. På tilsvarende måde har man bearbejdet oplysninger om, hvornår

de studerende er gået i seng mandag-fredag i den undersøgte uge. Kurverne i fig. F 1 og F 2 angiver således den procentvise del af de studerende, der er stået op på de anførte tidspunkter om morgenen, og den procentvise del af de studerende, der endnu er oppe på de anførte tidspunkter om aftenen.

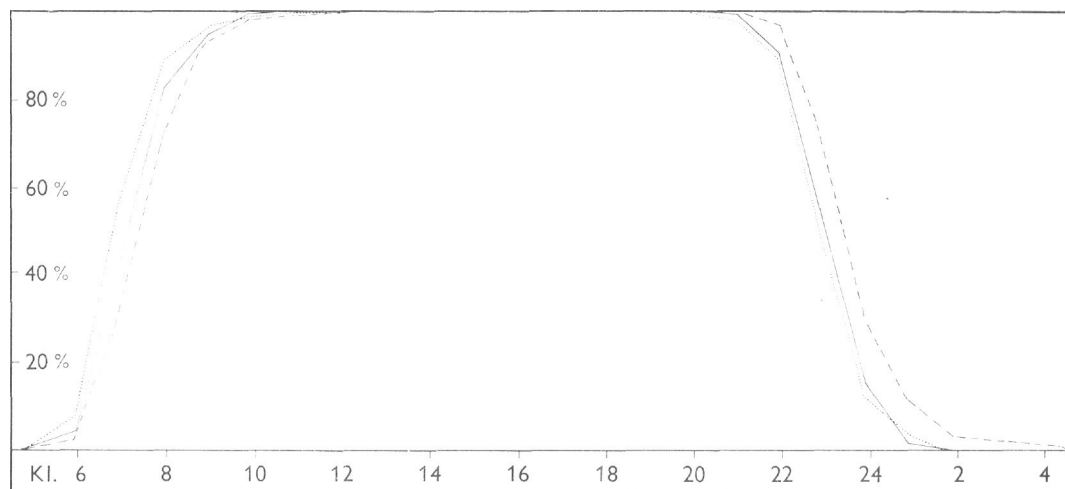
I fig. F 1 har man vist fordelingen af de studerende i henholdsvis Århus og København efter stå-op og gå-i-seng tidspunkter. Der er kun en mindre forskel mellem Århus og København, idet de studerende i København tilsyneladende står op en smule før de studerende i Århus. Dette kan dels skyldes, at de studerende i København må beregne længere tid om morgenen til transport fra hjemmet til lærestalten, dels at der i tallene for København indgår de studerende ved lærestalterne, hvor undervisningen almindeligvis begynder tidligere end ved universiteterne.

Af figuren ses, at kun 3 pct. af de studerende i Århus og 4 pct. af de studerende i København er stået op kl. 6. Kl. 7 er henholdsvis 25 pct. og 41 pct. af de studerende stået op, mens 70 pct. af de studerende i Århus og 81 pct. af de studerende i København er stået op kl. 8. Der er ingen forskel mellem de studerende i Århus og i København med hensyn til tidspunktet, de går i seng. Kl. 22 er 7 pct. gået i seng, kl. 23 er 40 pct. gået i seng og kl. 24 er ca. 93 pct. af de studerende gået i seng.

studerende i Århus
studerende i København

Fig F 1: Stå-op og gå-i-seng tidspunkter en hverdag for de studerende i Århus og København.

gifte studerende
 ugifte udeboende studerende
 ugifte hjemmeboende studerende

Fig. F 2: Stå-op og gå-i-seng tidspunkter en hverdag for de ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende.

I fig. F 2 har man for Århus og København tilsammen vist dagsinddelingerne en hverdag for de ugifte hjemmeboende, de ugifte udeboende og de gifte studerende. Der er en mindre forskel mellem de tre grupper af studerende med hensyn til stå-op-tidspunkter. Kl. 8 er 88 pct. af de gifte studerende stået op, mens 83 pct. af de hjemmeboende og kun 72 pct. af de udeboende studerende er oppe på dette tidspunkt. Med hensyn til gå-i-seng tidspunktet er det kun de ugifte udeboende studerende, der adskiller sig fra de to andre grupper af studerende. De ugifte udeboende studerende går som helhed noget senere i seng end både de ugifte hjemmeboende og de gifte studerende.

Oversigt over tidsanvendelsen.

Tabel F 1, der er opstillet på grundlag af oplysninger fra interviewskemaerne, synes ligesom fig. F 1 at vise, at de studerende i Århus benytter en lidt større del af døgnet til søvn end de studerende i København. Dette gælder især de hjemmeboende studerende i Århus. Disse får i gennemsnit ca. $8\frac{3}{4}$ times søvn, mens de andre grupper af studerende får omkring 8 timers søvn.

Den tid, de studerende anvender til *studier*, omfatter her både deltagelse i undervisning og forberedelse. De ugifte

københavnske studerende anvender i gennemsnit $6\frac{1}{2}$ - $6\frac{3}{4}$ time pr. hverdag til studierne. Der er kun en mindre forskel mellem de ugifte hjemmeboende og de ugifte udeboende studerendes daglige studietid. Derimod anvender de gifte studerende i København kun gennemsnitlig 5% time pr. hverdag til studier, d. v. s. næsten 1 time mindre end de ugifte studerende i København. De gifte studerende i København har til gengæld i gennemsnit knap 2 timers *erhvervsarbejde* pr. hverdag, d. v. s. omkring 1 time mere end de ugifte studerende i København.

Ligesom i København anvender de gifte studerende i Århus ca. 1 time mere til *erhvervsarbejde* end de ugifte studerende, men kun i forhold til de ugifte udeboende studerende har de gifte studerende i Århus anvendt mindre tid til studier.

Der er ingen forskel på den tid, de studerende i Århus og i København anvender til *husligt arbejde*, cl. v. s. madlavning, opvask, rengøring, oprydning m. v. De ugifte hjemmeboende studerende bruger både i Århus og København ca. $\frac{1}{2}$ time om dagen til husligt arbejde, de ugifte udeboende bruger ca. $\frac{3}{4}$ time, og de gifte studerende bruger ca. 1 time om dagen til husligt arbejde.

Som man kunne forvente, benytter de studerende i København som helhed lidt mere tid til *transport* end de studerende

Tabel F 1: Tidsanvendelsen for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Ugifte		Gifte
	hjemmeboende	udeboende	
<i>Århus:</i>			
Søvn.....	8 t. 48 m.	8 t. 16 m.	8 t. 08 m.
Studier.....	5 t. 25 m.	6 t. 20 m.	5 t. 39 m.
Erhvervsarbejde.....	42 m.	37 m.	1 t. 36 m.
Husligt arbejde.....	32 m.	48 m.	1 t. 05 m.
Transport.....	59 m.	47 m.	50 m.
Tilsammen.....	16 t. 26 m.	16 t. 48 m.	17 t. 18 m.
Måltider og fritid.....	7 t. 34 m.	7 t. 12 m.	6 t. 52 m.
<i>heraf:</i>			
Avislæsning.....	45 m.	38 m.	50 m.
Møder, kirkegang m. v. herunder foreningsvirksomhed.....	08 m.	12 m.	10 m.
Sport.....	09 m.	08 m.	05 m.
Andre fritidsinteresser.....	54 m.	42 m.	38 m.
Antal skemaer.....	50	138	76
Antal studerende ca.....	290	1090	335
<i>København:</i>			
Søvn.....	8 t. 06 m.	7 t. 51 m.	7 t. 57 m.
Studier.....	6 t. 45 m.	6 t. 30 m.	5 t. 44 m.
Erhvervsarbejde.....	1 t. 02 m.	54 m.	1 t. 54 m.
Husligt arbejde.....	27 m.	44 m.	1 t. 03 m.
Transport.....	1 t. 13 m.	1 t. 03 m.	58 m.
Tilsammen.....	17 t. 33 m.	17 t. 02 m.	17 t. 36 m.
Måltider og fritid.....	6 t. 27 m.	6 t. 58 m.	6 t. 24 m.
<i>heraf:</i>			
Avislæsning.....	40 m.	44 m.	40 m.
Møder, kirkegang m. v. herunder foreningsvirksomhed.....	14 m.	11 m.	08 m.
Sport.....	08 m.	06 m.	03 m.
Andre fritidsinteresser.....	38 m.	29 m.	26 m.
Antal skemaer.....	164	264	226
Antal studerende ca.....	3820	3510	1570

i Århus. Når man finder, at de ugifte hjemmeboende studerende er den gruppe studerende både i Århus og København, der i gennemsnit har anvendt mest tid til transport, så er dette formentlig udtryk for, at en del af disse studerende finder det fordelagtigt at blive boende hos forældrene, trods en væsentlig afstand mellem hjemmet og universitetet eller læreanstalten.

Man kan endelig se på, hvor stor en del af dagen, de studerende har disponeret over til *måltider og fritid*. De studerende i Århus har i gennemsnit brugt 7-7 ½ time, og de studerende i København har i gennemsnit brugt 6½-7 timer til måltider og fritid. Der er kun mindre forskelle mellem de enkelte grupper af studerende med hensyn til den tid, de har anvendt til de fire her

Tabel F 2: Deltagelsen i undervisning for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Ugifte		Gifte
	hjemmeboende	udeboende	
<i>Århus:</i>			
Studerende, der har fulgt undervisning, i pct. af samtlige studerende.....	83 pct.	82 pct.	69 pct.
Gennemsnitlig daglig undervisningstid for studerende, der har fulgt undervisning.....	2 t. 15 m.	1 t. 46 m.	1 t. 41 m.
Gennemsnitlig daglig undervisningstid for samtlige studerende.....	1 t. 52 m.	1 t. 28 m.	1 t. 09 m.
Antal besvarelser.....	46	134	75
Uoplyst.....	4	4	1
Antal skemaer.....	50	138	76
Antal studerende ca.....	290	1 090	335
<i>København:</i>			
Studerende, der har fulgt undervisning, i pct. af samtlige studerende.....	90 pct.	90 pct.	78 pct.
Gennemsnitlig daglig undervisningstid for studerende, der har fulgt undervisning.....	3 t. 05 m.	3 t. 10 m.	2 t. 53 m.
Gennemsnitlig daglig undervisningstid for samtlige studerende.....	2 t. 47 m.	2 t. 50 m.	2 t. 14 m.
Antal besvarelser.....	161	262	217
Uoplyst.....	3	2	9
Antal skemaer.....	164	264	226
Antal studerende ca.....	3 820	3 510	1 570

medtagne fritidsaktiviteter eller alment orienterende aktiviteter.

Undervisning og forberedelse.

På grundlag af materiale fra interviewundersøgelsen har man opstillet tabel F 2, der viser *deltagelsen i undervisning* for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold. I tabellen har man først angivet den procentdel af de studerende i den pågældende gruppe, der i det hele taget har deltaget i undervisning i den undersøgte uge. Dernæst har man beregnet det gennemsnitlige daglige antal undervisningstimer, dels for de studerende, der har fulgt undervisningen, dels for samtlige studerende i gruppen, uanset om de har fulgt undervisning.

Undervisningen har tilsyneladende været fulgt af en større del af de studerende i København end i Århus, ligesom tabellen synes at vise, at de studerende i København

i forhold til studerende i Århus i gennemsnit har deltaget i mere undervisning. Disse forskelle mellem deltagelsen i undervisning i Århus og i København beror dog næsten udelukkende på, at de studerende ved læreanstalterne indgår i tallene for København (jfr. tabel F 3).

Både i Århus og i København har en lige stor del af de hjemmeboende og af de udeboende ugifte studerende fulgt undervisningen. Godt 80 pct. af de ugifte studerende i Århus og 90 pct. af de ugifte studerende i København deltog i undervisningen i den undersøgte uge. Desuden gælder det, både i Århus og København, at en mindre del af de gifte studerende end af de ugifte studerende har deltaget i undervisningen. Henholdsvis 69 pct. og 78 pct. af de gifte studerende i Århus og i København har deltaget i undervisningen i den undersøgte uge.

Man kan herefter se på, hvor lang tid de studerende i gennemsnit har deltaget i

Tabel F 3: Deltagelsen i undervisning for de studerende fordelt på studieretninger.

	Studerende med undervisning i pct. af samtlige	Gennemsnitligt antal undervisningstimer pr. dag		Antal skemaer
		for studerende med undervisning	for samtlige studerende	
<i>Aarhus Universitet:</i>				
Teologisk fakultet	90	1 t. 34 m.	1 t. 25 m.	71
Juridisk fakultetsafd.	81	1 t. 46 m.	1 t. 26 m.	135
Økonomisk fakultetsafd.	85	1 t. 45 m.	1 t. 29 m.	74
Medicinsk fakultet	91	2 t. 29 m.	2 t. 17 m.	516
Humanistisk fakultet	84	1 t. 30 m.	1 t. 15 m.	172
Naturvidensk. fakultet	92	3 t. 12 m.	2 t. 56 m.	83
I alt	88	2 t. 12 m.	1 t. 57 m.	1 051
<i>Københavns universitet:</i>				
Teologisk fakultet	76	1 t. 23 m.	1 t. 03 m.	78
Juridisk fakultetsafd.	85	2 t. 35 m.	2 t. 13 m.	282
Statsvidenskabelig fakultetsafd.	83	2 t. 08 m.	1 t. 46 m.	83
Medicinsk fakultet	89	2 t. 51 m.	2 t. 33 m.	542
Filosofisk fakultet	82	2 t. 38 m.	1 t. 20 m.	422
Mat.-nat. fakultet	88	3 t. 00 m.	2 t. 40 m.	192
I alt	86	2 t. 25 m.	2 t. 04 m.	1 599
<i>Læreanstalterne:</i>				
Arkitektskolen	87	4 t. 15 m.	3 t. 43 m.	98
Farmaceutisk Læreanstalt	100	5 t. 28 m.	5 t. 28 m.	58
Handelshøjskolen HA	94	3 t. 02 m.	2 t. 50 m.	65
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor.	98	3 t. 50 m.	3 t. 46 m.	101
Ingeniørakademiet	98	5 t. 26 m.	5 t. 20 m.	54
Polyteknisk Læreanstalt	97	4 t. 39 m.	4 t. 32 m.	492
Tandlægehøjskolen	99	5 t. 04 m.	5 t. 01 m.	179
Veterinær- og Landbohøjskolen	96	5 t. 23 m.	5 t. 11 m.	137
I alt	97	4 t. 41 m.	4 t. 32 m.	1 184

undervisning, når de følger undervisningen. Den gruppe af studerende i Århus, der gennemsnitlig har deltaget i mest undervisning, er de ugifte hjemmeboende studerende, som i gennemsnit har fulgt $2\frac{1}{4}$ time undervisning pr. dag. De ugifte udeboende og de gifte studerende har deltaget i ca. $1\frac{3}{4}$ time undervisning pr. dag.

I København er der ingen forskel mellem de tre grupper af studerende med hensyn til den tid, de har deltaget i undervisning. I gennemsnit har de studerende i København fulgt omkring 3 timer undervisning om dagen.

Det er en almindelig antagelse, at det arbejdspress, der pålægges de studerende i

form af deltagelse i undervisning, er ret forskelligt fra studieretning til studieretning. Navnlig siges der at være forskel mellem universiteterne og læreanstalterne. Man har derfor i tabel F 3 på grundlag af oplysninger fra de udsendte spørgeskemaer opdelt de studerende efter studieretninger og indenfor disse opgjort deltagelsen i undervisning på samme måde som i tabel F 2.

Som helhed viser det sig, at der ikke er væsentlig forskel mellem deltagelsen i undervisning ved Aarhus Universitet og ved Københavns universitet. Derimod er der betydelig forskel mellem på den ene side universitetsstuderende og på den anden side studerende ved læreanstalterne. Under-

visningen ved universiteterne blev i den undersøgte uge fulgt af 86 pct. af de studerende, mens taget under ét næsten alle studerende, 97 pct. ved læreanstalterne deltog i undervisningen.

Samtidig fremgår det, at de studerende ved læreanstalterne, der har fulgt undervisning, i gennemsnit har deltaget i 4 ½ time undervisning om dagen, mens de universitetsstuderende i gennemsnit har fulgt undervisning i godt 2¼ time om dagen.

Det må bemærkes, at det ikke er muligt på dette grundlag at sige noget om, i hvilken udstrækning de studerende har udnyttet det undervisningsapparat, der er stillet til rådighed ved universiteterne og læreanstalterne. Det ville forudsætte, at man kunne

sammenholde denne tabel med en opgørelse over de undervisningstimer, der har været tilbudt de studerende ved de enkelte studieretninger. En sådan undersøgelse kunne f. eks. vise, om læreanstalterne har afholdt mere undervisning, end de studerende ved læreanstalterne ifølge tabel F 3 har fulgt, og om de studerende ved universiteterne faktisk har fulgt hovedparten af den undervisning, der har været tilrettelagt for dem.

Den daglige læsning og *forberedelse* er et mindst ligeså betydningsfuldt led i studiet som deltagelsen i undervisning. I tabel F 4 har man på grundlag af materiale fra interviewundersøgelsen givet en oversigt over forberedelsen for de samme grupper af studerende som i tabel F 2, d. v. s.

Tabel F 4: Forberedelsen for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Ugifte		Gifte
	hjemmeboende	udeboende	
<i>Århus:</i>			
Studerende, der har forberedt sig, i pct. af samtlige studerende	100 pct.	96 pct.	96 pct.
Gennemsnitlig daglig forberedelsestid for studerende, der forbereder sig	3 t. 33 m.	5 t. 03 m.	4 t. 41 m.
Gennemsnitlig daglig forberedelsestid for samtlige studerende	3 t. 33 m.	4 t. 52 m.	4 t. 30 m.
Antal besvarelser	46	134	74
Uoplyst	4	4	2
Antal skemaer	50	138	76
Antal studerende ca.	290	1 090	335
<i>København:</i>			
Studerende, der har forberedt sig, i pct. af samtlige studerende	97 pct.	97 pct.	95 pct.
Gennemsnitlig daglig forberedelsestid for studerende, der forbereder sig	4 t. 04 m.	3 t. 47 m.	3 t. 40 m.
Gennemsnitlig daglig forberedelsestid for samtlige studerende	3 t. 58 m.	3 t. 40 m.	3 t. 30 m.
Antal besvarelser	161	262	217
Uoplyst	3	2	9
Antal skemaer	164	264	226
Antal studerende ca.	3 820	3 510	1 570

ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende henholdsvis i Århus og i København.

Man vil for det første bemærke, at det kun er en ganske lille del af samtlige studerende, der overhovedet ikke har læst eller forberedt sig på hverdage i den undersøgte uge. I Århus har de ugifte udeboende studerende, der har forberedt sig, brugt 5 timer daglig til forberedelse, mens de gifte studerende har forberedt sig i ca. $4\frac{3}{4}$ time og de ugifte hjemmeboende studerende i $3\frac{1}{2}$ time.

I København har de ugifte hjemmeboende studerende anvendt mest tid til forberedelse, men der er her mindre forskel mellem de tre grupper af studerende end i Århus. De ugifte hjemmeboende studerende i Køben-

havn har brugt 4 timer til forberedelse, og de ugifte udeboende og de gifte studerende har forberedt sig i ca. 3% time om dagen. Man må her tage i betragtning, at de studerende ved læreanstalterne indgår i tallene for København, og som det vil fremgå nedenfor, er der nogen forskel mellem forberedelsen for universitetsstuderende og for studerende ved læreanstalterne.

Til sidst i dette afsnit vil man sammenligne de universitetsstuderende i Århus og i København og de studerende ved læreanstalterne med hensyn til deres *daglige studietid*. Den daglige studietid er den samlede tid, de studerende i gennemsnit har anvendt til deltagelse i undervisning og til forberedelse.

Det har undertiden været nævnt, at de

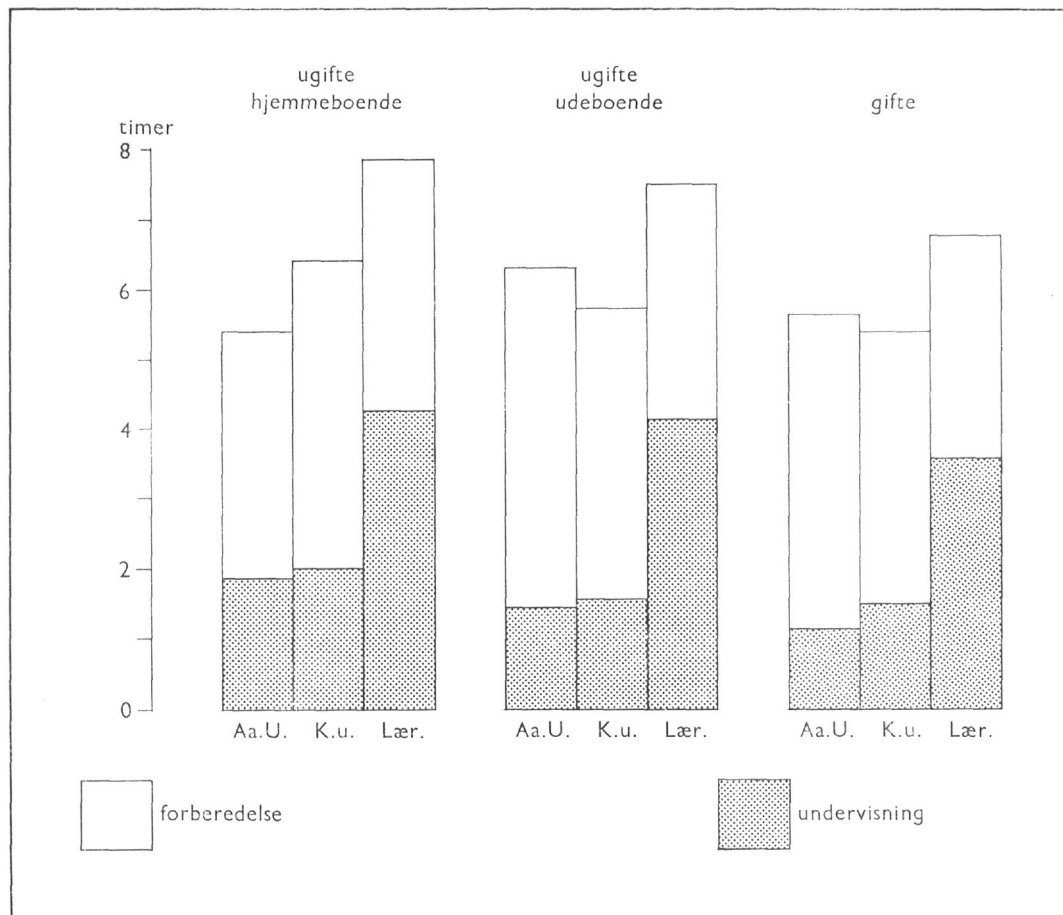

Fig. F 3: Samlet daglig studietid, deltagelse i undervisning og forberedelse en hverdag for de studerende ved universiteterne (AaU og Ku) og læreanstalterne (Lær) fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

studerende ved læreanstalterne følger mere undervisning end universitetsstuderende, men at disse til gengæld bruger mere tid til læsning og forberedelse end de studerende ved læreanstalterne. Den daglige studietid kunne således blive på det nærmeste lige stor for disse to grupper af studerende.

I fig. F 3 har man i grafisk form givet resultatet af en undersøgelse af den nævnte påstand, som kun delvis er blevet bekræftet. Først og fremmest vil man se, at studerende ved læreanstalterne indenfor alle tre grupper har en længere daglig studietid end de studerende ved universiteterne. De studerende ved læreanstalterne har en daglig studietid, der er 1-2 ½ time længere end den daglige studietid for de tilsvarende grupper af universitetsstuderende. De studerende ved læreanstalterne har en samlet daglig studietid på 7-8 timer, mens universitetsstuderende har en daglig studietid på 5½-6½ time. Den største forskel mellem studerende ved læreanstalterne og ved universiteterne finder man blandt de ugifte hjemmeboende studerende. Forskellen er mindst for de gifte studerende.

Alle tre grupper af universitetsstuderende har i gennemsnit kun anvendt halvt så megen tid til deltagelse i undervisning som de studerende ved læreanstalterne. Studerende ved læreanstalterne har daglig anvendt 2-2¾ time mere til undervisning. Man vil endvidere se, at de universitetsstuderende har brugt længere tid til forberedelse end de studerende ved læreanstalterne. De universitetsstuderende har i gennemsnit brugt ½-1½ time mere om dagen til forberedelse.

Sammenfattende kan man sige, at de studerende ved læreanstalterne i gennemsnit anvender væsentlig mere tid til deltagelse i undervisning, mens de bruger mindre tid til forberedelse end universitetsstuderende. Sammenlagt er den daglige studietid for studerende ved læreanstalterne noget længere end den daglige studietid for studerende ved universiteterne.

De studerende ved universiteterne har med andre ord anvendt betydelig mere tid til forberedelse pr. undervisningstime end de studerende ved læreanstalterne. Det fremgår ligeledes af fig. F 3, at de studerende ved universiteterne i gennemsnit har forberedt sig 2-3 timer for hver undervisningstime,

de har deltaget i. De studerende ved læreanstalterne har forberedt sig mindre end 1 time pr. undervisningstime.

Erhvervsarbejdet.

Det er fra forskellig side blevet hævdet, at der er væsentlig forskel på den indflydelse erhvervsarbejdet har på studiet, når der er tale om erhvervsarbejde i ferier, og når det drejer sig om erhvervsarbejde i undervisningsperioderne. Før man nærmere belyser erhvervsarbejdets omfang i foråret 1959, vil man derfor omtale *forekomsten af erhvervsarbejde i forskellige perioder.*

I det udsendte spørgeskema spurgte man, om de studerende havde regelmæssigt erhvervsarbejde i sommerferien 1958, i efterårssemestret 1958, i juleferien december-januar 1958/59 og „i sidste uge“, d. v. s. en uge i forårssemestret 1959. Besvarelserne af disse spørgsmål er samlet i tabel F 5.

Taget under ét har mindre end en femtedel af samtlige studerende oplyst, at de ikke har haft regelmæssigt erhvervsarbejde i nogen af de fire nævnte tidsrum. Der er en lidt større del af de studerende i Århus end i København, der ikke har haft erhvervsarbejde. Det kan måske hænge sammen med, at der i almindelighed er færre muligheder i for at få arbejde for de studerende i Århus.

En betydelig interesse knytter sig til den gruppe studerende, der har oplyst, at de har haft regelmæssigt erhvervsarbejde i alle fire perioder, semestre såvel som ferier. Disse studerende er de egentlige erhvervsstuderende. Omkring 28 pct. af samtlige studerende ved Københavns universitet har haft arbejde i alle fire tidsrum, mens kun 13 pct. af de studerende ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne har haft arbejde i alle fire perioder. Den største del af de studerende med erhvervsarbejde i alle perioder findes blandt de gifte studerende. Næsten to femtedele af de gifte studerende ved Københavns universitet, og godt en femtedel af de gifte studerende ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne har haft arbejde hele det undersøgte år.

Man har herefter undersøgt, hvor stor en del af de studerende, der kun har haft erhvervsarbejde i ferieperioder, d. v. s. i sommerferien 1958 eller i juleferien 1958/59 eller evt. i begge disse ferieperioder. Ved læreanstalterne finder man, at næsten halvdelen

Tabel F 5: Forekomsten af erhvervsarbejde i de fire perioder, sommerferien 1958, efterårssemestret 1958, juleferien 1958/59 samt forårssemestret 1959, blandt de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Ugifte		Gifte
	hj.bo.	udebo.	
	pet.	pet.	pet.
<i>Aarhus Universitet:</i>			
Studerende uden arbejde i nogen periode	25	29	21
Studerende med arbejde i alle fire perioder	20	9	22
Studerende kun med arbejde i sommer- og/eller juleferie	27	40	28
Studerende med arbejde i andre kombinationer af perioderne	28	22	29
I alt i pct.	100	100	100
Antal skemaer	179	665	203
Antal studerende ca.	290	1 090	335
	pet.	pet.	pet.
<i>Københavns universitet:</i>			
Studerende uden arbejde i nogen periode	22	17	13
Studerende med arbejde i alle fire perioder	23	28	39
Studerende kun med arbejde i sommer- og/eller juleferie	24	24	17
Studerende med arbejde i andre kombinationer af perioderne	31	31	31
I alt i pct.	100	100	100
Antal skemaer	682	549	350
Antal studerende ca.	2 210	1 780	1 130
	pet.	pet.	pet.
<i>Læreanstalterne:</i>			
Studerende uden arbejde i nogen periode	20	19	18
Studerende med arbejde i alle fire perioder	11	13	22
Studerende kun med arbejde i sommer- og/eller juleferie	46	51	41
Studerende med arbejde i andre kombinationer af perioderne	23	17	19
I alt i pct.	100	100	100
Antal skemaer	502	539	136
Antal studerende ca.	1 610	1 730	440

af de studerende kun har haft arbejde i ferieperioderne, ved Aarhus Universitet har godt en tredjedel af de studerende kun arbejde i ferier, og ved Københavns universitet har kun en femtedel af de studerende udelukkende haft arbejde i ferieperioderne.

Hvis man sammenholder disse oplysninger med oplysningerne om, hvor stor en del af de studerende der i det hele taget har haft arbejde i det undersøgte år, kan man konkludere, at godt $\frac{4}{5}$ af de studerende ved Københavns universitet har haft regelmæssigt erhvervsarbejde i én eller flere af de undersøgte perioder. Kun for en mindre del, omkring en fjerdedel, af disse studerende

har arbejdet været begrænset til ferieperioder. Ved læreanstalterne har en ligeså stor del af de studerende som ved Københavns universitet haft erhvervsarbejde i de undersøgte tidsrum, men for mere end halvdelen af disse studerende har arbejdet været begrænset til ferieperioder. I Århus har en mindre del af de studerende haft arbejde, og arbejdet har ligeledes for størstedelen af disse studerende været begrænset til ferieperioder.

For de studerende i København, hvor man som nævnt finder den største del af de studerende med erhvervsarbejde i de undersøgte perioder, har man i fig. F 4 vist den

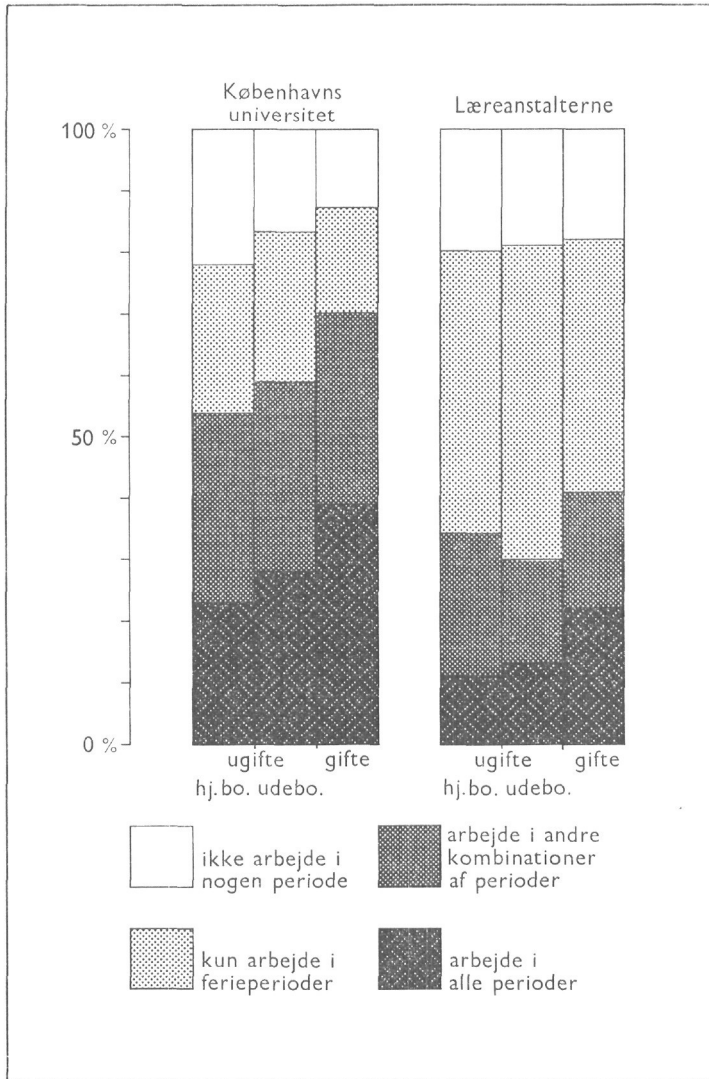

Fig. F 4: Forekomsten af erhvervsarbejde i de fire perioder, sommerferien 1958, efterårssemesteret 1958, juleferien 1958/59 samt forårssemesteret 1959, blandt de studerende ved Københavns universitet og lærestalderne fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

procentvise fordeling af de studerende med arbejde i alle fire perioder, med arbejde i ferier og semestre, med arbejde kun i ferier og uden arbejde i nogen periode i det undersøgte år. Ligesom i tabellen er der skelnet mellem ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende ved universitetet og ved lærestalderne.

Til nærmere belysning af *erhvervsarbejdets omfang i forårssemesteret 1959*, har man på grundlag af oplysninger fra de udsendte

spørgeskemaer opstillet tabel F 6. For grupperne ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende ved universiteterne og ved lærestalderne har man undersøgt, hvor stor en del af de studerende der har haft arbejde i den undersøgte uge. Endvidere er i tabellen anført, hvor mange timer de studerende, der har haft arbejde, gennemsnitlig har anvendt til erhvervsarbejde i hele ugen. Man har her medtaget arbejde både på hverdage og på søn- og helligdage.

Tabel F 6: Erhvervsarbejdets omfang for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Ugifte		Gifte
	hjemmeboende	udeboende	
<i>Aarhus Universitet:</i>			
Studerende, der havde erhvervsarbejde, i pct. af samtlige studerende	41 pct.	24 pct.	40 pct.
Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid for studerende med erhvervsarbejde	13 t. 45 m.	14 t. 25 m.	23 t. 25 m.
Antal skemaer	179	665	203
Antal studerende ca.	290	1 090	335
<i>Københavns universitet:</i>			
Studerende, der havde erhvervsarbejde, i pct. af samtlige studerende	48 pct.	51 pct.	61 pct.
Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid for studerende med erhvervsarbejde	17 t. 30 m.	18 t. 40 m.	26 t. 15 m.
Antal skemaer	682	549	350
Antal studerende ca.	2 210	1 780	1 130
<i>Læreanstalterne:</i>			
Studerende, der havde erhvervsarbejde, i pct. af samtlige studerende	26 pct.	24 pct.	36 pct.
Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid for studerende med erhvervsarbejde	8 t. 45 m.	12 t. 55 m.	22 t. 35 m.
Antal skemaer	502	539	136
Antal studerende ca.	1 610	1 730	440

Tabellen viser klart, at erhvervsarbejdet er mest udbredt blandt studerende ved Københavns universitet. Både i forhold til Aarhus Universitet og til læreanstalterne har en langt større del af de studerende ved Københavns universitet haft erhvervsarbejde. Yderligere har de studerende ved Københavns universitet i gennemsnit en større ugentlig arbejdstid.

Over halvdelen, 52 pct., af de studerende ved Københavns universitet havde erhvervsarbejde i foråret 1959. Der er kun en mindre forskel mellem Aarhus Universitet og læreanstalterne med hensyn til erhvervsarbejdets udbredelse. Omkring 30 pct. af de studerende ved Aarhus Universitet og 26 pct. af de studerende ved læreanstalterne havde arbejde i forårssemestret.

De ugifte studerende ved Københavns universitet med erhvervsarbejde har i gennemsnit haft en samlet ugentlig arbejdstid

på omkring 18 timer; det svarer til ca. 3 timer erhvervsarbejde pr. hverdag. Den ugentlige arbejdstid for de gifte studerende ved Københavns universitet med erhvervsarbejde svarer i gennemsnit til en daglig arbejdstid på godt 4 timer pr. hverdag.

De ugifte studerende ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne med erhvervsarbejde har haft en ugentlig arbejdstid, der svarer til henholdsvis 2½ time og 2 timer erhvervsarbejde pr. hverdag. Ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne har de gifte studerende ligesom ved Københavns universitet erhvervsarbejde i betydeligt større omfang end de ugifte studerende. De gifte studerende ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne med erhvervsarbejde har haft en ugentlig arbejdstid, der svarer til 3½-4 timer erhvervsarbejde pr. hverdag.

Man har som ved tidligere studenterundersøgelser fået oplyst, *erhvervsarbejdets art.*

Tabel F 7: Erhvervsarbejdets art for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Universitet	Københavns universitet	Lære- anstalterne
	pet.	pet.	pet.
Arbejde, der er et led i studiet (praktikanttjeneste) . . .	17	15	14
Undervisning	34	26	24
Kontorarbejde i offentlige kontorer	10	16	4
Kontorarbejde i private kontorer	14	16	13
Legemligt arbejde	12	11	29
Andet arbejde	5	4	7
Kombinationer af arbejde	8	12	9
I alt i pct.	100	100	100
Studerende med arbejde	311	836	311
Studerende uden arbejde	740	763	873
Antal skemaer	1 051	1 599	1 184
Antal studerende ca.	1 720	5 180	3 800

Af tabel F 7 ses, at størstedelen, omkring en tredjedel, af de studerende ved Aarhus Universitet har været beskæftiget ved undervisning. Størsteparten, ligeledes en tredjedel, af de studerende ved Københavns universitet har haft kontorarbejde i offentlige eller private kontorer. Legemligt arbejde og undervisning er de hyppigst forekommende beskæftigelser blandt studerende ved læreanstalterne.

Der er imidlertid væsentlig forskel mellem de enkelte studieretninger ved universiteterne og læreanstalterne med hensyn til erhvervsarbejdets art. En nærmere analyse af det indsamlede materiale viser, at ved begge universiteter er jurister og økonomer næsten udelukkende beskæftiget med kontorarbejde, medicinernes arbejde er for størstedelen praktikanttjeneste, og for studerende ved de filosofiske og matematisk-naturvidenskabelige fakulteter spiller undervisningsarbejde langt den største rolle. For læreanstaltnernes vedkommende kan nævnes, at arkitektstuderende næsten udelukkende har praktikanttjeneste, studerende ved Veterinær- og Landbohøjskolen har for en stor del legemligt arbejde, og de 3-sproglige korrespondenter har i stort omfang undervisningsarbejde. For studerende ved Danmarks Tekniske Højskole er praktikanttjeneste, undervisningsarbejde og legemligt arbejde af lige stor betydning.

Det er kun med forsigtighed muligt at sam-

menligne disse resultater med oplysninger om erhvervsarbejdets art for destuderende i 1946.

Som tidligere har den største del af de studerende været beskæftiget i offentlige eller private kontorer. I foråret 1959 er det dog kun godt en fjerdedel af samtlige studerende med erhvervsarbejde, der har haft kontorarbejde, mens omkring 40 pct. af de studerende i 1946 oplyste, at de havde været beskæftiget på et kontor. I sammenligning med 1946 synes der derimod at være en betydelig større del af de studerende, der har haft undervisningsarbejde, lektiehjælp o. lign. Næsten en fjerdedel af de studerende der havde erhvervsarbejde i foråret 1959 har haft undervisningsarbejde, mens kun ca. 7 pct. af de studerende i 1946 havde været beskæftiget med undervisning. Omkring 15 pct. af samtlige studerende har oplyst, at de i foråret 1959 har haft et arbejde, der kan betragtes som et led i studiet, og det er set i forhold til 1946 en lidt mindre del af de studerende.

Alment orienterende aktiviteter.

Dette forsøg på at beskrive de studendes tidsanvendelse kan naturligt afsluttes med en undersøgelse af den del af døgnet, der er tilbage, når de studerende foruden søvn har anvendt tid til deltagelse i undervisning, til forberedelse og eventuelt nogle timer til erhvervsarbejde.

Det er klart, at de studerende ligesom andre befolkningsgrupper vil anvende tid til måltider og almindeligt familieliv, besøg hos venner o. lign. Man har af praktiske grunde ikke ment at kunne tage disse mere sociale aktiviteter op til undersøgelse. I stedet har man begrænset sig til at belyse enkelte, mere specielle aktiviteter af alment orienterende karakter, som man ofte forventer, at de studerende anvender en forholdsvis stor del af deres tid på, og som kan have en vis betydning for deres almene uddannelse. Man vil ikke her bringe et omfattende tabelmateriale om tidsanvendelsen på disse aktiviteter, men har valgt kort at kommentere nogle resultater af denne del af undersøgelsen.

Læsning af jaglitteratur, som er omtalt i det tidligere afsnit om undervisning og forberedelse, omfatter kun læsning indenfor den studerendes eget fagområde og i det væsentlige indenfor det pensum, der opgives til eksamen. Man kan derefter spørge, i hvor høj grad akademikerne allerede i studietiden specialiseres eller specialiserer sig, eller i hvor stor udstrækning de studerende søger at orientere sig udenfor deres eget mere begrænsede fagområde.

Man har fundet, at næsten en fjerdedel af samtlige studerende ved de højere læreanstalter hverken har læst faglitteratur udenfor deres fag eller blot udenfor pensum. På den anden side har omkring en trediedel af de studerende både orienteret sig indenfor andre fagområder og læst mere end det strengt nødvendige pensum indenfor deres eget fag.

Hvis man herefter ser på de studerendes *læsning af skønlitteratur*, viser det sig, at de studerende fra nytår til undersøgelsestidspunktet i gennemsnit har læst knapt 10 skønlitterære bøger, d. v. s. godt et par bøger om måneden. Det skal bemærkes, at det undersøgte tidsrum i hvert fald for en del af de studerende ved universiteterne har omfattet en måned af juleferien 1958/59.

Der synes at være nogen forskel på den skønlitterære læsning i de forskellige grupper af studerende. De ugifte hjemmeboende studerende både i Århus og i København har fået tid til at læse flest bøger. I det undersøgte tidsrum har de ugifte hjemmeboende studerende i gennemsnit læst ca.

11 bøger og de ugifte udeboende ca. 9 bøger, mens de gifte studerende har læst ca. 7 bøger.

De gifte studerende synes således kun i mere begrænset omfang at kunne få tid til en mere alment orienterende beskæftigelse som læsning af skønlitteratur. Dette støttes også af den oplysning, at forholdsvis flere gifte end ugifte studerende ikke har læst én skønlitterær bog i de fire undersøgte måneder; nemlig 17 pct. af de gifte mod 7 pct. af de ugifte studerende i Århus og 20 pct. af de gifte mod 12 pct. af de ugifte studerende i København.

Både i Århus og i København har næsten 60 pct. af samtlige studerende været i *biograf, teater, til koncert, udstilling o. lign.* i den undersøgte uge. De ugifte studerende har noget hyppigere end gifte studerende været tilskuere til de nævnte arrangementer. Omkring 40 pct. af de gifte studerende har indenfor den undersøgte uge været i biograf, teater el. lign. Biografbesøg er særlig almindelige, idet mere end $\frac{3}{4}$ af de studerende, der har været til et af de nævnte arrangementer, har været i biografen. Der er dog mindre end 10 pct. af samtlige studerende, der har været mere end én gang i biografen i den undersøgte uge.

Man har undersøgt, i hvor stor udstrækning de studerende går til *møder, foredrag, i kirke, o. lign.* Det viser sig, at godt 80 pct. af de studerende både i Århus og i København overhovedet ikke har været til et møde, foredrag el. lign. i den undersøgte uge. De ugifte studerende har i større udstrækning været til møder el. lign. end de gifte studerende, hvoraf kun 10 pct. har været aktive på dette område. De studerende, der har anvendt tid til møder el. lign. i den undersøgte uge, har i gennemsnit brugt godt $\frac{1}{2}$ time om dagen eller omkring $3\frac{1}{2}$ time om ugen hertil.

Det er en almindelig antagelse, at de studerende i høj grad påtager sig *tillidshverv i foreninger, organisationer etc.* Der er ikke her skelnet mellem de studerendes egne foreninger og organisationer (f. eks. studenterråd) og almindelige foreninger. Der er tilsyneladende en større del af de studerende i Århus end i København, der har tillidshverv. Omkring 15 pct. af samtlige studerende i København har tillidshverv i

foreninger m. v., mens ca. 20 pct. af de studerende i Århus har oplyst at have tillidshverv. Til gengæld har størstedelen af de studerende i København, der har tillidshverv, anvendt tid på denne beskæftigelse i den undersøgte uge, hvorimod mere end halvdelen af de studerende i Århus med tillidshverv ikke har brugt tid herpå i den sidste uge. De studerende, der har brugt tid på tillidshverv, har både i Århus og i København i gennemsnit anvendt næsten 1 time om dagen eller omkring 7 timer om ugen hertil.

En lige stor del af samtlige studerende i Århus og i København har oplyst at de dyrker *sport*. Omkring halvdelen af de ugifte studerende og en fjerdedel af de gifte studerende både i Århus og i København dyrker sport. Af de studerende, der har oplyst, at de dyrker sport, har imidlertid mere end halvdelen ikke anvendt tid til sport i den undersøgte uge. Det må her bemærkes, at det formentlig ikke har været muligt i undersøgelsesperioden at dyrke en del forskellige sportsgrene, således at den tilsyneladende uoverensstemmelse mel-

lem de to oplysninger kan skyldes årstiden.

Man finder, at næsten en fjerdedel af de ugifte studerende og omkring 10 pct. af de gifte studerende har dyrket sport i den undersøgte uge. De studerende, der har dyrket sport, har i gennemsnit brugt ca. $\frac{1}{2}$ time om dagen til sportsudøvelse eller omkring $3\frac{1}{2}$ time om ugen. De studerende i Århus synes at anvende lidt mere tid til sport end de studerende i København.

Endelig har man spurgt de studerende, om de havde *andre fritidsinteresser*, og i bekræftende fald hvor megen tid de havde anvendt på disse interesser i den sidste uge. Omkring $\frac{3}{4}$ af de studerende har oplyst, at de har andre fritidsinteresser. Det kunne man forvente, fordi denne gruppe i høj grad har været en opsamlingsgruppe. Derfor finder man også, at de studerende anvender forholdsvis megen tid på disse andre fritidsaktiviteter. I København har de studerende således i gennemsnit brugt omkring 1 time om dagen, og i Århus har de studerende i gennemsnit anvendt næsten $1\frac{1}{2}$ time om dagen til andre fritidsinteresser.

G. Forbrug

Forbrugsoplysninger er altid behæftet med ret stor usikkerhed, så snart de forudsætter, at svarpersonen skal erindre forholdene flere måneder tilbage i tiden. Man har derfor ved denne undersøgelse indsamlet oplysninger om de studerendes forbrug både ved det udsendte spørgeskema og ved de personlige interviews. Man har desuden fået oplysninger om forbruget dels i kalenderåret 1958, dels i én måned i forårssemestret 1959. Som helhed er der god overensstemmelse mellem forbrugsoplysningerne for de to perioder såvel i spørgeskemaet som i interviewskemaet. I det

følgende har man derfor ikke meddelt alle detailoplysninger.

Da man her ønskede oplysninger om de studerendes økonomiske forhold og ikke om værnepligtige og gymnasieelevers indtægter og udgifter, ville det give et skævt billede af de studerendes forhold, hvis der i opgørelserne her indgik oplysninger om disse andre grupper. Man valgte derfor under interviewet ikke at spørge om de studerendes udgifter og indtægter i året 1958, hvis pågældende studerende havde været gymnasieelev eller værnepligtig i halvdelen af året eller mere. Dette har med-

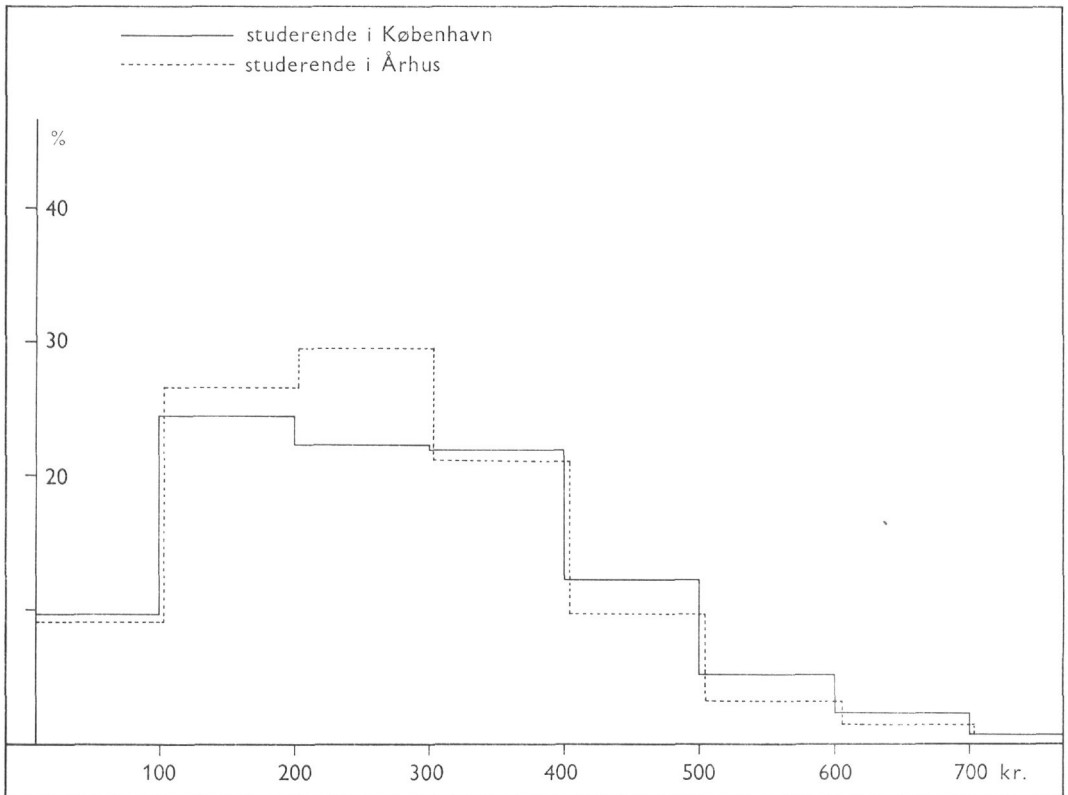

Fig. G 1: Månedlige udgifter for ugifte hjemmeboende studerende i Århus og København.

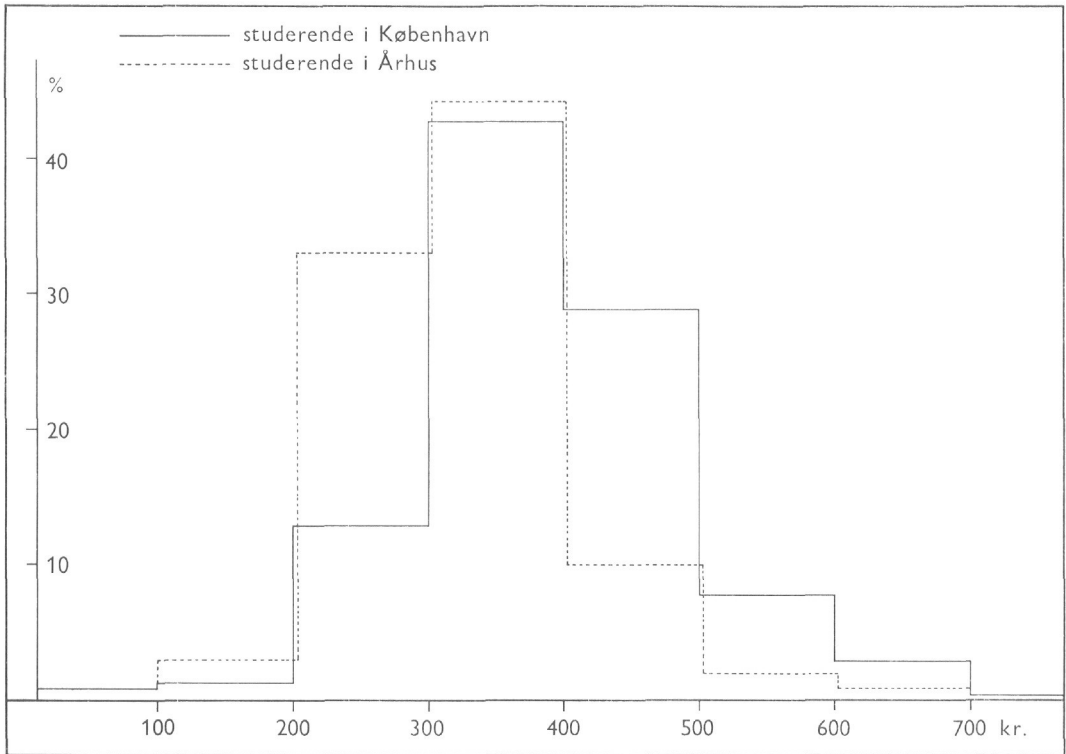

Fig. G 2: Månedlige udgifter for ugifte udeboende studerende i Århus og København.

ført, at man for 16 pct. af de interviewede ikke har oplysninger om deres økonomiske forhold i 1958. Derimod er spørgsmålene om indtægter og udgifter i foråret 1959 blevet stillet til alle. Besvarelserne af disse spørgsmål har været anvendelige i 99 pct. af tilfældene, og man har derfor i det følgende fortrinsvis givet oplysningerne fra de studerendes regnskab over udgifterne i foråret 1959.

Oplysningerne er dog ikke fuldstændige, fordi en del af de studerende ikke selv administrerer hele deres forbrug. For det første betaler de ugifte hjemmeboende studerende kun sjældent for kost og logi. Omkring 80 pct. af de hjemmeboende betaler ikke for kost og logi, og mange udeboende ugifte studerende sender vasketøjet hjem og får ofte madvarer, tobak el. lign. tilsendt sammen med det rene tøj. For det andet får flere studerende, uanset om de er hjemme-

boende eller udeboende, en del af deres beklædning af forældrene, uden at de studerende selv har med betalingen at gøre. Som senere nævnt har $\frac{1}{5}$ af de hjemmeboende studerende overhovedet ikke regnet med udgifter til beklædning. Disse og lignende forhold medfører selvfølgelig på flere områder en betydelig usikkerhed, hvis man vil opgøre det samlede forbrug af penge og naturalier. Man har derfor begrænset undersøgelsen til kun at omfatte de mere sikre oplysninger om det forbrug i kroner, som de studerende selv administrerer.

Samlede månedlige udgifter

De samlede månedlige udgifter for de studerende i Århus og København er i figur G 1 og G 2 fordelt på henholdsvis hjemmeboende og udeboende ugifte samt i figur G 3 på gifte studerende. Man ser heraf, at de samlede månedlige udgifter for de ugifte

hjemmeboende studerende i Århus og København ligger mere end 100 kr. lavere end udgifterne for de ugifte udeboende studerende. Den hjemmeboende studerende bruger mellem 200 og 300 kr. månedlig, mens den udeboende studerende må regne med månedlige udgifter på ca. 350-450 kr.

Forskellen mellem hjemmeboende og udeboende ugifte studerendes månedlige udgifter svarer nogenlunde til forskellen mellem de to gruppers udgifter til husleje og kost.

De gifte studerendes månedlige udgifter er væsentlig højere; de gennemsnitlige månedlige udgifter beløber sig til 1 100-1 200 kr. Man må her tage i betragtning, at der er tale om udgifter for to personer og i halvdelen af tilfældene yderligere for et eller flere børn.

Udgifterne er størst for de studerende i København, hvor de i gennemsnit ligger næsten 100 kr. højere i samtlige grupper.

Man har sammenlignet de månedlige udgifter for ugifte studerende, der kommer fra henholdsvis velhavende og ikke velhavende hjem. Denne sammenligning synes at vise, at der ikke er afgørende forskel på de studerendes gennemsnitlige månedlige udgifter i de to grupper.

De forskellige udgiftsposter.

I figur G 4 har man aftrykt udgiftsspørgsmålene i interviewskeemaet. Det illustrerer den fremgangsmåde, man har anvendt ved opgørelsen af de forskellige udgiftsposter i de studerendes budget.

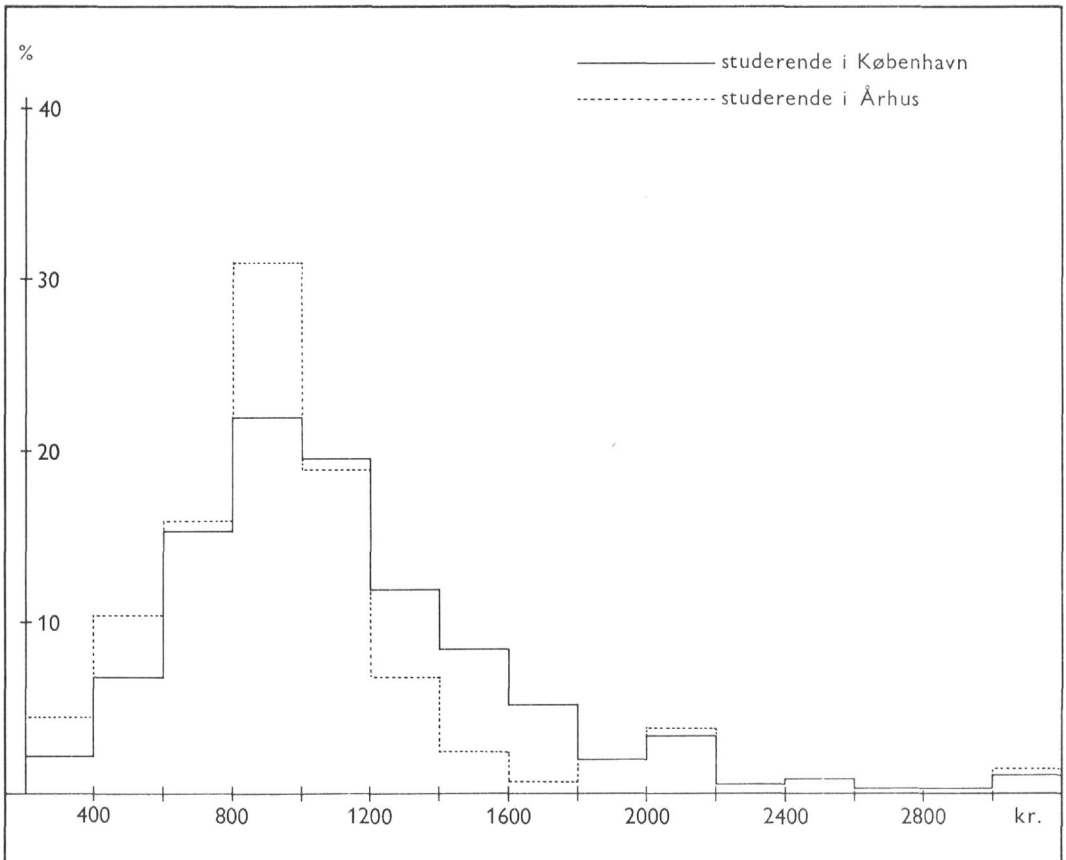

Fig. G 3: Månedlige udgifter for gifte studerende i Århus og København.

Tabel G 1: Hyppigheden af de forskellige udgiftsposter i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.

	Århus			København		
	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Husleje, lys, varme og lign.	24	100	100	16	97	96
Kost	22	98	100	21	89	96
Beklædning	60	65	89	68	71	90
Studieudgifter	64	63	73	64	74	71
Betalte skatter	12	16	69	27	33	80
Kontingenter	78	96	100	81	97	97
Rejser (ikke studierejser)	38	75	80	27	71	47
Daglig transport	62	41	67	74	67	80
Tobaksvarer	34	65	73	62	66	80
Renter af gæld	4	13	37	1	11	22
Varige forbrugsgoder	22	24	47	26	30	53
Andre udgifter	94	95	100	94	77	92
<hr/>						
Antal skemaer	50	138	78	160	263	232
<hr/>						
Antal studerende ca.	290	1 090	340	3 820	3 510	1 650

Tabel G 2: Udgiftsposternes gennemsnitlige størrelse i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.

	Århus			København		
	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Husleje, lys, varme og lign.	24	69	168	17	94	222
Kost	16	108	270	16	112	282
Beklædning	37	24	108	38	31	88
Studieudgifter	31	32	39	50	52	57
Betalte skatter	6	5	76	16	15	170
Kontingenter	10	14	41	13	17	41
Rejser (ikke studierejser)	9	16	33	14	17	26
Daglig transport	22	6	19	22	10	34
Tobaksvarer	10	16	41	20	21	41
Renter af gæld	1	3	10	0	2	6
Varige forbrugsgoder	22	25	198	18	15	76
Andre udgifter	57	57	175	61	48	174
<hr/>						
I alt i gennemsnit	245	375	1 178	285	434	1 217
<hr/>						
Antal skemaer	50	138	78	160	263	232
<hr/>						
Antal studerende ca.	290	1 090	340	3 820	3 510	1 650

gifter, men der er forskel på, hvor hyppigt de forskellige udgifter forekommer i budgetterne.

Den almindeligst forekommende udgift omfatter køb af *lærebøger*. Denne udgiftspost forekommer i mere end 70 pot. af studenterbudgetterne med undtagelse af ugifte hjemmeboende studerende i Århus, hvor kun $\frac{2}{3}$ af de hjemmeboende studerende har registreret denne udgift. De gennemsnitlige bogudgifter beløber sig til 30-40 kr. om måneden for alle studerende.

Næst i rækken af studieudgifter kommer *kursusafgifter* og udgifter til *undervisningsmaterialer*, som forekommer i mere end halvdelen af alle studenterbudgetter med undtagelse af de gifte studerende i Århus, der kun synes at have denne udgift i 40 pot. af tilfældene. De gennemsnitlige månedlige beløb pr. studerende til kursusafgifter, manuduktion etc. er ikke betydelige, 5-10 kr. i Århus og godt 20 kr. i København. Men der er stor forskel på de forskellige studieretninger i den henseende. Ved de juridiske og medicinske studier er der tale om udgifter til manuduktion etc. på 40 kr. om måneden. Ved Handelshøjskolen ligger undervisningsafgiften på et tilsvarende beløb, og ved tandlægestudiet er der betydelige udgifter til såvel undervisningsmateriel som selve undervisningen. På den anden side er der studieretninger, hvor kursusafgifterne er meget små. Det gælder således de teologiske, filosofiske og økonomiske studier.

Studierejser forekommer som udgiftspost i lidt mere end 15 pct. af studenterbudgetterne. Det er især de hjemmeboende studerende, der synes at have råd til at gennemføre denne studieform. De gifte studerende har ikke i større omfang sådanne udgifter.

Der er lidt flere af de studerende i København end i Århus, der betaler *skat*, fordi der er forholdsvis flere, der har erhvervsarbejde i hovedstaden. Man skal ikke her nærmere kommentere denne udgift, da de studerendes skattebyrde er nærmere behandlet i det efterfølgende kapitel H.

De fleste studerende har udgifter til *kontingenter og forsikringer*, for ugifte 10-15 kr. og ca. 40 kr. for gifte studerende.

Udgifter til *rejser i ind- og udland* bortset fra studierejser forekommer hyppigere hos de udeboende studerende end hos de hjem-

meboende. Det skyldes, at de udeboende ofte har deres hjem udenfor studiebyen og derfor må regne med ekstra omkostninger hver gang, de skal besøge hjemmet.

De større afstande i København kan også ses i de studerendes budgetter. Der er flere studerende i København, der har udgifter til *transport*, end der er studerende i Århus med denne udgift. I gennemsnit pr. studerende bliver det til ca. 15 kr. om måneden i Århus og ca. 20 kr. i København. Hjemmeboende og gifte studerendes udgifter til transport er ca. dobbelt så store som ugifte udeboendes transportudgifter. Det kunne tyde på, at de to første grupper af studerende bor længst fra undervisningsinstitutionerne. Denne antagelse støttes også af oplysningerne i kapitel E om boligforholdene, hvoraf det fremgår, at 40 pct. af de ugifte udeboende studerende bor på kollegieværelse, og de fleste kollegier ligger nær ved universiteterne og læreanstalterne. Det stemmer også godt med, at hjemmeboende som nævnt i kapitel F bruger mere tid til transport end udeboende.

På grundlag af udgiftsoplysningerne har man også mulighed for at se, hvor stor en del af de studerende, der er rygere, og det viser sig, at op imod $\frac{2}{3}$ af de studerende har denne udgift. Hos de gifte studerende har man udgifter til *tobak* i 80 pct. af budgetterne, men det behøver dog ikke at betyde at der er flere studerende, der ryger efter de er blevet gift. Når denne udgift forekommer hyppigere, skyldes det, at de giftes budgetter omfatter to personer, og tobaksudgiften forekommer i regnskabet, hvis blot den ene ryger.

Udgifterne til *varige forbrugsgoder* finder man især hos de gifte studerende, som i almindelighed ikke har været gift længe, og som derfor har udgifter til møbler, støvsuger, radio o. lign. Disse udgifter optræder ofte i form af afdrag på afbetalingskøb eller indbetalinger på konto i stormagasiner.

Som afslutning på oversigten over de studerendes udgifter i en måned i forårssemestret 1959 har man forsøgt at udregne et *skøn over alle studerendes samlede månedlige udgifter*. Denne beregning må naturligvis tages med forbehold, men man mener, at den kan tjene som en afsluttende illustration.

Tilsammen bruger de her omhandlede 10 700 studerende ca. $5\frac{1}{2}$ mill. kr. om måneden. Heraf går 1,1 mill. kr. til kost og 900 000 kr. til husleje. De resterende $3\frac{1}{2}$ million fordeler sig med ca. $\frac{1}{2}$ mill. kr. til hver af posterne studieudgifter, beklædning og skat, ca. 350 000 kr. til køb af varige goder og omkring 200 000 kr. til hver af posterne tobak, kontingenter, rejser og bytransport. Resten ca. 850 000 kr. er „andre udgifter“.

H. Skatteforhold.

Fra Skattedepartementet har studenterundersøgelsen modtaget oplysning om skatteforholdene for 1 056 studerende for skatteåret 1958/59 og 1 060 studerende for skatteåret 1959/60.

Betegnelsen *forsørgere* anvendes i det følgende i skatteteknisk betydning, f. eks. om studerende, der som gifte og hermed lige-stillede er ansat til skat som forsørgere.

Gruppen ikke-forsørgere omfatter foruden de fleste ugifte og forhen gifte studerende en del samboende og for skatteåret 1958/59 en del senere gifte studerende, der i den øvrige rapport er medregnet under gifte studerende.

De studerendes fordeling efter forsørgerforhold i skatteåret 1959/60 svarer trods mindre forskelle i personkredsen indenfor

de enkelte grupper til fordelingen af de studerende efter ægteskabelig stilling i den øvrige rapport.

Den samlede beskatning.

I alt er de 10 700 studerende i skatteåret 1959/60 pålignet 6,7 mill. kr. i skat, mens de i skatteåret 1958/59 er pålignet 5,1 mill. kr. jfr. tabel H 1. Man må her huske, at de personer, der i marts 1959 var studerende, ikke udgjorde hele gruppen af studerende i skatteåret 1958/59. Dette får den virkning, at der er betydeligt flere ikke-forsørgere blandt de her undersøgte studerende i 1958/59 end i 1959/60.

Set i forhold til den øvrige befolkning er de studerendes samlede pålignede skatter lave. De studerende var i skatteåret 1958/59

Tabel H 1: De samlede pålignede skatter til stat og kommune i skatteårene 1958/59 og 1959/60 for samtlige studerende, fordelt efter forsørgerforhold.

	Ikke-forsørgere	Forsørgere		I alt
		mandlige studerende	ægtefælle til kv. stud.	
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.
<i>Skatteåret 1958/59:</i>				
Indkomstskatter m. v. til staten	1,04	1,08	0,46	2,58
Formueskat til staten	0,14	0,02	0,01	0,17
Statsskat i alt	1,18	1,10	0,47	2,75
Kommuneskat	1,20	0,89	0,24	2,33
I alt pålignet skat	2,38	1,99	0,71	5,08
Antal skemaer	767	207	44	1 018
Antal studerende ca.	9 370	1 085	245	10 700
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.
<i>Skatteåret 1959/60:</i>				
Indkomstskatter m. v. til staten	1,12	1,63	0,83	3,58
Formueskat til staten	0,19	0,05	0,02	0,26
Statsskat i alt	1,31	1,68	0,85	3,84
Kommuneskat	1,22	1,18	0,45	2,85
I alt pålignet skat	2,53	2,86	1,30	6,69
Antal skemaer	717	271	68	1 056
Antal studerende ca.	8 800	1 465	435	10 700

pålignet ca. 240 kr. i indkomstskat til staten (incl. folkepensionsbidrag og evt. tillægsskat), mens det samlede antal indkomstansatte personer gennemsnitlig var pålignet ca. 1 030 kr.

Sammenligningen foretages imidlertid mest rimeligt for skatteåret 1959/60. I dette skatteår var de studerende gennemsnitlig pålignet ca. 335 kr. indkomstskat til staten m. v., mens det samlede antal indkomstansatte personer gennemsnitlig var pålignet ca. 1 130 kr.

Ved disse gennemsnitsberegninger har man i alle tilfælde medtaget den kreds af personer, der ikke er pålignet skat.

Af det samlede skattebeløb fra de studerende modtager staten det største beløb. I statsskatter betales 3,6 mill. kr. i indkomstskat og ca. $\frac{1}{4}$ mill. kr. i formueskat. Kommunerne modtager ca. 2,8 mill. kr. Disse beløb erlægges for over halvdelens vedkommende af de studerende forsørgere, der betaler ca. 4,2 mill. kr., d. v. s. at ca. 18 pct. af de studerende betaler godt 60 pct. af skatterne.

Foretager man en sammenligning mellem de studerende, der studerede i 1958, og dem der påbegyndte studiet i 1958, ses det klart, at de første har den højeste beskatning. De studenter, der påbegyndte studiet i 1958, var for en stor del gymnasieelever i første halvdel af 1958 og havde følgelig en meget ringe indkomst.

En sammenligning mellem de forskellige højere læreanstalter viser, at de ugifte studerende ved Københavns universitet skal betale en højere skat end de ugifte studerende ved Aarhus Universitet og læreanstalterne. Dette skyldes, at de ugifte studerende ved Københavns universitet i højere grad finansierer deres studium ved erhvervsarbejde end de øvrige studerende. Disse lever til gengæld i højere grad af kontant støtte hjemmefra, der jo ikke er skattepligtig indkomst, jfr. kapitel I.

De enkelte skatter.

Ser man på de enkelte skatter, er det *indkomstskatten til staten og kommuneskatten*, der er af størst betydning for den enkelte student. Hertil kommer så *folkejtensionsbidrag*, der kan betragtes som et tillæg til indkomstskatten til staten.

For de ugifte studerende, der i stor udstrækning har lav indkomst, er kommuneskatten som hovedregel større end statskatten, medens det omvendte er tilfældet for de gifte studerende. Udover de nævnte skatter pålignes en del studerende *formueskat*, men denne beskatning er yderst sjælden og udgør kun knap 4 pct. af det samlede skattebeløb. Den er kun pålignet ca. 2 pct. af de studerende.

En anden mindre betydende skat er den *tillægsskat*, der pålignes unge ikke-forsørgere. I henhold til lov om opsparingsordning for unge ikke-forsørgere pålignes disse en tillægsskat på en fjerdedel af indkomstskatten til staten, når denne er over 100 kr. årlig, såfremt de ikke i skattepligtsperioden opsparer et lignende beløb som statsskatten, dog højst 2 000 kr. Denne ordning trådte første gang i kraft for 2. halvår af skatteåret 1958/59, idet man indførte denne ekstra beskatning efter, at man havde lempet skatteskalaen for ikke-forsørgere og samtidig med, at man indskrænkede forsørgerbegrebet.

Man har ikke i denne undersøgelse opdelt ikke-forsørgerne efter aldersgrupperne „over og under 25 år“ og kan derfor ikke udtale sig om, hvor stor en del af de studerende under 25 år, der er kommet ind under denne ordning.

Imidlertid er kun ca. 12 pct. af samtlige ikke-forsørgere ved Københavns universitet kommet ind under ordningen. Denne gruppe er betydelig større end den tilsvarende gruppe ved Aarhus Universitet og de øvrige højere læreanstalter. På dette grundlag, der absolut set kun omfatter et ringe antal studerende, kan man ikke udtale sig om, hvordan fordelingen mellem dem, der har valgt ungdomsopsparing og dem, der har valgt tillægsskat, kan tænkes at være for samtlige studerende. Det eneste man med sikkerhed kan sige er, at tillægsskatten er af yderst ringe betydning.

Den særlige indkomstskat, der erlægges som 30 pct. af visse engangsindtægter er fuldstændig betydningsløs for de studerende. For hvert af skatteårene er én af de studerende i stikprøven pålignet denne skat. Tilmed er beløbet eftergivet for den studerende, der fik pålignet skatten for skatteåret 1958/59.

For skatteåret 1958/59 blev der desuden

Tabel H 2: De studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter størrelsen af de fålgenede shatter for skatteåret 1959/60 og efter for sørger forhold.

	Ikke-forsørgere		Forsørgere	
	studiet påbeg. før 1958	studiet påbeg. i 1958	mandlige studerende	ægtefælle til kvindelige studerende
	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Aarhus Universitet:</i>				
Skat: 0 kr.	74	84	15	9
1— 499 kr.	23	10	16	—
500—2 999 -	3	2	59	64
3 000 kr. og derover	—	4	10	27
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal skemaer	175	63	84	11
Antal studerende ca.	1 020	370	275	55
	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Københavns universitet:</i>				
Skat: 0 kr.	46	64	6	9
1— 499 kr.	23	21	16	21
500—2 999 -	28	15	51	36
3 000 kr. og derover	3	—	27	34
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal skemaer	187	92	127	43
Antal studerende ca.	2 710	1 340	820	310
	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Læreanstalterne:</i>				
Skat: 0 kr.	63	80	18	29
1— 499 kr.	32	16	8	7
500—2 999 -	5	4	66	29
3 000 kr. og derover	—	—	8	35
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal skemaer	147	53	60	14
Antal studerende ca.	2 470	890	370	70

pålagt de højere indkomster en pligt til at indbetale efter en særlig skala til et *stabilisering slån*. I alt 17 studerende i stikprøven har været undergivet denne lånepligt. Af disse har 3 fået eftergivet beløbet. Hvis man på undersøgelsesgrundlaget skøn-

ner over størrelsen af den byrde, dette lån har medført for de studerende, kommer man til, at samtlige studerende skulle indbetale i alt ca. 45 000 kr. til stabiliseringslånet. Som helhed må stabiliseringslån siges at være uden betydning for de studerende.

Tabel H 3: Gennemsnitlige fålignede skatter¹⁾ for skatteåret 1959j60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efterfor sørger forhold.

	Ikke-forsørgere		Forsørgere	
	studiet påbeg. før 1958	studiet påbeg. i 1958	mandlige studerende	ægtefælle til kvindelige studerende
	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Aarhus Universitet:</i>				
Indkomstskat til staten	14	102	493	1 428
Folkepensionsbidrag	12	12	59	99
Formueskat til staten	1	13	—	—
Kommuneskat	52	49	717	1 353
Gennemsnitlig pålignet skat i alt	79	176	1 269	2 880
Antal skemaer	175	63	84	11
Antal studerende ca.	1 020	370	275	55
	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Københavns universitet:</i>				
Indkomstskat til staten	231	97	1 246	1 935
Folkepensionsbidrag	30	19	90	104
Formueskat til staten	38	2	39	71
Kommuneskat	280	105	880	1 025
Gennemsnitlig pålignet skat i alt	579	223	2 255	3 135
Antal skemaer	187	92	127	43
Antal studerende ca.	2 710	1 340	820	310
	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Læreanstalterne:</i>				
Indkomstskat til staten	46	25	547	1 486
Folkepensionsbidrag	18	11	63	83
Formueskat til staten	30	—	2	50
Kommuneskat	81	39	553	801
Gennemsnitlig pålignet skat i alt	175	75	1 165	2 420
Antal skemaer	147	53	60	14
Antal studerende ca.	2 470	890	370	70

¹⁾ Indkomstskat til staten omfatter også evt. tillægsskat, uanset om man har valgt opsparingsordningen.

De ændringer, der er foretaget i de pålignede skatter på grund af skattepligtens ophør, er meget få og ikke specielle for studerende. Da de studerende flytter meget mellem kommunerne, forekommer der ofte afgangsførelser af kommuneskatter. Dette er imidlertid ikke opgjort, da man ikke har haft særlig interesse i de studerendes flytninger.

Lempelser af skatten.

Der kan opnås lempelser i beskattningen enten ved nedsættelse i den skattepligtige indkomst eller ved eftergivelse af de på-

lignede skatter helt eller delvis. Nedsættelsen gives i henhold til statsskattelovens § 23, jfr. § 28, af skatterådet ved den endelige behandling af de indgivne selvangivelser. Der kan indrømmes nedsættelser, hvor særlige forhold såsom sygdom, dødsfald, særlig vanskelige familieforhold, indkaldelse til militærtjeneste o. lign. taler derfor. Eftergivelse af skat indrømmes af lignende grunde, navnlig når den skattepligtige samtidig er udsat for en væsentlig indkomstnedgang. For statsskatternes vedkommende er amtsligningsinspektoraterne (i København, Frederiksberg og Gentofte skattedirektoraterne)

Tabel H 4: Beregnet antal studerende ved universiteterne og læreanstalterne, der har fået eftergivet skat for skatteåret 1958/59 fordelt efter for sørger forhold.

	Ikke- forsørgere	Forsørgere		Tilsammen	
		mandl. stud.	ægtef. til kvindl. stud.	antal	i pct. af samtlige
	antal	antal	antal		
<i>Aarhus Universitet:</i>					
Studerende, der har fået eftergivet skat . . .	18	3	—	21	1
<i>Københavns universitet:</i>					
Studerende, der har fået eftergivet skat . . .	163	30	12	205	4
<i>Læreanstalterne:</i>					
Studerende, der har fået eftergivet skat . . .	97	13	7	117	3
I alt	278	46	19	343	.
I alt i pct.	3	4	8	.	3
Antal skemaer	767	207	44	1 018	.
Antal studerende ca.	9 370	1 085	245	10 700	100

bemyndigede til at træffe beslutning om de enkelte andragender. For kommuneskatternes vedkommende træffer kommunalbestyrelserne disse beslutninger.

Ved begge former for lempelse må man antage, at man ikke på undersøgelsestidspunktet havde en fuldstændig opgørelse over alle de eftergivelser og nedsættelser, der er

Tabel H 5: Beregnet antal studerende ved universiteterne og læreanstalterne, der har fået nedsættelse af den skattepligtige indkomst for skatteåret 1958/59 fordelt efter forsørgerforhold.

	Ikke- forsørgere	Forsørgere		Tilsammen	
		mandl. stud.	ægtef. til kvindl. stud.	antal	i pct. af samtlige
	antal	antal	antal		
<i>Aarhus Universitet:</i>					
Studerende, der har fået nedsættelse	107	37	3	147	9
<i>Københavns universitet:</i>					
Studerende, der har fået nedsættelse	249	12	11	272	5
<i>Læreanstalterne:</i>					
Studerende, der har fået nedsættelse	149	6	—	155	4
I alt	505	55	14	574	.
I alt i pct.	5	9	4	.	5
Antal skemaer	767	207	44	1 018	.
Antal studerende ca.	9 370	1 085	245	10 700	100

eller ville blive foretaget for skatteåret 1959/60. Man kan derimod regne med, at de fleste sager for skatteåret 1958/59 har været afsluttet på det tidspunkt, man indhentede oplysningerne.

Der er kun indrømmet i alt ca. 8 pot. af de studerende de nævnte lempelser. For de studerende ved Aarhus Universitet er der i stor udstrækning indrømmet nedsættelser i den skattepligtige indkomst, men samtidig er der kun for ganske få studerendes vedkommende eftergivet skat.

Såvel nedsættelser som eftergivelser indrømmes kun efter ansøgning fra skatteyderen. Det er desværre ikke muligt at afgøre, om antallet af studerende, der har opnået disse lempelser, er en forholdsvis stor del af de skattebetalende studerende, set i forhold til de lempelser, der i almindelighed indrømmes skatteydere, fordi man ikke har nogen opgørelse over lempelsernes betydning i almindelighed. Der kan naturligvis være mange andre grunde end studieforholdene, der har været medvirkende til myndighedernes beslutning om at indrømme lempelser.

De samlede nedsættelser i den skattepligtige indkomst for de studerende udgør ca. 2 pct. af den samlede skattepligtige indkomst og de samlede eftergivelser af skatter udgør ca. 2 pct. af det samlede skattebeløb.

De skattelempelser, som man har indrømmet de studerende, er således uden betydning for såvel de studerende taget under ét som det offentlige.

Fradrag i forældrenes skattepligtige indkomst.

Medens lempelse af de studerendes beskatning således ikke vil få særlig stor betydning for flertallet af de studerende, må man påregne, at lempelser i beskatningen af de studerendes forældre kan blive af større betydning såvel for de enkelte som for samfundets skatteindtægter fra disse skatteydere, idet de studerendes forældre som nævnt i kapitel D har en væsentlig højere indkomst end andre skatteydere.

Af følgende tabel I 2 fremgår, at der i foråret 1959 månedligt overførtes knapt 1 mill. kr. fra forældrene til studerende som kontant støtte eller gennemsnitligt ca. 1 000 kr. årlig pr. student. Tænker man sig at give forældrene et fradrag på et beløb af denne

størrelse, kan man på grundlag af de i studenterundersøgelsen opgjorte indkomstfordelinger beregne provenuetabet for staten og kommunerne ved et sådant fradrag. Man finder da, at en nedsættelse af forældrenes ansatte indkomst med 1 000 kr. for hvert studerende barn ville medføre et provenuetab i indkomstskatten til staten på ca. 42 pct. af det beløb, hvormed forældrenes skattepligtige indkomst nedsættes. Man kan desuden påregne, at provenuetabet i det første år for kommunerne gennemsnitlig vil svare til 17 pct. af samme beløb.

Tænker man sig dette fradrag givet i 7 på hinanden følgende år, under forudsætning af uændrede indkomstforhold og samme skatteprocenter, ville det samlede provenuetab for staten blive ca. 27 pct. og for kommunerne ca. 11 pct. af fradraget. Der er ved denne opgørelse taget hensyn til den stigning i provenuet, der vil indtræde, når forældre efter den 7-årige studietid ikke længere foretager dette fradrag i den skattepligtige indkomst. Dette vil med andre ord sige, at hvert 1 000 kr.s fradrag i forældrenes skattepligtige indkomst ville medføre et provenuetab for staten på indkomstskatten på ca. 3 mill. kr. i gennemsnit om året.

Ved de foranstående beregninger har man reduceret forældrenes ansatte indkomster for skatteåret 1958/59 i de enkelte indkomstgrupper med det for befolkningen gennemsnitlige hustru- og merindkomstfradrag. Børnefradrag er givet efter befolkningsgruppernes gennemsnitlige børnetal multipliceret med det for skatteåret 1960/61 gældende fradrag. På de fundne skalaindkomster har man anvendt skatteskalaen for skatteåret 1959/60.

Børnetallet hos de studerendes forældre er formentlig mindre end børnetallet hos befolkningen som gennemsnit. De ovenfor udregnede skøn er derfor en smule for lave, men næppe så meget, at procenttallene ville blive ændret, hvis man havde de nøjagtige oplysninger om det antal børn, for hvilke de studerendes forældre har skattefradrag.

Derimod bygger beregningerne på den urealistiske forudsætning, at alle forældre, rige og fattige, yder en kontant støtte på 1 000 kr. pr. studerende barn. Tillod man derimod forældrene at fradrage de faktiske beløb, der er overført til de studerende i form af kontant støtte, må man regne med

et større procentvis provenuetab. Som det fremgår af tabel I 5 er det netop de mest velhavende forældre, der yder deres studerende børn kontant støtte. En fradragsordning af den anførte art ville følgelig fortrinsvis være til fordel for disse velhavende forældre med studerende børn ved universiteterne eller læreanstalterne.

Sammenfattende kan man om den samlede beskatning af de studerende og deres

forældre sige følgende: Beskatningen af de studerendes forældre er af nogen økonomisk betydning, mens det ikke ser ud til, at skatteudgifterne er særligt tyngende for de studerende som helhed. Kun for gifte studerende og for enkelte ugifte studerende med meget erhvervsarbejde udgør skatten større beløb. De muligheder, der findes i skattelovgivningen for lempelser i skatten, er kun udnyttet af relativt få af de studerende.

I. Finansiering

For at belyse, hvordan de studerende bar finansieret deres månedlige udgifter, har man dels på det udsendte spørgeskema, dels gennem de personlige interviews indsamlet en række oplysninger om de studerendes indtægter, kontant støtte, forbrug af lån etc. Oplysningerne er mest detaljerede for de personlige interviews vedkommende, og man har i figur 11 aftrykt interviewskemaets afsnit vedrørende de regnskabsoplysninger,

der er givet om studenternes finansiering af deres månedlige udgifter. Oplysningerne fra dette skema er samlet i tabel I 1 og I 2.

På spørgeskemaet spurgte man de studerende: Hvor store skønner De, at Deres (og ægtefælles) månedlige udgifter er i indeværende semester, og hvordan mener De, de nævnte månedlige udgifter dækkes. Det sidste spørgsmål var ledsaget af en opstilling, hvor man kunne anføre, hvor

	1958	gnst. pr. md. i foråret 1959
<i>Indtægter:</i>		
1. Egen erhvervsindtægt		
2. Ægtefælles erhvervsindtægt		
3. Kontant støtte		
fra egne forældre eller svigerforældre		
fra anden familie, bekendte etc.		
4. Legater og stipendier:		
a. Egne legater og stipendier		
b. Ægtefællens legater og stipendier		
5. Renteindtægt og anden formueindtægt		
6. Forbrug af lånte midler fra		
a. familie		
b. andre private		
c. banker og sparekasser		
d. studiefonds, specificer (f. eks. Ungdommens Uddannelsesfond, Dansk Studiefond etc.)		
7. Forbrug af egen (og ægtefælles) formue		
8. Anden indtægt o. l.		
9. lait...		
Herfra fradrages		
10. Opsparing		
11. Afdrag på gæld		
12. Finansiering af forbrug (sammenhold B. 12 med A. 13 ovenfor) lait. . .		

Fig. 11: Interviewskemaets indtægtsregnskab.

store beløb man modtog fra de forskellige finansieringskilder.

Inden man går til en nærmere gennemgang af dette materiale skal det bemærkes, at der i det store og hele er god overensstemmelse mellem de oplysninger, man har fået fra de studerende om deres finansiering i foråret 1959 og i hele året 1958 ved henholdsvis de personlige interviews og de udsendte spørgeskemaer.

De små uoverensstemmelser, der kan konstateres, skyldes enten en almindelig usikkerhed i materialet, som man må påregne på dette område, eller det skyldes, at de studerende tager arbejde i ferierne og i

enkelte tilfælde ikke har taget hensyn til denne indkomst ved oplysningen om forholdene i foråret 1959. En analyse af disse regnskabstekniske problemer er det hensigten at give i en senere rapport.

Fra skatteoplysningerne har man endelig til sammenligning udarbejdet tabel I 3 over de studerendes skattepligtige indkomst.

Man har først forsøgt at klarlægge, hvor stor en del af de studerendes månedlige udgifter, der finansieres gennem henholdsvis egen erhvervsindtægt, ægtefælles erhvervsindtægt, kontant støtte fra hjemmet, legater, forbrug af lån og andre kilder.

Den første tabel (I 1) viser, hvor hyppigt

Tabel 11: Hyppigheden af de forskellige finansieringsformer i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.

	Århus			København		
	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte+ forh. g.	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte+ forh. g.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Egen erhvervsindtægt.....	51	42	69	55	54	64
Ægtefælles erhvervsindtægt.....	.	.	73	.	.	74
Kontant støtte fra hjemmet.....	61	50	17	55	52	26
Legater og stipendier.....	20	45	45	23	49	30
Lån fra studiefonds.....	8	24	27	16	26	20
Antal skemaer.....	49	138	77	159	263	232
Antal studerende ca.....	290	1 090	340	3 820	3 510	1 650

man finder de forskellige finansieringsformer repræsenteret i de studerendes regnskaber, og den anden tabel (I 2) giver beløbenes gennemsnitlige størrelse. I begge tabeller har man opdelt de studerende efter ægte-kabelig stilling og boligform.

Det fremgår af tabel I 1, at erhvervsarbejdet for næsten alle grupper af studerende er den hyppigst forekommende kilde til finansiering af udgifterne.

I København dækker de studerende $\frac{1}{3}$ af deres udgifter gennem erhvervsarbejde; i Århus betyder erhvervsarbejdet lidt mindre, idet kun godt $\frac{1}{4}$ af de studerendes månedlige udgifter i gennemsnit er dækket ved erhvervsarbejde. Når forskellen ikke er større, skyldes det, at universitetet og læreanstalterne i København er slået sammen jfr. tabel I 5.

Der er en del forskel på erhvervsarbejdets

betydning for de forskellige grupper af studerende. Hjemmeboende studerende dækker ca. halvdelen af deres månedlige kontantudgifter gennem erhvervsarbejde. Ugifte udeboende studerende dækker 25-30 pct. af deres månedlige udgifter gennem erhvervsarbejde, og for gifte studerendes vedkommende er erhvervsarbejdet den helt afgørende finansieringskilde, men i de fleste tilfælde er det ægtefællen, der har den største indtægt. Det er således ofte ægtefælens erhvervsarbejde, som giver den økonomiske mulighed for, at den gifte studerende kan gennemføre sit studium. 70-80 pct. af den gifte studerendes indtægter er erhvervsindtægt. Støtten fra familie, legater og lån er ikke af større betydning. Hver af disse finansieringsformer bidrager med ca. 5 pct. til den gifte studerendes indtægter.

For hjemmeboende studerende er den

Tabel I 2: Finansiering af de studerendes gennemsnitlige månedlige udgifter foråret 1959 for ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende i Århus og København.

	Århus			København		
	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.	ugifte hj. bo.	ugifte udebo.	gifte + forh. g.
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Egen erhvervsindtægt.....	135	84	290	122	137	396
Ægtefælles erhvervsindtægt.....	.	.	574	.	.	680
Kontant støtte fra hjemmet.....	73	127	88	81	116	85
Legater og stipendier.....	24	63	75	27	82	67
Lån.....	10	73	85	22	85	71
Anden indtægt m. v.....	3	28	66	33	14	÷ 82
I alt i gennemsnit.....	245	375	1 178	285	434	1 217
Antal skemaer.....	49	138	77	159	263	232
Antal studerende ca.....	290	1 090	340	3 820	3 510	1 650

kontante støtte fra familien næst efter erhvervsarbejdet den vigtigste kilde til dækning af studieudgifterne. Hver måned får han 100 kr. og 140 kr. i henholdsvis Århus og København. For udeboende studerende er støtten fra forældrene i kontant form forholdsvis af lige så stor betydning som for de hjemmeboende studerende.

Legater og lån er fortrinsvis af betydning for ugifte udeboende studerende. I gennemsnit modtager de studerende næsten lige store beløb til dækning af deres udgifter gennem legater og lån. Tilsammen dækker de ugifte udeboende studerende ca. 35 pct. af deres udgifter på denne måde. For de hjemmeboende studerende er legater og lån ikke af større betydning. Kun 15 pct. af deres indtægter kommer herfra. De gifte studerende modtager, selvom deres månedlige udgifter ligger væsentligt over samtlige studerendes månedlige udgifter, samme beløb i legater og stipendier som samtlige studerende gennemsnitlig modtager.

Erhvervsarbejde.

Indtægterne ved erhvervsarbejde kan nærmere belyses ud fra skattematerialets

oplysninger om den skattepligtige indkomst i tabel I 3. Denne tabel bekræfter, at erhvervsarbejdet er af størst betydning i København og af større betydning ved Københavns universitet end ved læreanstalterne.

Gennemsnitsindkomsten var for skatteåret 1959/60 ca. 10 000 kr. for samtlige mandlige forsørgere og ca. 11 000 kr. for ægtefæller til kvindelige studerende.

Ikke-forsørgernes indkomster lå på ca. 1 500 kr. ved Aarhus Universitet, 3 000 kr. ved Københavns universitet og lidt under 2 000 kr. ved læreanstalterne i København. Når de sidstnævnte studerende har mindre erhvervsarbejde, skyldes det dels, at undervisningen er tilrettelagt således, at den i vidt omfang hindrer erhvervsarbejde, dels at de studerende måske kommer fra mere velhavende hjem. Det sidste kan måske være en virkning af det første.

De yngste studerende „russerne“ tjener mindre ved erhvervsarbejde end deres ældre medstuderende; dels fordi de bliver betalt efter lavere løntariffer, dels måske fordi de har vanskeligere ved at skaffe sig erhvervsarbejde.

Tabel I 3: Ansat indkomst for skatteårene 1958/59 og 1959/60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne, fordelt efter forsørgerforhold.

	Ikke-forsørgerere	Forsørgerere	
		mandlige stud.	ægtefæller til kv. stud.
Gennemsnitlig ansat indkomst for skatteåret 1958/59 for studerende ved:			
	kr.	kr.	kr.
<i>Aarhus Universitet:</i>			
studiet påbegyndt før 1957	1 210	} 7 960	8 420
studiet påbegyndt i 1957 eller senere	1 070		
<i>Københavns universitet:</i>			
studiet påbegyndt før 1957	3 000	} 10 740	12 200
studiet påbegyndt i 1957 eller senere	2 040		
<i>Læreanstalterne:</i>			
studiet påbegyndt før 1957	1 900	} 10 230	13 860
studiet påbegyndt i 1957 eller senere	1 680		
Antal skemaer	767	207	44
Antal studerende ca.	9 370	1 085	245
Gennemsnitlig ansat indkomst for skatteåret 1959/60 for studerende ved:			
	kr.	kr.	kr.
<i>Aarhus Universitet:</i>			
studiet påbegyndt før 1958	1 390	} 8 850	12 700
studiet påbegyndt i 1958	1 470		
<i>Københavns universitet:</i>			
studiet påbegyndt før 1958	3 360	} 11 620	12 230
studiet påbegyndt i 1958	2 210		
<i>Læreanstalterne:</i>			
studiet påbegyndt før 1958	2 070	} 8 620	10 230
studiet påbegyndt i 1958	1 200		
Antal skemaer	717	271	68
Antal studerende ca.	8 800	1 465	435

Legater.

Legatindtægterne for de studerende er nærmere belyst i tabel I 4 på grundlag af besvarelserne af spørgeskemaet. Det ses heraf, at for $\frac{2}{3}$ af de studerendes vedkommende er legatindtægterne uden betydning. De får enten ganske små legater under 100 kr. eller slet ingen legater. Omkring $\frac{1}{6}$ af de studerende har fået legater på 100-1 000 kr. og lige så mange har fået legater på 1 000 kr. og derover til dækning af deres årlige udgifter.

En nærmere undersøgelse viser som ventet, at den gennemsnitlige legatindtægt for studerende, der har fået legat, falder når forældrenes indtægt stiger.

Væsentligste finansieringsform.

I det foregående har man undersøgt, hvor stor en del af de studerendes månedlige udgifter, der dækkes gennem de forskellige finansieringskilder.

Her har man valgt den fremgangsmåde i

Tabel I 4: Legatindtægtens størrelse i året 1958 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.

	Aarhus Univ.	Kbhvn. univ.	Læreanstalterne	Til-sammen
	pct.	pct.	pct.	pct.
Legatindtægt:				
0—100 kr.	64	72	64	67
100—999 -	20	11	19	16
1 000 kr. og derover	16	17	17	17
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal besvarelser	1 046	1 594	1 172	3 812
Uoplyst	5	5	12	22
Antal skemaer	1 051	1 599	1 184	3 834
Antal studerende ca.	1 720	5 180	3 800	10 700

tabel I 5 at opdele de studerende efter den væsentligste finansieringsform. Man er derved nået til følgende syv grupper:

Erhvervsarbejde: Studerende, der finansierer mere end halvdelen af deres månedlige udgifter og mindst 200 kr. om måneden ved indtægter fra erhvervsarbejde.

Ægtefælles erhvervsarbejde: Gifte studerende, hvor ægtefællen tjener mindst 200 kr. om måneden, og hvor ægtefællens indkomst kan dække mere end halvdelen af begge samlede månedlige udgifter.

Kontant støtte fra familien: Studerende, hvor familien betaler mindst 200 kr. og mere end halvdelen af den studerendes månedlige udgifter.

Legater: Studerende, der får mindst 100 kr. om måneden og mere end halvdelen af deres månedlige udgifter betalt gennem legater.

Lån: Studerende, der betaler mere end halvdelen af deres månedlige udgifter og mindst 100 kr. om måneden af lånte midler.

Forskellige former: Studerende, hvis månedlige udgifter overstiger 100 kr. og hvor ingen finansieringskilde dækker mere end halvdelen af udgifterne.

Under 100 kr. månedlig: Studerende, hvis månedlige udgifter er under 100 kr. samt 6 pct. af de studerende, hvor hovedfinansieringsformen er uoplyst.

Beregnet på denne måde omfatter de erhvervsstuderende 19 pct. af de studerende. 9 pct. lever fortrinsvis af ægtefællens erhvervsarbejde. En fjerdedel har kontant støt-

te fra hjemmet som vigtigste indtægtspost. Legater er ligesom lån kun af væsentlig betydning for 7 pct. af de studerende. En fjerdedel dækker deres udgifter fra mange forskellige kilder. 9 pct. har under 100 kr. i månedlige udgifter. Det er fortrinsvis hjemmeboende studerende.

I tabel I 5 har man desuden sammenholdt oplysning om de studerendes køn, ægteskabelig stilling, boligforhold, studentereksamenskarakter o. lign. med oplysningerne om de studerendes væsentligste finansieringsform. Det bliver herved muligt nærmere at se, hvem der særlig anvender de forskellige finansieringsformer.

Erhvervsarbejdet anvendes som vigtigste finansieringsform i højere grad af mandlige end af kvindelige studerende, formentlig fordi de kvindelige studerende kommer fra mere velhavende hjem og derfor ikke i så høj grad er henvist til erhvervsarbejde.

Erhvervsarbejdet er ikke så hyppigt den væsentligste finansieringsform hos hjemmeboende som hos ugifte udeboende og gifte studerende. Grunden er den, at en meget stor del af de hjemmeboende studerende findes i den sidste gruppe: de studerende, som har mindre end 100 kr. i månedlige udgifter.

Erhvervsarbejdet er mere almindeligt ved Københavns universitet end både ved Aarhus Universitet og ved læreanstalterne, og det viser sig, at de studerende med mg-H og derunder i studentereksamenskarakter i højere grad tager arbejde end de studerende

Tabel I 5: Væsentligste finansieringsform for de studerende fordelt på mænd og kvinder, ægteskabelig stilling, højere læreanstalt, studentereksamenskarakter, forældres indkomst og samlede månedlige udgifter.

	Erhv. arb.	Ægtef. erhv. arb.	Kont. støt. fam.	Legater	Lån	Forsk. former	u.100 kr. og uopl.	I alt	
								i pct.	antal stud. ca.
	pet.	pet.	pet.	pet.	pet.	pet.	pet.		
I alt i pct.	19	9	24	7	7	25	9	100	10 700
Mænd	21	9	22	8	7	25	8	100	8 130
Kvinder	15	10	27	6	7	25	10	100	2 570
Ugift hjemmeboende	15	.	23	5	3	32	22	100	4 110
Ugift udeboende	20	.	32	12	12	22	2	100	4 600
Gift og forhenværende gift	24	51	2	1	3	17	2	100	1 990
Aarhus Universitet	13	12	29	10	9	22	5	100	1 720
Københavns universitet	29	10	17	7	3	24	10	100	5 180
Læreanstalterne	12	7	27	6	10	28	10	100	3 800
Studentereksamenskarakter:									
mg og derover	16	8	25	10	7	25	9	100	5 920
mg ÷ og derunder	23	11	23	4	6	24	9	100	4 780
Forældres indkomst:									
under 10 000 kr.	22	12	8	14	10	28	6	100	2 570
10—19 000 kr.	19	10	19	8	7	28	9	100	4 490
20—29 000 -	19	7	34	2	6	21	11	100	1 930
30 000 kr. og derover	9	6	50	1	2	19	13	100	1 710
Samlet månedlig udgift:									
under 200 kr.	6	3	91		100	1 490
200— 299 kr.	15	0	30	13	10	32		100	1 830
300— 399 -	18	0	38	12	12	20		100	2 950
400— 599 -	30	2	38	5	7	18		100	2 230
600— 999 -	29	41	7	1	3	19		100	1 110
1 000—1 999 -	33	55	1	—	1	10		100	955
2 000 kr. og derover	38	35	—	—	—	27		100	135

med en bedre studentereksamen. Sidstnævnte har lettere ved at få legater.

Der er en snæver sammenhæng mellem forældrenes indkomst og de studerendes anvendelse af erhvervsarbejde som vigtigste finansieringsform. Hvis forsørgerne har under 10 000 i årlig indkomst, har 22 pct. af de studerende meget erhvervsarbejde, og hvis forsørgerne har 30 000 kr. og derover har kun 9 pct. af de studerende erhvervsarbejde i større omfang.

Der kan også konstateres en nær sammenhæng mellem de studerendes udgifter og omfanget af deres erhvervsarbejde. Med stigende erhvervsindtægter stiger den studerendes udgifter. Det er tænkeligt, at han derigen-

nem vænnes til en højere levestandard og vanskeligt vil kunne vende tilbage til den lave levestandard, der er typisk f. eks. for legatstuderende.

Ægtefælles erhvervsarbejde som væsentligste finansieringsform forekommer naturligvis kun hos gifte studerende. Det er i højere grad væsentligste indkomstkilde ved Aarhus Universitet end ved universitetet og læreanstalterne i København, og det forekommer mere hyppigt hos de gifte studerende, hvis forældre har en lav indkomst, end hos de gifte studerende, hvor forældrene har en høj indkomst. Dette sidste er nok værd at fremhæve, da man i almindelighed regner med, at de gifte studerende må klare

sig uafhængigt af støtte fra hjemmet eller kun med en meget beskedent støtte.

Kontant støtte fra familien forekommer oftere som afgørende indtægtsform hos kvinder end hos mænd. Den kontante støtte er af størst betydning for de ugifte studerende. Kun 2 pct. af de gifte studerende anfører den som væsentligste finansieringsform. Den førnævnte antagelse synes således stadig at være rigtig. De nævnte 2 pct. kommer åbenbart fra velhavende hjem.

Ved Aarhus Universitet og læreanstalterne har mere end $\frac{1}{4}$ af de studerende kontant støtte i et sådant omfang, at det kan dække mere end halvdelen af de månedlige udgifter. Den kontante støtte er uafhængig af den studerendes karakter til studentereksamen, men stærkt afhængig af forældrenes økonomiske kår.

Legater. Der er forholdsvis flere mandlige end kvindelige studerende, der har legater som vigtigste indtægtskilde. Legater er af særlig betydning for ugifte udeboende studerende. Det ser ud til, at de studerende i Århus hyppigere end de studerende i København kan anføre legater som vigtigste indkomstkilde. I almindelighed gives legater til velbegavede studerende, og det viser sig da også, at 10 pct. af de studerende, der har mg eller derover til studentereksamen, anfører legater som hovedindtægt mod kun 4 pct. af dem, der har en mindre studentereksamens karakter.

Legater gives desuden til „trængende“ studerende, og det viser sig i tabellen der-

igennem, at legater kun i særligt omfang nævnes som hovedindtægtskilde blandt studerende, der kommer fra dårlige økonomiske kår. Legatstudentens månedlige udgifter er i almindelighed mindre end de månedlige udgifter hos erhvervsstuderende og tilsvarende.

Lån. Studielån forekommer som vigtigste finansieringsform indenfor omtrent de samme grupper af studerende som studielegaterne. De er lidt hyppigere blandt læreanstalternes studerende, men i øvrigt kan man ikke konstatere væsentlige forskelle på legatstuderende og lånestuderende.

Til sidst skal man kort omtale, at der ved de personlige interviews blev spurgt, om de studerende havde overvejet at finansiere studiet ved i højere grad

- 1) at søge legater
- 2) at tage erhvervsarbejde
- 3) at optage lån.

Besvarelserne af dette spørgsmål viser, at 39 pct. af de studerende ikke har overvejet at ændre finansieringen af deres studium. 29 pct. af dem overvejer at tage mere erhvervsarbejde, mens ca. 38 pct. af de studerende i højere grad ønsker at klare deres månedlige udgifter gennem legater. Kun 23 pct. af de studerende har overvejet i højere grad at optage lån. Kombinationerne af disse besvarelser fremgår af tabel I 6. Sammenholdt med oplysningerne om erhvervsarbejdets udbredelse synes det, at

Tabel I 6: Synspunkter vedrørende de forskellige finansieringsformer hos de studerende.

Har overvejet i højere grad at finansiere			Fordeling i pct.
ved legater	ved erhvervsarbejde	ved lån	
ja	ja	ja	5
ja	ja	nej	8
ja	nej	ja	10
ja	nej	nej	15
nej	ja	ja	1
nej	ja	nej	15
nej	nej	ja	7
nej	nej	nej	39
.	.	.	100

erhvervsarbejdet af de studerende opfattes som den naturlige udvej for finansiering af studiet.

På tilsvarende måde som ved opgørelsen af de studerendes månedlige udgifter kan man beregne et totalt finansieringsbeløb for alle studerende en måned i forårssemesteret 1959.

Denne beregning må læses med store forbehold for usikkerheder i materialet, men den kan vel forsvares som en sammenfattende illustration til dette kapitel.

De samlede månedlige udgifter anslog man i kapitel G til knapt $5\frac{1}{2}$ mill. kr. Af disse udgifter har de studerende dækket $\frac{1}{3}$ eller knapt 2 mill, ved eget erhvervsarbejde og godt **1 mill**, ved ægtefællens erhvervsarbejde. Den kontante støtte fra familien har været på godt 1 mill. kr. og desuden har de studerende modtaget fra legater ca. $\frac{1}{2}$ mill. kr. og i studielån ca. $\frac{1}{2}$ mill. kr. Desuden er der kommet mindre beløb fra andre kilder.

K. Gæld og formue

Ved siden af de oplysninger, som studenterbudgetterne har kunnet give om studie-lånenes betydning for finansieringen af de månedlige udgifter, har man forsøgt at få en opgørelse over, hvor store lån de studerende havde optaget pr. 31. december 1958.

På spørgeskemaet spurgte man således, om den studerende havde studiegæld pr. 31. december 1958, og i bekræftende fald

hvor stor den samlede studiegæld var. Desuden bad man om at få den samlede studiegæld udspecificeret på følgende 3 grupper:

Ungdommens Uddannelsesfond og Dansk Studiefond,

Banker og sparekasser,

Forældre.

Besvarelserne af dette spørgsmål er samlet i tabel K 1.

Tabel K 1: Studiegældens fordeling få långivere for studerende med gæld samt den gennemsnitlige studiegæld i Århus og København 31. december 1958 for studerende, der væsentlig finansierer ved lån, og for samtlige studerende fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.

	Samtlige studerende			Stud. der væsentlig finansierer ved lån
	ugifte		gifte + forh. g.	
	hjemmeboende	udeboende		
	pct.	pct.	pct.	pct.
Kun gæld til Ungdommens Uddannelsesfond og Dansk Studiefond	34	25	27	11
Kun gæld til banker, sparekasser m. v.	10	17	15	31
Kun gæld til familie	33	24	12	16
Gæld til studiefonds og banker m. v.	4	12	21	18
Gæld til både familie og til studiefonds og/eller banker m. v.	7	14	15	16
Helt eller delvis andre kreditorer	12	8	10	8
I alt i pct.	100	100	100	100
Antal skemaer vedr. studerende med studiegæld	220	796	302	224
Antal studerende med gæld i pct. af samtlige	16	45	42	85
	kr.	kr.	kr.	
Gennemsnitlig studiegæld for studerende i Århus	535	1 895	3 070	...
Gennemsnitlig studiegæld for studerende i København	355	1 660	1 740	...
Antal skemaer	1 363	1 753	718	264
Antal studerende ca.	4 110	4 600	1 990	710

Ved indsamlingen af skatteoplysningerne har man desuden fået oplysning om de studerendes skatterestancer. Disse oplysninger findes i tabel K 2. Endelig har man — ligeledes gennem skattemyndighederne — fået oplysning om de studerendes formue,

og på dette grundlag har man udarbejdet tabel K 3.

Gældes forhold.

Ser man først på, hvor mange studerende der har gæld, viser det sig, at

det fortrinsvis er de udeboende ugifte studerende, som har studiegæld. 45 pct. af de studerende, der bor ude i byen, og 42 pct. af de gifte studerende har studiegæld. Derimod havde kun 16 pct. af de hjemmeboende studerende gæld ved årsskiftet.

De studerende ved Aarhus Universitet har som helhed større studiegæld end de studerende i København.

Den gennemsnitlige studiegæld for de hjemmeboende lå ved årsskiftet på 350-550 kr. For de udeboende var gælden tre

gange så stor, nemlig 1650-1900 kr. og for de gifte var studiegælden 1750-3000 kr.

Sætter man studiegældens størrelse i forhold til de studerendes månedlige udgifter, viser det sig, at den gennemsnitlige studiegæld for de studerende er mindre end deres samlede udgifter i løbet af tre måneder. Set på denne måde er studiegælden størst for de ugifte udeboende studerende, nemlig 4-5 gange de månedlige udgifter.

For de fleste studerende med gæld er studiegælden ikke særligt tyngende. Det må

Tabel K 2: Skatterestancer pr. august 1959 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter året for studiets påbegyndelse og forsørgerforhold.

	Studiet påbegyndt før 1958			Studiet påbegyndt i 1958		
	ikke- for- sørgere	forsørgere		ikke- for- sørgere	forsørgere	
		mandl. stud.	ægtef. t. kv. stud.		mandl. stud.	ægtef. t. kv. stud.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Aarhus Universitet:</i>						
Studerende, der havde skatterestancer i pct. af samtlige	2	5	—	5	—	—
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Gennemsnitlig skatterestance f. stud. m. rest. .	382	864	—	298	—	—
Gennemsnitlig skatterestance f. samtl. stud....	9	42	—	14	—	—
Antal skemaer	175	83	9	63	1	2
Antal studerende ca.	1 020	272	45	370	3	10
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Københavns universitet:</i>						
Studerende, der havde skatterestancer i pct. af samtlige	25	29	41	14	14	44
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Gennemsnitlig skatterestance f. stud. m. rest...	448	538	584	313	...	312
Gennemsnitlig skatterestance f. samtl. stud....	112	157	240	44	...	139
Antal skemaer	187	113	34	92	14	9
Antal studerende ca.	2 710	730	245	1 340	90	65
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Læreanstalterne:</i>						
Studerende, der havde skatterestancer i pct. af samtlige	21	34	40	11	43	25
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Gennemsnitlig skatterestance f. stud. m. rest...	417	724	1 328	106	775	327
Gennemsnitlig skatterestance f. samtl. stud....	88	252	531	12	332	82
Antal skemaer	147	53	10	53	7	4
Antal studerende ca.	2 470	327	50	890	43	20

dog nævnes, at de anførte oplysninger er gennemsnitstal. For studerende, der står ved afslutningen af deres studium, kan gælden meget vel tænkes at udgøre ret betydelige beløb. Mere end en fjerdedel har opnået lån rentefrit eller til lav rente i Ungdommens Uddannelsesfond eller Danske Studiefond og lidt mindre end en fjerdedel har kun gæld til familie. I mange tilfælde kan sidstnævnte gæld betragtes som et arveforskud.

Kun ca. 15 pct. af de studerende med gæld har udelukkende lån i banker eller sparekasser; men for de studerende, der fortrinsvis finansierer deres studium ved lån, er banker og sparekasser den vigtigste långiver. I disse tilfælde kan de billige lån fra studiefondene åbenbart ikke opnåes i tilstrækkeligt omfang.

Man kunne tænke sig, at de studerende — måske navnlig henimod slutningen af studiet — benytter oparbejdelsen af en skatterestance som finansieringsform. Den gruppe af de her behandlede studerende, hvori skatterestancen spiller størst rolle,

er imidlertid de gifte kvindelige studerende. Men skatteforholdene for denne gruppe af studerende er sandsynligvis et udtryk for forsørgergruppens skatteforhold i almindelighed. De studerende synes derfor i mindre grad at have skatterestancer end andre skatteydere. De studerende hustruers ægtefæller har en gennemsnitlig restance på knapt 500 kr. Ca. 40 pct. af samtlige i denne gruppe har skatterestancer, medens kun ca. 20 pct. af ikke-forsørgerne har skatterestancer, der er lidt mindre, og ca. 30 pct. af de mandlige forsørgere har en restance, der er en smule højere i gennemsnit.

Ligesom ved vurderingen af betydningen af skattelempelser savner man i dette tilfælde en opgørelse over skatterestancerne for skatteydere i almindelighed for at kunne bedømme, hvordan de studerendes forhold i denne henseende er sammenlignet med de almindelige forhold i samfundet. Der er næppe noget, der taler for, at studerende har større skatterestancer end skatteydere i almindelighed.

Tabel K 3: Ansat formue for skatteårene 1958/59 og 1959/60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter forsørger forhold.

	Ikke-forsørgere	Forsørgere	
		mandl. stud.	ægtef. t. kv. stud.
Gennemsnitlig ansat formue for <i>skatteåret 1958/59</i> for studerende ved:			
	kr.	kr.	kr.
Aarhus Universitet	1 480	1 080	1 940
Københavns universitet	4 850	7 610	12 620
Læreanstalterne	4 800	7 580	27 420
Antal skemaer	767	207	44
Antal studerende ca.	9 370	1 085	245
Gennemsnitlig ansat formue for <i>skatteåret 1959/60</i> for studerende ved:			
	kr.	kr.	kr.
Aarhus Universitet	1 925	580	1 660
Københavns universitet	5 500	7 160	17 030
Læreanstalterne	5 930	4 100	13 270
Antal skemaer	717	2 171	68
Antal studerende ca.	8 800	1 465	435
Studerende med formue i pct. af alle i skatteåret 1959/60:			
	pct.	pct.	pct.
Aarhus Universitet	49	43	64
Københavns universitet	54	54	64
Læreanstalterne	57	52	72

Formueforhold.

Som anført i kapitel H er beskatning af formue ikke af væsentlig betydning for de studerende. Formueopgørelserne, som fremgår af materialet, kan derimod anvendes til at kaste lys over de studerendes almindelige formueforhold.

Tabel K 3 viser, at ca. halvdelen af de studerende har opgivet formue til skattevæsenet. De er i den henseende formentlig mere omhyggelige med at opgive mindre formuer end skatteydere i almindelighed. Den gennemsnitlige formue i skatteårene j 1958/59 og 1959/60 har været af beskeden |

størrelse. En sammenligning mellem de to år er ikke meget sigende, fordi de ikke omfatter den samme personkreds. Men for begge skatteår gælder det, at den gennemsnitlige formue for alle grupper af studerende er væsentlig større i København end i Aarhus. Den største formue har de gifte kvindelige studerende sammen med deres ægtefæller. Dernæst kommer i rækkefølge de gifte mandlige forsørgere blandt studerende i København, ikke-forsørgere i Aarhus og sidst mandlige forsørgere blandt studerende i Århus.

L. Sammenfatning

Studenterundersøgelsens formål er som nævnt i første række at give en beskrivelse af de studerendes sociale og økonomiske forhold i foråret 1959. De foregående kapitler i rapporten har derfor behandlet spørgsmål i direkte tilknytning til undersøgelsens formål.

Blandt de sociale forhold har man særligt heftet sig ved en beskrivelse af boligforholdene og de studerendes ægteskabelige stilling og kun i mindre grad interesseret sig for betydningen af de studerendes køn, alder o. lign. Begrundelsen for denne afgrænsning har været, at boligforholdene og de gifte studerendes forhold har særlig socialpolitisk interesse og desuden som påvist her i undersøgelsen er af væsentlig betydning for studiearbejdet.

De økonomiske forhold, der særligt er trukket frem i beskrivelsen, omfatter dels de vigtigste udgiftsposter i de studerendes regnskaber, dels finansieringen af disse udgifter. Det har vist sig, at man hensigtsmæssigt kan opdele de studerende efter den måde, de finansierer deres studium på, i følgende grupper: Studerende, der finansierer ved erhvervsarbejde — ægtefællens erhverv — kontant støtte fra hjemmet — legater — lån — samt en restgruppe: forskellige andre former.

Som et nyt område har man forsøgt at give en beskrivelse af de studerendes arbejde med studierne, og i den forbindelse har man særligt interesseret sig for arbejdets tidsmæssige omfang. Derved har det været muligt at foretage en sammenligning mellem forskellige studerendes tidsanvendelse. Men det ville desuden have været af interesse at kunne sammenligne disse oplysninger med de studerendes resultater ved kommende eksaminer. En sådan sammenligning kunne vise, om det har været en hensigtsmæssig metode til beskrivelse af arbejdet med studierne.

Hovedresultatet af undersøgelsen i de foregående kapitler kan meget kortfattet siges at være, at man må modificere den almindelige opfattelse af den typiske studerende. Tidligere har den typiske studerende været den ugifte udeboende studerende uden erhvervsarbejde. De hjemmeboende og de gifte studerendes forhold har kun haft begrænset interesse, og erhvervsarbejdet har kun været betragtet som en biindtægt. Idag ser situationen således ud: to femtedele af de studerende er ugifte og bor i lejet værelse eller på kollegium, to femtedele bor hos deres forældre i studiebyen og en femtedel er gifte studerende i egen lejlighed eller på kollegium. Over halvdelen af de studerendes udgifter dækkes gennem erhvervsarbejde, en femtedel får de i form af kontant støtte fra hjemmet, en tiendedel i legater og en tiendedel i lån og resten fra forskellige kilder.

Disse oplysninger sammenholdt med den mere detaljerede fremstilling i de foregående kapitler vil formentlig være af væsentlig betydning for tilrettelæggelsen af det studentersociale arbejde. Men man har ment, at det lå udenfor undersøgelsens formål at gå nærmere ind på disse problemer. I stedet skal man forsøge at give en kort analyse af sammenhængen mellem de forskellige forhold af studentersocial interesse og de studerendes arbejde med studierne.

Det bør dog først bemærkes, at det ikke er muligt at gennemføre en egentlig årsagsanalyse. Dertil ville det være nødvendigt at gennemføre forskellige forsøg og/eller undersøgelser gennem længere perioder. Men man kan søge at illustrere sammenhængen med materiale fra undersøgelsen.

Boligforhold og studiearbejde.

Kollegiernes betydning for de studerendes arbejde med studierne har stor interesse i den studentersociale debat. Det er sam-

tidig et af de problemer, som det er vanskeligt at belyse korrekt på grundlag af det foreliggende materiale, fordi der sker en udvælgelse af studerende til kollegierne. Det er fortrinsvis ældre studerende, som på en eller anden måde har bevist deres studie-kvalifikationer, der kommer på kollegium. Dette gælder navnlig ved de ældre kollegier. Ved en beregning af studieaktiviteten for kollegianere vil derfor de forhold, der tages i betragtning ved udvælgelsen til kollegierne

også gøre sig gældende, og man vil ikke kunne isolere betydningen af boligforholdene.

Det hævdes undertiden, at kollegielivet tager tid fra studiet. Denne påstand kan imidlertid ikke bekræftes af det indsamlede materiale.

I tabel L 1 har man vist tidsanvendelsen for de ugifte kollegianere og for ugifte ikke-kollegianere, d. v. s. de øvrige ugifte udeboende studerende. Selv med de ovennævnte forbehold taget i betragtning, kan man

Tabel L 1: Ugifte kollegianeres tidsanvendelse sammenlignet med andre ugifte udeboende studerendes tidsanvendelse uanset studieretning.

	Ugifte udeboende studerende		
	ikke kollegianere	kollegianere	i alt
Arbejde pr. hverdag	1 t. 06 m	26 m	51 m
Undervisning pr. hverdag	2 t. 31 m	2 t. 34 m	2 t. 32 m
Forberedelse pr. hverdag	3 t. 55 m	3 t. 59 m	3 t. 57 m
Avislæsning pr. dag	41 m	45 m	43 m
Procentvise andel af studerende med tillidshverv	12 pct.	26 pct.	17 pct.
Procentvise andel af studerende der i undersøgelsesugen havde arbejdet med tillidshvervet . . .	7 pct.	16 pct.	11 pct.
Skønlitterære bøger læst på 4-5 mdr.	9	9	9
Procentvise andel af studerende, der var i biograf, teater eller lign. i sidste uge	65 pct.	58 pct.	62 pct.
Antal skemaer	236	166	402
Antal studerende ca.	2 760	1 840	4 600

fastslå, at kollegianerne ikke anvender mindre tid til undervisning og forberedelse end ikke-kollegianerne. Kollegielivet synes således ikke at tage tid fra studiet.

Det fremgår ligeledes af tabellen, at kollegianerne i gennemsnit anvender væsentlig mindre tid til erhvervsarbejde end ikke-kollegianerne. Det kan her bemærkes, at en betydelig del af kollegianerne hovedsageligt finansierer deres studium ved legater. Kollegianerne har derimod brugt mere tid til de her medtagne alment orienterende aktiviteter. Der er dog en mindre del af kollegianerne end af ikke-kollegianerne, som har været ude, i biografen, i teater, m. v.

Ægteskabelig stilling og studiearbejde.

Man har dernæst interesseret sig for,

hvilken betydning det har for de studerendes arbejde med studierne, at de er gift. I den forbindelse har man i tabel L 2 foretaget en standardberegning, således at man har fundet de gifte og ugiftes tidsanvendelse under forudsætning af, at de gifte har erhvervsarbejde i samme omfang som de ugifte studerende.

Denne beregning synes at vise, at det ikke er af betydning for studiearbejdet, om man er gift eller ugift. I begge grupper anvendes omtrent den samme tid på deltagelse i undervisning og forberedelse til undervisning. Derimod synes de gifte studerendes deltagelse i mere alment orienterende aktiviteter at ligge betydeligt under de ugifte studerendes.

Tabel L 2: Tidsanvendelsen for ugifte udeboende og gifte studerende ved Københavns universitet (standardberegning).

	Ugifte	Gifte
Undervisning på hverdage	1 t. 34 m	1 t. 33 m
Forberedelse pr. hverdag	4 t. 11 m	4 t. 03 m
Forberedelse pr. helligdag	2 t. 59 m	2 t. 45 m
Avislæsning pr. dag	44 m	43 m
Skonlitterære bøger læst på 4-5 mdr.	11,0	8,0
Rel. antal stud. der læser faglitteratur såvel udenfor pensum som udenfor faget	49 pct.	37 pct.
Rel. antal studerende der kun læser pensum	14 pct.	22 pct.
Rel. antal studerende der var i bio, teater ell. lign. i sidste uge	64 pct.	37 pct.

Tabel L 3: Antal ugentlige undervisningstimer for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter væsentligste finansieringsform.

	Erhv. arb.	Ægtef. erhv. arb.	Kont. stot. fam.	Lega-ter	Lån	Forsk. former	u. 100 kr. & uopl.	I alt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Aarhus Universitet:</i>								
Ingen u-timer	20	14	9	6	10	10	17	12
Under 10 u-timer	30	32	33	31	26	34	28	31
10—19 u-timer	35	36	38	44	41	39	35	38
20—29 u-timer	15	16	15	15	20	15	17	16
30 og over u-timer	—	2	5	4	3	2	3	3
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100	100	100
Gennemsnitl. daglig undervisningstid								
	1 t.44 m.	1 t.58 m.	2 t.07 m.	2 t.13 m.	2 t.16 m.	2 t.00 m.	2 t.00 m.	1 t.57 m.
<i>Københavns universitet:</i>								
Ingen u-timer	23	20	8	9	4	10	15	14
Under 10 u-timer	31	30	18	32	22	26	14	25
10—19 u-timer	33	32	47	41	49	40	42	39
20—29 u-timer	11	15	22	15	23	21	22	18
30 og over u-timer	2	3	5	3	2	3	7	4
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100	100	100
Gennemsnitl. daglig undervisningstid								
	1 t.40 m.	1 t.54 m.	2 t.35 m.	2 t.07 m.	2 t.30 m.	2 t.18 m.	2 t.30 m.	2 t.04 m.
<i>Læreanstalterne:</i>								
Ingen u-timer	13	2	2	—	2	3	2	3
Under 10 u-timer	10	9	3	1	8	6	2	6
10—19 u-timer	24	12	7	13	8	11	13	11
20—29 u-timer	24	17	40	38	32	36	43	35
30 og over u-timer	29	60	48	48	50	44	40	45
I alt i pct.	100	100	100	100	100	100	100	100
Gennemsnitl. daglig undervisningstid								
	3 t.31 m.	5 t.02 m.	4 t.54 m.	5 t.04 m.	4 t.45 m.	4 t.39 m.	4 t.45 m.	4 t.32 m.

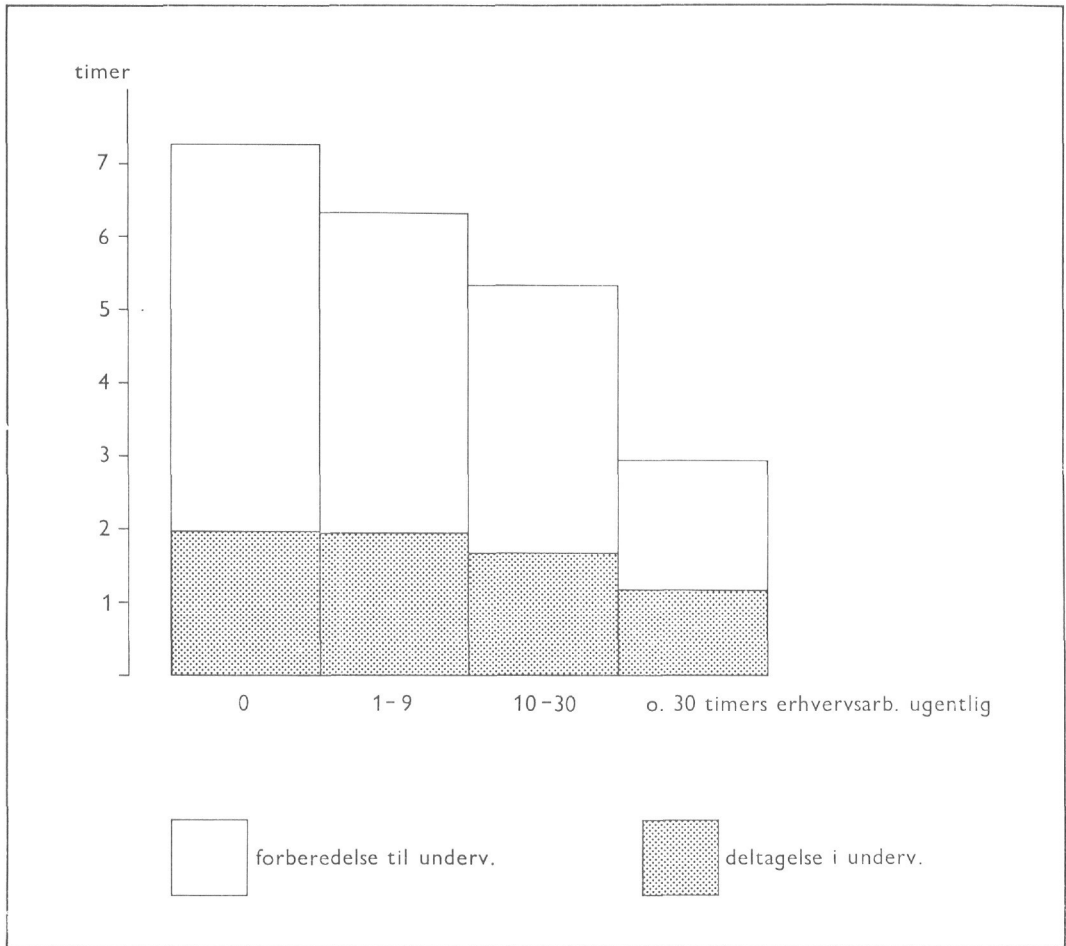

Fig. L 1: Den daglige studietids afhængighed af erhvervsarbejdets omfang.

Når man tidligere har påvist, at de gifte ikke gør så meget ud af deres arbejde med studierne som de ugifte, skyldes det, at de - måske på grund af ægteskabet - har mere erhvervsarbejde.

Finansieringssmåde og studiearbejde.

Man har vist i kapitel I, at de studerende kan opdeles i syv grupper efter den måde de i første række har finansieret deres udgifter. Denne opdeling er også anvendt i tabel L 3, og man har desuden beregnet, hvor mange undervisningstimer de studerende har deltaget i pr. dag i gennemsnit i undersøgelsesperioden.

Det fremgår klart af denne tabel, at de studerende, der hovedsagelig har finansieret deres studium ved erhvervsarbejde, deltager

væsentlig mindre i undervisningen, incl. manuduktion, end studerende, der finansierer deres studium på anden måde. Denne forskel kan konstateres såvel ved universiteterne som ved læreanstalterne, og den forholdsmæssige reduktion er i øvrigt størst ved læreanstalterne.

Erhvervsarbejdets betydning for studiearbejdet og for de alment orienterende beskæftigelser er illustreret i tabel L 4 på grundlag af oplysninger fra de udspurgte studerende ved Københavns universitet, hvor erhvervsarbejde er almindeligst.

Denne tabel viser, at de studerendes deltagelse i undervisningen aftager med voksende ugentlig arbejdstid ved erhvervsarbejde. Mest synes det dog at gå ud over de studerendes forberedelse til undervisningen, der falder fra ca. 5 timer i gennemsnit pr.

Tabel L 4: Tidsanvendelsens sammenhæng med erhvervsarbejdets omfang for de studerende ved Københavns universitet.

	Antal arbejdstimer i »sidste uge«				I alt
	0 timer	0-9 timer	10-30 timer	over 30 timer	
Gennemsnitl. undervisningstid på hverdage . . .	1 t. 56 m.	1 t. 55 m.	1 t. 34 m.	1 t. 05 m.	1 t. 41 m.
Gennemsnitl. forberedelsestid på hverdage . . .	5 t. 12 m.	4 t. 16 m.	3 t. 38 m.	1 t. 46 m.	4 t. 03 m.
Gennemsnitl. studietid i alt på hverdage	7 t. 08 m.	6 t. 11 m.	5 t. 12 m.	2 t. 51 m.	5 t. 44 m.
Gennemsnitlig forberedelsestid på søn- og hel- ligdage	3 t. 45 m.	2 t. 53 m.	3 t. 02 m.	2 t. 18 m.	3 t. 11 m.
Avislæsning pr. dag	44 m.	40 m.	39 m.	44 m.	42 m.
Antal skønlitterære bøger læst siden nytår . . .	9	11	11	8	10
Studerende, der læser faglitteratur både uden for pensum og udenfor faget, i pct. af samtl.	36	47	50	47	43
Studerende der kun læser pensum, i pct. af samtl.	24	17	17	22	21
Studerende, der i sidste uge har været i biograf, teater og lign., i pct. af samtl.	64	52	58	53	59
Antal studerende i pct.	40	15	28	17	100
Antal skemaer	147	54	102	62	365
Antal studerende ca.	2 070	780	1 450	880	5 180

dag til ca. 2 timer, når erhvervsarbejdets omfang vokser fra 0 til over 30 timer ugentligt.

Det kan overraske, at studerende uden erhvervsarbejde læser så meget som 5 timer pr. hverdag. Det kan i nogen grad skyldes, at disse studerende forbereder sig til eksamen. Højst 20 pct. af de studerende ved Københavns universitet har dog oplyst, at

de forbereder sig til en prøve eller eksamen i den undersøgte uge, men det er sandsynligt, at en stor del af disse studerende befinder sig i gruppen, der slet ikke har haft erhvervsarbejde.

De alment orienterende aktiviteter synes derimod ikke at blive berørt i særlig grad af erhvervsarbejde.

M. Summary.

The object of the present study is to elucidate the social and economic conditions of Danish students in 1958-9.

The investigation report begins by examining the approach to the problem of the investigation and the delimitation of the groups of students comprehended by the investigation. Then follows a chapter with various statistical information concerning the students of 1959. The following chapters contain an analysis of the housing conditions of the students, of the way they spend their time, of their consumption and taxation, and of the way the students finance their studies.

In the last chapter, a more detailed examination has been made of the relations between studies on the one hand, and housing and conjugal conditions and the way of financing on the other hand.

Procedure and Materials.

The material employed in the present report has been collected in three ways:

In March 1959 questionnaires were sent out to 4300 representatively chosen students at the institutes of higher education in Århus and Copenhagen. After well over a month 3800 answers, or 90 per cent of the questionnaires issued, had been returned.

Of the total number of students who had received a questionnaire, 1100 were singled out; they were invited to a personal interview, the object of which was to elucidate more clearly the circumstances inquired into in the questionnaire issued. In 85 per cent of the cases an interview was carried through in the period April-May, 1959.

In addition, information has been obtained about the income and the taxation of the students and their parents, through public authorities. This information is available for 98 per cent of the students

selected and for 92 per cent of the parents of students having answered the questionnaire.

Thus, on all three levels of collection a fairly complete material has been obtained for elucidating the students' conditions.

Number of Students at the Institutes of Higher Education.

A survey of the number of students sent up from the secondary schools ("gymnasium") and courses preparing for matriculation, in the period from 1936 to 1959, shows that the number of students has increased from about 1800 to 4000 within the last 25 years. Formerly two thirds of the students went to the universities. Now it is only half of them that utilize their general certificate examination ("studenterksamen") for some study at the universities. However, at the same time an increasing part of the new undergraduates go to other institutes. In 1936 the University of Aarhus had 200 students, the University of Copenhagen had 5200, and the remaining institutes of higher education had in all 2300. By the autumn of 1958 these figures had increased to 2000 at Århus, 5300 at the University of Copenhagen, and 4200 at the other institutes of higher education in Copenhagen.

In all institutes the male students are in the majority. This is due both to the fact that there are more men than women taking the general certificate examination, and to the fact that a comparatively greater number of the male students commence a more advanced study.

On January 1st 1959 the average age of the male students was 23.5. The average female students are a little younger, because they choose shorter studies, or perhaps

because they often give up their studies. The latter aspect has not been investigated.

One fifth of the students are or have been married. If changes in the distribution of the ages of the students selected are left out of account, the married and sometime married students' share of the total figure of students has increased by 50 per cent since 1947.

Social Recruitment.

Recent years have apparently no great changes to show in the recruitment of students from the various branches of the community. Among the students there is still a considerable majority of children of parents with a university education, the present figure showing an increase in relation to earlier figures. In 1959 the students recruited from working classes still constitute a modest share, which has only increased from 8 to 9 per cent of the total figure of students in the course of the last 12 years. It is difficult to indivate directly the causes of the uneven recruitment of the students. There is hardly any doubt that first and foremost economic obstacles enter into the picture, although they are of less importance than earlier. In the course of the last ten years the average taxable income of the parents of students has increased by about 50 per cent to just under 20,000 Danish kroner, whereas the average taxable income for all breadwinners assessed has increased by about 80 per cent to 10,600 D. k. Secondly, the family tradition is probably still a decisive factor. Perhaps the explanation is to be found in the uneven recruitment to the secondary schools ("gymnasium").

Conditions of Study.

Most undergraduates (80 per cent) have taken the "studentereksamen" (general certificate examination) at some "gymnasium" (secondary school), and generally the female students have obtained higher marks at this examination than the male students. This might be due to the fact that in the "gymnasium" girls obtain better marks than boys; this has not, however, been the case in recent years. It is more likely to be due to the fact that a better "studentereksamen"

is needed before a female student decides to go on to an institute of higher education.

At the universities and the institutes taken together two thirds of the students are preparing for the first part of their examinations and one third for the second part. Only about 15 per cent of the students have formerly been engaged in a different study. Generally the former study has not been completed, the average extension of the study being only two terms (of 6 months).

One fourth of the students state that they have had breaks in their present studies on account of paid work, illness etc. The average duration of the breaks has been two terms.

Housing Conditions.

In Århus the parents of 20 per cent of the students are residents of this town, and as a rule these students live with their parents. In Copenhagen a little more than half of the students have their homes in the town, so on the face of it the housing problems of the students seem to be less pronounced in Copenhagen. Still, in Århus, hostels accomodate comparatively more students, which more than equalizes the difference between the figures for resident students of either town.

In both towns 40 per cent of the unmarried students living away from home, reside in hostels, the rest living in rented rooms, etc. The number of students involved is 600 in Århus and 2000 in Copenhagen.

The students who did not live in hostels have been asked if they want to live at one of the new hostels charging a rent corresponding approximately to the general rent level in new buildings. To this question an affirmative answer was given by abt. 200 students in Århus and 1900 in Copenhagen.

Employment of Time.

The workday of the student shows a similarity to that of a housewife in so far as there is plenty to do, but they can to a large extent decide for themselves when they want to carry out the work. The average student sleeps 8 hours a day and works well over 7 hours on weekdays. This amounts to a 42 hour working week, to

which must be added the time used for transport, abt. one hour a day.

The student's work comprises participation in lessons, preparation for the lessons, and general reading, and, in addition, paid work. The average university student has attended two lessons a day. The average student at the other institutes of higher education has attended twice as many lessons. There is, on the other hand, more preparation for the university lessons than for the institute lessons, possibly because the instruction given by the institutes presupposes to a higher degree that the student follows a fixed curriculum. On the whole, however, students at the institute employ more time daily for their studies than do the university students.

Paid work (non-study-work) occupies 1 hour a day for the average unmarried student and 105 minutes for the married student. University students, especially students at the University of Copenhagen, have considerably more paid work (non-study-work) than students at the institutes. Not all have jobs during term, but for those who have, a considerably greater part of the day is spent in working.

Monthly Expenses.

The student living at home without paying anything for board and lodging manages on an average of 200-300 kroner a month. The unmarried, non-resident student who pays for board and lodging spends 350-450 kroner a month. A couple of married students spend a little more than twice as much for their housekeeping, viz. 1100-1200 kroner on an average. These figures have been brought out by going through abt. 1000 statements of accounts drawn up and collected as part of the personal interviews.

Burden of Taxation.

Most students do not pay any tax or only pay an inconsiderable tax. Consequently it may be a matter for surprise that the 10,700 students investigated paid for the fiscal year of 1959-60 a total of 6.7 million kroner in taxes to state and municipality. The married students paid

about 60 per cent of this amount, the rest was chiefly paid by students having paid work.

The only taxes which are of importance to the students are the income taxes to state and municipality. The rest of the taxes are only paid by a few per cent of the students.

It appears that students are not allowed tax relief to any great degree.

A reduction of the taxable income of the parents would imply a loss in the state revenues of 3 million kroner for each reduction of 1000 kroner. This reduction would be of the greatest importance to parents with a considerable income.

Financing.

The chief source of the cash payment of the students' monthly expenses is their own incomes. For married students the income of husband or wife is of great importance.

The average cash contribution from the home covers abt. one fourth of the monthly expenses. The cash contribution of the parents is of no importance to married students.

Bursaries, scholarships, and loans cover abt. one fifth of the expenses on the average. This income is of the greatest importance to the unmarried non-resident student, of whose expenses one third is covered in that way.

Debts and Assets.

Less than half the students have incurred debts for purposes of study. To most students with debt, the debt incurred for purposes of study does not seem to be of any great importance. If this debt is seen in relation to the average monthly expenses, it is largest with non-resident unmarried students. Only one seventh of the students with debt have loans in banks and savings banks, but for students financing their studies chiefly by loans, banks and savings banks are the principal lenders.

Conclusion.

In the last chapter it has been shown that the students' studies are probably furthered by good housing conditions and

not influenced by the circumstance that the student is married or not married; but the studies are considerably hampered when the student has to undertake paid work.

One main result of the investigation is a demonstration of the fact that the typical students of today are divided into three

groups: unmarried non-residents, unmarried residents, and married students, which differ so much in conditions of life, that different measures will have to be taken if the problems of all three groups are to be solved. Another main result is the demonstration of the fact that paid work is the chief source of income for students.

Litteraturliste.

- AABYE, J.: „Samfundet og Den Akademiske Dan-
nelse" i *Studerterne 1912*. København 1938.
- ÅRHUS KOMMUNES STATISTISKE KONTOR: „Studen-
terne ved Aarhus Universitet". *Statistisk Kvartals-
skrift*, 9. årg., nr. 2-3. Århus 1953.
- ÅSRINK, P. (red.): *Utbildningsmøjlighe-
ternas demokratisering*. Social Årsbok 1942. Stockholm 1943.
- AGERSNAP, T.: „De økonomiske kandidater og stu-
derende 1936-50" i *Festskrift til Jørgen Pedersen*.
Århus 1951.
- AGERSNAP, T.: *Erhvervsøkonomisk uddannelse og er-
hvervskarriere*. Institut for Organisation og Ar-
bejdssociologi. København 1959. (stencil.)
- AGERSNAP, T.: „Handelshøjskolens udvikling 1930-
55" i *Festskrift til Christen Møller*. København 1956.
- AGERSNAP, T.: „Statistiske Oplysninger om Aarhus
Universitet". Tillæg A til A. Blinkenberg: *Aarhus
universitet 1928-53*. Acta Jutlandica XXV. År-
hus/København 1953.
- AGERSNAP, T.: *Studerterne ved Aarhus Universitet*.
Århus 1945. (manus.)
- Akademikerräkningen 1955* (1955 års universitets-
utredning II). SOU 1957: 51. Stockholm 1957.
- ALSING, J. & NYBØLLE, H. C.: „Studerterne 1913-
24" i *Festskrift til Harald Westergaard*. *National-
økonomisk Tidsskrift*, tillægshæfte til 71. bind,
pp. 7-48. København 1933.
- ANDERSON, C. A.: „Social Class as a Factor in the
Assimilation of Women into Higher Education".
Acta Sociologica, vol. 4, fasc. 3, pp. 27-32. Kø-
benhavn 1959.
- ANDERSON, C. A.: „The Social Status of University
Students in Relation to Type of Economy: an
International Comparison". *Transactions of the
Third World Congress of Sociology*, V, pp. 51-63.
Amsterdam 1956.
- ANGER, H. H.: „Die Problematik der wissenschaft-
lichen Laufbahn" i Alexander Busch (red.):
Soziologie und moderne Gesellschaft. Stuttgart
1959.
- AUBERT, V.: „Norske Sakførere 1932-50". *Norsk
Sakførerblad*, 26. årg., nr. 5, pp. 73-82. Oslo 1959.
- AUBERT, V.; TORGERSEN, U.; TANGEN, K.; LIND-
BEKK, T. & POLLAN, S.: „Akademikere i norsk
samfunnsstruktur 1800-1950". *Tidsskrift for sam-
funnsforskning*, 1. årg., nr. 4, pp. 185-204. Oslo
1960.
- BALDWIN, A. L.; BRONFENBRENNER, U.; Me
CLELLAND, D. C. & STRODTBECK, F. L.: *Talent
and Society*. New York 1958.
- BANG, N.: „Til Studenterspørgsmaalet". *National-
økonomisk Tidsskrift*, pp. 1-11. København 1901.
- BECKER, H.: „Sozialforschung und Bildungspolitik"
i Alexander Busch (red.): *Soziologie und moderne
Gesellschaft*. Stuttgart 1959.
- BECKER, H. S. & GEER, B.: „Student Culture in
Medical School". *Harvard Educational Review*,
vol. 28, pp. 70-80. 1958.
- BECKER, H. S. & GEER, B.: „The Fate of Idealism
in Medical School". *American Sociological Review*,
vol. 23, pp. 50-56. 1958.
- BEHRENDT, R. F. et. al.: *Die schweizerischen Studie-
renden der Universität Bern*. Berner Beiträge zur
Soziologie, 4. Bern/Stuttgart 1960.
- Bericht über die Hauptergebnisse der Kölner Stu-
dentenforschung im Wintersemester 1946/47*. Köln
1947.
- Betänkande med undersökningar och förslag i an-
ledning av tillströmningen till de intellektuella
yrkena*. SOU 1935: 52. Stockholm 1935.
- Betänkande och förslag angående studentsociale stöd-
åtgärder*. SOU 1948: 42. Stockholm 1948.
- Betänkande om akademikernas amorterings problem*.
SOU 1945: 51. Stockholm 1945.
- Betænkning vedr. Studenterforeningens forhold*. Det
af repræsentantskabet nedsatte prognose- og
byggeudvalg. København 1958. (stencil.)

- BISGAARD-OLESEN, J.: *Teknikundersøgelsen 1957*. København 1958. (stencil.)
- BONNEVIE, P.: „Studietiden til 1. del af lægevidenskabelig embedseksamen”. *Stud. Med.*, 15. arg., nr. 3, pp. 8-11. København 1957.
- BRIM, O. G., Jr.: *Sociology and the Field of Education*. New York 1958.
- BROOKOVER, W. B.: *A Sociology of Education*. New York 1955.
- BRØCHNER-MORTENSEN, K. & NIELSEN, A.: „Statistik over lægestudiets gennemførelse ved Københavns universitet”. *Ugeskrift for Læger*. 120/43, spalte 1439-1445. København 1958.
- CAPLOW, T. & MCGEE, R.: *The Academic Marketplace*. New York 1959.
- CARLSSON, S.: „Högskol utbildning och affärsmannakarriär” i *Svenska ekonomföreningens årsbok 1937*. Stockholm 1937.
- CASTRILLI, V.: *Coordination Internationale Des Statistiques Universitaires. Origine Sociale Des Etudiants*. Prague 1938.
- CASTRILLI, V.: *La Statistique Universitaire*. Paris 1936.
- CASTRILLI, V.: *L'Origine Sociale Degli Studenti Contribute Allo Studio Del Ricambio Sociale*. Roma 1935.
- „Comparative Study of Social Origin of Students in the Universities” i *The Year Book of Education, 1950*. London 1951.
- CONRAD, R.: „A Systematic Analysis of Current Researches in the Sociology of Education”. *American Sociological Review*, vol. 17, pp. 350-355. 1952.
- DAHINDEN, M.: *Die zahnässige Entwicklung des Hochschul studiums von Schweizern in den letzten zwanzig Jahren. Ein Beitrag zur beruflichen Nachwuchsforschung*. Berner Beiträge zur Soziologie, 2. Bern/Stuttgart 1960.
- DAHN, P.: *Studier rörande den studerande ungdomens geografiska och sociala härkomst*. Lund 1936.
- DALE, R. R.: *From School to University*. London 1954.
- Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen*. (1955 års universitetsutredning I). SOU 1957: 24. Stockholm 1957.
- ELBERLING, B. V. & GRAUER, N.: „Studenternes politiske interesse. Foreløbig redegørelse”. *Sociologiske Meddelelser*, 1. serie, 3. hefte, pp. 67-70. København 1952.
- Forskningens villkor och behov*. (1955 års universitetsutredning V). SOU 1958: 32. Stockholm 1958.
- FORSKNINGSRÅDENES FELLEUTVALG. *Om tilgangen på og behovet for akademisk arbejdskraft*. Oslo 1957.
- FRUS, F. T. B.: „De Studerende ved Københavns Universitet”. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, p. 571. København 1919.
- GEIGER, TH. under medarbejde af T. AGERSNAP: *De danske studenters sociale oprindelse*. København 1950.
- GEIGER, TH.: *Den danske intelligens fra reformationen til nutiden*. Acta Jutlandica XXL Århus/København 1949.
- GEIGER, TH.: „Recruitment of University Students”. *Acta Sociologica*, vol. 1, fase. 1, pp. 39-48. København 1955.
- GIRARD, A.: „Le recrutement géographique des étudiants en médecine”. *Population*, 15e année, numéro 5, pp. 789-806. Paris 1960.
- GORDON, C. W.: *The Social System of the High School*. Glencoe, 111. 1958.
- GROSS, N.: „Social Class Structure and American Education”. *Harvard Educational Review*, vol. 24, pp. 298-329. 1953.
- HAVIGHURST, R. J. & NEUGARTEN, B. L.: *Society and Education*. Boston 1957.
- HEDEN, A. & BRUUS, N.: „Har vi kollegier nok?” i *Referater fra den 4. almindelige danske studenterkonference*, pp. 21-30. København 1957. (stencil.)
- HIMMELWEIT, H. T. & SUMMERFIELD, A.: „Student selection — An experimental investigation”. *British Journal of Sociology*, pp. 59-75. London 1951.
- HOLLINGSHEAD, A. B.: „Climbing the Academic Ladder”. *American Sociological Review*, vol. 5, pp. 384-394. 1940.
- HØGH, E.: „Kollegiestruktur, trivsel, personlighedsudvikling og arbejds effektivitet”. *Sociologiske Meddelelser*, 5. serie, 1. hefte, pp. 59-64. København 1960.
- IRIBARNE, M. F. & ARTIGAS, J. T.: „Una encuesta a los estudiantes universitarios de Madrid”. *Revista Internacional de Sociologia*, 7. årg., nr. 28, pp. 5-47. Madrid 1949.

- ISRAELSSON, B. & QUENSEL, C.-E.: *Studenternas utbildningsval*. Lund 1958.
- JENSEN, A.: „Til Studenterspørgsmaalet". *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, pp. 401-454. København 1900.
- JOHNSEN, T.: „Beregninger over det fremtidige antall av studenter ved Universitetet i Oslo". *Stimulator*, 4. årg., nr. 1. Oslo 1950.
- KAHL, J. A.: „Education and Occupational Aspiration of 'Common Man' Boys". *Harvard Educational Review*, vol. 23, pp. 186-203. 1953.
- KELSALL, R. K.: *Report on an Inquiry into Applications for Admission to Universities*. The Association of Universities of the British Commonwealth. London 1957.
- KNAPP, R. H. & GOODRICH, H. B.: *Origins of American Scientists*. Chicago 1952.
- KNAPP, R. H. & GREENBAUM, J. J.: *The Younger American Scholar. His Collegiate Origins*. Chicago 1953.
- LAZARSELD, P. & THIELENS, W.: *The Academic Mind*. Glencoe, Ill. 1958.
- LEMBKE, B.: *Die Universität in Buenos Aires. Eine Untersuchung*. Aschersleben 1920.
- LINDERS, F. J. & LANDER, F. E.: *En statistisk undersökning rörande vid Uppsala universitet under åren 1909-1934 avlagda ämbetsamina, särskilt rörande studietidens längd*. Uppsala universitetet årsskrift. Uppsala 1936.
- Lärarbrist och läraröverskott* (1955 års universitetsutredning IV). SOU 1958: 21. Stockholm 1958.
- MEAD, M.: *The School in American Culture*. Cambridge, Mass. 1951.
- MEBITTS, A.: *De svenska läroverkslärares examens- och befordringsförhållanden sedan mitten av 1800-talet*. Göteborg 1930.
- MERTON, R. K.; READER, G. G. & KENDALL, P. L.: *The Student Physician. Introductory Studies in the Sociology of Medical Education*. Glencoe, Ill. 1957.
- MILLET, J. D.: *Financing Higher Education in the United States*. New York 1952.
- MILLS, C. W.: „The Social Role of the Intellectual". *Politics*, I, april 1944.
- MINISTRY OF EDUCATION, UNITED KINGDOM: *The future development of higher technological education*. London 1951.
- MOBERG, S.: „Inkomster och förmögenheter bland personer med studentexamen". *Sociala Meddelanden*. Stockholm 1950.
- MOBERG, S.: „Studenten och livslönen". *Tiden*. Stockholm 1950.
- MOBERG, S. & QUENSEL, C.-E.: *Studenternas sociala ursprung, betyg i studentexamen, vidare utbildning, yrkesval m. m.* SOU 1949: 48. Stockholm 1949.
- MOBERG, S.: *Studieresultat, studietid, val av yrke m. m. för jurister av studentår gångarna 1937 och 1943*. SOU 1951. Stockholm 1951.
- MOBERG, S.: *Vem blev student och, vad blev studenten?* Lund 1951.
- MULLIGAN, R. A.: „Socioeconomic Background and College Enrollment". *American Sociological Review*, vol. 16, pp. 188-196. 1951.
- MULLIGAN, R. A.: „Social Characteristics of College Students". *American Sociological Review*, vol. 18, pp. 305-310. 1953.
- MØLLER, M. E.: „Studenterbeskatningen og de studerendes skatteproblemer" i *Referater fra den 3. almindelige danske studenterkonference*, pp. 30-38. København 1956. (stencil.)
- NORLING, B.: *Undersökning av de studenter som påbörjade sina engelskstudier vid Uppsala universitet höstterminen 1953*. Inst, for pedagogik. Uppsala 1954.
- NYBØLLE, H. C.: „Studenternes Kaar i Sverige og her". *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, p. 258. København 1934.
- NYLANDER, Y.: *Yrken och utbildning*. Stockholm 1925.
- NÄVERFELT, A.: *Undersökning rörande politices magistrars och vissa filosofie kandidater*. SOU 1953: 16. Stockholm 1953.
- Ogilvie, F.: „British Universities". *Current Affairs*, no. 68, november 1948. London 1948.
- OLSSON, E.: „Statistisk undersökning av ingenjörbeståndet i Sverige år 1939" i *Betänkande med utredning och förslag angående den högre tekniska undervisningen*. SOU 1943: 34 & 35. Stockholm 1943.
- ORTEGA Y GASSET, J.: *Mission of the University*. London 1946.
- PALMSTRÖM, H.: „Dödeligheten bland akademikere". *Nordisk Försäkringstidskrift*. Stockholm 1937.

- PALMSTRÖM, H.: „Om en befolkningsgruppes udvikling gennem de sidste 100 år. Statistiske studier vedrørende norske akademikere". *Statsøkonomisk tidsskrift*, 49. arg., pp. 161-370. Oslo 1935.
- PIOBETTA, J. B.: *Les institutions universitaires*. Paris 1951.
- POLITICAL AND ECONOMIC PLANNING: "Choosing University Students". *Planning*, vol. XIX, no. 357. London 1950.
- POLITICAL AND ECONOMIC PLANNING: „The University Student — Selection and Awards". *Planning*, vol. XV, no. 297. London 1949.
- POLITICAL AND ECONOMIC PLANNING: „University Students — A pilot survey". *Planning*, vol. XVI, no. 310. London 1950.
- PRESIDENT'S COMMISSION ON HIGHER EDUCATION: *Higher Education for American Democracy*. Washington/New York 1947.
- „Problems of American Democracy 1: Education in Crisis". *Current History*, vol. 29, no. 169, september 1955. Philadelphia, Pa. 1955.
- QUENSEL, C.-E.: „Årslön, livslön och studietidskompensation". *Ekonomisk Revy*, 7. årg., nr. 3, pp. 214-220. Stockholm 1950.
- QUENSEL, C.-E.: *Om universitetsstatistikens uppgifter*. Lunds Universitets årsskrift, nr. 5. Lund 1947.
- QUENSEL, C.-E.: „Studenternas sociala rekrytering". *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 52. årg., p. 310. Lund 1949.
- Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion* (1955 års universitetsutredning III). SOU 1958: 11. Stockholm 1958.
- ROPER, E.: „Higher Education: The Fortune Survey". *Supplement to Fortune*, September 1949.
- ROSEN, B. C.: „The Achievement Syndrome: A Psychocultural Dimension of Social Stratification". *American Sociological Review*, vol. 21, pp. 203-211. 1956.
- SEWELL, W. H.; HALLER, A. O. & STRAUS, M. A.: „Social Status and Educational and Occupational Aspiration". *American Sociological Review*, vol. 23, pp. 67-73. 1957.
- SIBLEY, E.: „Some Demographic Clues to Stratification". *American Sociological Review*, vol. 7, pp. 322-330. 1942.
- STATENS ARBETSMARKNADSKOMMISSION: *Tillströmningen till de fria fakulteterna och arbetsförhållandena närmast efter avlagd examen, samt militärtjänstgöringens inverkan på universitets- och högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden*. SOU 1947: 17. Stockholm 1947.
- STATISTISK DEPARTEMENT: *Studenternes sociale og økonomiske forhold*. København 1935. Genoptrykt af Studenterraadet ved Københavns Universitet 1941. (stencil.)
- STATISTISK DEPARTEMENT: „Studenternes sociale og økonomiske forhold". *Statistiske Efterretninger*, 27. årg., nr. 50. København 1935.
- STATISTISK DEPARTEMENT : *Studentundersøgelsen 1947*. Statistiske Meddelelser, 4-144-4. København 1951.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN: *1945 års akademikerutredning*. SOU 1947: 25. Stockholm 1947.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN: *PM med preliminära resultat av en undersökning om universitets- och högskolestuderandes sociala rekrytering m. m. i inskrivningsårgångarna 1947, 1953 och 1956*. Stockholm 1958. (stencil.)
- STEENSTRUP, J.: *Bonden og Universitetet*. København 1888.
- STJERNKVIST, H.: „Studenteraargangen 1918" i *Studenterne 1918*. København 1943.
- STRAETEN, E. VAN DER: *Sociografie van de Studenten ingeschreven aan de Rijksuniversiteit te Gent. Akademiejaar 1958-1959. Enkele Aspecten*. Verhandelingen van het studie- en onderzoekcentrum voor sociale wetenschappen. Rijksuniversiteit te Gent. Nr. 2. Gent 1959.
- STUDENTERRAADET VED AARHUS UNIVERSITET: *Århusstudenternes boligbehov*. Århus 1958. (stencil.)
- STUDENTERRÅDET VED KØBENHAVNS UNIVERSITET: *Report on the selection and furthering of gifted students*. København 1939. (stencil.)
- STUDENTERRÅDET VED KØBENHAVNS UNIVERSITET: „Studenternes valg af livsstilling under hensyn til deres sociale og økonomiske forhold. En undersøgelse blandt elever i III g." Tillæg til *Studenterbladet*, nr. 8, december 1941. København 1941.
- „Studie-statistikken 1952". *Polyteknikerne*, 19. årg., nr. 3, pp. 72-83. København 1953.
- SVALASTOGA, K.: „Arbejderklassen og den højere uddannelse". *Verdens Gang*, 5, pp. 307-311. København 1951.

- SVALASTOGA, K.: *Prestige, Class and Mobility*. København 1959.
- THOMSEN, O. B.: *Synspunkter vedrørende nogle studentsociale spørgsmål*. Danske Studerendes Fællesråd. København 1959. (stencil.)
- THORBORG, J.: „Lidt Studenterstatistik”. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, p. 488. København 1921.
- UNESCO: *Preliminary Report on Statistics of Higher Education 1930-50*. Paris 1952.
- UNGDOMSKOMMISSIONEN: *Ungdommens adgang til den højere uddannelse. Betænkning I: Gymnasiet*. København 1949.
- UNGDOMSKOMMISSIONEN: *Ungdommens adgang til den højere uddannelse. Betænkning II: Studierne ved universiteterne og de højere læreanstalter*. København 1951.
- Universitet og højskoler i 1960-talets samhälle-Riktlinjer och förslag till utbyggnad (1955 åra universitetsutredning VI)*. SOU 1959: 45. Stockholm 1959.
- WARMING, J.: „800 studenter”. *Tilskueren*. København 1913.
- VEBLEN, T.: *The Higher Learning in America*. New York 1918.
- WESTERGAARD, H.: „Studentermatriklen”. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, p. 217. København 1920.
- WICKSELL, S.: „De svenska universitets- och högskolestudenternas sociala ursprung och ekonomiska förhållanden”. *Medicinska Föreningens Tidsskrift*, nr. 2. Stockholm 1934.
- WICKSELL, S.: *Studentekonomi. En undersökning från svenska universitet och höjskolor*. Stockholm 1934.
- WICKSELL, S. & LARSSON, T.: *Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden*. SOU 1936: 34. Stockholm 1936.
- WILSON, L.: *The Academic Man*. London/New York/Toronto 1942.
- WOLFLE, D. & SMITH, J. G.: „The Occupational Value of Education for Superior High-School Graduates”. *Journal of Higher Education*, vol. 27, pp. 201-212. 1956.
- WOODBURNE, L. S.: *Faculty Personnel Policies in Higher Education*. New York 1950.
- ZELIGS, R.: „University population of Great Britain”. *Nature*, nr. 167, p. 4236. London 1951.
- ZETTERBERG, H. L.: *An american college for adults — A sociological sketch*. New York 1959. (stencil.)
- ZNANIECKI, F.: *Social Role of the Man of Knowledge*. New York 1940.
- ØLGAARD, A.: „Hvordan studerer stud. polit.'er?”. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 95. bind, 1-2. hefte, p.p 73-89. København 1957.
- ØLGAARD, A.: *Hvorledes gennemfører de statsvidenskabelige studerende deres studium?* København 1956. (stencil.)

Figurfortegnelse.	Side
<i>D 1:</i> Antal studerende ved Aarhus Universitet, Københavns universitet og lærestalterne 1936-1958	145
<i>D 2:</i> Antal studerende ved Aarhus Universitet, Københavns universitet og lærestalterne fordelt på mænd og kvinder 1936 og 1958	145
<i>F 1:</i> Stå-op og gå-i-seng tidspunkter en hverdag for de studerende i Århus og København	162
<i>F 2:</i> Stå-op og gå-i-seng tidspunkter en hverdag for de ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende	163
<i>F 3:</i> Samlet daglig studietid, deltagelse i undervisning og forberedelse en hverdag for de studerende ved universiteterne og lærestalterne, fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold	168
<i>F 4:</i> Forekomsten af erhvervsarbejde i de fire perioder, sommerferien 1958, efterårssemestret 1958, juleferien 1958/59 samt forårssemestret 1959, blandt de studerende ved Københavns universitet og lærestalterne, fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold	171
<i>O 1:</i> Månedlige udgifter for ugifte hjemmeboende studerende i Århus og København	176
<i>O 2:</i> Månedlige udgifter for ugifte udeboende studerende i Århus og København	177
<i>O 3:</i> Månedlige udgifter for gifte studerende i Århus og København	178
<i>O 4:</i> Interviewskemaets udgiftsregnskab	179
<i>II:</i> Interviewskemaets indtægtsregnskab	190
<i>L 1:</i> Den daglige studietids afhængighed af erhvervsarbejdets omfang	205

Tabelfortegnelse.

Oplysningerne i tabellerne vedrører de studerendes forhold i forårssemestret 1959, medmindre andet er anført i tabeloverskriften.

	Side
<i>D 1:</i> Antal dimitterede studenter fra gymnasier og kurser samt antal nyimmatrikulerede studerende ved universiteterne 1936-58 fordelt på mænd og kvinder.	144
<i>D 2:</i> Antal studerende ved de højere læreanstalter fordelt på mænd og kvinder samt studieretning.	146
<i>D 3:</i> Aldersfordeling for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	147
<i>D 4:</i> Aldersfordeling for mandlige studerende ved Københavns universitet 1934, 1947 og 1959	148
<i>D 5:</i> Ægteskabelig stilling for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	148
<i>D 6:</i> Mandlige og kvindelige gifte (herunder forhen gifte) studerende i procent af samtlige studerende indenfor de enkelte aldersklasser i henholdsvis 1947 og 1959.	149
<i>D 7:</i> Forældrenes erhverv for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	150
<i>D 8:</i> Forældrenes erhverv for de studerende ved Københavns universitet 1934, 1947 og 1959.	151
<i>D 9:</i> Den ansatte indkomst for de studerendes forældre sammenlignet med den ansatte indkomst for samtlige forsørgere, indtjent i årene 1947 og 1957.	152
<i>D 10:</i> Gennemsnitskarakterer til studentereksamen for mandlige og kvindelige studerende fordelt på studieretning	153
<i>D 11:</i> Varighed og forekomst af tidligere ikke fuldført studium og forekomst af tidligere fuldført studium for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	154
<i>D 12:</i> Varighed og forekomst af afbrydelser i nuværende studium for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	154
<i>D 13:</i> Årsager til afbrydelse i studiet for mandlige og kvindelige studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	155
<i>E 1:</i> Forældrenes bopæl for de studerende fordelt på studieretning.	156
<i>E 2:</i> Boligforhold for ugifte og gifte studerende i Århus og København.	157
<i>E 3:</i> Udnyttelsen af de højere læreanstalters læsesale m. v. af de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	158
<i>E 4:</i> De studerendes ønske om at bo på betalingskollegium i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	158
<i>E 5:</i> Årsager til ikke at ønske at komme på et af de nye betalingskollegier blandt de studerende i København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	159
<i>F 1:</i> Tidsanvendelsen for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	164
<i>F 2:</i> Deltagelsen i undervisning for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	165
<i>F 3:</i> Deltagelsen i undervisning for de studerende fordelt på studieretninger.	166

<i>F 4:</i>	Forberedelsen for de studerende i Århus og København fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	167
<i>F 5:</i>	Forekomsten af erhvervsarbejde i de fire perioder, sommerferien 1958, efterårssemestret 1958, juleferien 1958/59 samt forårssemestret 1959, blandt de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	170
<i>F 6:</i>	Erhvervsarbejdets omfang for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	172
<i>F 7:</i>	Erhvervsarbejdets art for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne.	173
<i>O 1:</i>	Hyppegheden af de forskellige udgiftsposter i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.	180
<i>O 2:</i>	Udgiftsposternes gennemsnitlige størrelse i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.	180
<i>H 1:</i>	De samlede pålignede skatter til stat og kommune i skatteårene 1958/59 og 1959/60 for samtlige studerende, fordelt efter forsørgerforhold.	183
<i>H 2:</i>	De studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter størrelsen af de pålignede skatter for skatteåret 1959/60 og efter forsørgerforhold.	185
<i>H 3:</i>	Gennemsnitlige pålignede skatter for skatteåret 1959/60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne, fordelt efter forsørgerforhold.	186
<i>H 4:</i>	Beregnet antal studerende ved universiteterne og læreanstalterne, der har fået eftergivet skat for skatteåret 1958/59, fordelt efter forsørgerforhold.	187
<i>H 5:</i>	Beregnet antal studerende ved universiteterne og læreanstalterne, der har fået nedsættelse af den skattepligtige indkomst for skatteåret 1958/59, fordelt efter forsørgerforhold.	187
<i>/ 1:</i>	Hyppegheden af de forskellige finansieringsformer i ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerendes månedsbudgetter foråret 1959 i Århus og København.	191
<i>I 2:</i>	Finansiering af de studerendes gennemsnitlige månedlige udgifter foråret 1959 for ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende i Århus og København.	192
<i>I 3:</i>	Ansæt indkomst for skatteårene 1958/59 og 1959/60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne, fordelt efter forsørgerforhold.	193
<i>/ 4:</i>	Legatindtægtens størrelse i året 1958 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne	194
<i>I 5:</i>	Væsentligste finansieringsform for de studerende fordelt på mænd og kvinder, ægteskabelig stilling, højere læreanstalt, studentereksamenkarakter, forældres indkomst og samlede månedlige udgifter.	195
<i>I 6:</i>	Synspunkter vedrørende de forskellige finansieringsformer hos de studerende.	196
<i>K 1:</i>	Studiegældens fordeling på långivere for studerende med gæld samt den gennemsnitlige studie-gæld i Århus og København 31. december 1958 for studerende, der væsentlig finansierer ved lån, og for samtlige studerende fordelt efter ægteskabelig stilling og boligforhold.	198
<i>K 2:</i>	Skatterestancer pr. august 1959 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter året for studiets påbegyndelse og forsørgerforhold.	199
<i>K 3:</i>	Ansæt formue for skatteårene 1958/59 og 1959/60 for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne fordelt efter forsørgerforhold.	200
<i>L 1:</i>	Ugifte kollegianeres tidsanvendelse sammenlignet med andre ugifte udeboende studerendes tidsanvendelse, uanset studieretning.	203
<i>L 2:</i>	Tidsanvendelsen for ugifte udeboende og gifte studerende ved Københavns universitet (standardberegning).	204

<i>L</i> 3: Antal ugentlige undervisningstimer for de studerende ved universiteterne og lærestalterne fordelt efter væsentligste finansieringsform.....	204
<i>L</i> 4: Tidsanvendelsens sammenhæng med erhvervsarbejdets omfang for de studerende ved Københavns universitet	206
<i>Bilagstabel 1</i> : Besvarelsen af spørgeskema, udsendt februar 1959	222
<i>Bilagstabel 2</i> : Besvarelsen af interviewskema, anvendt april-maj 1959	223
<i>Bilagstabel 3</i> : Oplysninger om forældrenes indkomst og formue i 1957	224
<i>Bilagstabel 4</i> : Besvarelsen af skatteskemaer, udsendt juli 1959	224

Anvendte tegn i tabellerne:

- nul
- 0 mindre end halvdelen af den anvendte enhed
- . oplysning kan ifølge sagens natur ikke forekomme
- . . . oplysning foreligger ikke

Bilag I

Undersøgelsens medarbejdere

Studenterundersøgelsen 1959 er gennemført i samarbejde mellem undersøgelsens leder, lektor, cand. oecon. *Torben Agersnap* og de fem faste medarbejdere samt et stort antal studerende og kontormedarbejdere.

Arbejdsfordelingen mellem de faste medarbejdere har i det væsentlige fulgt følgende retningslinier:

Stud. mag. scient. soc. *Leif Christensen* har udarbejdet udkast til interviewskemaet og gennemført afprøvningen af skemaet. Han har desuden bistået ved instruktion af interviewerne og ved bearbejdelsen af materialet. *Leif Christensen* har endvidere indsamlet et casemateriale i København og deltaget i udarbejdelsen af den foreliggende rapport.

Cand. polit. *Ove Per Henningsen* har været daglig leder af undersøgelsen under bearbejdelsen af materialet og udarbejdelsen af den foreliggende rapport, fra maj 1959 til januar 1960. Han har herunder tilrettelagt kodearbejdet, udarbejdet udkast til kodevejledninger for spørge- og interviewskemaer og ført tilsyn med kodningen. *Ove Per Henningsen* har desuden tilrettelagt hulkortkørslerne for de to skemaer og skatteoplysningerne samt udarbejdet arbejdstabellerne.

Cand. polit. *Kirsten Rudfeld* har udarbejdet udkast til skriftlig instruktion for interviewere samt bistået ved instruktion af interviewerne og ved fordeling og indsamling af interviewene i København. *Kirsten Rudfeld* har desuden ført løbende kontrol med interviewene samt udarbejdet udkast til en plan for bearbejdelsen af interviewskemaet.

Cand. oecon. *Jan Stehouwer* har været undersøgelsens daglige leder i Århus. Han har herunder foretaget instruktion af interviewerne samt ledet fordelingen og indsamlingen af interviewene i Århus. *Jan Stehouwer* har desuden indsamlet et casemateriale i Århus.

Cand. polit. *Jens W. Trock* har været daglig leder af undersøgelsen under tilrettelæggelsen af undersøgelsen og indsamlingen

af materialet, fra februar 1959 til maj 1959. Han har herunder udarbejdet udkast til spørgeskemaet og gennemført afprøvningen af skemaet. *Jens W. Trock* har desuden tilrettelagt indsamlingen af oplysninger fra læreanstalterne, udsendelse og indsamling af spørgeskemaet samt ledet gennemførelsen af interviewarbejdet.

Foruden de nævnte faste medarbejdere har følgende studerende og kontormedarbejdere deltaget i undersøgelsen som interviewere, kodere, kontorhjælp og bistand ved bearbejdelsen etc.:

Margot Aller, Peter Aller, J. Beskri, M. Bjerregaard-Jensen, Birgit Blatt, J. E. Brammer, Karen Brondt, Kirsten Brondt, Birgit Bøtker, Ebbe Christensen, Ellen Crone, Per Dorph-Petersen, Sysse Engberg, Merete Falk, Hakon Fjeldberg, Johs. Frederiksen, Lotte Gammelgaard, Inger Gottlob, Else Hagerup, Tove Hagerup, Per Brinch Hansen, Grethe Hjort Hansen, Lisbeth Hjort Hansen, Bitten Hee, Flemming Hertz, Hanne Hertz, Vibeke Lindberg Holm, Jens Chr. Høgel, Kirsten Høst, Anne Irgens, Gerda Jensen, Leif Stenderup Jensen, Tove Johannesen, Erik Juhl-Hansen, Henrik D. Jørgensen, Inger Jørgensen, Carsten Jørring, Jørgen Kampp, Hans Kleberg, Lise Skov Knudsen, Leif Kristensen, Viggo E. Ladegaard, Finn Larsen, Erik Lassen, Karsten Laursen, Agnete Laustsen, Britta Lissner, Willy Madsen, Jørgen Melchior, M. Merklin, Anne Marie Mortensen, Lise Møller, Mogens Nepper-Christensen, Aage Nielsen, Bent Nielsen, Erik Niepoort, Ruth Nordfolk Nielsen, Kjeld Nørsgaard-Larsen, Kaj Nørreby-Arnø, Erik Kurt Petersen, Svend Petersen, Ove Popp Paulsen, Sonja Poulsen, Marianne Rafael, H. Holmboe Rasmussen, Inger Merete Sander, Jørgen Skov, Knud Skøtt-Jensen, Jørn Snejstrup, R. Lund Sørensen, Else Trap Thomsen, Jan Trier, Marianne Trock, Henning Transgaard, Berit Waal, Jørgen Warming, Mette Wiese og G. Wording. Summary in English er oversat af kgl. translatør I. E. Bailey.

Bilag II

Materialets omfang

I det følgende skal man kort kommentere bilagstabellerne og orientere om enkelte praktiske problemer ved indsamlingen af oplysningerne.

Til besvarelse af spørgeskemaet udvalgte man $\frac{2}{3}$ af de studerende ved universitetet i Århus og $\frac{1}{3}$ af de studerende ved universitetet og læreanstalterne i København. Udvælgelsen af de studerende skete på grundlag af lister og kartoteker, der var a jour førte pr. 1. februar 1959 og stillet

til rådighed af de højere læreanstalter. Det samlede antal studerende på disse lister kan være en del større end de officielle tal for antallet af studerende pr. ultimo september 1958. Dette gælder navnlig for antallet af studerende ved universiteterne, hvor en ret stor del af de studerende tilmelder sig efter udløbet af september måned.

Det samlede antal studerende, der indgår i spørgeskemamaterialet er anført i *bilagstabel I*. „Afgang“ og „tilgang“ betegner her

Bilagstabel I: Besvarelsen af spørgeskema, udsendt februar 1959.

	Oprindelig stikprøve	Tilgang	Afgang	Udgået	Reduceret stikprøve	Besvarelser	Besvarelsesprocent	Nægtede	Andet bortfald
<i>Århus Universitet:</i>									
Teologisk fakultet	87	—	1	6	80	71	89	—	9
Juridisk fakultetsafd.	177	3	1	24	155	135	87	1	19
Økonomisk fakultetsafd.	91	—	1	7	83	74	89	1	8
Medicinsk fakultet	618	1	1	47	571	516	90	—	55
Humanistisk fakultet	247	3	1	45	204	172	83	1	31
Naturvidensk. fakultet	93	—	2	5	86	83	96	1	2
I alt	1313	7	7	134	1179	1051	89	4	124
<i>Københavns universitet:</i>									
Teologisk fakultet	93	1	—	3	91	78	86	2	11
Juridisk fakultetsafd.	369	2	7	18	346	282	82	3	61
Statsvidenskabelig fakultetsafd.	107	2	4	11	94	83	89	1	10
Medicinsk fakultet	620	2	3	21	598	542	91	8	48
Filosofisk fakultet	568	3	5	70	496	422	85	3	71
Mat.-nat. fakultet	224	2	3	11	212	192	90	1	19
I alt	1981	12	22	134	1837	1599	87	18	220
<i>Læreanstalterne:</i>									
Arkitektskolen	112	—	1	7	104	98	94	—	6
Farmaceutisk Højskole	64	—	—	1	63	58	94	—	5
Handelshøjskolen HA	69	2	1	2	68	65	96	—	3
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor.	103	4	—	1	106	101	95	1	4
Ingeniørakademiet	57	—	—	—	57	54	95	1	2
Polyteknisk Læreanstalt	528	5	2	12	519	492	95	1	26
Tandlægehøjskolen	203	3	—	10	196	179	92	—	17
Veterinær- og Landbohøjskolen	157	—	—	3	154	137	89	2	15
I alt	1293	14	4	36	1267	1184	94	5	78
Tilsammen	4587	33	33	304	4283	3834	90	27	422

overflytninger fra en studieretning til en anden som følge af, at den studerende har skiftet studieretning eller af anden grund har været anført under urigtig studiebetegnelse i de anvendte lister.

I flere tilfælde har man først ved at gennemgå de indkomne spørgeskemaer været i stand til at udskille udenlandske statsborgere, studerende, der af tjente værnepligt på undersøgelsestidspunktet, og kandidater samt studerende, der er ophørt at studere uden at have fuldført studiet. Ligeledes har man først efter besvarelsen af spørgeskemaet været i stand til at udskille „con amore“ studerende. Disse grupper af studerende har man udtaget før bearbejdelsen og antallet

er opført i bilagstabel 1 og 2 under „udgået“. „Nægttere“ omfatter de studerende, der enten i breve eller personligt over for undersøgelsens interviewere har meddelt, at de ikke ønskede at medvirke i undersøgelsen. „Andet bortfald“ omfatter i det væsentlige de studerende, undersøgelsen ikke har opnået kontakt med. En del af disse studerende vil formentlig være nægttere i ovennævnte betydning.

Af det adressemateriale, der lå til grund for udsendelsen af spørgeskemaerne, har man, uanset om de studerende havde besvaret spørgeskemaet, udvalgt de studerende, der skulle interviewes.

Man opdelte på grundlag af spørgeskema-

Bilagstabel 2: Besvarelsen af interviewskema, anvendt april-maj 1959.

	Oprindelig stikprøve	Udgået	Reduceret stikprøve	Besvarelser	Besvarelsesprocent	Nægttere	Andet bortfald
<i>Aarhus Universitet:</i>							
Teologisk fakultet	27	1	26	21	81	—	5
Juridisk fakultetsafd.	42	2	40	35	88	1	4
Økonomisk fakultetsafd.	27	—	27	21	78	2	4
Medicinsk fakultet	168	—	168	128	76	15	25
Humanistisk fakultet	61	5	56	44	79	—	12
Naturvidensk. fakultet	23	2	21	17	81	—	4
I alt	348	10	338	266	79	18	54
<i>Københavns universitet:</i>							
Teologisk fakultet	28	—	28	25	89	—	3
Juridisk fakultetsafd.	82	3	79	67	85	9	3
Statsvidensk. fakultetsafd.	29	2	27	24	89	1	2
Medicinsk fakultet	141	2	139	122	88	4	13
Filosofisk fakultet	150	19	131	113	86	6	12
Mat.-nat. fakultet	49	1	48	41	85	—	7
I alt	479	27	452	392	87	20	40
<i>Læreanstalterne:</i>							
Arkitektskolen	31	2	29	28	97	—	1
Farmaceutisk Højskole	15	—	15	13	87	—	2
Handelshøjskolen HA	18	—	18	18	100	—	—
Handelshøjskolen 3-sprogl. kor.	20	2	18	17	94	—	1
Ingeniørakademiet	14	—	14	14	100	—	—
Polyteknisk Læreanstalt	113	1	112	104	93	3	5
Tandlægehøjskolen	46	3	43	42	98	—	1
Veterinær- og Landbohøjskolen	38	—	38	37	97	1	—
I alt	295	8	287	273	95	4	10
Tilsammen	1122	45	1077	931	87	42	104

besvarelsene de studerende i grupperne gifte (og forhen gifte), ugifte hjemmeboende og ugifte udeboende og udvalgte derefter $\frac{1}{2}$ af de gifte studerende i Århus og København, $\frac{1}{4}$ af de ugifte hjemmeboende og de ugifte udeboende studerende i Århus, mens man i København udvalgte $\frac{1}{8}$ af de ugifte hjemmeboende studerende og $\frac{1}{4}$ af de ugifte udeboende studerende. Dette materiale blev suppleret med $\frac{1}{4}$ af de studerende, der ikke på udvælgelsestidspunktet havde besvaret spørgeskemaet. Antallet af anvendte og bortfaldne interviews fremgår af *bilagstabel 2*.

Ved spørgeskemaundersøgelsen indhente man bl. a. oplysning om de studerendes faders (evt. moders) navn, stilling og adresse. Disse oplysninger blev påført et sæt »mark sensing«-hulkort, der iøvrigt indeholdt spørgeskemaets andre oplysninger. I Statens Ligningsdirektorat og i Direktoratet for Københavns Skattevæsen blev hulkortene forsynet med oplysninger om forældrenes ansatte indkomst og formue for skatteåret 1958/59. For at bevare anonymiteten blev dette materiale bearbejdet i hulkortafdelingen på Københavns Kommunes Statistiske Kontor. Kun de færdige arbejdstabeller blev overgivet til Studenterundersøgelsen, mens hulkortene blev arkiveret i Københavns Kommunes Statistiske Kontor.

Bilagstabel 3: Oplysninger om forældrenes indkomst og formue i 1957.

	Antal
<i>Bortfald, fordi forældrenes indkomst og formue ikke kan oplyses:</i>	
Begge forældre døde	41
Bopæl på Færøerne	17
Bopæl på Grønland	4
Bopæl i udlandet	30
<i>Bortfald på grund af manglende oplysninger:</i>	
Manglende oplysninger på spørgeskema	31
Den pågældende kunne ikke identificeres hos skattemyndighederne, herunder manglende oplysninger hos disse	136
Bortfald i alt	259
Antal besvarelser	3575 ¹⁾
Besvarede spørgeskemaer, jfr. bilagstabel 1	3834

¹⁾ Heraf én med uoplyst formue.

Bortfaldet ved denne procedure blev, som i det fremgår af *bilagstabel 3* på ca. 8 pct. De 3 pct. skyldtes begrænsning af selve personkredsen, idet forældrene til disse studerende enten begge var døde eller på grund af bopæl i udlandet, på Færøerne eller i Grønland ikke var skatteansat her. De 5 pct. skyldtes manglende oplysninger. En del oplysninger gik tabt, fordi det var forbundet med vanskeligheder at finde tilbage til den adresse, hvorunder den pågældende var skatteansat for skatteåret 1958/59 (d. v. s. adressen i januar 1958) på grundlag af adressen i marts 1959.

Oplysninger om de studerendes indkomst-, formue- og skatteforhold blev af Skatte departementet indhentet hos de kommunale myndigheder i tiden juli-september 1959 på de aftrykte skemaer. Udvalgsgrundlaget var navne og adresser på de 1 077 studerende, der var udtaget til interviews. Indsamlingen besværliggjordes i høj grad af, at de studerende er en befolkningsgruppe, der flytter meget. Ofte var den samme person ansat i to forskellige kommuner i de to skatteår. Der var endog eksempler på, at

Bilagstabel 4: Besvarelsen af skatteskemaer, udsendt juli 1959.

	Skatteår	
	59/60	58/59
<i>Bortfald ved oplysningernes indfjording:</i>		
Den studerende kunne ikke identificeres	10	10
Kommunen har ikke besvaret henvendelsen	4	8
Andre grunde	3	3
<i>Bortfald ved bearbejdningen:</i>		
Kun oplyst kommuneskat (ansat til statsskat i anden kommune)	—	16
Manglende oplysninger i øvrigt (blanke)	2	4
Ikke ansat (sambeskattet med faderen)	—	18
Indkomsten kun beskattet i Sverige	2	—
Bortfald i alt	21	59
Antal besvarelser	1056	1018
Antal i alt i reduceret stikprøve, jfr. bilagstabel 2	1077	1077

den studerende for skatteåret 1959/60 var ansat i en anden kommune end den, hvori den pågældende boede i marts 1959.

Inden skemaerne blev overgivet til Studenterundersøgelsen, blev de i Skattedepartementet påført oplysninger om den studerendes køn, studieretning og gruppering efter civilstand og boligforhold i den øvrige undersøgelse. Endvidere blev tidspunktet for studiets påbegyndelse påført skemaet. Under oplysning om køn blev det tillige angivet om skemaets oplysninger vedrørte en mand, der var gift med en studerende kvinde. Efter at disse oplysninger var påført, blev den øverste talon afrevet, og skemaerne kan herefter ikke identificeres.

Bortfaldet ved denne fremgangsmåde blev, som det fremgår af *bilagstabel 4*, på ca. 2 pct. Bortfaldet skyldes i overvejende grad manglende oplysninger. Imidlertid må tabellens to sidste bortfaldsgrunde siges at begrænse personkredsen. I skatteåret 1958/59 var 18 studerende ikke skatteansat; i de fleste tilfælde var det oplyst, at de var sambeskattet med faderen. I skatteåret 1959/60 var 2 studerende formelt ansat efter en indkomst på 0 kr., men dette skyldtes udelukkende, at man på grund af dobbeltbeskatningsoverenskomsten ikke kunne medregne deres svenske indtægter i den skattepligtige indkomst.

Middelfejlsberegning.

På grundlag af de i figurerne G1, G2 og G3 afbildede fordelinger har man for hver af de 6 grupper (ugifte hjemmeboende, ugifte udeboende og gifte studerende i henholdsvis København og Århus) udregnet spredningen. Dette mål er anvendt til en middelfejlsberegning vedrørende udgiftssummerne i tabel G 2. Middelfejlene udgør mellem 2,4 pct. og 4,5 pct. af de enkelte udgiftssummer (dog udgør middelfejlen vedrørende de hjemmeboende studerende i Århus 6,8 pct. af udgiften).

Herefter kan man sige, at de tal for de studerendes udgifter, man ville komme til ved en totaltælling, med stor sikkerhed i det højeste er 9 pct. større eller mindre end de oplyste udgiftssummer (udgiftssummen for ugifte hjemmeboende i Århus kan dog tænkes at være noget mere afvigende — op til 14 pct. mere eller mindre ved den samme sikkerhed som før).

For iøvrigt at give et indtryk af sikkerheden på de meddelte tal (navnlig hyppighederne) har man i de fleste tabeller i rapporten anført det antal skemaer, hvorfra oplysningerne stammer. Endvidere har man i de fleste tabeller anført et skøn over det samlede antal studerende i de enkelte grupper.

STUDENTERUNDERSØGELSEN 1959

Som omtalt i dagspressen gennemføres der for tiden en undersøgelse af de studerendes økonomiske og studiemæssige forhold. Denne undersøgelse består dels af en spørgeskemaundersøgelse omfattende 4000 tilfældigt udvalgte studerende og dels af en interviewundersøgelse omfattende 1000 studerende udvalgt blandt de 4000.

Arbejdet gennemføres for udvalget til undersøgelse af de studerendes og videnskabsmændenes økonomiske kår i forståelse med rektorerne og studentorganisationerne ved de højere læreanstalter.

Alle oplysninger bearbejdes statistisk på Sociologisk Institut ved Københavns Universitet, og hverken offentlige myndigheder eller legatbestyrelser vil få adgang til oplysningerne.

Det tager ikke mere end et kvarter at besvare skemaet, og da alle studerende har en betydelig interesse i, at udvalget får det bedst mulige grundlag at arbejde på, beder vi Dem om at besvare skemaet omhyggeligt og returnere det inden den 13. marts.

På udvalgets vegne

POUL WINDING
Rektor ved Handelshøjskolen

CARL IVERSEN
Rektor ved Københavns Universitet

OLE B. THOMSEN
Danske Studerendes Fællesråd

Fortroligt.	(Udfyldes med blokbogstaver)	Udfyldes ikke. Til statistisk brug.
1) Fulde navn	2) ☐ mand ☐ kvinde	5—
3) Adresse	(tilmeldt folkeregistret)	
4) Fødselsår: 19.....	5) Ægteskabelig stilling: ☐ ugift ☐ gift ☐ skilt, sep. eller enke (-mand)	6— 8—
6) Hvis gift	a. ægtefællens navn	9—
	b. ægtefællens erhverv	10—
	c. antal børn	
7) Såfremt De har studentereksamen,		
	a. hvilket år dimiteredes De 19.....	11—
	b. hvilken retning	
	(mat. nat., nyspr. etc.)	13—
	c. med hvilket resultat	
	(pointværdi)	14—
	d. er De dimiteret fra	☐ gymnasium ☐ kursus
8) Såfremt De ikke har studentereksamen, hvilken skoleeksamen har De da		
	fra hvilket år 19.....	

9) Nuværende studieretning (specificeret angivelse)		Udfyldes ikke. Til statistisk brug. 15—															
10) Hvilket år begyndte De dette studium 19.....		17—															
11) Hvis forskel på dimissionsår og året for studiets påbegyndelse, hvad var da den/de væsentligste grund(e) ☐ militærtjeneste ☐ andet studium ☐ ophold i udlandet ☐ erhvervsarbejde ☐ anden årsag specificér)		19—															
12) Har De tidligere haft andet studium ☐ ja ☐ nej hvis ja, a. hvilket studium b. fuldførte De dette studium ☐ ja ☐ nej c. i hvor mange semestre (halvår) studerede De ved det tidligere studium		20— 21— 22— 23—															
13) Hvilke examener/prøver har De bestået indenfor Deres nuværende studium:		24—															
<table border="1"> <thead> <tr> <th>examen (prøve)</th> <th>tidspunkt</th> <th>karakter (points)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>		examen (prøve)	tidspunkt	karakter (points)													
examen (prøve)	tidspunkt	karakter (points)															
14) Har de indstillet Dem til examener/prøver, som De ikke har bestået ☐ ja ☐ nej i bekræftende fald hvilke(n)		25—															
15) Har Deres nuværende studium været afbrudt i længere periode(r) hvis ja, ☐ ja ☐ nej a. var der da tale om een eller flere længere afbrydelser ☐ een ☐ flere b. hvor længe ialt måneder c. hvad var den/de væsentligste grund(e) til afbrydelsen ☐ erhvervsarbejde ☐ militærtjeneste ☐ ophold i udlandet ☐ sygdom ☐ fødsel ☐ andre grunde (specificér)		26— 27— 28—															
16) I hvor mange forelæsnings-, øvelses-, kliniktimer etc. deltog De faktisk i sidste uge timer		29—															
17) Hvornår venter De at afslutte studiet 19.....		31—															
18) Agter De at indstille Dem til nogen examen/prøve i dette semester ☐ ja ☐ nej		32—															

19) Faders (evt. moders) navn	Udfyldes ikke. Til statistisk brug.
20) Faders (evt. moders) adresse	33—
..... kommune	
21) Faders (evt. moders) erhverv (specificeret)	34—
(fx. „pensioneret lektor“, ikke „pensionist“, „Enke efter grosserer“, ikke „enke“, „gårdejer“, „forpagter“, „husmand“ etc. ikke „landmand“)	
22) Antal søskende under 15 år	35—
Antal søskende på 15 år og over	
heraf under uddannelse	
23) Bor De hos forældre og har eget værelse ☐	36—
hos forældre uden at have eget værelse .. ☐	
hos anden familie eller bekendte ☐	
i lejet værelse ☐	
på kollegium ☐	
i egen lejlighed eller hus ☐	
på anden måde (specificér) ☐	
..... (pensionat, klublejlighed etc.)	
24) Hvad betaler De i månedlig husleje (hvis De intet betaler, skriv 0 kr.) Kr.	37—
25) Er kost inkluderet i ovennævnte husleje ☐ ja ☐ nej ☐ delvis(fx. morgenmad)	39—
26) Havde De erhvervsarbejde sidste uge ☐ ja ☐ nej hvis ja, a. hvor mange timer i ugens løb ialt timer b. hvilken art erhvervsarbejde ☐ kontorarb. i off. kontor ☐ kontorarb. i priv. kontor ☐ undervisning ☐ legemligt arb. ☐ praktikanttjeneste ☐ andet arbejde (specificer)	40— 41— 43—
27) Får De kontant støtte (i form af gave eller lån) hjemmefra i inde- værende semester ☐ ja ☐ nej hvis ja, da skønmæssigt hvor meget om måneden (hvis De kun får støtte med uregelmæssigt mellemrum, da angiv et beløb, der nogenlunde svarer til et månedligt gennemsnit) Kr.	44—
28) Får De anden støtte hjemmefra (fx. kost, tøj, bøger etc.) ☐ aldrig ☐ tilfældigt ☐ regelmæssigt	46—

29) Oppebar De legater, stipendier i 1958 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvor stort et beløb ialt kr.	Udfyldes ikke. Til statistisk brug. 47—
30) Har De optaget studielån i 1958 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvor stort et lån kr.	49—
31) Havde De studiegæld pr. 31/12 1958 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvor stor var den samlede studiegæld kr. hvor meget heraf var gæld til Ungdommens Uddannelsesfond og Dansk Studiefond kr. Banker, sparekasser m. v. kr. Forældre kr.	51—
32) Havde De erhvervsarbejde i sommerferien 1958 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvilken art	60—
33) Havde De regelmæssigt erhvervsarbejde i efterårssemestret 1958 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvilken art	61—
34) Havde De erhvervsarbejde i december/januar 1958/59 ☐ ja ☐ nej hvis ja, hvilken art	62—
35) Hvor store skønner De, at Deres (og ægtefælles) månedlige udgifter er i indeværende semester kr. Hvorledes mener De, de nævnte månedlige udgifter dækkes: fra eget erhvervsarbejde kr. (hvis gift) fra ægtefælle kr. fra forældre/familie kr. fra legater kr. fra lån kr. fra anden kilde kr. Tilsammen kr.	63—
<p style="text-align: center;"> Inden skemaet returneres til Sociologisk Institut, Fiolstræde 4, K, bedes De gå skemaet igennem endnu engang for at sikre at alle spørgsmål er besvaret. </p>	

Spørgeskema nr.:	Interview nr.:
------------------	----------------

KØBENHAVNS UNIVERSITET
SOCIOLOGISK INSTITUT
FIOLSTRÆDE 4 TELF. MI 520

Fortroligt.

Studenterundersøgelsen 1959

☐ 1. Var sidste uge studiemæssigt set en typisk uge for Dem?	☐ ja ☐ nej ☐ ved ikke	Kode
☐ Hvis nej, a. Hvorfor ikke?	
☐ 2. Deltog De i sidste uge i undervisningen på universitetet/lærestanstalten?	☐ ja (helt eller delvist) ☐ nej (slet ikke)	
☐ Hvis nej, a. Har De tidligere i semestret fulgt undervisningen på universitetet/lærestanstalten?	☐ ja ☐ nej	

3. Beskrivelse af deltagelse i undervisning, læsning og erhvervsarbejde i sidste uge.

For hver dag i den sidste uge noteres med bogstavkode og angivelse af tidsrum følgende aktiviteter:

D — Deltagelse i undervisning,

K — Gennemgang sammen med kammerater,

F — Læsning på egen hånd og/eller forberedelse til undervisning,

A — Erhvervsarbejde.

_____dag		_____dag		_____dag		_____dag		_____dag		_____dag		_____dag	
d.	/	d.	/	d.	/	d.	/	d.	/	d.	/	d.	/
tidsr.	kode	tidsr.	kode	tidsr.	kode	tidsr.	kode	tidsr.	kode	tidsr.	kode	tidsr.	kode
kl.	op	kl.	op	kl.	op	kl.	op	kl.	op	kl.	op	kl.	op
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		—	
kl.	i seng	kl.	i seng	kl.	i seng	kl.	i seng	kl.	i seng	kl.	i seng	kl.	i seng

Kommentarer:

		Kode
☐ 4. Hvor mange timer i alt hørte De radio og så TV i sidste uge? timer	
☐ 5. Hvor mange timer anvendte De til avislæsning i sidste uge? timer	
☐ 6. Hvor mange gange var De i biografen/teatret/til koncert etc. i sidste uge?	biograf: gange teater: gange koncert: gange andet: gange, hvilket:	
☐ 7. Hvor mange skønlitterære bøger har De læst siden nytår?	☐ ingen bøger	
☐ 8. Læser De faglitteratur inden for Deres eget fag, men uden for pensum?	☐ ja ☐ nej	
☐ 9. Læser De faglitteratur uden for Deres eget fag?	☐ ja ☐ nej	
☐ 10. Har De tillidshverv el. lign. i studenterorganisationer og/eller andre foreninger?	☐ ja, antal: ☐ nej	
☐ Hvis ja, a. Hvor mange timer anvendte De i sidste uge i dette arbejde? timer	
☐ 11. Hvor mange foreningsmøder, diskussioner, studiekredsmøder el. lign. var De til i sidste uge? antal møder ialt: timer	
☐ 12. Dyrker De sport?	☐ ja, hvilke(n): ☐ nej	
☐ Hvis ja, a. Hvor mange timer anvendte De i sidste uge til sport? timer	
☐ 13. Har De andre fritidsinteresser?	☐ ja, hvilke(n): ☐ nej	
☐ Hvis ja, a. Hvor mange timer anvendte De i sidste uge på den/disse fritidsinteresse(r)? timer	
☐ 14. Hvor mange timer anvendte De i sidste uge til transport? timer	

		Kode
☐ 15. Hvordan bor De? Såfremt IP ikke bor på kollegium: ☐ 16. Er De interesseret i at komme til at bo på et af de nye betalingskollegier?	☐ Hos forældre og med eget værelse ☐ hos forældre og uden eget værelse ☐ hos anden familie og m/ eget værelse ☐ hos anden familie og u/ eget værelse ☐ i lejet værelse ☐ i egen lejlighed eller hus ☐ på kollegium ☐ i klublejlighed ☐ i pensionat ☐ på anden måde:	
☐ Hvis nej, a. Hvorfor ikke?	☐ ja ☐ nej ☐ ved ikke 	
☐ 17. Kan De få rådighed over et værelse, hvor De kan sidde alene, når De skal læse?	Såfremt IP ikke har eget værelse: ☐ ja, altid ☐ af og til ☐ nej, aldrig	
☐ 18. Hvor ofte læser De på læsesal, laboratorium eller bibliotek?	☐ alle hverdage ☐ et par dage om ugen ☐ sjældent ☐ aldrig	
☐ 19. Påhviler noget af det huslige arbejde Dem? ☐ Hvis ja, a. Hvor mange timer anvendte De i sidste uge på husligt arbejde?	☐ ja (alt eller en del) ☐ nej (slet intet) timer	
☐ 20. Havde De lønnet arbejde i sommeren 1958? ☐ Hvis ja, a. Arbejdets art?	☐ ja ☐ nej 	
☐ b. Var arbejdet volontør- eller praktikanttjeneste?	☐ ja ☐ nej	
☐ c. I hvilket tidsrum havde De arbejde?	Fra d. / / til d. / / I alt: uger	
☐ d. Hvor meget tjente De i alt ved arbejde i sommeren 1958? kr.	
☐ e. Hvor stor en del af dette beløb var tjent ved arbejde i udlandet?	☐ hele beløbet ☐ en del: kr. ☐ intet	

		Kode
☐ 21. Havde De lønnet arbejde i dec./jan. 1958/59?	☐ ja ☐ nej	
☐ Hvis ja, a. Arbejdets art?	
☐ b. Var arbejdet volontør- eller praktikanttjeneste?	☐ ja ☐ nej	
☐ c. I hvilket tidsrum havde De arbejde?	Fra d. / til d. / i alt: uger	
☐ d. Hvor meget tjente De i alt ved arbejde i dec./jan. 1958/59? kr.	
☐ e. Hvor stor en del af dette beløb var tjent ved arbejde i udlandet?	☐ Hele beløbet ☐ en del: kr. ☐ intet	
☐ 22. Har De lønnet arbejde i indeværende semester?	☐ ja ☐ nej	
☐ Hvis nej, a. Har De søgt at få arbejde i dette semester?	☐ ja ☐ nej	
☐ Hvis ja til spm. 22, b. Arbejdets art:	
☐ c. I hvilket tidsrum har De arbejde?	☐ hele semestret ☐ en del af semestret: fra d. / til d. / ialt: uger	
☐ d. Hvor mange timer har De arbejde? timer pr. uge	
☐ e. Kan De selv bestemme på hvilken tid af dagen De vil udføre arbejdet?	☐ ja ☐ delvist ☐ nej	
☐ f. Ligger Deres arbejdstid fast fra uge til uge?	☐ ja ☐ nej	
☐ g. Kan De udføre arbejdet hjemme?	☐ ja ☐ delvist ☐ nej	
☐ h. Er der undervisning, som De er forhindret i at deltage i på grund af arbejdet?	☐ ja: timer pr. uge ☐ nej	

☐ 24. Skete der i 1958 noget, der i væsentlig grad påvirkede Deres økonomiske forhold?	☐ nej ☐ ja, sygdom ☐ flyttet hjemmefra ☐ indgået ægteskab ☐ separation, skilsmisse ☐ militærtjeneste ☐ fødsel ☐ andet:	Kode																																								
☐ 25. Fik De i 1958 støtte hjemmefra i form af	fri bolig ☐ ja ☐ nej fuld kost ☐ ja ☐ nej delvis kost ☐ ja ☐ nej tøj ☐ ja ☐ nej delvis tøj ☐ ja ☐ nej ferieophold ☐ ja ☐ nej bøger ☐ ja ☐ nej andet ☐ ja:																																									
☐ 26. Får De i indeværende semester støtte hjemmefra i form af	fri bolig ☐ ja ☐ nej fuld kost ☐ ja ☐ nej delvis kost ☐ ja ☐ nej tøj ☐ ja ☐ nej delvis tøj ☐ ja ☐ nej ferieophold ☐ ja ☐ nej bøger ☐ ja ☐ nej andet ☐ ja:																																									
☐ 27. Havde De gæld 31/12 1958?	☐ ja ☐ nej																																									
Hvis ja, a. Hvor stor var gælden til: <table border="0" data-bbox="177 1197 640 1447"> <tr><td>Ungdommens Uddannelsesfond</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Dansk Studiefond</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Andre studiefonds</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Banker og sparekasser</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Skatterestancer</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Boghandlere</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Familie</td><td>kr.</td></tr> <tr><td>Anden gæld</td><td>kr.</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Tilsammen</td><td>kr.</td></tr> </table>	Ungdommens Uddannelsesfond	kr.	Dansk Studiefond	kr.	Andre studiefonds	kr.	Banker og sparekasser	kr.	Skatterestancer	kr.	Boghandlere	kr.	Familie	kr.	Anden gæld	kr.	Tilsammen	kr.	<table border="1" data-bbox="820 1112 1030 1447"> <thead> <tr><th colspan="2">Betaltes renter?</th></tr> <tr><th>ja: pct.</th><th>nej</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> <tr><td>kr.</td><td></td></tr> </tbody> </table>	Betaltes renter?		ja: pct.	nej	kr.		kr.		kr.		kr.		kr.		kr.		kr.		kr.		kr.		
Ungdommens Uddannelsesfond	kr.																																									
Dansk Studiefond	kr.																																									
Andre studiefonds	kr.																																									
Banker og sparekasser	kr.																																									
Skatterestancer	kr.																																									
Boghandlere	kr.																																									
Familie	kr.																																									
Anden gæld	kr.																																									
Tilsammen	kr.																																									
Betaltes renter?																																										
ja: pct.	nej																																									
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
kr.																																										
Til statistisk brug:																																										

 kr.	Kode
☐ 28. Hvor stor var Deres formue pr. 31/12 1958? Hvis IP har formue, ☐ a. Hvor stor en del var heraf bundet (f. eks. i overformynderiet eller fast ejendom)? kr.	
☐ 29. Har De overvejet at financiere studiet på en anden måde, f. eks. ☐ a. Ved i højere grad at søge legater?	☐ ja, hvorfor: ☐ nej, hvorfor ikke:	
☐ b. Ved i højere grad at tage erhvervsarbejde?	☐ ja, hvorfor: ☐ nej, hvorfor ikke:	
☐ c. Ved i højere grad at optage lån?	☐ ja, hvorfor: ☐ nej, hvorfor ikke:	
☐ 30. Hvornår bestod De studentereksamen eller adgangseksamen?	md. 19.....	
Til statistisk brug:		
☐ 31. Hvornår blev De immatrikuleret ved universitetet/læreanstalten?	☐ straks efter ☐ senere: md. 19	
☐ 32. Hvis immatrikulationen ikke er sket umiddelbart efter bestået studentereksamen eller adgangseksamen, hvad var da de(n) væsentligste årsag(er)?	

		Kode
☐ 33. Hvornår påbegyndte De et studium efter immatrikulationen?	☐ straks efter ☐ senere: md. 19	
☐ 34. Hvis et studium ikke påbegyndtes umiddelbart efter immatrikulationen, hvad var da de(n) væsentligste årsag(er)?	
☐ 35. Har De tidligere haft andet studium?	☐ ja ☐ nej	
☐ Hvis ja, a. Hvilket studium drejede det sig om?	
☐ b. I hvor mange semestre (halvår) studerede De ved det tidligere studium? semestre	
☐ c. Fuldførte De dette studium?	☐ ja ☐ nej	
☐ Hvis nej til spm. 35 c, d. Hvad var årsagerne til, at De afbrød det tidligere studium?	
☐ 36. Deres nuværende studieretning?	
☐ 37. Såfremt IP har haft andet studium, hvornår efter afslutningen/afbrydelsen af det tidligere studium påbegyndte De det nuværende studium?	☐ straks efter ☐ md. 19	
☐ 38. Såfremt IP har haft andet studium, hvis nuværende studium ikke påbegyndtes umiddelbart efter fuldførelsen/afbrydelsen af det tidligere studium, hvad var de(n) væsentligste årsag(er)?	
Til statistisk brug:		
☐ 41. Hvorfor har De valgt dette studium?	☐ ved ikke	
☐ 42. Har studiet været sværere end De havde regnet med?	☐ ja ☐ nej ☐ ved ikke	

☐ 43. Har studiet været tidsmæssigt mere krævende end De havde regnet med?	☐ ja ☐ nej ☐ ved ikke	Kode
☐ 44. Har studiet været økonomisk mere krævende end De havde regnet med?	☐ ja ☐ nej ☐ ved ikke	
☐ 45. Hvad vil De bruge Deres eksamen til?	☐ ved ikke	
Til statistisk brug:		
☐ 46. Ægteskabelig stilling:	☐ ugift ☐ gift ☐ forhen gift	

Spørgsmål til gifte og samboende studerende:

☐ 47. Hvornår blev De gift?	d. / 19 ialt gift i år mdr.	
☐ 48. Ægtefællens erhverv?	☐ studerende; studieretning: ☐ ikke-studerende; erhverv:	
Såfremt ægtefællen er studerende:		
☐ a. Har ægtefællen lønnet arbejde i dette semester?	☐ ja: timer pr. uge ☐ nej	
☐ b. Hvornår påtænker ægtefællen at indstille sig til næste prøve eller eksamen?	☐ sommer 1959 ☐ vinter 1959/60 ☐ senere	
☐ c. Hvad er det for en eksamen eller prøve?	☐ del-eksamen eller prøve ☐ afsluttende eksamen	

Skatteyderens navn:

bopæl:

Er skatteyderen gift, anføres:

Hustruens navn:

bopæl:

Skatteyderens stilling:

Hustruens stilling:

(Er hustruen studerende, bedes dette udtrykkeligt angivet)

1) Skatteåret 1958/59		2) Kommune		3) Skatteyderens fødselsår: For studerende hustru angives tillige hendes fødselsår:					
4)		Indkomst		Formue		1) Familieforsøger? (ja eller nej)			
Selvangivelse		samlet heraf hustruens				2) Nedsættelse i henhold til statsskatte- lovens § 23, jfr. § 28			
Ligningsmyndighedens ansættelse		samlet heraf hustruens				3) Hustrufradrag			
Skatterådets ansættelse		samlet heraf hustruens				4) Børnefradrag			
Skalaindkomst						5) Merindkomstfradrag			
						Ialt			
5)				6)					
		kr.	øre	Heraf betalt		Eftergivet		Afgangsført	Oplysning om årsagen til eventuelle afgangs- førelser
				kr.	øre	kr.	øre	kr.	øre
Indkomstskat til staten									
Formueskat til staten									
Folkepensionsbidrag									
Stabiliseringslån									
Ydelse i henhold til lov af 7/6 1958 om en opspa- ringsordning for unge ikke-for- sørgere		a. ind- skudsbeløb							
		b. tillægsskat							
Særlig indkomstskat									
Kommuneskat									

7) Dato for udfyldelsen af ovenstående skema:

Skatteyderens navn:
bopæl:

Er skatteyderen gift, anføres:
Hustruens navn:
bopæl:

Skatteyderens stilling:

Hustruens stilling:
(Er hustruen studerende, bedes dette udtrykkeligt angivet)

1) Skatteåret 1959/60	2) Kommune	3) Skatteyderens fødselsår: For studerende hustru angives tillige hendes fødselsår:			
4)		Indkomst	Formue	1) Familieforsøger? (ja eller nej)	
Selvangivelse	☐ samlet ☐ heraf hustruens			2) Nedsættelse i henhold til statsskatte-lovens §23, jfr. §28	
Ligningsmyndighedens ansættelse	☐ samlet ☐ heraf hustruens			3) Hustrufradrag	
Skatterådets ansættelse	☐ samlet ☐ heraf hustruens			4) Børnefradrag	
Indkomsten uden fradrag for personlige skatter (efter skatterådets ansættelse)				5) Merindkomstfradrag	
Skalaindkomst				Ialt	

5)	6)								
	kr.	øre	Heraf betalt	Eftergivet	Afgangsført	Oplysning om årsagen til eventuelle afgangsførelser			
			kr.	øre	kr.	øre	kr.	øre	
Indkomstskat til staten									
Formueskat til staten									
Folkepensionsbidrag									
Ydelse i henhold til lov af 7/6 1958 om en opspæringsordning for unge ikke-forsørgere	☐ a. indskudsbetøb ☐ b. tillægsskat								
Særlig indkomstskat									
Kommuneskat									

7) Såfremt skatteyderen er i restance med (herunder har opnået henstand med) forfaldne skatter for indeværende eller tidligere skatteår, angives størrelsen af den samlede restance:

8) Dato for udfyldelsen af ovenstående skema:

(Ligningsmyndighedens stempel og underskrift)

Bilag 2.

Øversigt over studieudgifter ved universiteterne og de højere læreanstalter (1959), udarbejdet af Danske Studerendes Fællesråd.

	Antal studerende	Studieudgifter i alt	Egentl. semesterudgifter	Eksamensgebyr og kursusafgifter m. v.	Andre obligatoriske udgifter	Ikke obligatorisk manuduktion	Andre ikke obligatoriske udgifter	Bogudgifter
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Københavns universitet.</i>								
Teologi	250	ca. 2 000	—	80	—	—	—	2 000
Jura	967	2 560	—	70	—	1 360	—	1 130
Statsvidenskab	248	1 630	—	90	—	340	—	1 200
Historie	120	1 130	—	80	—	—	50	1 000
Fransk	312 ¹⁾	700	—	60	—	190 ²⁾	—	450 ³⁾
Engelsk	145 ¹⁾	1 600	—	200	—	—	—	1 400
Tysk	236 ¹⁾	660	—	60	—	170 ²⁾	—	430 ³⁾
Musik	125	950	—	380	320	—	—	250
Zoologi	292	1 970	—	160	10	—	300	1 500
Fysik-matematik	240	1 190	—	130	260	—	—	700 ³⁾
Medicin	1 691	4 840	—	130	120	910	1 210 ⁴⁾	2 470
<i>Aarhus universitet.</i>								
Teologi	131	2 080	—	50	—	30	—	2 000
Jura	266	2 050	—	60	—	710	—	1 280
Økonomi	127	1 620	—	90	—	60	70	1 400
Medicin	931	4 260	—	160	450	450	—	3 200
<i>Tandlægehøjskolen</i>								
	854	6 470	2 100	140	2 500	—	—	1 730
<i>Polyteknisk læreanstalt.</i>								
Elektroingeniør		2 250	300	80	340	250 ⁵⁾	—	1 280
Maskiningeniør	2 100	2 440	300	80	410	250 ⁵⁾	—	1 400
Kemingeniør		2 700	300	80	470	250 ⁵⁾	400	1 200
Bygningsingeniør		2 910	300	160	450	250 ⁵⁾	—	1 750
<i>Landbohøjskolen.</i>								
Stud. med. vet.	425	3 220	240	540	790	30	—	1 620
Stud. agro	275	2 100	330	50	440	180	—	1 100
<i>Handelshøjskolen.</i>								
H. A. (dagstudium)	157	3 110	1 650	110	250	—	—	1 100
3-sprogl. korrespondentsstudium	284	1 790	1 300	90	—	—	—	400

Noter: ¹⁾ Incl. bifagsstuderende. ²⁾ Kursusafgifter til universitetet. ³⁾ Kun de nødvendige håndbøger.
⁴⁾ Incl. dissektionskursus i udlandet (800 kr.). ⁵⁾ ^a 50 pct. af de studerende.

For følgende — efter studentertal — mindre studieretninger udgør de samlede studieudgifter opgjort på tilsvarende måde følgende beløb:

Københavns universitet.

Actuar	1 540 kr.
Klassisk filologi	1000 -
Kristendomskundskab	570 -
Kemi	1 440 -
Gymnastik	730 -

Landbohøjskolen.

Havebrug	2 510 kr.
Mejeribrug	1 960 -
Landinspektør	1 425 -
(samt 1 praktik-år: ca. 6 000 kr.).	
<i>Kunstakademiet</i> (3-5 år)	ca. 3 900 -

Udgifterne ved det filosofiske og det naturvidenskabelige fakultet i Århus har ikke kunnet specificeres af det foreliggende materiale, men ligger på linie med tilsvarende københavnske. Det samme gælder for Handelshøjskolen i Århus. Ingeniørakademiet synes at ville bringe udgifter svarende til Polyteknisk læreanstalt, men er endnu ikke fuldt udbygget. Endelig har de studerendes råd ved Farmaceutisk læreanstalt ikke besvaret DSF's henvendelse.

Generelle bemærkninger.

Sammenfattende kan det siges, at udgifterne ved universitetsstudierne — bortset fra jura og medicin — væsentligst indskrænker sig til bogudgifterne. På alle de højere læreanstalter udgør de derimod meget betragtelige beløb, således ofte 50-75 kr. i månedligt gennemsnit for hele studiet. Højest ligger Tandlægehøjskolen, der for et 5-årigt studium har en studieudgift på ca. 6 500 kr. eller *mere end 100 kr. månedligt* gennem hele studiet.

De studiemæssige udgifter er naturligvis underkastet store individuelle variationer, særligt for så vidt angår manuduktion og bøger. I de oplysninger DSF har modtaget synes imidlertid stort set kun at være medtaget de allernødvendigste udgifter. Særligt gælder dette manuduktionshonorarene, der er beregnet efter et „standardskema“, der imidlertid ofte langt overskrides. Tilsvarende gælder for bog- og kursusudgifter. De anførte tal må derfor antages at være *minimumsudgifterne*, snarere end de gennemsnitlige.

Bilag 3.

Eksempler, tabeller og diagrammer til betænkningens kapitel VII.

Frafaldet blandt studerende ved de højere læreanstalter (Eksemplerne 1—4).

Med de nedenfor anførte eksempler har man tilsigtet at give en belysning af forholdet mellem frafaldsprocenten blandt studerende udregnet på grundlag af antal begyndende studerende og den tilsvarende procent udregnet på grundlag af det til enhver tid eksisterende antal studerende.

I eksemplerne 1 og 2 har man regnet med et jævnt frafald gennem hele studietiden, medens man i eksemplerne 3 og 4 er gået ud fra, at frafaldet er koncentreret i den første del af studietiden. Eksemplerne 1 og 3 har det tilfælles, at frafaldet i forhold til antal begyndende studerende er forudsat at være tæt ved 50 pct. og studietiden 6 år, svarende nogenlunde til forholdene ved universitetsstudier. I eksemplerne 2 og 4 er

studietiden sat til 4 år og frafaldet til 20 pct. af antal begyndende studerende, hvilket med tilnærmelse modsvarer forholdene ved læreanstaltens studier.

I eksempel 1 er der regnet med en studietid på 6 år og med et frafald på 48 pct. i løbet af denne, der foregår jævnt i løbet af hele perioden. Hvis man går ud fra 100 begyndende studerende pr. år og opgør det samlede antal studerende midt i et studieår (omtrent svarende til Studenterundersøgelsens opgørelsestidspunkt) kommer man til en studenterpopulation på 456 eller 76 pr. årgang. Da der hvert år bliver 52 kandidater færdige, bliver gennemførelsesprocenten beregnet på den til enhver tid eksisterende population ca. 68-69.¹⁾

<i>Eksempel 1</i>			<i>Eksempel 2</i>		
Studietid i år	Antal studerende i pct. af antal begyndende studerende		Studietid i år	Antal studerende i pct. af antal begyndende studerende	
0	100		0	100	
½		96	½		97,5
1	92		1	95	
1½		88	1½		92,5
2	84		2	90	
2½		80	2½		87,5
3	76		3	85	
3½		72	3½		82,5
4	68		4	80	
4½		64			
5	60				
5½		56			
6	52				
Samlet antal studerende midt i et studieår			360		
Gennemsnitligt antal studerende pr. årgang			90		
Antal kandidater pr. år			80		
Gennemførelsespct. i forhold til samlet studentertal			80		
			$\frac{80}{90} \cdot 100 = 88,9$		
			$\frac{52}{76} \cdot 100 = 68,4$		

1) (Det eksakte udtryk for denne procent ved konstant tilgang og jævnt frafald er $\frac{2p}{100+p}$, hvor p angiver gennemførelsesprocenten beregnet på tilgangen; dette udtryk er uafhængigt af studietidens længde).

I det andet eksempel forudsættes studietiden at være 4 år og frafaldet — der antages at ske jævnt — i alt 20 pct. af de begyndende studerende. Her bliver gennemførelsesprocenten, regnet på den til enhver tid eksisterende population, ca. 89 pct.

$$\left(\frac{2 \cdot 0,8}{1 + 0,8} = 0,889 \right).$$

I eksemplerne 3 og 4 har man anvendt følgende udtryk for sammenhængen mellem den forløbne del af studietiden regnet i år (x) og den del af en studenterårgang, som fortsat er tilbage på det pågældende tidspunkt (y):

$$y = \frac{s \cdot h + x(p(1-h)-h)}{s \cdot h + x(1-2h)}$$

Her betegner s den normale studietid i år, og det forudsættes, at de, der er tilbage efter denne periodes forløb, består eksamen, medens ingen består efter dette tidspunkt. Størrelsen p er den andel af en årgang begyndende studerende, der gennemfører studiet, medens h er den andel af studie-

tiden, som forløber, inden halvdelen af frafaldet er sket.

(Sættes $h = \frac{1}{2}$, antager udtrykket formen

$$y = 1 - \frac{x}{s}(1-p)$$

hvilket giver den samme sammenhæng, som er benyttet i eksemplerne 1 og 2.)

I eksempel 3 er $p = 0,52$, $s = 6$ og $h = \frac{1}{6}$, hvorved udtrykket bliver

$$y = \frac{6 + 1,6x}{6 + 4x} \quad (x \leq s)$$

og i eksempel 4 har man sat $p = 0,8$, $s = 4$ og $h = \frac{1}{4}$, således at man får

$$y = \frac{4 + 1,4x}{4 + 2x} \quad (x \leq s)$$

At h i begge tilfælde er lig med den reciprokke værdi af s , indebærer, at halvdelen af frafaldet regnes at ske i løbet af det første år.

Herefter antager eksemplerne følgende form:

<i>Eksempel 3</i>			<i>Eksempel 4</i>		
Studietid i år	Antal studerende i pct. af antal begyndende studerende		Studietid i år	Antal studerende i pct. af antal begyndende studerende	
0	100,0		0	100,0	
$\frac{1}{2}$		85,0	$\frac{1}{2}$		94,0
1	76,0		1	90,0	
$1\frac{1}{2}$		70,0	$1\frac{1}{2}$		87,1
2	65,7		2	85,0	
$2\frac{1}{2}$		62,5	$2\frac{1}{2}$		83,3
3	60,0		3	82	
$3\frac{1}{2}$		58,0	$3\frac{1}{2}$		80,9
4	56,4		4	80,0	
$4\frac{1}{2}$		55,0			
5	53,8				
$5\frac{1}{2}$		52,9			
6	52,0				
Samlet antal studerende midt i et studieår			383,4		
Gennemsnitligt antal studerende pr. årgang			63,9		
Antal kandidater pr. år			52,0		
Gennemførelsesprocent			$\frac{52,0}{63,9} \cdot 100 = 81,4$		
			$\frac{80,0}{86,3} \cdot 100 = 92,7$		

De studerendes forældres økonomiske evne. (Tabellerne 1-4).

1. Forældrene til de 3 575 studerende, som indgik i Studenterundersøgelsen, fordelte sig som vist i kol. 1 og 2 i tabel 1 efter størrelsen af deres ansatte indkomst i skatteåret 1958-59. I kol. 3 og 4 er beregnet den tilsvarende fordeling for forældrene til de 11 000 aktivt studerende i foråret 1959, der skønnes at have været studieegnede

(jfr. betænkningen side 52). Ved opstillingen af denne sidste fordeling er man gået ud fra de første kolonner som mønster, idet man dog har foretaget en udjævning af mindre uregelmæssigheder. Fordelingen på 1 000 kr.'s intervaller over 30 000 kr. er foretaget ved interpolation.

Tabel 1. Ansat indkomst for de studerendes forældre i skatteåret 1958-59.

Ansæt indkomst (1 000 kr.)	3 575 studerende fordelt efter forældrenes indkomst (Studenterundersøgelsens materiale)		11 000 studerende fordelt efter forældrenes indkomst (beregnete tal) ¹⁾	
	Fordeling	Akkumulerede tal	Fordeling	Akkumulerede tal
under 15.....	1 678	1 678	5 163	5 163
15—16.....	145	1 823	514	5 677
16—17.....	147	1 970	462	6 139
17—18.....	158	2 128	416	6 555
18—19.....	124	2 252	375	6 930
19—20.....	110	2 362	337	7 267
20—21.....	85	2 447	303	7 570
21—22.....	99	2 546	273	7 843
22—23.....	74	2 620	246	8 089
23—24.....	72	2 692	221	8 310
24—25.....	57	2 749	199	8 509
25—26.....	54	2 803	179	8 688
26—27.....	51	2 854	161	8 849
27—28.....	58	2 912	145	8 994
28—29.....	38	2 950	130	9 124
29—30.....	54	3 004	118	9 242
30—31.....	} 269		110	9 352
31—32.....			103	9 455
32—33.....			96	9 551
33—34.....			90	9 641
34—35.....			84	9 725
35—36.....			79	9 804
36—37.....		73	9 877	
37—38.....		69	9 946	
38—39.....		64	10 010	
39—40.....		3 273	60	10 070

Ansæt indkomst (1 000 kr.)	3 575 studerende fordelt efter forældrenes indkomst (Studererundersøgelsens materiale)		11 000 studerende fordelt efter forældrenes indkomst (beregnete tal) ¹⁾	
	Fordeling	Akkumulerede tal	Fordeling	Akkumulerede tal
40—41	}	127	55	10 125
41—42			51	10 176
42—43			47	10 223
43—44			43	10 266
44—45			40	10 306
45—46	}	3 400	36	10 342
46—47			34	10 376
47—48			31	10 407
48—49			28	10 435
49—50			26	10 461
50—51	}	59	24	10 485
51—52			23	10 508
52—53			21	10 529
53—54			20	10 549
54—55			18	10 567
55—56	}	3 459	17	10 584
56—57			16	10 600
57—58			15	10 615
58—59			14	10 629
59—60			13	10 642
over 60	116	3 575	358	11 000
I alt	3 575	—	11 000	—

¹⁾ Beregningen er foretaget ved interpolation på de akkumulerede tal for de 3 575 studerende, der indgår i Studerterundersøgelsens materiale. Som interpolationspunkter er benyttet de akkumulerede tal for ansatte indkomster under 15 000 kr., under 20 000 kr., under 30 000 kr., under 40 000 kr., under 50 000 kr. og under 60 000 kr.

2. Da det for beregningen af forældrenes bidrag til studerende børn relevante forhold må være antallet af familier, ikke antallet af studerende, har man foretaget en omregning af de i tabel 1, kol. 3 og 4, angivne tal til at gælde antal familier med studerende børn (henholdsvis 1, 2 og 3).

Studerterundersøgelsen indeholder ikke tilstrækkelige oplysninger til, at en sådan fordeling kan foretages, og man har derfor måttet bygge på et andet — og mere spinkelt — materiale, der er tilvejebragt ved en i efteråret 1960 foretagen under-

søgelse på en af de højere læreanstalter i hovedstaden (Handelshøjskolen) omfattende knapt 400 studerende. Denne undersøgelse viste, at 87 pct. af de studerende ikke havde søskende, der var under uddannelse ved højere læreanstalter, 11 pct. havde 1 broder eller søster, der studerede ved disse, og 2 pct. havde 2 studerende søskende. Der synes at være en tendens til, at hyppigheden af studerende søskende stiger med forældrenes ansatte indkomst, idet de anførte procenttal androg henholdsvis 79, 18 og 3 for studerende, hvis forældres ansatte indkomst

oversteg 25 000 kr., medens de tilsvarende tal for studerende, hvis forældres indkomst lå under denne grænse, var ca. 92½, 6 og 1½.

Det må som nævnt erkendes, at dette materiale er spinkelt, og dets repræsentativitet kan muligvis drages i tvivl. Man har imidlertid ikke været i stand til at fremskaffe mere fyldige oplysninger, og man må derfor støtte sig til de nævnte tal ved de følgende beregninger.

925 familier med 1 studerende barn	(96,4 pct.) ialt	925 børn
30 — — 2	børn	(3,1 -)	60 —
5 — — 3		(0,5 -)	15 —
960 familier	(100 pct.)		1 000 børn

De tilsvarende tal for familier med over 25 000 kr. i ansat indkomst bliver

790 familier med 1 studerende barn	(88,8 pct.) ialt	790 børn
90 — — 2	børn	(10,1 -)	180 —
in — — o		(1,1 -)	30 —
890 familier	(100 pct.)		1 000 børn

Ud fra disse betragtninger har man opstillet tabel 2, idet man er gået ud fra, at den relative hyppighed af familier med kun 1 studerende barn falder med voksende

Dersom det i almindelighed gælder, at 92½ pct. af de studerende, hvis forældres ansatte indkomst er lavere end 25 000 kr., ikke har studerende søskende, medens 1 pct. har 1, og 1½ pct. har 2 studerende søskende, må 1 000 studerende af den pågældende kategori stamme fra 960 familier, der fordeles sig således efter antal studerende børn.

indkomst, medens det modsatte er tilfældet for familier med flere studerende børn. Man har således eksempelvis regnet med følgende procentvise fordeling:

Ansæt indkomst	Familier med			ialt,
	1 stud. barn	2 stud. børn	3 stud. børn	
under 15 000 kr.	97,2	2,3	0,5	100,0
19—20 000 kr.	94,6	4,7	0,7	100,0
29—30 000 —.....	89,6	9,4	1,0	100,0
over 60 000 kr.	87,2	11,2	1,6	100,0

For samtlige familier med indkomst under 25 000 kr., henholdsvis over 25 000 kr., har man følgende fordelinger:

Ansæt indkomst	Familier med			ialt
	1 stud. barn	2 stud. børn	3 stud. børn	
under 25 000 kr.	96,32	3,15	0,53	100,00
over 25 000 kr.	88,77	10,10	1,13	100,00

hvilket ret nøje svarer til de i det specielle materiale fundne fordelinger.

Det tilføjes i øvrigt, at der begås en mindre fejl ved at anvende oplysninger om antal studerende søskende fordelt efter forældrenes ansatte indkomst i 1960 til at foretage en omregning af en tabel, der

bygger på oplysninger om indkomsten i 1958-59. Men denne fejl er dog formentlig af beskeden størrelsesorden.

Det ses af tabel 2, at de 11 000 studerende i foråret 1959 må antages at være rekrutteret fra ca. 10 400 familier.

Tabel 2. Familier med studerende børn fordelt efter ansat indkomst i skatteåret 1958-59 og antal studerende børn.

Ansæt indkomst (1 000 kr.)	Familier med 1 stud. barn	Familier med 2 stud. børn	Familier med 3 stud. børn	Familier i alt
under 15.	4 863	114	24	5 001
15—16. .	478	15	2	495
16—17. .	420	15	2	443
17—18. .	380	15	2	397
18—19. .	339	15	2	356
19—20. .	301	15	2	318
20—21. .	269	14	2	285
21—22. .	239	14	2	255
22—23. .	212	14	2	228
23—24. .	189	13	2	204
24—25. .	170	13	1	184
25—26. .	152	12	1	165
26—27. .	136	11	1	148
27—28. .	120	11	1	132
28—29. .	107	10	1	118
29—30. .	95	10	1	106
30—31. .	89	9	1	99
31—32. .	82	9	1	92
32—33. .	75	9	1	85
33—34. .	69	9	1	79
34—35. .	65	8	1	74
35—36. .	01	8	—	69
36—37. .	56	8	1	65
37—38. .	53	8	—	61
38—39. .	49	7	1	57
39—40. .	46	6	—	52
40—41. .	42	6	1	49
41—42. .	39	5	—	44
42—43. .	36	5	1	42
43—44. .	34	4	—	38
$\frac{4}{11} \frac{4}{15}$ 11 ned . .	31	4	1	36
45—46. .	28	3	—	31
46—47. .	25	3	1	29
47—48. .	23	3	—	26
48—49. .	21	3	1	25
49—50. .	19	3		22

Ansæt indkomst (1 000 kr.)	Familier med 1 stud. barn	Familier med 2 stud. børn	Familier med 3 stud. børn	Familier i alt
50—51.....	18	2	1	21
51—52.....	17	2	—	19
52—53.....	16	2	—	18
53—54.....	15	2	1	18
54—55.....	14	2	—	16
55—56.....	13	1	—	14
56—57.....	13	1	—	14
57—58.....	13	1	1	15
58—59.....	12	1	—	13
59—60.....	11	1	—	12
over 60.....	273	35	5	313
I alt.....	9 834	481	68	10 383
Antal studerende børn.....	9 834	962	204	11 000

3. Eftersom tilstedeværelsen af uforsørgede ikke-studerende børn må antages at nedsætte forældrenes evne til at yde økonomisk støtte til deres studerende børn, har man korrigeret de i tabel 2 angivne fordelinger efter indkomst for dette forhold.

For at kunne foretage en sådan korrektion med fuld nøjagtighed måtte man have kendskab dels til antallet af uforsørgede ikke-studerende børn i hver af de forskellige familiegupper, dels til de omkostninger, der er forbundet med de pågældendes underhold. På intet af disse punkter har man haft et tilfredsstillende grundlag.

Studenterundersøgelsen giver — som tilfældet ligeledes var med hensyn til antallet af studerende børn pr. familie — ikke fyldestgørende oplysninger om antallet af uforsørgede ikke-studerende børn hos de studerendes forældre, og man har derfor også på dette punkt måttet støtte sig til den omtalte specialundersøgelse, der i 1960 er foretaget på Handelshøjskolen i København.

Ved denne viste det sig, at de studerende

fordelte sig som angivet i tabel 3 efter antallet af deres uforsørgede søskende (herunder *ikke* medregnet søskende, der studerer ved højere læreanstalter). Det bemærkes, at man som uforsørgede børn normalt har regnet alle børn under 18 år, medmindre det af sammenhængen klart fremgik, at de pågældende ikke havde behov for støtte hjemmefra (f. eks. hvis de er ansat ved husgerning). Lærlinge er i almindelighed talt som uforsørgede. I enkelte tilfælde er også søskende over 18 år regnet som uforsørgede, navnlig hvis de fortsat er skolesøgende eller er under uddannelse ved seminarier, teknika og lignende institutioner, hvor det må anses for umuligt for de pågældende at oppebære erhvervsindtægt af betydning. Det tilføjes, at begrundelsen for i de foretagne beregninger at behandle søskende, der studerer ved de højere læreanstalter, anderledes end andre søskende under uddannelse ligger i, at udvalgets opgave alene har været at beregne finansieringsbehovet for studerende ved de højere læreanstalter.

Tabel 3. 400 studerende procentvis fordelt efter antallet af deres uforsørgede søskende.

	Uden stude- rende søskende	Med stude- rende søskende	I alt
Pct. af totalmaterialet	87	13	100
Antal uforsørgede søskende 0	42	54	43
— 1	32	38	33
— 2	18	8	17
— 3	7	0	6
— 4 eller flere	1	0	1
I alt	100	100	100

Det bemærkes, at det benyttede materiale næppe er fuldt repræsentativt, bl. a. fordi de studerende ved Handelshøjskolen må antages at have en lavere gennemsnitsalder end samtlige studerende ved de højere læreanstalter taget under et. Man har imidlertid ikke kunnet konstatere systematiske forskelle med hensyn til antal uforsørgede søskende fra den ene aldersgruppe til den anden, ligesom man ej heller har kunnet fastslå forskelle i henseende til børnetal mellem familier på forskellige indkomstrin.

Man har derfor anset det for forsvarligt i mangel af mere fyldestgørende materiale at benytte de foreliggende oplysninger som grundlag for de videre beregninger, og man er bl. a. gået ud fra, at den viste fordeling efter antal uforsørgede børn kan anvendes

for samtlige familier uanset størrelsen af deres indkomst.

Omkostningerne til underhold af uforsørgede (ikke-studerende) børn er utvivlsomt forskellige alt efter børnenes alder, antallet af børn i familien, om de opholder sig i hjemmet eller ej, etc. Man har dog ikke været i stand til at tage hensyn til alle disse forhold, men er i det følgende simpelthen gået ud fra, at hvert uforsørgt barn begrunder en nedsættelse af den indkomst, der danner grundlaget for beregningen af forældrenes bidrag til deres studerende børn, med et beløb på 2 000 kr.

For så vidt angår familier, der kun har ét studerende barn, skal herefter inden for hver enkelt indkomstgruppe

32 pct. sidestilles med forældre uden uforsørgede børn og 2 000 kr. mindre i indtægt.

18 - — - — - — - - 4 000 - — - —

7 - — - — - — - - 6 000 - — - —

1 - — - — - - - 8 000 - — - —

Af de 170 familier med 1 studerende barn, der ifølge tabel 2 havde en ansat indkomst på 24 000—25 000 kr., er således f. eks.

42 pct. eller 71 familier uændret henført til indkomstgruppen 24—25 000 kr.

32 - - 54 — overført 22—23 000 -

18 - - 31 — — 20—21 000 -

7 - - 12 — — 18—19 000 -

1 - - 2 — — 16—17 000 -

100 pct. 170

Tilsvarende omplacering er foretaget for j rende børn har benyttet tallene i kol. 2 i hver enkelt af de øvrige forældregrupper, tabel 3 som grundlag.

Det samlede resultat af disse omplaceringer fremgår af tabel 4.

Tabel 4. Familier med studerende børn fordelt efter ansat indkomst i skatteåret 1958-59 med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørget ikke-studerende barn og efter antal studerende børn.

Ansæt indkomst med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørget ikke-studerende barn (1 000 kr.)	Familier med 1 studerende barn	Familier med 2 studerende børn	Familier med 3 studerende børn	Familier I alt
under 15.	5 624	VM)	2<	5 780
15—16..		15	2	413
16—17..	352	15	2	369
17—18..	314	15	2	331
18—19..	280	15	2	297
19—20..	248	14	2	264
20—21..	222	14	2	238
21—22..	198	13	2	213
22—23..	176	13	2	191
23—24..	157	13	1	171
24—25..	141	12	1	154
25—26..	126	II	1	138
26—27..	113	11	1	125
27—28..	101	IO	1	112
28—29..	92	10	1	103
29—30..	84	V)	1	94
30—31..	77	9	I	87
31—32..	72	9	1	82
32—33..	66	9	1	76
33—34..	62	8	1	71
34—35..	57	8	1	66
35—36..	54	8		(12
36—37..	50	7	1	58
37—38..	46	7	—	53
38—39..	43	6	1	,50
39—40..	40	6	—	46
40—41..	37	5	1	43
41—42..	34	5	—	39
42—43..	31	4	1	36
43—44..	29	4	—	33
44—45..	26	4	1	:ii
45—46..	24	3	—	27
46—47..	22	3	1	26
47—48..	20	3	—	23
48—49..	19	3	1	23
49—50..	18	2		•20

Ansæt indkomst med fradrag af 2 000 kr. for hvert uforsørget ikke-studerende barn (1 000 kr.)	Familier med 1 studerende barn	Familier med 2 studerende børn	Familier med 3 studerende børn	Familier I alt
50—51	16	2	—	18
51—52	15	2	1	18
52—53	15	2	—	17
53—54	14	2	—	16
54—55	13	1	1	15
55—56	12	1	—	13
56—57	12	1	—	13
57—58	11	1	—	12
58—59	10	1	—	11
59—60	10	1	1	12
over 60	255	34	4	293
I alt	9 834	481	68	10 383

Forældrebidrag og direkte legat- og lånestøtte til de studerende, når offentlig støtte ydes alene under den nævnte form. (Tabellerne 5a—d.)

Beregningen af forældrebidrag og legat- og lånestøtte under den angivne forudsætning er vist i tabellerne 5 a-d.

Tabellerne bygger på forskellige forudsætninger med hensyn til minimumsindtægtsgrænse for forældrebidragets indtræden og med hensyn til den andel af overskydende indkomst, der skal anvendes til støtte af studerende børn. I hver tabel er familier med henholdsvis 1, 2 og 3 studerende børn behandlet for sig.

Der er regnet med, at forældrebidraget stiger proportionalt med indkomsten ud over minimumsgrænsen, og at den offentlige støtte reduceres tilsvarende (jfr. også diagrammerne 1-4, side 282—289).

For hvert indtægtsinterval på 1 000 kr. er udregnet et gennemsnitligt forældrebidrag og et tilsvarende offentlig støttebeløb. Af hensyn til skævheden i fordelingen inden for det enkelte 1 000 kr.'s interval er

det gennemsnitlige forældrebidrag ikke ansat nøjagtigt svarende til bidraget for forældre, hvis indkomst ligger midt i intervallet, men lidt lavere. For intervallet 15 000—16 000 kr. i tabel 5 a er forældrebidraget ved ydergrænserne således henholdsvis 0 kr. og 500 kr., idet der regnes med 50 pct. forældrebidrag af indkomst ud over 15 000 kr. Forældrebidraget i intervallets midte (15 500 kr.) er derfor 250 kr.; men det gennemsnitlige bidrag er sat lidt lavere, nemlig til 245 kr. Det tilsvarende offentlige støttebeløb er herefter ansat til 3 375 kr. — 245 kr. = 3 130 kr.

På grundlag af tallene i tabel 4 for forældre i de forskellige indkomstgrupper og tallene for gennemsnitligt forældrebidrag og gennemsnitlig offentlig støtte er de samlede forældrebidrag og den samlede legat- og lånestøtte herefter udregnet.

Tabel 5 a. Forældrebidrag og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 15 000 kr. Forældrebidrag : 50 pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000.	5 624	0	0	3 375	18 981 000
15—16 000.	396	245	97 000	3 130	1 239 500
16—17 000.	352	745	262 200	2 630	925 800
17—18 000.	314	1245	390 900	2 130	668 800
18—19 000.	280	1745	488 600	1 630	456 400
19—20 000.	248	2 245	556 800	1 130	280 200
20—21 000.	222	2 745	609 400	630	139 900
21—21750.	150	3 184	477 600	191	28 700
over 21 750.	2 248	3 375	7 587 000	<u>0</u>	<u>0</u>
I alt	7 9 834		10 469 500		22 720 300

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	130	0	0	6 750	877 500
15—16 000	15	245	3 700	6 505	97 600
16—17 000	15	745	11 200	6 005	90 100
17—18 000	15	1 245	18 700	5 505	82 600
18—19 000	15	1 745	26 200	5 005	75 100
19—20 000	14	2 245	31 400	4 505	63 100
20—21 000	14	2 745	38 400	4 005	56 100
21—22 000	13	3 245	42 200	3 505	45 600
22—23 000	13	3 745	48 700	3 005	39 100
23—24 000	13	4 245	55 200	2 505	32 600
24—25 000	12	4 745	56 900	2 005	24 100
25—26 000	11	5 245	57 700	1 505	16 600
26—27 000	11	5 745	63 200	1 005	11 100
27—28 000	10	6 245	62 500	505	5 100
28—28 500	5	6 623	33 100	127	600
over 28 500	175	6 750	1 181 300	0	0
I alt	481		1 730 400		1 516 900

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	26	0	0	10 125	263 300
15—16 000	2	245	500	9 880	19 800
16—17 000	2	745	1 500	9 380	18 800
17—18 000	2	1 245	2 500	8 880	17 800
18—19 000	2	1 745	3 500	8 380	16 800
19—20 000	2	2 245	4 500	7 880	15 800
20—21 000	2	2 745	5 500	7 380	14 800
21—22 000	2	3 245	6 500	6 880	13 800
22—23 000	2	3 745	7 500	6 380	12 800
23—24 000	1	4 245	4 200	5 880	5 900
24—25 000	1	4 745	4 700	5 380	5 400
25—26 000	1	5 245	5 200	4 880	4 900
26—27 000	1	5 745	5 700	4 380	4 400
27—28 000	1	6 245	6 200	3 880	3 900
28—29 000	1	6 745	6 700	3 380	3 400
29—30 000	1	7 245	7 200	2 880	2 900
30—31 000	1	7 745	7 700	2 380	2 400
31—32 000	1	8 245	8 200	1 880	1 900
32—33 000	1	8 745	8 700	1 380	1 400
33—34 000	1	9 245	9 200	880	900
34—35 000	1	9 745	9 700	380	400
35—35 250	0	10 061	0	64	0
over 35 250	14	10 125	141 800	0	0
I alt	68		257 200		431 500

Tabel 5 b. Forældrebidrag og direkte legat- og lånestøtte til studerende.
 Minimumsindtægtsgrænse: 15 000 kr. Forældrebidrag: 33 $\frac{1}{3}$ pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	5 624	0	0	3 375	18 981 000
15—16 000	396	163	64 500	3 212	1 272 000
16—17 000	352	497	174 900	2 878	1 013 100
17—18 000	314	830	260 600	2 545	799 100
18—19 000	280	1 163	325 600	2 212	619 400
19—20 000	248	1 497	371 300	1 878	465 700
20—21 000	222	1 830	406 300	1 545	343 000
21—22 000	198	2 163	428 300	1 212	240 000
22—23 000	176	2 497	439 500	878	154 500
23—24 000	157	2 830	444 300	545	85 600
24—25 000	141	3 163	446 000	212	29 900
25—25 125	18	3 354	60 400	21	400
over 25 125	1 708	3 375	5 764 500	0	0
I alt	9 834		9 186 200		24 003 700

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	130	0	0	6 750	877 500
15—16 000	15	163	2 400	6 587	98 800
16—17 000	15	497	7 500	6 253	93 800
17—18 000	15	830	12 500	5 920	88 800
18—19 000	15	1 163	17 400	5 587	83 800
19—20 000	14	1 497	21 000	5 253	73 500
20—21 000	14	1 830	25 600	4 920	68 900
21—22 000	13	2 163	28 100	4 587	59 600
22—23 000	13	2 497	32 500	4 253	55 300
23—24 000	13	2 830	36 800	3 920	51 000
24—25 000	12	3 163	38 000	3 587	43 000
25—26 000	11	3 497	38 500	3 253	35 800
26—27 000	11	3 830	42 100	2 920	32 100
27—28 000	10	4 163	41 600	2 587	25 900
28—29 000	10	4 497	45 000	2 253	22 500
29—30 000	9	4 830	43 500	1 920	17 300
30—31 000	9	5 163	46 500	1 587	14 300
31—32 000	9	5 497	49 500	1 253	11 300
32—33 000	9	5 830	52 500	920	8 300
33—34 000	8	6 163	49 300	587	4 700
34—35 000	8	6 497	52 000	253	2 000
35—35 250	2	6 707	13 400	43	100
over 35 250	116	6 750	783 000	0	0
I alt	481		1 478 700		1 768 300

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	26	0	0	10 125	263 300
15—16 000	2	163	300	9 962	19 900
16—17 000	2	497	1 000	9 628	19 300
17—18 000	2	830	1 700	9 295	18 600
18—19 000	2	1 162	2 300	8 962	17 900
19—20 000	2	1 497	3 000	8 628	17 300
20—21 000	2	1 830	3 700	8 295	16 600
21—22 000	2	2 163	4 300	7 962	15 900
22—23 000	2	2 497	5 000	7 628	15 300
23—24 000	1	2 830	2 800	7 295	7 300
24—25 000	1	3 163	3 200	6 962	7 000
25—26 000	1	3 497	3 500	6 628	6 600
26—27 000	1	3 830	2 800	6 295	6 300
27—28 000	1	4 163	4 200	5 962	6 000
28—29 000	1	4 497	4 500	5 628	5 600
29—30 000	1	4 830	4 800	5 295	5 300
30—31 000	1	5 163	5 200	4 962	5 000
31—32 000	1	5 497	5 500	4 628	4 600
32—33 000	1	5 830	5 800	4 295	4 300
33—34 000	1	6 163	6 200	3 962	4 000
34—35 000	1	6 660	6 700	3 465	3 500
35—36 000					
36—37 000	1	7 327	7 300	2 798	2 800
37—38 000					
38—39 000	1	7 993	8 000	2 128	2 100
39—40 000					
40—41 000	1	8 660	8 700	1 465	1 500
41—42 000					
42—43 000	1	9 327	9 300	798	800
43—44 000					
44—45 000	1	9 891	9 900	234	200
45—45 325					
over 45 325	9	10 125	91 100	0	0
I alt	68		211 800		477 000

Tabel 5 c. Forældrebidrag og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 20 000 kr. Forældrebidrag : 50 pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	7 214	0	0	3 375	24 347 300
20—21 000	222	245	54 400	3 130	694 900
21—22 000	198	745	147 500	2 630	520 700
22—23 000	176	1 245	219 100	2 130	374 900
23—24 000	157	1 745	274 000	1 630	255 900
24—25 000	141	2 245	316 500	1 130	159 300
25—26 000	126	2 745	345 900	630	79 400
26—26 750	86	3 184	273 800	191	16 400
over 26 750	1 514	3 375	5 109 800	0	0
I alt	9 834		6 741 000		26 448 800

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	204	0	0	6 750	1 377 000
20—21 000	14	245	3 400	6 505	91 100
21—22 000	13	745	9 700	6 005	78 100
22—23 000	13	1 245	16 200	5 505	71 600
23—24 000	13	1 745	22 700	5 005	65 100
24—25 000	12	2 245	26 900	4 505	54 100
25—26 000	11	2 745	30 200	4 005	44 100
26—27 000	11	3 245	35 700	3 505	38 600
27—28 000	10	3 745	37 500	3 005	30 100
28—29 000	10	4 245	42 500	2 505	25 100
29—30 000	9	4 745	42 700	2 005	18 000
30—31 000	9	5 245	47 200	1 505	13 500
31—32 000	9	5 745	51 700	1 005	9 000
32—33 000	9	6 245	56 200	505	4 500
33—33 500	4	6 623	26 500	127	500
over 33 500	130	6 750	877 500	0	0
I alt	481		1 326 600		1 920 400

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	36	0	0	10 125	364 500
20—21 000	2	245	500	9 880	19 800
21—22 000	2	745	1 500	9 380	18 800
22—23 000	2	1 245	2 500	8 880	17 800
23—24 000	1	1 745	1 700	8 380	8 400
24—25 000	1	2 245	2 200	7 880	7 900
25—26 000	1	2 745	2 700	7 380	7 400
26—27 000	1	3 245	3 200	6 880	6 900
27—28 000	1	3 745	3 700	6 380	6 400
28—29 000	1	4 245	4 200	5 880	5 900
29—30 000	1	4 745	4 700	5 380	5 400
30—31 000	1	5 245	5 200	4 880	4 900
31—32 000	1	5 745	5 700	4 380	4 400
32—33 000	1	6 245	6 200	3 880	3 900
33—34 000	1	6 745	6 700	3 380	3 400
34—35 000	1	7 245	7 200	2 880	2 900
35—37 000	1	7 990	8 000	2 135	2 100
37—39 000	1	8 990	9 000	1 135	1 100
39—40 250	1	9 806	9 800	319	300
over 40 250	11	10 125	111 400	0	0
I alt	68		196 100		492 200

Tabel 5 d. Forældrebidrag og direkte legat- og lånestøtte til studerende.
 Minimumsindtægtsgrænse: 20 000 kr. Forældrebidrag: 33¹/₃ pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	7 214	0	0	3 375	24 347 300
20—21 000	222	163	36 200	3 212	713 100
21—22 000	198	497	98 400	2 878	569 800
22—23 000	176	830	146 100	2 545	447 900
23—24 000	157	1 163	182 600	2 212	347 300
24—25 000	141	1 497	211 100	1 878	264 800
25—26 000	126	1 830	230 600	1 545	194 700
26—27 000	113	2 163	244 400	1 212	137 000
27—28 000	101	2 497	252 200	878	88 700
28—29 000	92	2 830	260 400	545	50 100
29—30 000	84	3 163	265 700	212	17 800
30—30 125	20	3 354	67 100	21	400
over 30 125	1 190	3 375	4 016 300	0	0
I alt	9 834		6 011 100		27 178 900

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	204	0	0	6 750	1 377 000
20—21 000	14	163	2 300	6 587	92 200
21—22 000	13	497	6 500	6 253	81 300
22—23 000	13	830	10 800	5 920	77 000
23—24 000	13	1 163	15 100	5 587	72 600
24—25 000	12	1 497	18 000	5 253	63 000
25—26 000	11	1 830	20 100	4 920	54 100
26—27 000	11	2 163	23 800	4 587	50 500
27—28 000	10	2 497	25 000	4 253	42 500
28—29 000	10	2 830	28 300	3 920	39 200
29—30 000	9	3 163	28 500	3 587	32 300
30—31 000	9	3 497	31 500	3 253	29 300
31—32 000	9	3 830	34 500	2 920	26 300
32—33 000	9	4 163	37 500	2 587	23 300
33—34 000	8	4 497	36 000	2 253	18 000
34—35 000	8	4 830	38 600	1 920	15 400
35—36 000	8	5 163	41 300	1 587	12 700
36—37 000	7	5 497	38 500	1 253	8 800
37—38 000	7	5 830	40 800	920	6 400
38—39 000	6	6 163	37 000	587	3 500
39—40 000	6	6 497	39 000	253	1 500
40—40 250	1	6 707	6 700	43	0
over 40 250	83	6 750	560 300	0	0
I alt	481		1 120 100		2 126 900

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrebidrag		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	36	0	0	10 125	364 500
20—21 000	2	163	300	9 962	19 900
21—22 000	2	497	1 000	9 628	19 300
22—23 000	2	830	1 700	9 295	18 600
23—24 000	1	1 163	1 200	8 962	9 000
24—25 000	1	1 497	1 500	8 628	8 600
25—26 000	1	1 830	1 800	8 295	8 300
26—27 000	1	2 163	2 200	7 962	8 000
27—28 000	1	2 497	2 500	7 628	7 600
28—29 000	1	2 830	2 800	7 295	7 300
29—30 000	1	3 163	3 200	6 962	7 000
30—31 000	1	3 497	3 500	6 628	6 600
31—32 000	1	3 830	3 800	6 295	6 300
32—33 000	1	4 163	4 200	5 962	6 000
33—34 000	1	4 497	4 500	5 628	5 600
34—36 000	1	4 993	5 000	5 132	5 100
36—38 000	1	5 660	5 700	4 465	4 500
38—40 000	1	6 327	6 300	3 798	3 800
40—42 000	1	6 993	7 000	3 132	3 100
42—44 000	1	7 660	7 700	2 465	2 500
44—46 000	1	8 327	8 300	1 798	1 800
46—48 000	1	8 993	9 000	1 132	1 100
48—50 325	1	9 721	9 700	404	400
over 50 325	7	10 125	70 900	0	0
I alt	68		163 800		524 900

Forældrebidrag, skattelempelse og direkte legat- og lånestøtte til studerende. (Tabellerne 6 og 7a-d).

I tabel 6 er — under forskellige forudsætninger med hensyn til minimumsindtægtsgrænse for forældrebidrag og bidragets andel af overskydende indkomst — vist, hvorledes forældrenes brutto- og nettobidrag, skattelempelsen samt legat- og lånestøtten varierer med forældrenes ansatte indkomst.

Der er opstillet 4 sæt skalaer, svarende til de 4 muligheder, der fremkommer ved at kombinere minimumsindtægtsgrænserne 15 000 kr. og 20 000 kr. med bidrag på 50 pct. og 33 $\frac{1}{3}$ pct. af overskydende indkomst.

I hvert tilfælde er man gået ud fra, at det nettobidrag, som ydes af forældre, hvis indkomst ligger i indkomstgrupperne nærmest over minimumsgrænserne, skal svare til henholdsvis 50 pct. og 33 $\frac{1}{3}$ pct. af den overskydende indkomst. På grundlag af de i betænkningen side 56 anførte satser for ligevægtsmarginalskatten (39 pct. i intervallet 15 000—20 000 kr., 42 pct. i intervallet 20 000—50 000 kr. og 50 pct. ved højere indkomster) har man derefter regnet sig frem til det nødvendige bruttobidrag fra forældrene, idet man har anvendt formelen

$$x = \frac{p \cdot y}{1 - q}$$

hvor y er den overskydende indkomst, p den andel heraf, der skal anvendes til nettobidrag (henholdsvis 50 pct. og 33 $\frac{1}{3}$ pct.), q satsen for ligevægtsmarginalskatten og x bruttobidraget.

Herefter har man ansat legat- og lånestøtten som svarende til forskellen mellem 3 375 kr. og forældrenes beregnede bruttobidrag. Den således fremkomne skala falder i begyndelsen — ved konstant ligevægtsmarginalskat — proportionalt med stigningen i indkomsten, og man har forlænget denne lineære skala, indtil det nødvendige legat- og lånebeløb når ned til nul.

Resultaterne af de således foretagne beregninger fremgår af tabel 6. De anførte „brudne“ indkomster (i alternativ 1: 18 660 kr. og 19 118 kr.) repræsenterer de beløb, hvor forældrenes bruttobidrag når det ansatte maksimum for skattefradraget (3 000 kr.), henholdsvis det nødvendige årlige støttebeløb for en studerende (3 375 kr.). Det tilføjes, at tabellen kun gælder, når familien kun har ét studerende barn. De tilsvarende tabeller for familier med 2 og 3 studerende børn er ikke vist.

Tabel 6. Kombinationen af direkte legat- og lånestøtte med fradrag i forældrenes skattepligtige indkomst for bidrag til studerende børn.

(Familier med 1 studerende barn)

	Ansatt indkomst kr.	(1) Legat- og lånestøtte kr.	(2) Forældrenes bruttobidrag 3375 kr.—(1) kr.	(3) Skattelempelse kr.	(4) Forældrenes nettobidrag (2)—(3) kr.	(5) Offentlig støtte alt (1)+(3) kr.
Alternativ 1.	15 000	3 375	0	0	0	3 375
Minimumsgrænse:	16 000	2 555	820	320	500	2 875
15 000 kr.	17 000	1 736	1 639	639	1 000	2 375
Nettobidrag: begyndende	18 000	916	2 459	959	1 500	1 875
med 50 pct. af	18 660	375	3 000	1 170	1 830	1 545
overskydende	19 000	97	3 278	1 170	2 108	1 267
indkomst	19 118	0	3 375	1 170	2 205	1 170
	20 000	0	3 375	1 170	2 205	1 170
	21 000	0	3 375	1 200	2 175	1 200
	22 000	0	3 375	1 230	2 145	1 230
	23 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	50 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	51 000	0	3 375	1 340	2 035	1 340
	52 000	0	3 375	1 420	1 955	1 420
	60 000	0	3 375	1 500	1 875	1 500

Tabel 6 (fortsat)

	Ansæt indkomst kr.	(1) Legat- og lånestøtte kr.	(2) Forældrenes bruttobidrag 3375 kr.—(1) kr.	(3) Skattelempelse kr.	(4) Forældrenes nettobidrag (2)—(3) kr.	(5) Offentlig støtte alt (1)+(3) kr.
Alternativ 2.	15 000	3 375	0	0	0	3 375
Minimumsgrænse:	16 000	2 829	546	213	333	3 042
15 000 kr.	17 000	2 282	1 093	426	667	2 708
Nettobidrag: begyndende	18 000	1 736	1 639	639	1 000	2 375
med $33\frac{1}{3}$ pct. af	19 000	1 189	2 186	853	1 333	2 042
overskydende	20 000	643	2 732	1 065	1 667	1 708
indkomst	20 450	375	3 000	1 183	1 817	1 558
	21 000	47	3 328	1 200	2 128	1 247
	21 079	0	3 375	1 202	2 173	1 202
	22 000	0	3 375	1 230	2 145	1 230
	23 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	50 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	51 000	0	3 375	1 340	2 035	1 340
	52 000	0	3 375	1 420	1 955	1 420
	60 000	0	3 375	1 500	1 875	1 500
Alternativ 3.	20 000	3 375	0	0	0	3 375
Minimumsgrænse:	21 000	2 513	862	362	500	2 875
20 000 kr.	22 000	1 651	1 724	724	1 000	2 375
Nettobidrag: begyndende	23 000	789	2 586	1 086	1 500	1 875
med 50 pct. af	23 480	375	3 000	1 260	1 740	1 635
overskydende	23 915	0	3 375	1 260	2 115	1 260
indkomst	50 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	51 000	0	3 375	1 340	2 035	1 340
	52 000	0	3 375	1 420	1 955	1 420
	60 000	0	3 375	1 500	1 875	1 500
Alternativ 4.	20 000	3 375	0	0	0	3 375
Minimumsgrænse:	21 000	2 800	575	242	333	3 042
20 000 kr.	22 000	2 226	1 149	482	667	2 708
Nettobidrag: begyndende	23 000	1 651	1 724	724	1 000	2 375
med $33\frac{1}{3}$ pct. af	24 000	1 076	2 299	966	1 333	2 042
overskydende	25 000	501	2 874	1 207	1 667	1 708
indkomst.	25 220	375	3 000	1 260	1 740	1 635
	25 873	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	26 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	50 000	0	3 375	1 260	2 115	1 260
	51 000	0	3 375	1 340	2 035	1 340
	52 000	0	3 375	1 420	1 955	1 420
	60 000	0	3 375	1 500	1 875	1 500

På grundlag af de i tabel 6 beregnede satser for forældrenes nettobidrag, skattelempelsen og det nødvendige låne- og legatbeløb i de forskellige indtægtsgrupper er der herefter i tabel 7 a-d foretaget en udregning af de samlede forældrebidrag, den samlede skattelempelse og det totale legat- og lånebeløb.

Udregningen er i princippet sket på samme måde som foran i forbindelse med tabel 5 a-d, idet man har multipliceret antallet af familier i hvert indtægtsinterval med de tilsva-

rende gennemsnitlige nettobidrag m. v. Som foran er det gennemsnitlige forældrebidrag i det enkelte indtægtsinterval ansat lidt lavere end det bidrag, der svarer til intervallets midtpunkt, idet man herved har villet tage hensyn til skævheden i familiernes fordeling inden for det enkelte interval. Tilsvarende er også den gennemsnitlige skattelempelse ansat lavere end den for intervallets midtpunkt gældende sats, medens det modsatte følgelig er tilfældet, for så vidt angår legat- og lånebeløbet.

Tabel 7 a. Forældrebidrag, skattelempelse og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 15 000 kr. Forældrenes nettobidrag: begyndende med 50 pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	5 624	0	0	0	0	3 375	18 981 000
15 000—16 000 . . .	396	245	97 000	157	62 200	2 973	1 177 300
16 000—17 000 . . .	352	745	262 200	476	167 600	2 154	758 200
17 000—18 000 . . .	314	1 245	390 900	796	249 900	1 334	418 900
18 000—18 660 . . .	189	1 662	314 100	1 062	200 700	651	123 000
18 660—19 000 . . .	91	1 966	178 900	1 170	106 500	239	21 700
19 000—19 118 . . .	31	2 157	66 900	1 170	36 300	48	1 500
19 118—20 000 . . .	217	2 205	478 500	1 170	253 900	0	0
20 000—21 000 . . .	222	2 190	486 200	1 185	263 100	0	0
21 000—22 000 . . .	198	2 160	427 700	1 215	240 600	0	0
22 000—23 000 . . .	176	2 130	374 900	1 245	219 100	0	0
23 000—50 000 . . .	1 641	2 115	3 470 700	1 260	2 067 700	0	0
50 000—51 000 . . .	16	2 075	33 200	1 300	20 800	0	0
51 000—52 000 . . .	15	1 995	29 900	1 380	20 700	0	0
52 000—53 000 . . .	15	1 915	28 700	1 460	21 900	0	0
over 53 000	337	1 875	631 900	1 500	505 500	0	0
	9 834		7 271 700		4 436 500		21 481 600

Tabel 7 a (fortsat)

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	130	0	0	0	0	6 750	877 500
15 000—16 000 . . .	15	245	3 700	157	2 400	6 348	95 200
16 000—17 000 . . .	15	745	11 200	476	7 100	5 529	82 900
17 000—18 000 . . .	15	1 245	18 700	796	11 900	4 709	70 600
18 000—19 000 . . .	15	1 745	26 200	1 115	16 700	3 890	58 400
19 000—20 000 . . .	14	2 245	31 400	1 435	20 100	3 070	43 000
20 000—21 000 . . .	14	2 745	38 400	1 779	24 900	2 226	31 200
21 000—22 000 . . .	13	3 245	42 200	2 148	27 900	1 357	17 600
22 000—22 189 . . .	3	3 546	10 600	2 370	7 100	834	2 500
22 189—23 000 . . .	10	3 928	39 300	2 418	24 200	404	4 000
23 000—23 052 . . .	1	4 296	4 300	2 431	2 400	23	0
23 052—24 000 . . .	12	4 304	51 600	2 446	29 400	0	0
24 000—25 000 . . .	12	4 275	51 300	2 475	29 700	0	0
25 000—26 000 . . .	11	4 245	46 700	2 505	27 600	0	0
26 000—50 000 . . .	153	4 230	647 200	2 520	385 600	0	0
50 000—51 000 . . .	2	4 190	8 400	2 560	5 100	0	0
51 000—52 000 . . .	2	4 110	8 200	2 640	5 300	0	0
52 000—53 000 . . .	2	4 030	8 100	2 720	5 400	0	0
53 000—54 000 . . .	2	3 950	7 900	2 800	5 600	0	0
54 000—55 000 . . .	1	3 870	3 900	2 880	2 900	0	0
55 000—56 000 . . .	1	3 790	3 800	2 960	3 000	0	0
over 56 000	38	3 750	142 500	3 000	114 000	0	0
	481		1 205 600		758 300		1 282 900

Tabel 7 a (fortsat)

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	26	0	0	0	0	10 125	263 300
15 000—16 000 . . .	2	245	500	157	300	9 723	19 400
16 000—17 000 . . .	2	745	1 500	476	1 000	8 904	17 800
17 000—18 000 . . .	2	1 245	2 500	796	1 600	8 084	16 200
18 000—19 000 . . .	2	1 745	3 500	1 115	2 200	7 265	14 500
19 000—20 000 . . .	2	2 245	4 500	1 435	2 900	6 445	12 900
20 000—21 000 . . .	2	2 745	5 500	1 779	3 600	5 601	11 200
21 000—22 000 . . .	2	3 245	6 500	2 148	4 300	4 732	9 500
22 000—23 000 . . .	2	3 745	7 500	2 517	5 000	3 863	7 700
23 000—24 000 . . .	1	4 245	4 200	2 886	2 900	2 994	3 000
24 000—25 000 . . .	1	4 745	4 700	3 255	3 300	2 125	2 100
25 000—25 642 . . .	1	5 157	5 200	3 559	3 600	1 409	1 400
25 642—26 000 . . .	0	5 468	0	3 684	0	973	0
26 000—26 936 . . .	1	6 006	6 000	3 704	3 700	415	400
26 936—28 000 . . .	1	6 391	6 400	3 734	3 700	0	0
28 000—29 000 . . .	1	6 360	6 400	3 765	3 800	0	0
29 000—50 000 . . .	13	6 345	82 500	3 780	49 100	0	0
50 000—59 000 . . .	2	5 985	12 000	4 140	8 300	0	0
over 59 000	5	5 625	28 100	4 500	22 500	0	0
	68		187 500		121 800		379 400

Tabel 7 b. Forældrebidrag, skattelempelse og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 15 000 kr. Forældrebidrag: begyndende med $33\frac{1}{3}$ pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	5 624	0	0	0	0	3 375	18 981 000
15 000—16 000 . . .	396	163	64 500	104	41 200	3 108	1 230 800
16 000—17 000 . . .	352	497	174 900	317	111 600	2 561	901 500
17 000—18 000 . . .	314	830	260 600	530	166 400	2 015	632 700
18 000—19 000 . . .	280	1 163	325 600	743	208 000	1 469	411 300
19 000—20 000 . . .	248	1 497	371 300	956	237 100	922	228 700
20 000—20 450 . . .	102	1 741	177 600	1 123	114 500	511	52 100
20 450—21 000 . . .	120	1 969	236 300	1 191	142 900	215	25 800
21 000—21 079 . . .	17	2 150	36 600	1 201	20 400	24	400
21 079—22 000 . . .	181	2 159	390 800	1 216	220 100	0	0
22 000—23 000 . . .	176	2 130	374 900	1 245	219 100	0	0
23 000—50 000 . . .	1 641	2 115	3 470 700	1 260	2 067 700	0	0
50 000—51 000 . . .	16	2 075	33 200	1 300	20 800	0	0
51 000—52 000 . . .	15	1 995	29 900	1 380	20 700	0	0
52 000—53 000 . . .	15	1 915	28 700	1 460	21 900	0	0
over 53 000	337	1 875	631 900	1 500	505 500	0	0
I alt	9 834		6 607 500		4 117 900		22 464 300

Tabel 7 b (fortsat)

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	130	0	0	0	0	6 750	877 500
15 000—16 000 . . .	15	163	2 400	104	1 600	6 483	97 200
16 000—17 000 . . .	15	497	7 500	317	4 800	5 936	89 000
17 000—18 000 . . .	15	830	12 500	530	8 000	5 390	80 900
18 000—19 000 . . .	15	1 163	17 400	743	11 100	4 844	72 700
19 000—20 000 . . .	14	1 497	21 000	956	13 400	4 297	60 200
20 000—21 000 . . .	14	1 830	25 600	1 194	16 700	3 726	52 200
21 000—22 000 . . .	13	2 163	28 100	1 456	18 900	3 131	40 700
22 000—23 000 . . .	13	2 497	32 500	1 718	22 300	2 535	33 000
23 000—24 000 . . .	13	2 830	36 800	1 981	25 800	1 939	25 200
24 000—25 000 . . .	12	3 163	38 000	2 243	26 900	1 344	16 100
25 000—25 486 . . .	5	3 413	17 100	2 440	12 200	897	4 500
25 486—26 000 . . .	6	3 638	21 800	2 512	15 100	600	3 600
26 000—26 746 . . .	8	4 004	32 000	2 520	20 200	226	1 800
26 746—27 000 . . .	3	4 230	12 700	2 520	7 600	0	0
27 000—50 000 . . .	142	4 230	600 700	2 520	357 800	0	0
50 000—51 000 . . .	2	4 190	8 400	2 560	5 100	0	0
51 000—52 000 . . .	2	4 110	8 200	2 640	5 300	0	0
52 000—53 000 . . .	2	4 030	8 100	2 720	5 400	0	0
53 000—54 000 . . .	2	3 950	7 900	2 800	5 600	0	0
54 000—55 000 . . .	1	3 870	3 900	2 880	2 900	0	0
55 000—56 000 . . .	1	3 790	3 800	2 960	3 000	0	0
over 56 000	38	3 750	142 500	3 000	114 000	0	0
I alt	481		1 088 900		703 700		1 454 600

Tabel 7 b (fortsat)

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 15 000	26	0	0	0	0	10 125	263 300
15 000—16 000 . . .	2	163	300	104	200	9 858	19 700
16 000—17 000 . . .	2	497	1 000	317	600	9 311	18 600
17 000—18 000 . . .	2	830	1 700	530	1 100	8 765	17 500
18 000—19 000 . . .	2	1 163	2 300	743	1 500	8 219	16 400
19 000—20 000 . . .	2	1 497	3 000	956	1 900	7 672	15 300
20 000—21 000 . . .	2	1 830	3 700	1 194	2 400	7 101	14 200
21 000—22 000 . . .	2	2 163	4 300	1 456	2 900	6 506	13 000
22 000—23 000 . . .	2	2 497	5 000	1 718	3 400	5 910	11 800
23 000—24 000 . . .	1	2 830	2 800	1 981	2 000	5 314	5 300
24 000—25 000 . . .	1	3 163	3 200	2 243	2 200	4 719	4 700
25 000—26 000 . . .	1	3 497	3 500	2 505	2 500	4 123	4 100
26 000—27 000 . . .	1	3 830	3 800	2 767	2 800	3 528	3 500
27 000—28 000 . . .	1	4 163	4 200	3 015	3 000	2 947	2 900
28 000—29 000 . . .	1	4 497	4 500	3 256	3 300	2 372	2 400
29 000—30 000 . . .	1	4 830	4 800	3 498	3 500	1 797	1 800
30 000—30 660 . . .	1	5 108	5 100	3 699	3 700	1 318	1 300
30 660—31 000 . . .	0	5 316	0	3 780	0	1 029	0
31 000—32 000 . . .	1	5 697	5 700	3 780	3 800	648	600
32 000—32 617 . . .	1	6 164	6 200	3 780	3 800	181	200
32 617—33 000 . . .	0	6 345	0	3 780	0	0	0
33 000—50 000 . . .	9	6 345	57 100	3 780	34 000	0	0
50 000—59 000 . . .	2	5 985	12 000	4 140	8 300	0	0
over 59 000	5	5 625	28 100	4 500	22 500	0	0
I alt	68		162 300		109 400		416 600

Tabel 7 c. Forældrebidrag, skattelempelse og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 20 000 kr. Forældrebidrag: begyndende med 50 pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	7 214	0	0	0	0	3 375	24 347 300
20 000—21 000 . . .	222	245	54 400	177	39 300	2 953	655 600
21 000—22 000 . . .	198	745	147 500	539	106 700	2 091	414 000
22 000—23 000 . . .	176	1 245	219 100	901	158 600	1 229	216 300
23 000—23 480 . . .	77	1 618	124 600	1 171	90 200	586	45 100
23 480—23 915 . . .	67	1 924	128 900	1 260	84 400	191	12 800
23 915—24 000 . . .	13	2 115	27 500	1 260	16 400	0	0
24 000—50 000 . . .	1 484	2 115	3 138 700	1 260	1 869 800	0	0
50 000—51 000 . . .	16	2 075	33 200	1 300	20 800	0	0
51 000—52 000 . . .	15	1 995	29 900	1 380	20 700	0	0
52 000—53 000 . . .	15	1 915	28 700	1 460	21 900	0	0
over 53 000	337	1 875	631 900	1 500	505 500	0	0
I alt	9 834		4 564 400		2 934 300		25 691 100

Tabel 7 c (fortsat)

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	204	0	0	0	0	6 750	1 377 000
20 000—21 000 . . .	14	245	3 400	177	2 500	6 328	88 600
21 000—22 000 . . .	13	745	9 700	539	7 000	5 466	71 100
22 000—23 000 . . .	13	1 245	16 200	901	11 700	4 604	59 900
23 000—24 000 . . .	13	1 745	22 700	1 263	16 400	3 742	48 600
24 000—25 000 . . .	12	2 245	26 900	1 625	19 500	2 880	34 600
25 000—26 000 . . .	11	2 745	30 200	1 987	21 900	2 018	22 200
26 000—26 960 . . .	11	3 235	35 600	2 343	25 800	1 172	12 900
26 960—27 000 . . .	0	3 497	0	2 520	0	733	0
27 000—27 831 . . .	9	3 865	34 800	2 520	22 700	365	3 300
27 831—28 000 . . .	1	4 230	4 200	2 520	2 500	0	0
28 000—50 000 . . .	132	4 230	558 400	2 520	332 600	0	0
50 000—51 000 . . .	2	4 190	8 400	2 560	5 100	0	0
51 000—52 000 . . .	2	4 110	8 200	2 640	5 300	0	0
52 000—53 000 . . .	2	4 030	8 100	2 720	5 400	0	0
53 000—54 000 . . .	2	3 950	7 900	2 800	5 600	0	0
54 000—55 000 . . .	1	3 870	3 900	2 880	2 900	0	0
55 000—56 000 . . .	1	3 790	3 800	2 960	3 000	0	0
over 56 000	38	3 750	142 500	3 000	114 000	0	0
I alt	481		924 900		603 900		1 718 200

Tabel 7 c (fortsat)

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	36	0	0	0	0	10 125	364 500
20 000—21 000 . . .	2	245	500	177	400	9 703	19 400
21 000—22 000 . . .	2	745	1 500	539	1 100	8 841	17 700
22 000—23 000 . . .	2	1 245	2 500	901	1 800	7 979	16 000
23 000—24 000 . . .	1	1 745	1 700	1 263	1 300	7 117	7 100
24 000—25 000 . . .	1	2 245	2 200	1 625	1 600	6 255	6 300
25 000—26 000 . . .	1	2 745	2 700	1 987	2 000	5 393	5 400
26 000—27 000 . . .	1	3 245	3 200	2 349	2 300	4 531	4 500
27 000—28 000 . . .	1	3 745	3 700	2 712	2 700	3 668	3 700
28 000—29 000 . . .	1	4 245	4 200	3 074	3 100	2 806	2 800
29 000—30 000 . . .	1	4 745	4 700	3 436	3 400	1 944	1 900
30 000—30 440 . . .	1	5 108	5 100	3 699	3 700	1 318	1 300
30 440—31 000 . . .	0	5 437	0	3 780	0	888	0
31 000—31 745 . . .	1	6 018	6 000	3 780	3 800	327	300
31 745—32 000 . . .	0	6 345	0	3 780	0	0	0
32 000—50 000 . . .	10	6 345	63 500	3 780	37 800	0	0
50 000—59 000 . . .	2	5 985	12 000	4 140	8 300	0	0
over 59 000	5	5 625	28 100	4 500	22 500	0	0
I alt	68		141 600		95 800		450 900

Tabel 7 d. Forældrebidrag, skattelempelse og direkte legat- og lånestøtte til studerende.

Minimumsindtægtsgrænse: 20 000 kr. Forældrebidrag: begyndende med 33¹/₁₀₀ pct. af overskydende beløb.

Familier med 1 studerende barn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	7 214	0	0	0	0	3 375	24 347 300
20 000—21 000	222	163	36 200	119	26 400	3 093	686 600
21 000—22 000	198	497	98 400	360	71 300	2 518	498 600
22 000—23 000	176	830	146 100	601	105 800	1 944	342 100
23 000—24 000	157	1 163	182 600	843	132 400	1 369	214 900
24 000—25 000	141	1 497	211 100	1 084	152 800	794	112 000
25 000—25 220	29	1 702	49 400	1 233	35 800	440	12 800
25 220—25 873	82	1 924	157 800	1 260	103 300	191	15 700
25 873—26 000	15	2 115	31 700	1 260	18 900	0	0
26 000—50 000	1 217	2 115	2 574 000	1 260	1 533 400	0	0
50 000—51 000	16	2 075	33 200	1 300	20 800	0	0
51 000—52 000	15	1 995	29 900	1 380	20 700	0	0
52 000—53 000	15	1 915	28 700	1 460	21 900	0	0
over 53 000	337	1 875	631 900	1 500	505 500	0	0
I alt	9 834		4 211 000		2 749 000		26 230 000

Tabel 7 d (fortsat)

Familier med 2 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	204	0	0	0	0	6 750	1 377 000
20 000—21 000 . . .	14	163	2 300	119	1 700	6 468	90 600
21 000—22 000 . . .	13	497	6 500	360	4 700	5 893	76 600
22 000—23 000 . . .	13	830	10 800	601	7 800	5 319	69 100
23 000—24 000 . . .	13	1 163	15 100	843	11 000	4 744	61 700
24 000—25 000 . . .	12	1 497	18 000	1 084	13 000	4 169	50 000
25 000—26 000 . . .	11	1 830	20 100	1 325	14 600	3 595	39 500
26 000—27 000 . . .	11	2 163	23 800	1 567	17 200	3 020	33 200
27 000—28 000 . . .	10	2 497	25 000	1 808	18 100	2 445	24 500
28 000—29 000 . . .	10	2 830	28 300	2 049	20 500	1 871	18 700
29 000—30 000 . . .	9	3 163	28 500	2 291	20 600	1 296	11 700
30 000—30 440 . . .	5	3 405	17 000	2 466	12 300	879	4 400
30 440—31 000 . . .	4	3 638	14 600	2 520	10 100	592	2 400
31 000—31 745 . . .	7	4 012	28 100	2 520	17 600	218	1 500
31 745—32 000 . . .	2	4 230	8 500	2 520	5 000	0	0
32 000—50 000 . . .	95	4 230	401 900	2 520	239 400	0	0
50 000—51 000 . . .	2	4 190	8 400	2 560	5 100	0	0
51 000—52 000 . . .	2	4 110	8 200	2 640	5 300	0	0
52 000—53 000 . . .	2	4 030	8 100	2 720	5 400	0	0
53 000—54 000 . . .	2	3 950	7 900	2 800	5 600	0	0
54 000—55 000 . . .	1	3 870	3 900	2 880	2 900	0	0
55 000—56 000 . . .	1	3 790	3 800	2 960	3 000	0	0
over 56 000	38	3 750	142 500	3 000	114 000	0	0
I alt	481		831 300		554 900		1 860 900

Tabel 7 d (fortsat)

Familier med 3 studerende børn

Ansæt indkomst kr.	Antal familier	Forældrenes nettobidrag		Skattelempelse		Legat- og lånestøtte	
		i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.	i gnst. pr. familie kr.	i alt kr.
under 20 000	36	0	0	0	0	10 125	364 500
20 000—21 000 . . .	2	163	300	119	200	9 843	19 700
21 000—22 000 . . .	2	497	1 000	360	700	9 268	18 500
22 000—23 000 . . .	2	830	1 700	601	1 200	8 694	17 400
23 000—24 000 . . .	1	1 163	1 200	843	800	8 119	8 100
24 000—25 000 . . .	1	1 497	1 500	1 084	1 100	7 544	7 500
25 000—26 000 . . .	1	1 830	1 800	1 325	1 300	6 970	7 000
26 000—27 000 . . .	1	2 163	2 200	1 567	1 600	6 395	6 400
27 000—28 000 . . .	1	2 497	2 500	1 808	1 800	5 820	5 800
28 000—29 000 . . .	1	2 830	2 800	2 049	2 000	5 246	5 200
29 000—30 000 . . .	1	3 163	3 200	2 291	2 300	4 671	4 700
30 000—31 000 . . .	1	3 497	3 500	2 532	2 500	4 096	4 100
31 000—32 000 . . .	1	3 830	3 800	2 774	2 800	3 521	3 500
32 000—33 000 . . .	1	4 163	4 200	3 015	3 000	2 947	2 900
33 000—34 000 . . .	1	4 497	4 500	3 256	3 300	2 372	2 400
34 000—35 000 . . .	1	4 830	4 800	3 498	3 500	1 797	1 800
35 000—35 660 . . .	0	5 108	0	3 699	0	1 318	0
35 660—36 000 . . .	0	5 316	0	3 780	0	1 029	0
36 000—37 000 . . .	1	5 697	5 700	3 780	3 800	648	600
37 000—37 618 . . .	0	6 164	0	3 780	0	181	0
37 618—38 000 . . .	0	6 345	0	3 780	0	0	0
38 000—50 000 . . .	6	6 345	38 100	3 780	22 700	0	0
50 000—59 000 . . .	2	5 985	12 000	4 140	8 300	0	0
over 59 000	5	5 625	28 100	4 500	22 500	0	0
I alt	68		122 900		85 400		480 100

Sammenligning mellem bidragsskalaer ni. v., når offentlig støtte ydes alene i form af legater og lån, og når støtten ydes delvis som legater og lån, delvis som skattelempelse. (Diagram 1-4).

I den øverste del af diagram 1 side 282-83, er vist, hvorledes forældrebidraget og den offentlige støtte varierer med indkomsten i tilfælde af, at der arbejdes med en ren legat- og låneordning, ved hvilken forældrebidraget begynder, når den ansatte indkomst overskrider 15 000 kr., og andrager 50 pct. af det beløb, hvormed indkomsten overstiger denne grænse, medens resten af finansieringsbehovet dækkes ved legater og/eller lån. Den offentlige støtte vil i dette tilfælde ophøre, når forældrenes ansatte indkomst kommer op på 21 750 kr. ($15\ 000 + 2 \cdot 3\ 375$ kr., hvor 3 375 kr. er det gennemsnitlige årlige finansieringsbehov for en studerende).

Den anden del af diagram 1 viser den tilsvarende udvikling, når der benyttes en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med en ret for forældrene til i deres skattepligtige indkomst at fradrage bidrag ydet til et studerende barn inden for et beløb af 3 000 kr. om året. Det forudsættes også her, at forældrebidraget begynder, når indkomsten overstiger 15 000 kr., og at nettobidraget til at begynde med udgør 50 pct. af indkomsten ud over denne grænse. Den del af finansieringsbehovet, der ikke dækkes gennem forældrenes bruttobidrag, tænkes dækket ved hjælp af legater og/eller lån.

For at forældrenes *nettobidrag* ved den kombinerede ordning skal udgøre 50 pct. af den del af indkomsten, som ligger ud over 15 000 kr., må deres *bruttobidrag* i

intervallet 15-20 000 kr. andrage (knap) 82 pct. Den marginale ligevægtsskatteprocent er i det pågældende interval 39 pct. (jfr. betænkningens kap. VII, side 56) Forældrene kommer derfor i det lange løb til at bære 61 pct. af deres bruttobidrag, og når dette sættes til 82 pct. af indtægten ud over 15 000 kr., bliver nettobidraget 50 pct. af denne del af indkomsten, idet $0.61 \cdot 0.82 \sim 0.50$.

Når indkomsten andrager 18 660 kr., bliver bruttobidraget netop 3 000 kr. (82 pct af 3 660 kr.), og nettobidraget 61 pct. heraf eller 1 830 kr., svarende til 50 pct. af 3 660 kr. Legat- og lånestøtten udgør her 375 kr., nemlig forskellen mellem det samlede finansieringsbehov, 3 375 kr., og forældrenes bruttobidrag.

Imidlertid er 3 000 kr. som nævnt maksimum for, hvad der efter udvalgets udkast til en forældrefradragsregel skal kunne fradrages i den skattepligtige indkomst for bidrag ydet til ét studerende barn. Hvis man derfor, efter at grænsen 18 660 kr. i ansat indkomst er passeret, fortsat lader forældrenes bruttobidrag udgøre 82 pct. af indkomst ud over 15 000 kr. (og lader legat- og lånestøtten aftage tilsvarende), får forældrene ikke nogen kompensation i form af yderligere skattelempelse, og nettobidraget fra forældrene må følgelig i intervallet over 18 660 kr. stige i samme takt som bruttobidraget, d. v. s. med 82 pct. af indkomstilvæksten.¹⁾

¹⁾ Man kunne naturligvis sætte bruttobidraget i intervallet over 18 660 kr. til 50 pct. af indkomstilvæksten og afpasse legat- og lånestøtten herefter. Nettobidraget ville da — uanset begrænsningen af fradragsretten til 3 000 kr. pr. studerende barn — ligeledes udgøre 50 pct. af indkomstilvæksten, ganske som i intervallet 15 000-18 660 kr. Men dette ville være ensbetydende med, at begrænsningen af fradragsretten blev gjort illusorisk, idet følgen blot ville blive, at legat- og lånestøtten måtte forhøjes svarende til, hvad skattefradragsret for beløb ud over 3 000 kr. ville have givet forældrene.

Når indkomsten kommer op på 19 118 kr., vil bruttobidraget fra forældrene udgøre 3 375 kr. (82 pct. af 4 118 kr.), svarende til det skønnede årlige finansieringsbehov for en studerende. Legat- og lånestøtte vil under de her benyttede forudsætninger ikke være påkrævet ved indtægter over denne grænse. Forældrenes nettobidrag beløber sig ved en indkomst på 19 118 kr. til 2 205 kr. (3 375 kr. med fradrag af 39 pct. af 3 000 kr.)

Yderligere stigning i forældrenes bruttobidrag er ikke påkrævet eller forudsat. Ved højere indkomster vil deres nettobidrag imidlertid blive lavere (forudsat at bruttobidraget faktisk uændret udgør 3 375 kr.). Dette skyldes den stigende marginalskat. Når grænsen 20 000 kr. ansat indkomst passerer, stiger marginalskatteprocenten fra 39 pct. til 42 pct., og forældrenes nettobidrag begynder derfor at falde. Ved en ansat indkomst på 21 000 kr. andrager det 2 175 kr., nemlig 3 375 kr. med fradrag af 39 pct. af 2 000 kr. og 42 pct. af 1 000 kr. Når den ansatte indkomst beløber sig til 23 000 kr., udgør forældrenes nettobidrag 2 115 kr. (3 375 kr. med fradrag af 42 pct. af 3 000 kr.). Et yderligere fald i nettobidraget indtræder ved en ansat indkomst på 50 000 kr., idet man efter at have passeret denne grænse opnår en nedgang til 1 875 kr. (3 375 kr. med fradrag af 50 pct. af 3 000 kr.), der nås ved 53 000 kr. Ved disse beregninger er det forudsat, at marginalskatteprocenten er konstant i hvert af intervallerne 15-20 000 kr., 20-50 000 kr. og over 50 000 kr.

I den sidste del af diagram 1 er der endelig foretaget en sammenligning mellem forældrenes nettobidrag efter de to ordninger. Det ses, at de udgør samme beløb (50 pct. af indkomsten ud over 15 000 kr.) i intervallet fra 15 000 kr. til 18 660 kr. i ansat indkomst. Herefter bliver bidraget på en kort strækning størst efter den kombinerede ordning. Men ved en indkomst på 19 410 kr. er bidragene igen ens efter begge ordninger. Ved denne indkomst udgør bi-

draget efter den rene legat- og låneordning 50 pct. af 4 410 kr. eller 2 205 kr., hvilket er det samme som maksimum for bidraget efter den kombinerede ordning, der som nævnt ovenfor nås ved indkomsten mellem 19 118 kr. og 20 000 kr. For indkomster over 19 410 kr. er forældrebidraget efter den kombinerede ordning til stadighed lavere end efter den rene legat- og låneordning, og forskellen vokser med stigende indkomst, indtil den ved 53 000 kr. ansat indkomst andrager 1 500 kr. (50 pct. af 3 000 kr.).

Diagrammerne 2-4 illustrerer de tilsvarende forløb i hvert af de øvrige tilfælde. I hovedtræk viser de det samme billede som diagram 1.

I diagram 2 (15 000 kr. minimumsindtægtsgrænse og forældrebidrag begyndende med $33\frac{1}{3}$ pct. af overskydende beløb) er der dog, for så vidt angår den kombinerede ordning, en yderligere komplikation i forhold til diagram 1. For at opnå et nettobidrag fra forældrene på $33\frac{1}{3}$ pct. af den del af indkomsten, der overstiger 15 000 kr., må man ved den kombinerede ordning benytte et bruttobidrag på ca. $54\frac{2}{3}$ pct. i intervallet 15-20 000 kr. Bruttobidraget bliver følgelig 2 732 kr. ved en indkomst på 20 000 kr., hvortil svarer et nettobidrag på 61 pct. af 2 732 kr. eller 1 667 kr. Dette bruttobidrag er mindre end de 3 000 kr., der efter forudsætningen maksimalt skal kunne fradrages i forældrenes skattepligtige indkomst, og der må derfor også udregnes et bruttobidrag for familier med over 20 000 kr. i ansat indkomst. Da den marginale ligevægtsskatteprocent stiger fra 39 til 42, når grænsen 20 000 kr. passerer, må bruttobidragsprocenten imidlertid forhøjes tilsvarende, for at tilvæksten i nettobidrag stadig skal udgøre $33\frac{1}{3}$ pct. af tilvæksten i indkomst. Den således forhøjede bruttobidragsprocent af den del af indkomsten, der overstiger 20 000 kr., andrager ca. $59\frac{1}{2}$ (mod hidtil $54\frac{2}{3}$ pct.).¹⁾

¹⁾ Ved en ansat indkomst på 20 000 kr. andrager nettobidraget $5\ 000\ p$ kr., bruttobidraget $\frac{5\ 000\ p}{1 - q_1}$ kr.

og skattelempelsen $\frac{5\ 000\ p}{1 - q_1}$ kr., hvor p repræsenterer den andel af indkomst ud over 15 000 kr., der forudsættes at skulle anvendes til nettobidrag, medens q_1 er satsen for den marginale ligevægtsskat i intervallet 15-20 000 kr.

Med denne bruttoprocent når bruttobidragets absolutte størrelse op på 3 000 kr. med en indtægt på 20 450 kr., hvorefter yderligere skattefradrag efter forudsætningerne ikke ydes.

Hvis denne begrænsning i retten til skattefradrag skal have noget reelt indhold, må man imidlertid som foran anført også med indtægter ud over 20 450 kr. anvende den samme bruttoprocent, hvilket indebærer, at nettobidragsprocenten ligeledes bliver (ca.) $59\frac{1}{2}\%$ i intervallet over 20 450 kr. Det samlede bruttobidrag når op på 3 375 kr. ved en indkomst på 21 079 kr., og nettobidraget beløber sig her til 2 173 kr.

Efter at 21 079 kr. i indkomst er passeret, behøves der efter forudsætningen ikke nogen yderligere forøgelse af bruttobidraget, idet dette nu svarer til det samlede finansieringsbehov. Nettobidraget vil da påny begynde at falde, fordi en stadig større andel af det maksimale fradragsberettigede beløb på 3 000 kr. kan trækkes fra i den del af indkomsten, som ligger over 20 000 kr. Når den ansatte indkomst kommer op på 23 000 kr., gælder dette for hele fradragsbeløbet, og skattelempelsen vil her andrage 42 pct. af 3 000 kr. eller 1 260 kr., medens

nettobidraget udgør 3 375 kr. med fradrag af 1 260 kr. eller 2 115 kr. Det videre forløb er herefter som i diagram 1.

Diagrammerne 3 og 4 er mindre komplicerede, fordi de vedrører de tilfælde, hvor minimumsindtægtsgrænsen er 20 000 kr., og hvor der følgelig ikke bliver tale om virkninger af ændringer i den marginale ligevægtsskattesats. Man har derfor undladt nærmere at kommentere disse diagrammer.

Det bemærkes, at alle diagrammerne vedrører familier med 1 studerende barn. I princippet ville tilsvarende diagrammer for familier med 2 eller 3 studerende børn have et lignende udseende, dog at de forskellige kurver naturligvis ville strække sig over større indtægtsintervaller.

Endelig tilføjes, at diagrammerne angår studerende, hvis finansieringsbehov svarer til det beregnede gennemsnit (3 375 kr. om året). Der ville dog kun blive tale om mindre modifikationer, hvis diagrammerne skulle tilpasses til at gælde studerende med lidt større eller lidt mindre finansieringsbehov.

Den marginale ligevægtsskatteprocent i intervallet over 20 000 kr. betegnes q_2 .

Ser man nu på en ansat indkomst på $20\,000 + a$ kr., skal nettobidraget heraf udgøre $(5\,000 + a)p$ kr. Det tilsvarende bruttobidrag i kroner kaldes $x + \frac{5\,000p}{1 - q_1}$, idet x kroner betegner forøgelsen i bruttobidraget i forhold til det beløb, der gælder ved en indkomst på 20 000 kr.

Den skattelempelse opgjort i kr., der svarer til dette bruttobidrag, udgør $aq_2 + \left(x + \frac{5\,000p}{1 - q_1} - a\right)q_1$, idet a kroner, hvis fradragsretten ikke havde eksisteret, ville være blevet beskattet med satsen q_2 , medens resten af beløbet var blevet beskattet med q_1 .

Skattelempelse og nettobidrag skal tilsammen svare til bruttobidraget, hvorefter man har

$$\left[aq_2 + \left(x + \frac{5\,000p}{1 - q_1} - a \right) q_1 \right] + \left[(5\,000 + a)p \right] = \left[x + \frac{5\,000p}{1 - q_1} \right]$$

Heraf findes

$$x = \frac{a[q_2 - q_1 + p]}{1 - q_1}$$

eller, når man interesserer sig for forholdet mellem tilvækst i bruttobidrag (x kroner) og indkomst ud over 20 000 kr. (a kroner),

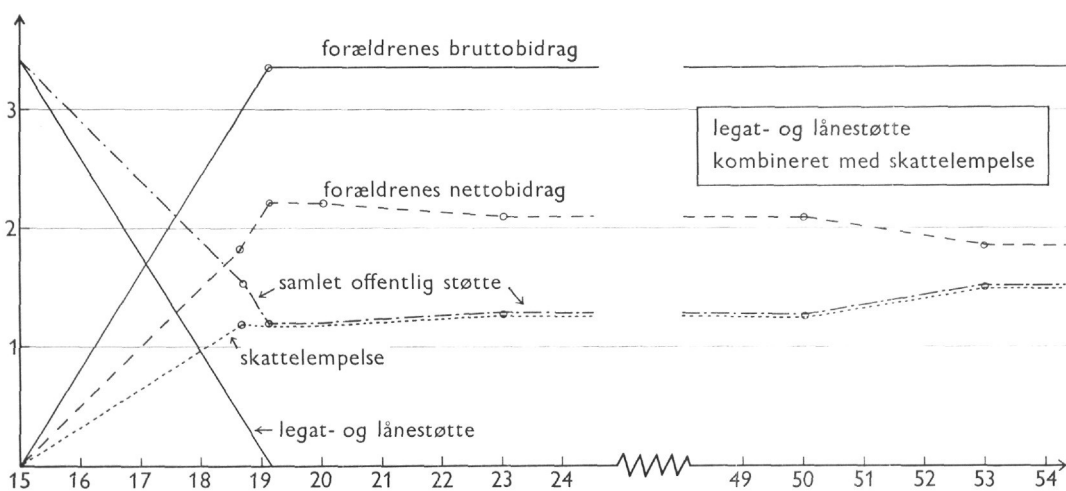
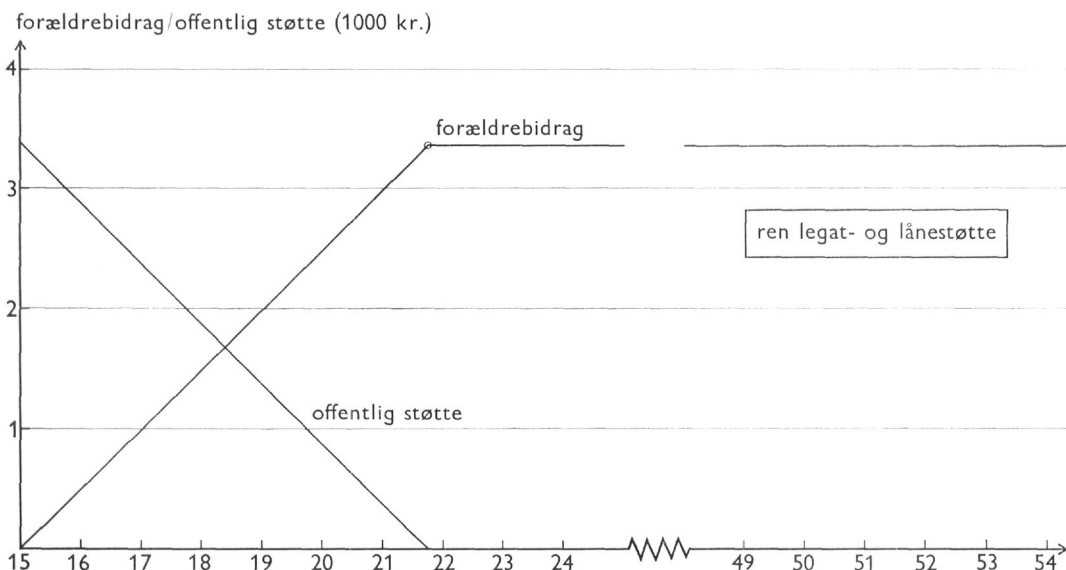
$$\frac{x}{a} = \frac{q_2 - q_1 + p}{1 - q_1}$$

Når $q_1 = 0.39$, $q_2 = 0.42$ og $p = \frac{1}{3}$, finder man bruttobidragsprocenten af indkomtsandelen over 20 000 kr. som

$$\frac{x}{a} = \frac{0.42 - 0.39 + \frac{1}{3}}{0.61} = \frac{109}{183} = 0.5956$$

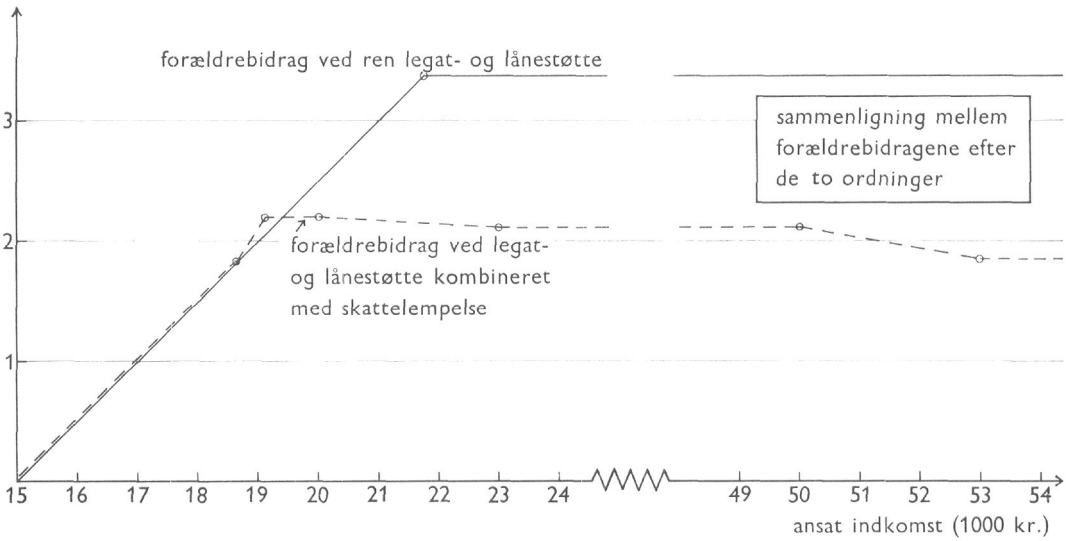
Diagram 1.

Sammenligning mellem forældrebidrag, henholdsvis offentlig støtte, ved en ordning med ren legat- og lånestøtte og en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med skattelempeelse. Minimumsindtægtsgrænse 15 000 kr. Forældrebidrag: begyndende med 50 pct. af overskydende indkomst. Diagrammet vedrører familier med 1 studerende barn.

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse som på den vandrette. Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret ved en cirkel.

Diagram 1 (fortsat).

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse som på den vandrette.
Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret ved en cirkel.

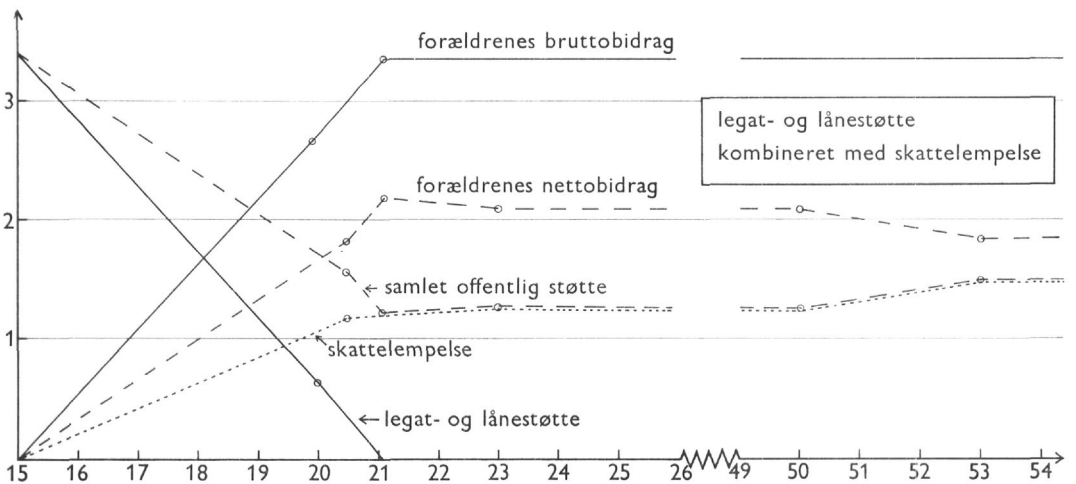
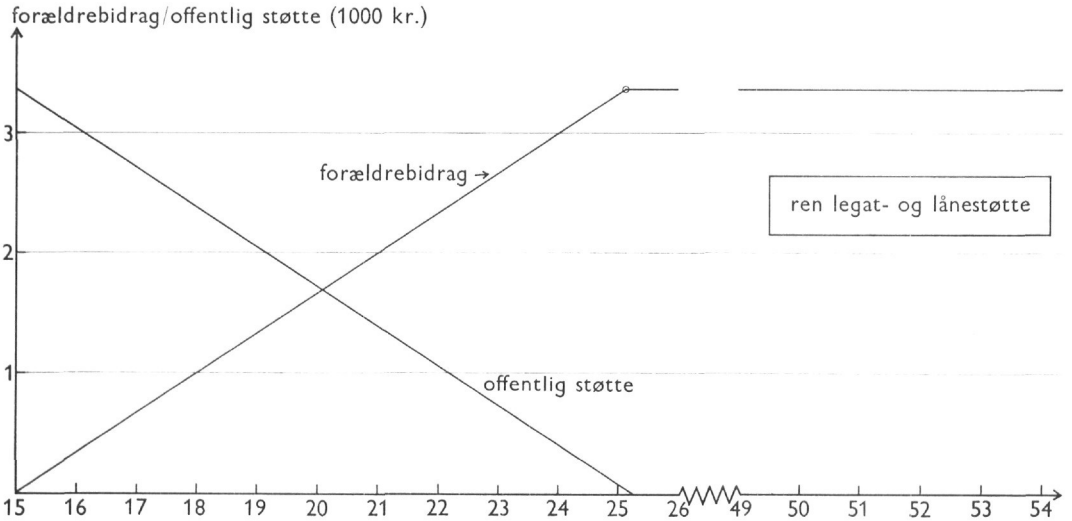
Diagram 2.

Sammenligning mellem forældrebidrag, henholdsvis offentlig støtte, ved en ordning med ren legat- og lånestøtte og en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med skattelempelse.

Minimumsindtægtsgrænse: lå 000 kr.

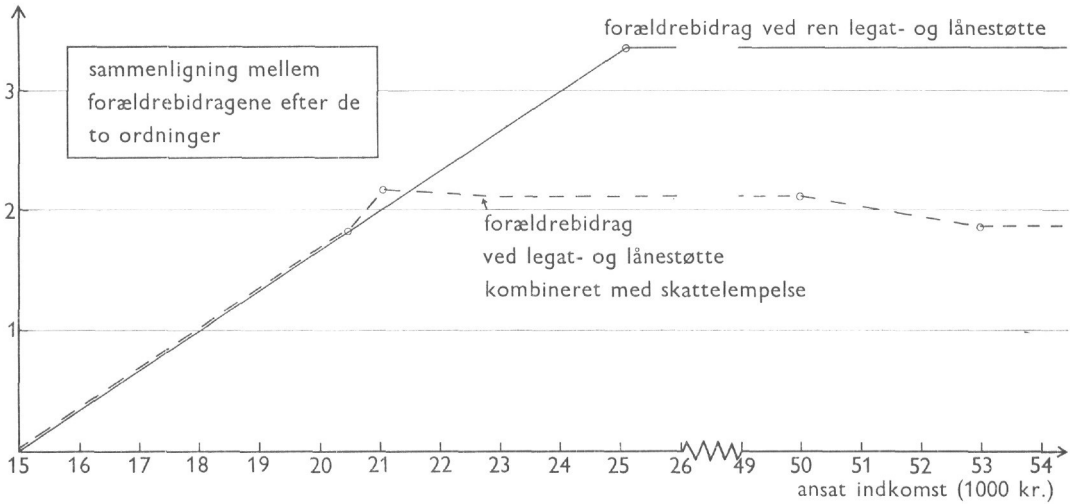
Forældrebidrag: begyndende med $33\frac{1}{3}$ pct. af overskydende indkomst.

Diagrammet vedrører familier med 1 studerende barn.

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse som på den vandrette.
Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret ved en cirkel.

Diagram 2. (fortsat)

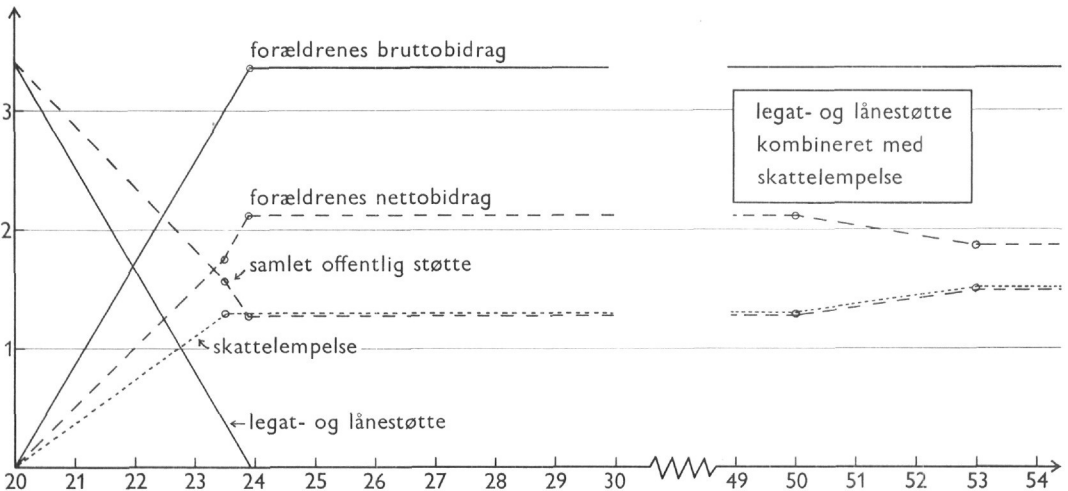
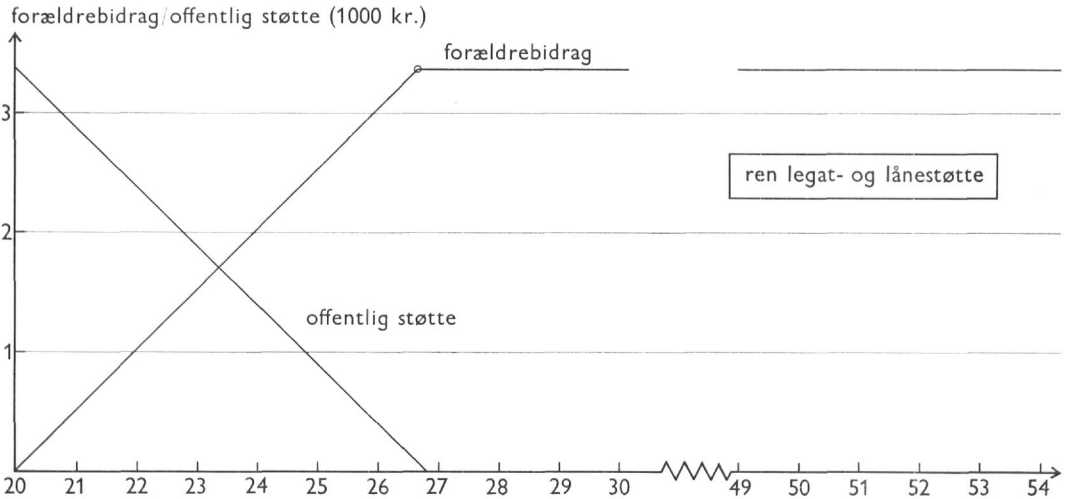
Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse, som på den vandrette.
Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

Diagram 3.

Sammenligning mellem forældrebidrag, henholdsvis offentlig støtte, ved en ordning med ren legat- og lånestøtte og en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med skattelempelse.
 Minimumsindtægtsgrænse: 20 000 kr.

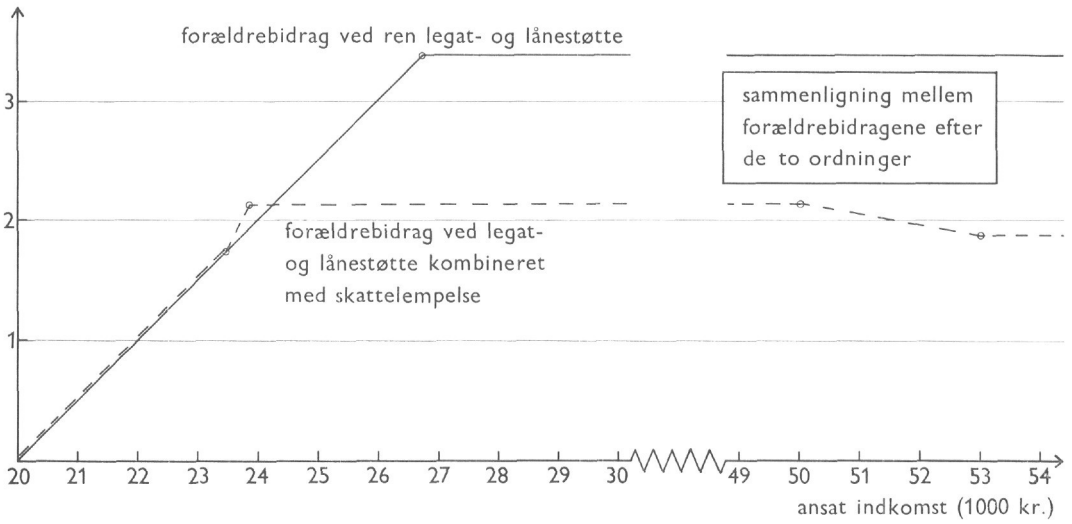
For ældrebidrag: begyndende med 50 pct. af overskydende indkomst.

Diagrammet vedrører familier med 1 studerende barn.

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse, som på den vandrette.
 Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

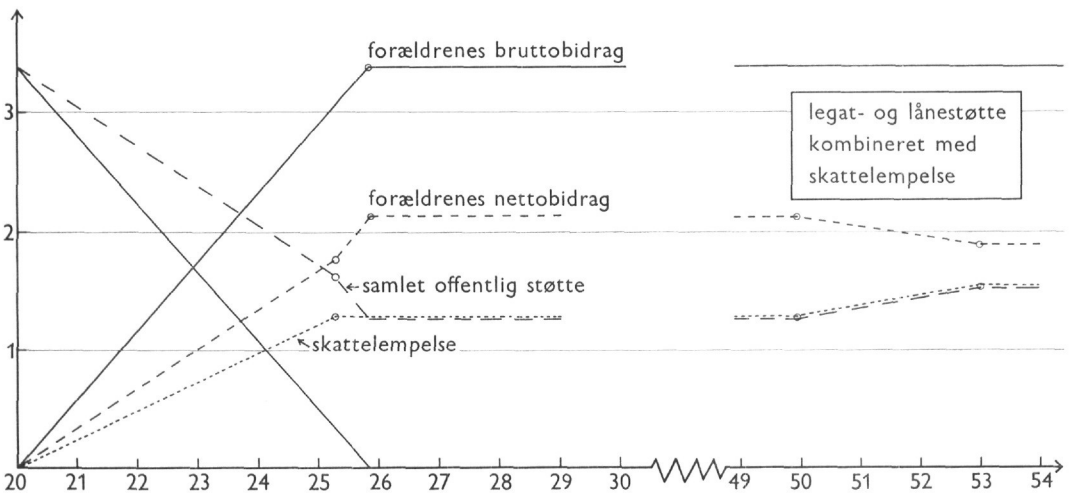
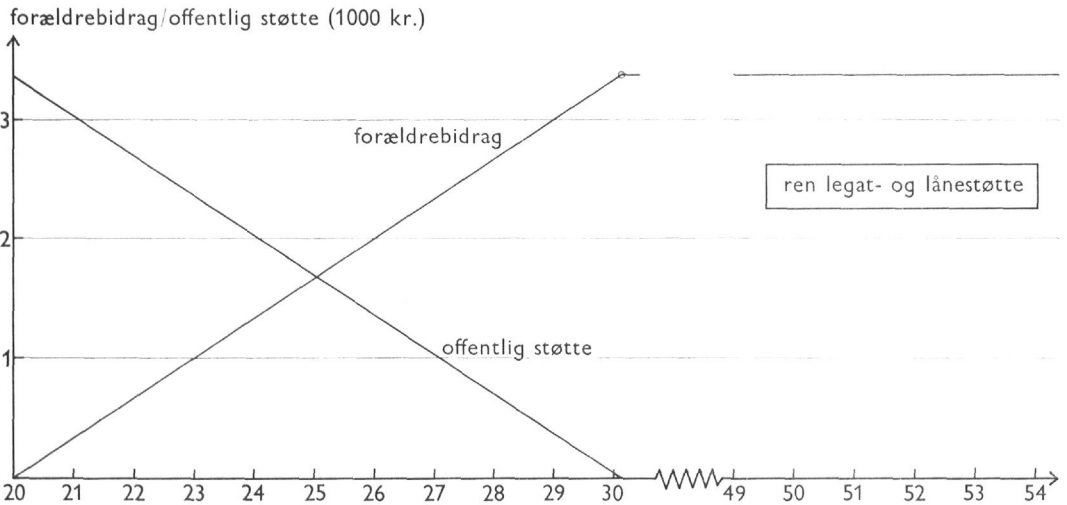
Diagram 3. (fortsat)

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse, som på den vandrette.
Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

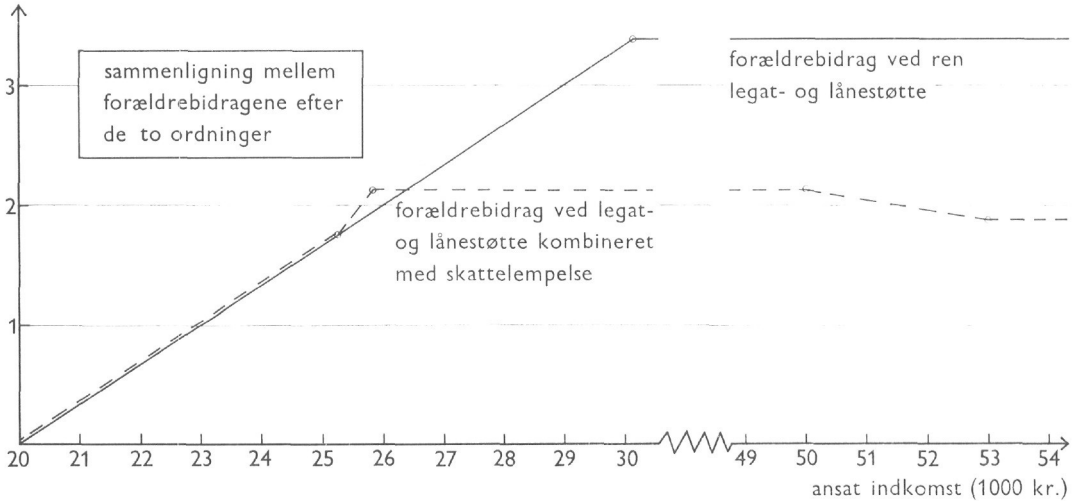
Diagram 4.

Sammenligning mellem forældrebidrag, henholdsvis offentlig støtte, ved en ordning med ren legat- og lånestøtte og en ordning med legat- og lånestøtte kombineret med skattelempelse. Minimumsindtægtsgrænse: 20000 kr. Forældrebidrag: begyndende med $53\frac{1}{3}$ pct. af overskydende indkomst. Diagrammet vedrører familier med 1 studerende barn.

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse, som på den vandrette. Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

Diagram 4 (fortsat).

Bemærk, at måleenheden er dobbelt så stor på den lodrette akse, som på den vandrette.
Punkter, hvor kurverne ændrer hældning, er markeret med en cirkel.

Fordelingen efter ansat indkomst for forskellige befolkningsgrupper. (Diagram 5).

I diagram 5 er — med henblik på bedømmelsen af den fremtidige udvikling i støttebehovet — vist, hvorledes de nuværende studerendes forsørgere fordeler sig efter ansat indkomst sammenlignet med den tilsvarende fordeling for andre befolkningsgrupper, fra hvilke de studerende kan ventes

rekrutteret, hvis en mere tilfredsstillende offentlig støtteordning gennemføres.

Det fremgår klart, at de nuværende studerendes forsørgere har væsentlig større gennemsnitsindkomster end befolkningen som helhed.

Fordelingen efter ansat indkomst for forskellige befolkningsgrupper

